

İKİ AYLIK SOSYALİST SİYASİ KÜLTÜR DERGİSİ FİYATI: 5 TL

KIZILCIK

Mart-Nisan 2014 sayı: 59

Devrimci bir ressam

Diego Rivera

Ayfer Coşkun

İsyan'dan yolsuzluğa: Devlet-toplum ilişkilerinde "Meşruiyetin" sorgulanması

Sema Erder

Kadın anlatılarında işçi havzasında gecekondulaşımı

Besime Şen

AKP'nin aileyi güçlendirme politikası

Yeşim Dinçer

Provokasyon: Bir tarzı siyaset

Tektaş Ağaoğlu

Kadına yönelik şiddet ve Erkek kültürü

Yalçın Yusufoğlu

Ekolojik kriz üzerine

Cemal Candaş

Piştov patladı

Süreyya Öngen

25 yıl sonra Berlin Duvarı

Engin Erkiner

Yerel seçimler, yeni rant ve metalaştırma alanları

Özcan Çağlar

Sansür

Yılmaz Hüroğlu

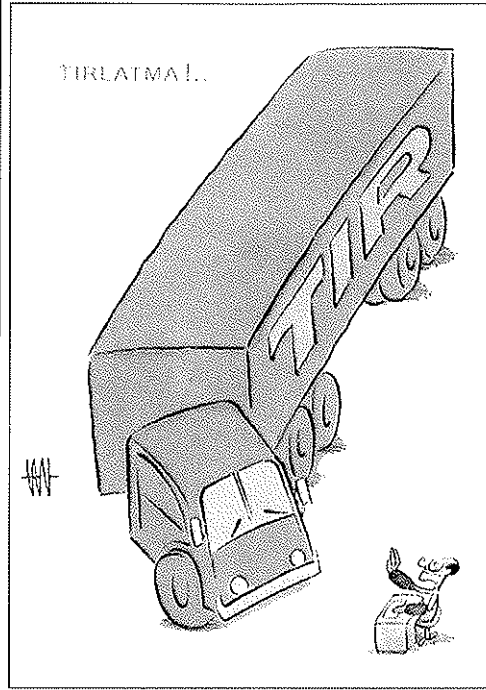
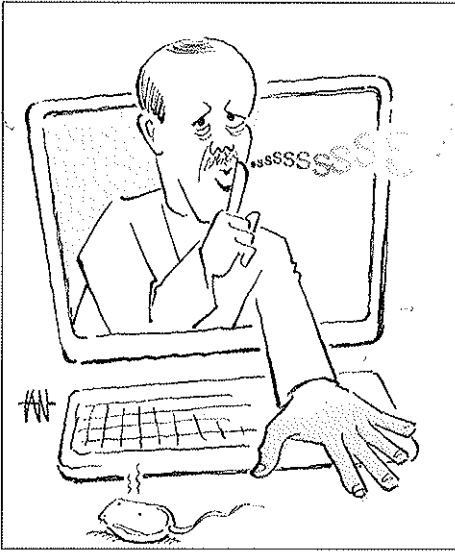
Ukrayna kimindir?

Hüseyin Hasançebi

KIZILCIK POLEMİKLERİ:

- Şerefsizler düzeni
- Başkanlık sistemine ihtiyacı kalmıyor
- Kabataş yalancıları
- Hepiniz aynı soydansınız
- İleri demokrasi: Türkiye'de basın özgürlüğü raporu

TAN ORAL'IN GÖRDÜKLERİ

Kapak ve iç sayfalarda:
Diego Rivera

Şerefsizlerin düzeni.....	3
Yok birbirinizden farkınız,hepiniz aynı soydan ve boydansınız.....	4
Abartılı yerel seçimler.....	5
Hayat Ağacı.....	6
İşyandan Yolsuzluğa:Devlet-toplum ilişkilerinde "meşruiyet"in sorgulanması...10	
(Sema Erder)	
Kadın anlatılarında işçi havzasındaki gecekondu oluşumu.....	14
(Besime Şen)	
AKP'nin aileyi güçlendirme politikası..17	
(Yeşim Dinçer)	
Yoğurtçu Kadın Forumu'nun seçim talepleri.....	20
Provokasyon:Bir tarz-ı siyaset.....	22
(Tektaş Ağaoğlu)	
Ukrayna kimin?... (Hüseyin Hasaңcebi).24	
25 yıl sonra Berlin Duvarı.....	25
(Engin Erkiner)	
Yerel seçimle ,yeni rant vemetalastırma alanları. (Özcan Çağlar).....	30
Piştov Patladı,Ampul Söndü.....	32
(Süreyya Öngen)	
Polemik.....	34
İleri Demokrasi'nin Basını.....	41
Kadına yönelik şiddet.....	50
Ekolojik kriz üzerine..((Cemal Candaş)81	
Sansür (Yılmaz Hüroğlu).....	86
Bir "Burjuva"dan kızlarına ve kızkardeşlerine mektup (Ş.Aslan)	
Devrimci bir ressam (Ayfer Coşkun)..95	

Sahibi ve Sorumlu Yazışleri Müdürü: Bülent Güner. İrtibat adresi: K. Karabekir Cad. 17/33 Erenköy-İST. Tel: 0 (216) 418 92 82 Posta Çeki Hesap No: 1052647-Züleyha Nur. Türkiye İş Bank. hesap No:1025 3653554 Kızılçik e-posta: kizilcik2004@yahoo.com web sayfası kizilcik.org Yayın türü: Yaygın, Süreli, Türkçe İki Aylık Ulusal. Basım: Alioğlu Matbaacılık Basım Yayın ve Kağ. San. Tic. Ltd. Şti. Orta Mh. Fatih Rüştü Sok. No: 1-3A Bayrampaşa/İstanbul

DÜNYA

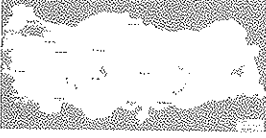
Yine aynı kanlı hikâye

Merkel Alamanyasının Ukrayna'nın yarısına göz koymuş olduğu belliydi. Diğer Avrupalı kafadarlarıyla elele verip Yugoslavya'nın dağıtılarak sosyalizmden kurtarılmasında Almanya başı çekmişti. Bu defa Ukrayna'nın Rusya'nın elinden kurtarılmasının hergün 40-50 hatta 100 kişinin ölmesine degeceğini hesapladılar. Hesapları tuttu. Eski Soğuk Savaşın yerini ne zamandır Avrupa gündeminde Avrupa-Rusya çekişmesi almış görünüyor. 19./20. Yüzyıl tarihi adeta tekerrür ediyor. Öyle, çünkü sorun aynı: çıkar çatışması. Kapitalist Avrupanın başta Almanya olmak üzere Fransa ile, İngiltere ile doymak bilmez açgözlülüğü.

Bugün olan neyse ne ama sonunda yine, tarihte çoğu kez olduğu gibi, Rusya kazanır. O arada Ukrayna'nın Batısı ile Doğusu arasında iç savaş çıkar... Ölü sayısı yüzleri değil binleri, belki onbinleri aşip birkaç yüzünü bulur...

Demek ki neymiş?

Merkel gibi cin fikirli taifeyi Berlin Duvarı dışına salmamak insanlığın daha hayrınaymış.

TÜRKİYE

Ne hallerdeyiz?

“Sen bana darbe yaptın! Al sana da benden darbe!”

Bu hallere geldik. Öyle de, asıl ve gerçek darbenin o arada bütçede Sayıştay'ın devreden çıkarılmış olduğunu kimse ne farkettiler, ne de umursuyor.

Devlette artık hiçbir şeyin meşruiyeti kalmamıştır. Büyük soygunun hukuki alt ve üst yapısı tamamlanmıştır.

Şartlı refleks

AKP devletinin içinin dışına çıkması: Yargı, camiden gelme sözde “seçilmiş” Adalet Bakanı'nın cebine emanet!

Diyojen

“Çöpten çıplak vatandaş çıktı!” (Radikal, 6 Ocak 2014.)

Çıkar. N'olmuş? Başka nerden çıkacaktı ki? Soyula soyula akıllanmış köpeğe dönen vatandaşın son sığınağı çöplüktür.

İki bin yıl önce Diyojen söylemişti...

Askeri vesayetin kim canına okudu?

Millete, “Cambaza bakın, cambaza!” demekten, sonunda o askeri vesayet dedikleri şeye sözde haddini bildirmiş olmaktan da kendilerine hiçbir övünç payı kalmayacak.

KIZILCIK

Gidici mi?

Kasetle gitmez.

Montajdır, uydurmadır dedi bir süre. Kimsenin inanmadığını görünce kabul etti. Şimdi artık inkar etmiyor. “Başbakanı dinlemek ayıptır” diyor.

Dinlemek ayıp, duyulan değil.

Ama yetmez. Kasetlerin veya tapelerin söylediğini herkes zaten biliyor: Yolsuzlukmuş!

Yaptığı her şeyin yolsuzluk olduğunu, yaptığı “yolsuzluk” tarifi ile, kendisi de kabul ediyor.

Millete pes dedirtiyor.

Gidici midir?

Asla değil. Niçin gitsin ki? Gidecek yeri var mı ki?

Son çare, halkı meydanlara topluyor, “bana sahip çıkın!” diyor.

Halk ise Onun söylediklerinden çok söylemediklerine inanıyor elbette ama, allah var, sahip çıkıyor.

“Halk” denilen her kim ise iki türlü iktidar devirir; ya isyan eder, ya da seçmez. Bugün Türk halkında bu ikisi de görünmüyor. Kürtler de zaten, “Türk kendi işini kendi yapsın” tavrında.

Peki, tablo bu da korkusu niçin?

Korkusu niçin büyüyor?

Halk “yıkıl git karşımdan!” demediği halde korkusu kimbendir?

Korktuğu, yığınların yüzünde yakaladığı tebesümdür. Bunun kurtarıcı bir sevgi olmadığını en iyi O biliyor. “Menderes de çok sevilirdi ama...” diye kendisi söylüyor. Meydanlarda gördüğü kitlesel ilginin, bir “seyirci ilgisi” olduğunu kavıyor.

Peki, O'nu halk göndermeyecekse kim gönderecek?

Devlet görderebilir. Devlet kendini yenileme ihtiyacı içine düşebilir. Hatta devletin kendini yenilemesi hiç de “şık” olmayabilir. Bunun için devletle olan sözleşmesini yenilemeyi umuyor.

Bunun gereği olarak cumhuriyetçilere göz kırıyor. Cumhuriyetçiler de yeşil ışık yakıyor. Tahliye olan Ergenekon-balyoz-vs mahkumları cezaevinden, “kinsiz” olduklarını ilan ederek çıkıyor.

Yanışlarına yanlış ekleyecek, sonunda “RTE olmak başbaşa suçtur” denilecek.

Şerefsizlerin düzeni

Eğer rejimin adamıysan, hırsızlık, yolsuzluk, namussuzluk, şerefsizlik serbest. Ne yaparsan yanına kâr kalır. Evinden 4.5 milyon dolar para çıkan Banka Genel Müdüriysen, kimse sana kaynağını sormaz, birkaç haftalığına usulen tutuklu kalırsın, sonra tahliye olursun.

Bakan çocuğuysan, akçeli karanlık işler çeviren ve bakanlarla al takke, ver külâh konuşan, onlara rüşvet karşılığı iş yaptıran yabancı bir iş adamıysan, Reisinizin yeni atadığı hâkimler önce bankalardaki tedbir kararını alel acele kaldırır, sonra sizi 74 günde serbest bırakırlar.

Büyük Patron “hak yerini buldu” der. Kararı veren mahkeme başkanına baskı yapmıştır, izne çıkarmıştır, yerine atadığınız başkan imzayı basmıştır. Ayrıca, mademki düzeniniz rüşvet düzenidir, kime ne kadar yedirildiği de bizce meçhuldür.

Türkiye’de şeref ve namus kavramları kadının cinselliğinde aranır. Bir hırsız, bir rüşvetçi sizce namussuz, şerefsiz değildir. Asla utanmaz. Herkesin gözünün içine baka baka ve övüne gerine dolaşır. Çünkü hepsi haysiyetsizdir.

İnsan bilincindeki en önemli öğelerden birisi, belki de birincisi adalet duygusudur. Şöyle bir düşününüz: Sadece bize karşı yapılan haksızlıklara isyan etmeyiz, başkalarına karşı yapılan adaletsizliklere de tepki gösteririz.

17 Aralık’tan bu yana tanık olduğumuz olaylar bizdeki adalet bilincine tamamen aykırı olduğu için isyan içindeyiz.

25 Aralık soruşturmasını siyasi yoldan engellediler, binlerce polisi, yüzlerce yargıcı-hâkimi tarumar ettiler, yasaları değiştirdiler, HSYK kanununun yürütmesini ezkaza Anayasa Mahkemesi durdurabilir diye alel acele aynı gün 9 atama yaptılar, MİT yasasını Gestapo yasasına dönüştürdüler, yeni Internet yasakları getirdiler, sonra da dönüp “bakın insanları nasıl koruduk” dediler.

Ve nihayet 17 Aralık’ın son üç tutuklusunu serbest bıraktılar. Kurdukları baskı, şiddet, talan düzeni için hiç haya duymadan “Hak yerini buldu” dediler.

Bırakınız çalsınlar, bırakınız soysunlar

Adam Smith’in liberalizmi Tayyip Erdoğan’ın rejiminde “Bırakınız çalsınlar, bırakınız soysunlar” düzenine varmıştır.

Hiç birisinde “bu yolsuzluğun, hırsızlığın üstünü örtersek, sanıkları 2,5 ayda serbest bırakırsak “halk bize ne der?” endişesi yoktur. Çünkü halkın önemlice bir bölümünü şu veya bu şekilde peşlerine takmışlardır. Ceza hukukunu ilgilendiren bir olayı örbas etmek için (kanıt toplamış) polisleri, hâkim-savcıları ve yasaları değiştirmek, sonra da meydan meydan dolaşıp 30 Mart Yerel Seçimlerini tanık göstermek sadece yolsuzluğa sahip çıkmak

değildir, aynı zamanda ve en önemlisi “hırsızlığa, yolsuzluğa devam” demektir. Meydanlarda “Yola devam” diye bağırıyolar ya. O yol rüşvet, irtikâp yoludur. Çalma--çırpma yoludur. 30 Marttan Birinci parti çıkacaktır ve sonucu yola devam için plebisit ilân edecektir.

Mizah ciddiyetsizliğe vardı

17 Aralık’tan sonra, ama özellikle o günkü baba-oğul konuşması kamuoyuna aksedeli beri sosyal medyada bu konuda yapılan şakalar, istihzalar kat kat arttı.

Mizah ciddi bir şeydir ve önemli bir muhalefet aracıdır. Ama son günlerde sosyal medyada mizah mizah olmaktan çıkmış, sululuğa varmış. Ciddiyetsizliği çağırır olmuştu.

Baba-Oğul-Kutsal Para fenomeniyle ne kadar alay edersek, olayın ciddiyeti o kadar kaybolmaya başlar. Çoğumuz mizahla deşarj oluruz, öfkemiz hafifler, tepkilerimiz gevşer, bu arada onlar yollarına devam ederler.

Nitekim, Zarrab-Güler ve Çağlayan’ın tahliye edildikleri haberi hepimizde ve özellikle işi alaya alanlarda tokat etkisi yapmalıydı. Çükü içinde yaşadığımız sistemin nasıl rezil ve ne denli tehlikeli olduğu konusunda hepimize bir uyardı.

Ortada gülünecek bir durum yok, dünyanın hiç bir ülkesinde rezalet bu kadar ayyuka çıkmamış ve Büyük Reis rüşvet pazarlığının içine bu denli şahsen ve fiilen girmemiş, oğluna “10’a razı olma, nasıl olsa kucacağımıza düşecekler” diyecek, (bu pazarlık kamuoyuna intikâl ettikten sonra) hiçbir şey yokmuş gibi fütursuz olmamıştır.

Eskiden kalma deyimle “Üçüncü Dünya Ülkeleri”nin diktatörleri de çok çalmışlardır, fakat onların hırsızlıkları,

yolsuzlukları ya açığa çıkmamıştır ya da diktatör devrildikten sonra çıkmıştır.

F. Almanyâ Cumhurbaşkanının 720 Euro’luk bedava otel ikâmeti yüzünden istifa ettiğini anımsayalım. Önceki yıllarda Türk kökenli bir milletvekilinin partisi adına yaptığı uçak seyahatlerinin getirisi olan bonusları kendi şahsı gezisinde bedava uçak bileti için kullandığından dolayı istifa etmiş olduğunu da unutmayalım.

Sosyal medyada baba-oğul için yapılan nüktelerle o adamlar gitmediler, gönderilmediler, tersine içerideki suç ortaklarını da yanlarına getirdiler.

Şu halde durumun vahametini kavramak ve ona göre davranmak için önce

Öfkemizi kınına sokmamalıyız.

Tahliyelerin asıl uyarısı bu olmalı.

Yok birbirinizden farkınız, Hepiniz aynı soydan, aynı boydansınız

Yıllardır mağduru oynayan Tayyip Erdoğan rolüne devam ediyor.

Eskiden "askeri vesayet" mağduruydu, şimdi "paralel yapı darbesinin" mağduru oldu.

Ortaya çıkan yolsuzluk dosyalarını polis ve savcı değiştirerek bastıran, atadığı polislerin Yargı kararına uymamasını sağlayan Tayyip Erdoğan büyük bir pişkinlikle olaya "17 Aralık Darbesi" adını verdi. Daha sonra da Paralel Yapı diskurunu diline doladı.

Yeni Mit Kanunu Komisyondan geçip Genel Kurula gelmeden önce kendi medyasının 7 bin kişilik dinlenenler vaveylası ortalığı kapladı. O ve medyası aynı pişkinlikle "MİT yasasını işte bunun için çıkarıyoruz" dediler.

Aynı gün Ahmet oğlu Tenzile'den doğma Tayyip Erdoğan ile Tayyip Oğlu Emine den doğma Bilal Erdoğan arasında (*) 17 Aralık 2013 günü cereyan etmiş telefon muhaverelerinin ses kayıtları ile tapeleri yayınlanınca, Tayyip Erdoğan mağduriyet ve masumiyet frekansını daha da yükseltti.

Dinlemeleri paralel yapı yapmışmış. Hepiniz beraberdiniz. Hepiniz aynı malsınız. Hepiniz aynı soydan, aynı boydansınız. Şimdi kalkmış suç ortaklarınız için "bakın paralel yapı ne kadar kötüymüş" diyorsunuz. Herkesi hepimiz hep birlikte dinlediniz, sorgulara çektiniz, cezaevlerine tıktınız.

'Dinleme ne kadar kötü şeymiş'. Peki madem kötüydü de, yeni MiT yasa tasarınızı niçin sınırsız, fütursuz ve sorumsuz dinleme yetki ve imkânlarıyla donattınız.

MiT tamamen sizin kontrolünüzde olduğuna göre, demek ki siz dinlerseniz mübah, onlar dinlerse günah.

Hem de (yukarıda yazdığımız gibi) o bilmem kaç bin kişiyi dinlerken ve izlerken, o cürümünü aynı zamanda sizin adınıza ve sizin çıkarınıza da işliyordu.

Tekrar tekrar Tayyip Erdoğan şakşakçılarının kafalarına çakalım ki, MİT yasanızla dinlemenin de, izlemenin de bin kat daha kötüsünü getiriyorsunuz. Bunu da Türkiye'ye şeffaflaşma ve demokratikleşme olarak tanıtmaktan asla hicap duymuyorsunuz.

Gestapo heveslisi olmayı taraftarlarınıza demokrasi diye tanıtıyorsunuz.

{*} Kimlik tespitinizin böyle analı-babalı ifade edilmesini yadırgamayın, yarın veya yarın değilse öbür gün, o da değilse, mutlaka bir gün mahkemeye çekildiğinizde yazman kaydınızı mahkeme zabıtlarına böyle yazacaktır.

Ayrıca biz "rûz-i mahşerde hesap vereceksiniz" diyenlerden değiliz. Bu dünyanın hesabının bu dünyada sorulması gerekir deriz. Zira biz "Mahkeme-i Kübra'ya (En Büyük Mahkeme) inanmıyoruz, meğer siz de inanmıyormuşsunuz, eğer inansaydınız evlerinizde ailecek milyonlarca doları, avroyu, vesaireyi evlerinizde istiflemezsiniz.

Abartılı yerel seçimler

Yerel seçimlere Tayyip Erdoğan genel seçim anlamını yükledi. CHP ve MHP bunu kabullendiler ve “ya o ya biz” diyen bir politikayı seçtiler.

BDP ise “seçimden sonra demokratik özerklik inşa edeceğiz” diyerek başka bir gerekçeyle aynı politikaya katıldı.

Tayyip Erdoğan kendisi açısından doğru olanı yaptı. “İslamcı siyasi hareket” adı verilen ve dönüşerek AKP olmuş çizginin merkezi iktidara doğru yürüyüşü, büyük ölçüde “belediyecilik” temelinde gerçekleşmiştir. Hareketin yükselişi 1994 Mart yerel seçimlerinde başlamıştır. Bu yükseliş CHP’nin “hırsızlık” denilen şeyi belediyelerde kurumsallaştırdığı 5 yıllık (1989-1994) felâket dönemin üstüne gelmiştir.

Siyasi islam denilen bu hareket ilk yönetim başarısını da belediyelerde sağlamıştır. SHP (CHP)’den öylesine kötü bir miras alınmıştır ki, islami hareketin belediyecilik adına yaptığı her şey makbul sayılmıştır. Hatta o dönemde bir ara, İdris Küçükömer’in “Türkiye’de sol sağdır, sağ ise sol” şeklinde tahrif edilen tezi en çok tartışılan konulardan biri olmuştur.

Kentler ve kentleşme süreçleri 90’lı yıllardan itibaren emperyalist semayenin de en çok ilgi duyduğu konular arasındadır. Habitat’lar ve Habitat’lara karşı tavırlar bu eksenle şekillenmiştir. Emperyalist sermayenin bu süreçte AKP’yi keşfetmesi ve oynanacak atlardan biri olarak tercih etmesi şaşırtıcı olmamıştır.

Siyasi islam, rant yönetiminde edindiği beceriyi merkezi iktidar döneminde de tekelci sermayenin hizmetine sunmakta başarılı olmuştur. Hatta bunu bir TOKİ bakanlığı kurmaya ve başına da bir “emlakçı”yı getirmeye kadar varmıştır. Bir ülkede kent rantı olacak da büyük sermaye buna ilgisiz kalacak, olabilir mi? Koca koca holdingler AKP’nin 12 yıllık iktidarında, -dünya ekonomisindeki finansal gelişmelere de bağlı olarak- tabir caizse yapısal dönüşüm

geçirmiş, imar ve rant vurgunlarına yönelmişlerdir.

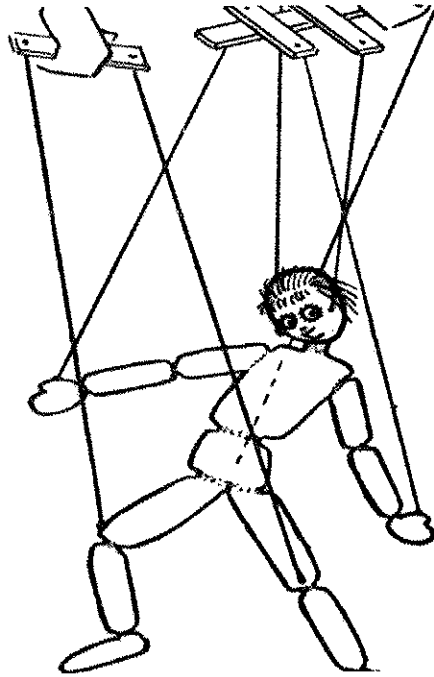
Demek ki CHP ve MHP, rant vurguncusu adayları öne çıkarmalarına rağmen AKP’nin eline su dökemeyecekleri bir yarışa girdiklerini bilmektedirler. BDP ise zaten belediyecilikte Kürt illerinde rakipsizdir. BDP’nin göremediği, “demokratik özerklik” denilen örgütlenmenin en başta siyasal bir örgütlenme olduğu ve belediyecilik üzerinden inşa edilemeyeceğidir. Faraza Diyarbakır Belediyesi BDP’nin olmuş veya olmamış, merkezi hükümetler için bunun -özerkle-

leşme bağlamında- bir anlamı yoktur. Merkezi hükümetlerin asıl ilgilendiği, “bin yıllık Diyarbakır”dır, tedirgin eden ise o Diyarbakır’ın siyaseten Ankara’dan kopup kopmadığı, Musul’a, Basra’ya doğru bir santim bile olsa, kayıp kaymadığıdır.

30 Mart yerel seçimleri “AKP karşıtlığı”na indirgendiği zaman görüldü ki, it izi ile at izi birbirine karışmaktadır. Sargüller, Yavaşlar öne çıkmaktadır. İdris Küçükömer’in kastetmediği şekilde, sağ ile sol birbirine karışmaktadır. Solun, varsa eğer yeni Fatsa’lar yaratmak gibi bir vizyonu, o da güme gitmektedir.

Sola bir “illet” daha bulandı; “parlamentarizm!” Solculuğun “keskin” şekli bir uçtan diğerine savrulmaya daha açık olduğu için, bu türden solcular kıytırk bir belediye meclis üyeliğine bile tamah eder oldular. Böyle olunca da 30 Mart yerel seçimleri bambaşka anlanamlar kazandı. Bir sol siyasi parti olarak algılsın diye kurulduğu anlaşılan HDP’de iş o noktaya varıldı ki, İstanbul adayı Sırrı Süreyya Önder “CHP’yi dağıtacağız, paramparça edeceğiz” üslubuyla konuşmaya başladı. Ufuk Uras hem HDP içinde profil veriyor, hem de Tayyip Erdoğan’ın vakit bulup katılamadığı anti-28 Şubat gösterilerde en başta yürüyerek utanılası “yetmez ama evetçiliği” sürdürüyor.

Sonra da dönüp soruyoruz; Türk solunun bu hâli niçindir diye.

ADLİ CİNAYET Mİ?

Cumhuriyet Türkiye'si kurulu 90 yıl oldu. Dile kolay! 90 yıllık Cumhuriyet'in şu son on yılı içinde ülke toprakları üzerinde 500'e yakın kadın yurtdaş katledildi. Kocaları, nişanlıları, sevdalıları ya da kendi erkek akrabaları tarafından!

Çoğu kocalarından boşanmak isteyen kadınlar. Her biri birkaç çocuk doğurmuş. Sürdürmeye tahammülleri kalmayan bir hayattan kurtulmak istedikleri için canlarına ve hayatlarına kasdedilen insanlar.

Bu ülkenin insanları. Bu ne?

İnsanlık dramı? Aile faciası? Cehalet? Yoksulluk?

Hiçbirisi!

Kocasından boşanmayı aklından geçirmeye babaları, ağabeyleri karşısında dik durmaya cüret eden kadın yurtda-şın cezalandırılması! Sokak ortasında yerlerde sürüklene sürüklene hunharca öldürülmesi...

Al sana! Al sana!

Katillerin zihinlerinde bundan başka bir gerekçe var mı? Yok. Olmamasıyla da övünürler. 21. Yüzyılda "Kadın sorunu ve İslam" sorunsalına ilişkin dinamikleri sezip gören erkek egemen toplum mühendisliği anlayışının dışa vurması.

Post-modernist alçaklığın müslüman toplumunda kadını hedefe koyması.

Kim ki bunu böyle bu yalınlıkta ve sadelikte görmez başka bir şeye (kişisel sorunlar, eğitimsizlik, ezilmişlik, şu bu) yorar, o alçaklığa mazeret bulmaya kalkar o da kendisi bilir.

Bi hüsrân... Bi hüsrân!

En son MIT düzenlemesi

Teşkilat-ı Mahsusa
değilse Gestapo!
Kişiye özel

Soygun

Hep küçük soygunlarla uğraşıyoruz.

Büyükleri hafsalamızı aşıyor.

Biz küçüklerle uğraşırken soygunun büyüğü bir başka dünyada sanki başka boyutlarda yaşıyor.

Maliye ile büyük ya da büyümekte olan şirketler arasında vergi uzlaşması sağlama çalışması sonuçlandı: Şirketlerin vergi borçlarının toplam % 90'ı affedildi! (Radikal, 6 Ocak 2014.)

Maliye Bakanlığı Merkezi Uzlaşma

Komisyonu'nun, hükümet ile kurduğu yakın

ilişkiler ile bilinen Cengiz

İnşaat ile Yeni Şafak gazetesinin sahipleri

Albayrak

Grubu'nun ve

Kanal A tele-

vizyonunun

sahibi Elektromed

Şirketi'nin 608,8

milyon liralık

borcunu sildiği ortaya çıktı. Kurul, üç şirket ile yaptığı uzlaşmada toplam 615,9 milyon liralık vergi borcunu, 7 milyon liraya düşürdü. (Sol portal: 7 Mart 2014)

Başbakanın ve avanesinin böyüyen

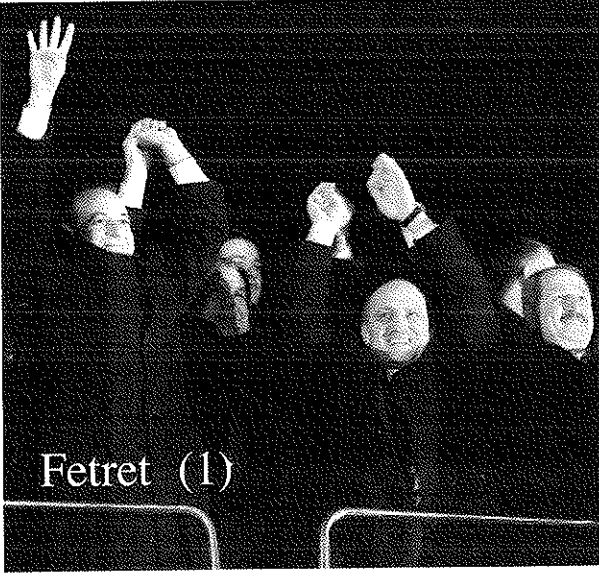
Türkiye'sinin nasıl büyüdüğünü, ne kadar daha büyüyeceğini birazcık olsun kestirmek istiyorsanız, kimlerin büyüdüğünü

hiç değilse adlarıyla sanlarıyla bir görün.

Siz bir şey anlamasanız da önemi yok!

Böyüyen büyüdüğüyle kalır.

İktidarın bağrında patlayan bir yolsuzluk olayı hükümet edenlerin pervasızlığı nereye kadar taşıyabileceklerini gösterirken, bir de üstelik Anayasa dahil temel yasalar ve yerleşik kurallar usul kaydirmalarıyla göz göre göre hiçe sayılınca, siyasetin de, devletin de, aklın ve izânın da tanımını değiştirdi. Başta yurtdaş emeği olmak üzere ülke kaynakları üzerinde estirilen talanın en çığ haliyle karşı karşıyayız. İş hâlâ daha başa düşmediyse...

Fetret (2)

Yani burası hiç değilse sözüm ona bir demokrasi ve hukuk devleti olsaydı, şu en son "7000 kişi"nin gizli dinlemeye (işin gizliliği kaldıysa eğer...) uğramış olması nedeniyle hükümetin şimdiye kadar çoktan istifa etmiş olması gerekmiyor muydu? Demokrasinin % 90'ı usule dairdir. Böyle durumlarda usuldendir, hükümetler istifa ederler. Çünkü demokraside ve hukuk devletinde herşeyden siyaseten hükümetler sorumludur. Siyaseten acze düşmüş bir hükümetin laf olsun diye bile iş başından ayrılmayı hiç aklına getirmemesi iktidar kavramıyla tenakuz ifade eder. Biliyorsunuz, cumhurbaşkanları ve bir de deliler yaptıklarından sorumlu tutulamazlar. Başımızdaki hükümet işini görmekte acze düşmüştür. İstifa etmelidir ki, hiç değilse usul yerine gelsin.

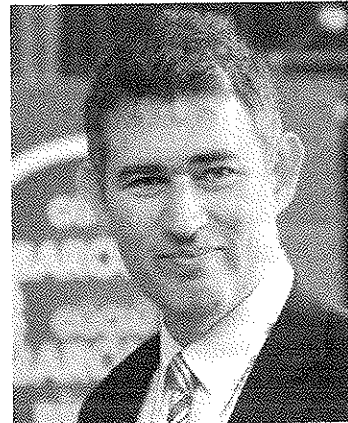
Fetret (3)

"Genelkurmay Askeri Savcılığı Uludere-... Roboski'de vur emrini G.Kurmay Başkanı Özel'in verdiğini belirtiyor. Şüpheli askerlerin, Meclis ve Bakanlar Kurulu tarafından kendilerine verilen görevi yerine getirmiş oldukları ekleniyor. Takipsizlik kararı dosyayı kapatıyor." (Hürriyet, Şubat 2014.)

Torun

Türkiye Barolar Birliği Başkanı Feyzioğlu bir âlem! Kendi uzun vade PR'ını kendi yapıyor.

Kulakları biraz fazla kepçe (her yerde göze çarpıyor) ama çocuksu albenisine hani gitmiyor da değil! Aslen Kayserili. Her anlamda öyle. Devlet krizini çözme yolunda önmakta acele etmiş olması

gelecek siyasi kariyeri için şimdiden bir kazanım sayılabilir. Tutuklu ve mahkum generallerin onayını ve gönlini kazanırken KCK tutuklularından hiç söz etmediği dikkati çekmedi değil ama, o dahi kendi geleceği için "mânîdâr"dı.

AYNI PARANIN İKİ YÜZÜ

Türkiye'de siyasal İslâm ile kemalist modernizm arasında eskiden beri –Cumhuriyetin tarih öncesinden beri– varolagelen garâbete Kızılıçık baştan beri değinmişti. Söz konusu akımın büyük üstadı Necmettin Erbakan'ın siyasi retoriğinde “Gazi M.K. Atatürk mezarından çıkıp gelse Refah (vb...) Partili olurdu!” söylemi sık sık öne çıkardı. Bu, efkârı umumiye-yi idare etmeye yönelik bir oportünizm (takiyye)

değil, dünyaya ve siyasete belli bir bakışın dışavurumuydu.

Başbakan Erdoğan ve sahabelerinin şimdiye kadar yaptığı, yapmak istediği, fırsatı bulduklarında yapacağı genelde bundan başka bir şey midir? Onu “inlerine ineceğiz!” diye haykırtan nedir?

Bu kadar kendi içyüzünü deşifre etmeye eşlik eden böylesi bir nefret ve öfke söylemi nereden geliyor?

AKP'nin alternatifi yok mu? Ya da Haşhaşiyun meselesi.

Geçen ay bir ara medyaya yansıyan “Doğu illerinde El Kaide Operasyonu” haberi hiç ilginizi çekmedi mi?

Bir düşünün: hatırlatma, bilgilendirme, uyarı veya şantaj ve tehdit..?

Ne diyecekseniz deyin, “zamanın ruhu” da olabilir. Burnunuzun dibinde yani. Bir kol boyu ötede: Irak, Suriye kanda boğuluyor!

Bakanının Başbakanının çekim gücü

“Kulak asmayın. Fazla sürmez.

Osuruğu cinli adamdır. O an tepesi atmıştır. Birkaç güne kalmaz pısar, iş biter,” diyenler

olmuştu.

Haklıymışlar. Adamlarını iyi tanıyorlar. Boyuna bosuna bakanlar yanıldı. Bakanının Başbakanının dış göstermesi yetti herhalde. Başbakanının Bakanı tepesi yerine oturmuş bir halde Başbakanının âğuşuna döndü.

Her biri tek başına kalırsa hiç olacağını biliyor ve hep birlikte selâmeti sürüden ayrılma-makta görüyorlar.

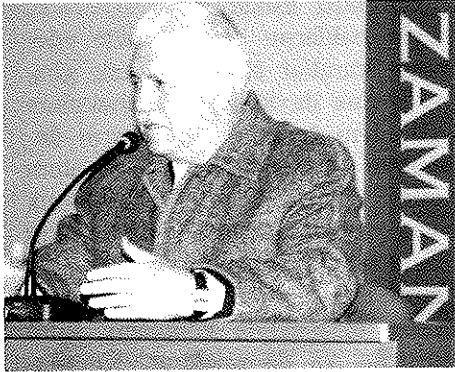
Ülkeyi böyle adamlar yönetiyor.

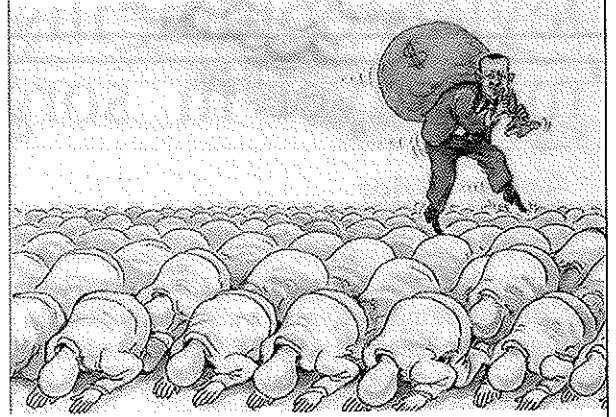
Mesaj alınmıştır

"İnşaat ya Resulallah!" cephesinde büyük yatırımları olan bir şirket sorumlusunun dinlemeye takılan sözleri. (Basından)
"...İşler iyi gidiyor. Milletin a..na koyacağız!"

Gidi uyanık!

Zaman gazetesi yazarı Hüseyin Gülerce korktu:
"Türkiye, öngörülemez, kestirilemez bir kaosa sürükleniyor. Sınırlarımızın dibindeki dış tehditler yerine, iç tehdit yine başa geçiyor. TSK'ya, vesayet dönemindeki rolünün bugünkü iktidar eliyle hatırlatılması tek kelime ile fecaattir..."
Uyanık adam. Korkulacak biri varsa o da R. Tayyip Erdoğan'dır.
En has Atatürkçü! Sanki bilmiyordun!

Dilsiz şeytan

Seçim mevsimi yaklaşıyor. Yani tüm AKP'liler, AKPerestler ve hepsinin umum reisi Bay R.T. Erdoğan'ın en büyük kabiliyetlerini sergileyecekleri **BÜYÜK YALANLAR MEVSİMİ!**
Bu ülkenin adıyla sanıyla şanıyla bir Başbakanı her Allahın günü siyasi muarızlarına büyük kalabalıklar ve tarih önünde alçaklar, namussuzlar, vatan hainleri... diye saldırıp demediğini bırakmayacak, sonra da "ben bu ülkenin, bu devletin Başbakanıyım, kimse bana saygıda kusur edemez" diye, kendisine ters bir laf eden herkesten haysiyet davacısı olarak meydan meydan, kürsü kürsü dolaşacak.
Buna tahammül edenlere ne denir? Dilsiz şeytanlar denilse yeridir.
"Bize bunu yapmıyordun!"
Neyi, niye yapmıyordun?
Kendi işinizi ona yaptırmak için önünde diz kırıp diller döken sizsiniz. Çünkü siz, her durumda ve her zaman gizli/açık takiyyeden medet uman kifâetsiz demokratlarsınız!

İsyandan Yolsuzluğa:

Devlet-toplum ilişkilerinde “meşruiyet”in sorgulanması

Sema Erder

Türkiye’de son dönemlerde “hukuksuzluk” tartışmalarının siyasal gündemin başına oturması tesadüfi değildir. Dikkat edilince görüleceği gibi, “hukuk” arayışı, bugünlerde, sadece muhalifler, ezilen ve haksızlığa uğrayan gruplar, “marjinaller” tarafından değil, güce sahip olanlar, eski ve yeni “muktedirler” tarafından da gündeme getirilmeye başlamıştır. Eski ve yeni iktidar sahipleri, “adalet” kurumunun işleyişinden şikayet ederken, iktidarın kısmi sahibi olan muhalefet partileri de geleneksel tema olan “yolsuzluk” dosyalarını gündeme getirerek, bu konuda sessiz duran, yorgun kitlelerin harekete geçmesini bekliyorlar.

Aslında hak talepleri, yıllardır “birey hakları”, “inanç hakları”, “kültürel haklar”, “ifade ve düşünce özgürlüğü”, “azınlık hakları”, “kadın hakları” gibi konularla gündemdedi. Bütün bu talepler yıllardır, iktidarlar tarafından kulak arkası edildi ve büyük ölçüde bastırıldı. Diğer taraftan, devlet-toplum ilişkilerini inceleyen akademik, bürokratik ve teknokratik çevreler, eğitim, yerel yönetimler, vergilendirme, sosyal politika, çalışma ilişkileri gibi konularda yeniden düzenleme yapılması gereğini yıllardır gündeme getirmektedirler. Bütün bunlar, toplumdaki bütün kesimlerin, yaşamın hemen her alanını ilgilendiren konuda, devlet-toplum ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi gereğini, farklı biçimlerde talep ettiğini açıkça göstermektedir.

Üstüne üstlük son dönemlerde küreselleşme de, gerek sermayenin gerekse insan ve fikirlerin hareketlerini hızlandırma yönünde düzenlemeler için baskı yapmaya başladı. Aynı şekilde, küreselleşmenin tahrip edici sonuçlarını algılayan “bağzı” çevreler, insan hakları ve çevreyle ilgili, tüm dinsel ve etnik grupları kapsayacak evrensel ve “dünyevi” kuralların arayışına girdiler. Son dönemlerde, Türkiye’de de göçmen ve çevre hakları gibi taleplerin sıkça gündeme gelmesi bu gelişmelerin sonucudur.

Genel olarak, mevcut hukukun ve kuralların toplumsal yaşamın tüm alanını kapsadığını ve bu ilişkilerin her alanda uyumlu işlediğini ileri sürmek mümkün değildir. Gündelik yaşamımızı

yasal kurallar kadar, sıradanlaşmış rutin gündelik ilişkiler ve hatta çoğu zaman kural dışılık belirler. Formel ve enformel kurallar, gündelik yaşamı yıllar süren deneyimle şekillendirir. Devlet-toplum ilişkilerini düzenleyen ve yasalarla ifadesini bulan formel kuralların benimsenmesi ya da reddedilmesi de zaman içinde gerçekleşir. Toplum bazı kuralları benimser, bazılarının rafa kaldırılmasına neden olur, bazılarını ise “sivil itaatsizlikle” karşı çıkar.

Kuralların değiştirilmesiyle ilgili talepler, çoğu zaman formel kuralların da, sıradanlaşmış ilişkilerin de yetersiz kaldığı durumlarda gündeme gelir. Toplumsal değişimin hızlı olduğu durumlarda, yerleşik kurallar ve sıradanlaşmış ilişkiler daha çok sorgulanır. Formel kuralların değişim sürecinin incelenmesi, eksikliğini hissettiğimiz, hukuk sosyolojisinin ilgi çekici ve önemli bir konusudur. Türkiye’de de gerek formel, gerekse enformel kuralların sorgulandığı bir dönemden geçtiğimiz aşikâr.

Aslında, bireyin haklarını açıkça ifade edebildiği toplumlarda kurallar sürekli olarak gözden geçirilebilir. Hukuk devleti, sadece hukukun uygulandığı değil, aynı zamanda, kuralların değişiminin de önünün açık olduğu devlet-toplum ilişkilerini tanımlar. Ancak, kendini demokratik olarak tanımlayan toplumlarda bile kuralların değişmesi her zaman kolay değildir. Bu toplumlarda da kuralların değiştirilmesi yönündeki istekler, kimi zaman uzlaşmayla karşılanır, kimi zaman zorla bastırılır ya da ertelenir. Kuralların değişebilmesinde uyumsuzluğa neden olan konunun toplumsal meşruiyeti kadar, talep edenlerin toplumdaki gücü de etkilidir. İnsan haklarına saygı gösteren birçok ülkede göçmen haklarının yetersizliği buna örnek olarak gösterilebilir.

Buna karşılık, Türkiye gibi otoriter yönetimlerin hâkim olduğu toplumlarda, bireysel taleplerin bastırılmasına daha çok rastlanır. Bu toplumlarda, baskı suskunlukla da karşılanabilir, çatışmalara da neden olabilir. İsyanlar, kitlesel hareketler, sivil itaatsizlik ve suskunluk devlet-toplum ilişkilerindeki uyumsuzluğun değişik bi-

çimlerde ifade edilmesidir. Türkiye'de Kürt hareketi, gecekondü hareketi, Gezi hareketi, çevre hareketi, kadın hareketi gibi hareketler düşünüldüğünde bunların hepsinin var olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'deki çeşitli biçimlerde tezahür eden hukuk reformu isteklerini Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana yaşanan toplumsal değişimin beklenen bir sonucu olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bilindiği üzere, merkez-yerel ilişkilerinin çatısı, Türkiye'nin, az nüfuslu, çoğunluğu köylü ve dışarıya kapalı bir toplum olduğu dönemde çatılmıştı. Bu dönemdeki düzenlemeler, her ne kadar, söylem düzeyinde "anti Osmanlı" olarak gözüксе de, devletin yönetim anlayışı açısından, Osmanlı'nın köylülüğü denetleyen "merkeziyetçi" yapısını aynen devam ettirmiş ve yerel yönetimleri güçsüz bırakmıştır.

Ancak, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana diğer alanlarda yapılan değişiklikler, toplumsal ve siyasal yaşamda değişikliğe neden olan, köylülüğün çözülmesini hızlandıran önemli yapısal değişimlere neden olmuştur. Buna karşılık merkez yerel ilişkilerinin merkeziyetçi ve otoriter yapısı, özellikle Kürt meselesi ve bölünme korkusu nedeniyle, aynen korunmuştur. Son dönemde, yükselen "yerelleşme" ve "yerel demokrasi" talepleri artık sadece Kürt hareketinin de-

ğil, çeşitlenen kentli grupların bireysel ve doğrudan ifade ettikleri talepler haline gelmiştir. Türkiye toplumu artık, 1930'larda kurgulanmış olan devlet-toplum ilişkilerindeki kurumların yetersizliğinin farkına varmış ve yönetimin kurallarının yeniden belirlenmesi beklentilerini gündeme getirmeye başlamıştır.

Konuyu, daha çok son dönemlerdeki "yolsuzluk" dosyalarına konu olan "inşaat" ve "kentsel rant" alanıyla sınırlandıracak olursak, kentlerde olan bitenlere ve "merkez-yerel" ilişkilerine yoğunlaşmamız gerekmektedir. Türkiye'de değişen toplumun gereksinmelerinin karşılanması için, kamu yönetimi reformunun yapılması gereği yıllardır gündemdeydi. Ancak hiçbir yönetim yerel yönetimlerin mali ve idari açıdan güçlendirilmelerine sıcak bakmamıştır. Yerel yönetimlerin güçsüzlüğü, kentte yaşayanların ve kente sonradan katılanların acil gereksinmelerinin karşılanmasında popülist ve kayırmacı ilişkilerin siyasete hâkimiyetine yardımcı olmuştur. Diğer taraftan, kentleşme sonucunda artan kent toprağının değeri ya da, kentsel rantın, vergilendirilmesi ya da kamuya aktarılması gündeme bile gelmemiştir.

Sonuçta, Türkiye'de kentleşme, devletin öncülüğü ve denetimi olmadan gerçekleşmiş, kentlerdeki büyük değişime karşın yerel yönetimler

güçsüz bırakılmıştır. Göç eden kitleler, kentlere yerleşirken büyük mücadele vermişler, özellikle yoksullar, kendi konutlarını inşa etmişler, işlerini ve yaşamlarını kurmuşlardır. Kentleşmenin ilk evrelerinde, gecekondulaşma yasa dışı olsa da “konut” gibi temel bir hakkı elde etmek amacıyla yapıldığı için toplum tarafından “meşru” olarak kabul edilmiştir. Popülist devlet-toplum ilişkileri içinde siyasetin yapabildiği ise, sadece kuralsızlıklara, oy karşılığında, göz yummak oldu.

Kentlerde kurulan yeni kentli yaşam, sadece gecekondu alanlarıyla sınırlı, izole bir yaşam olarak kalmadı ve kentin bütünü kapsayan yeni yaşam biçimi haline geldi. Son otuz kırk yıldır süren gelişmeler sonucunda ekonominin yaklaşık yüzde kırkla ellisini enformel ekonominin oluşturduğunu ve bunda enformel konut piyasasının etkili olduğunu çoğu zaman dikkatlerimizden kaçırıyoruz. Her ne kadar bugünlerde gecekondulaşma meşruiyetini yitirmiş olsa da, bu deneyimin etkilerinin devam ettiğini hatırlamamız gerekir. Bugün kentlerde yaşayan bütün grupların, değişik biçimlerde de olsa, kentteki enformel ekonominin olanaklarından yararlanarak yaşamlarını sürdürdüğü açıktır.

Büyük kentlerde, yaşayan yeni kuşaklar, “formel ve enformel” kuralların deneyimiyle yetişmişler ve kentsel yaşamda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Gecekondu bölgelerinde yetişen yeni kentliler, anne babalarının “jandarma, polis ve zabıta” ile yaptıkları çatışmaların hikayeleriyle büyümüşler, kötü nitelikli okullara gitmişler, kötü çalışma koşullarına razı olmuşlar ve kötü çevre koşullarına yakından tanıklık etmişlerdir. Burada doğan ikinci nesil, evlerinde, kahvelerde yapılan sohbetlerde, mahallelerine yol, su, elektrik, minibüs, okul, sağlık ocağı gibi hizmetlerin getirilebilmesi için büyüklerinin nasıl mücadele verdiklerini dinleyerek büyüdüler. Sadece gecekondu değil, kentin diğer bölgelerinde yetişenler de, kentteki enformel iş ve konut piyasasının olanaklarının, kentsel rantın ve dayanışma ağlarının “bağzi” insanları nasıl güçlendirdiğini ve zenginleştirdiğini gözlemlediler. Yeni kentliler, yardımlaşmanın güç ilişkilerine nasıl dönüştüğüne de, kentin yarışmacı ve acımasız ortamında kaybedenlerin yalnızlığına da yakından şahit oldular. Buradaki zorlu hayat içinde, yaşayanların ve yapılanların “meşruiyetinin” “yaşam hakkıyla” sınındığını söyleyebiliriz.

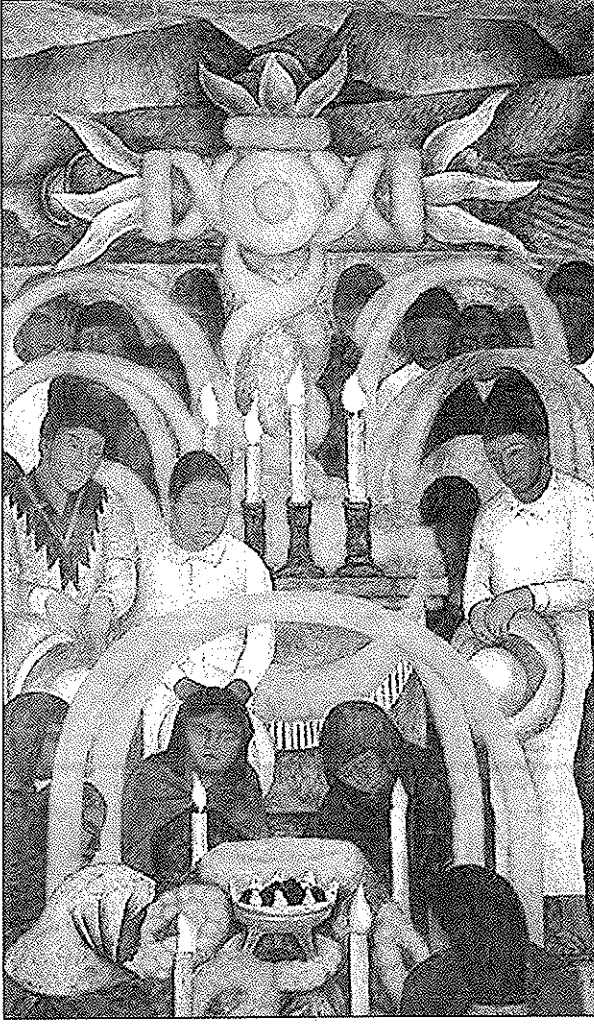
Vergisiz kazancı, sigortasız işçiyi, güvencesiz ev hizmetçisini, çocuk işçiyi, yabancı işçiyi çalıştırmayı, kentsel ranttan dolayı ya da dolaysız yararlanmayı “meşru” kabul eden “en-

formel” dünyadaki kuralların nasıl kurgulandığı ilginç bir araştırma konusu olarak durmaktadır. Daha çok güvene dayalı ilişkilerin egemen olduğu bu dünyadaki kuralların gelenekselin yeniden kurgulanması mı, ya da dinsel kaynaklı kuralların uyarlanması mı dayandığını saptamak kolay değildir. İş yaşamının çeşitli alanlarını kapsayan bu dünyada birbirinden çok farklı ve birbiriyle yarışan ilişki ağlarının, farklı “meşruiyet” dayanaklarının olması muhtemeldir.

Bu ilişki ağları arasında, üzerinde en çok araştırma yapılan gruplar, hemşehri grupları, etnik ve dinsel gruplar olmuştur. Hemşehri ilişkilerinin yerel siyasette ve kayırmacı ilişkilerin sürmesindeki etkisi ve önemi uzun dönemdir bilinmekteydi. Ancak, AKP'nin yerel siyasette ve iktidarda uzun süredir devam eden etkisi üzerine son dönemlerde, “Sünni İslamcı” ilişki ağları üzerinde çalışmalar yoğunlaşmaya başlamıştır. Devletin “Sünni İslamcı” özelliğinden de yararlanarak yaygınlaşan, zenginleşen ve güç kazanan bu ilişki ağları son dönemlerdeki “yolsuzluk” dosyaları nedeniyle de, “meşruiyet” ve “hukuk” bağlamında da tartışılmaya başlamıştır. Bu tartışmaların kökeninde, umulmadık ölçüde güç kazanan iktidarın kendi “meşruiyet” anlayışını yasallaştırma yönünde attığı adımlara gösterilen tepkilerin de etkisi olduğu söylenebilir.

Her ne kadar, kendi içlerinde çeşitlenme gösterecek de Sünni inanç grubuna dahil olan cemaatlerin, sadece inanç grubu olarak kalmayıp, dayanışma ağları yoluyla, iş piyasası, siyaset ve devlet yönetimi gibi “dünyevi” konularda da söz sahibi olmaya başlamaları bu ilginin kaynağını oluşturmaktadır. Çok eski bir geçmişe sahip olan geleneksel dinsel cemaat ilişkilerinin, tarikat-esnaf-zanaatkarlık ve daha sonra küçük girişimcilik gibi alanlarla sınırlı ve kapalı yaşadıkları dönemlerde, kendi kurallarını kurdukları bilinmektedir. Ancak, o dönemde yeterli olan “meşruiyet” kriterlerinin, bu cemaatlerin kapitalist dünyaya adım atmalarından sonra yeniden sorgulanması ve kurgulanması da kaçınılmaz olmuştur. Örneğin, inanç temeline dayalı dayanışma ilişkilerinin “liyakat” yerine “sadakât”i yeğlemesi, sonuçta, karmaşık teknik yeni bilginin gerekli olduğu, yarışmacı kapitalist ilişkilere doğru açılım yapıldığında yeni sorunlar yarattı. Sadakate dayalı ilişkilerin devlet yönetiminde de sürdürülmesi, bürokraside de sorun yaratmış, teknokratların tasfiyesine neden olmuştur. Bu tercihin sürdürülebilir olup olmadığı önümüzdeki dönemde göreceğiz.

Son dönemlerde, dini cemaatlerin dayanışma

ağları aracılığıyla, kentsel rant, inşaat ve enformel iş piyasasının olanaklarıyla zenginleştikleri açıkça gözlenmektedir. Zenginleşen İslâmi çevreler, haram kabul edilen "faiz" in yerini alacak bankalar kurarak, kapitalist piyasada iş görebilecekleri, yeni piyasa enstrümanlarının arayışı içindedir. Bu arada, yerel yönetimlerdeki deneyimle önemli bir iş alanı haline gelen inşaat sektörünün ve kentsel rantın "meşruiyeti" nin sorgulanmadığına, "tanrı vergisi" bir geçim kaynağı olarak kabul edildiğine değinmek gerekir. Kazançlarını "fitre, zekat, sadaka" gibi yardımlar vererek "meşrulaştıran" yeni işadamlarının, "hayır işlerinin" formel vergi sistemi ve devletin sosyal politika kurumlarıyla rekabet edecek derecede büyüdüğü ve vakıflar yoluyla kurumsallaştığı izlenmektedir. Meşruiyeti, "helâl-haram" açısından sınayan bu ilişki ağlarıyla, "meşruiyeti" formel ve "seküler" kurallarda arayan gruplar arasındaki anlayış farkını, son yolsuzluk operasyonu tartışmalarından izlemek mümkündür. Bugünlerde sayısı artan ve kapsamı büyüyen İslâmi cemaat vakıflarına bağış vermeyi

onaylayan "fetvaların" da olduğunu ortaya çıkması, yarışan "meşruiyet" anlayışının köklerini gösterebilir. Kapalı yaşama geleneğine sahip olan ve "ser verip sır vermemeyi" meşruiyet kabul eden bu anlayış, kendilerine dışardan bakanların "sadakâti, kayırmacılık"; "bağışı, "rüşvet"; "karşılıklılık ilişkilerini, "al gülüm, ver gülüm" olarak algılamalarını hayretle karşılıyorlar.

AKP yönetiminin, kitlesel oy desteği almasında, icraatlarını geleneksel değerlere dayandırması kadar, uyguladığı kentsel politikanın da etkisi olduğunu teslim etmek gerekir. Bugünkü kentsel politika, bir taraftan inşaat faaliyetlerini merkeze alarak iş alanı yaratırken, kentsel rantı birikim ve yeniden dağıtım aracı olarak da kullanmaktadır. Yine bu yönetim, bu dönüşümden zarar gören grupları da, "sadaka, bağış, yardım" gibi hayır işlerine dayalı popülist sosyal politikalarla kapsamaya çalışmaktadır.

Ancak, bütün bu çabalara karşın, bu ilişki ağlarının tüm grupları kapsayamayacağı açıktır. Nitekim son dönemlerde, sadece "Cumhuriyetçi laikler", "solcular" ve cemaat ilişkilerini reddeden bireysel insan hakları savunucuları değil, bu ilişki ağların giremeyen "tarikatsız" Sünni Müslümanlar, Sünni olmayan diğer tarikatlar, Aleviler de bu anlayışın uygulamalarından zarar görmeye başladıklarını anlamaya başladılar. "Kentsel dönüşüm" dalgasıyla, kentsel rantın yoğunlaştırılması ve aktarılması sürecine son dönemlerde gösterilen tepkiler, bu konuda da yeni düzenlemeler yapılması gereğini gündeme getirmiştir.

Bu tepkiler ve son dönemdeki "yolsuzluk" operasyonları ölçeği büyüyen sermaye birikiminin ve "hayır hasenat" işlerinin kurumsallaşmasının ve kurallara bağlı olarak sürdürülmesinin gereğini de açıkça ortaya çıkarmıştır. Nitekim, AKP yönetimi de, deneme yanılma yoluyla, bir dizi yasal değişiklik yaparak kendi "meşruiyet" anlayışını yasallaştırmanın yollarını aramaya çalışmaktadır. Diğer taraftan, küreselleşme de, sermayenin önünü açabilmek için "dünyevi" ve evrensel kuralların yaygınlaştırılması yönünde baskılar yapmaktadır. Bu günlerde yapılan araştırmalar, sadece AKP'nin değil, İslâmi ekonomi modelini uygulamaya çalışan diğer ülkelerin de bu yönde arayışlar içinde olduğunu göstermektedir. Çıracılıktan ustalığa geçen bu hikaye biraz da, kentlerin merkezdeki ceplerinde varlığını sürdürmüş olan geleneksel tarikat-esnaf-zanaatkâr dünyasının son temsilcilerinin küresel kapitalizme geçişinin hikayesi.... Yaşasaydı Ülgener'in ne yazacağını doğrusu merak ediyorum....

"...Çocuklar ay ışığında oynardı."

Kadın anlatılarında işçi havzasında gecekondü oluşumu

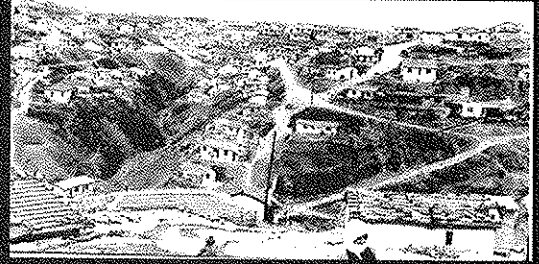
Besime Şen*

G ünümüz kentleri, önemli göç durakları olmaya devam ederken, yanı sıra ekonomik, politik ve kültürel merkezler olarak da düşünce dünyasına yön vermektedirler. Bütün dünya kentleri, göç hareketleri ile karakterize olurken, her kentin göçmenlere yönelik tutumu başka başka olmuştur. Kentlerin, içinde yer aldıkları büyük ekonomi politikaların birer parçası olarak, kendi "özerk" dünyalarını kurmaları da çok mümkün olamamıştır. Zira her kentin kendini çok farklı görme ayrıcalığı ile aşırı yerel yüceltmelerin dışına çıkabildiğine çok rastlamasak da; metropol olgusu daha evrensel ancak daha eşitsiz dünyaların olanaklılığını arttırmaktadır.

Metropoli ve göç olgusu, günümüz dünyasında daha kapitalizmin düşünsel ve maddi hayatı ile olgunlaşmış mekânlardır. Sovyet Rusya metropolleri dahi, fiziksel ve sosyal uzamı itibarıyla kapitalizmin mantığından çok uzaklaşmış mekânlar değildirler. Bu hâkim yansımanın dışında gösterilebilecek tek mekânsal birimler, kırsala ait ve doğası içinde ekonomik yaşamını sürdüren yani merkezi piyasa mantığının dışında kendine yeten yerellikler olabilmektedirler. Yani bu örnekler henüz kapitalizmin pençesine düşmemişlerdir.

Bir diğer kategori ise bazı yerel ölçeklerdeki alternatif kolektif mekanların oluşumudur ki bu örnekler yaygın olmasa da içerik olarak kapitalizme seçenek olarak düşünsel esin kaynağıdır.

Dolayısıyla günümüz kent gerçekliği, küresel bir olgu olarak benzer ekonomi politikaların etkisi ile dönüşmektedirler. Türkiye'de ise son on yıllık süreç, kentler açısından "kentsel dönüşüm" politikalarının test edilmesi biçiminde deneyimlenmektedir. Bu politika temel olarak, eskimiş veya işlevini yitirmiş kentsel alanlar ile afet riski altındaki yerlerin dönüştürülmesini hedeflemektedir. Bu konuda çıkarılan yasalar, oluşturulan kurumsal alt yapılar; hatta kurulan bakanlık (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) ile oldukça merkezi yetkiler oluşturulmuş ve TOKİ (Toplu Konut İdaresi) bu sürecin ana aktörü olmuştur. Pratikte eski gecekondü mahallelerinin yıkılıp

Seyrantepe Mahallesi, 1960'lı Yıllar

Gripin Fabrikası, 1970'li Yıllar

yeniden yapılması biçiminde kamuoyunda da geniş yankılar uyandıran bu politika, ilginç biçimde Türkiye'de kentsel hareketlerin oluşumuna yol açan ayrıca kent bilincinin politik ve kurumsal kanallar ile yaygınlaşmasına neden olan bir etki yaratmıştır. En nihayetinde "kent ve çevre bilinci" Gezi Direnişi ile ülke düzeyindeki bir toplumsal hareketlenmenin konusu olarak öncelikli hâle gelmiştir.

Kentsel dönüşümün yarattığı yıkım tehditleri ile HES projelerinin doğal çevre ve yaşamlar üzerinde yarattığı tehditler, kent politikalarının ve bilincinin yeniden tartışılması gereğini de yarattı. Bu yeniden tartışma gereği iki açıdan önemli sonuçlar doğurmaktadır. Birincisi, kent ve çevre tahribatını arttıran küresel neoliberal politikalara karşı artan muhalefet. İkincisi, kentli bilinci oluşturan elitist yaklaşımın sarsılmasıdır ki bu yazıda buna yer veren bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

Bu yazı, günümüzde kentsel dönüşüm projeleri ile yıkım tehdidi yaşayan eski gecekondü mahallelerinin kuruluş öykülerine; bu süreçte

yer alan bazı kadın deneyimlerine ve anlatılarına yer verilecektir. İstanbul kentinin hâkim orta sınıf bilinci ile yüceltilmiş elitist bir anlatının dışında farklı bir öyküsünün de olduğu hatırlatması, yazının temel vurgusu olacaktır.

Kağıthane ve Haliç havzası olarak bilinen kentsel bölge, 1950'li yıllardan itibaren bir sanayi bölgesi olarak hızla yoğun bir göç alır. İşçileşen göçmenler, fabrikalara eşlik eden bir gelişme ile hızla gecekondualarını inşa ederler. Bu gecekonduaların inşası aynı zamanda Türkiye sanayileşmesinin ve konut edinme tarihinin öyküleridir. Farklı etnik ve inanç kimliklerinin bu sanayi havzasında işçi olarak çalışmaları ve gündelik yaşamlarını kurmaları, en çarpıcı biçimde kadın anlatılarında ortaya konmaktadır.

Burada yer verilen anlatılar, 2013 yılında tamamlanmış olan Kağıthane Toplumsal Tarih Araştırması dahilinde elde edilen sözlü tarih görüşmelerinden alınmış aktarımlardır.

“İki oda oldu, ihtiyaç oldukça dışarı iki gecekondu daha yaptık. Tuvalet ile banyo birdi, dışarıda. Mutfak da burada, ufak bir tezgah vardı evin girişinde. Tel dolabımız vardı... Altı tane koyun ve inek getirdik. Sonra yerimiz olunca, girişin altına ahır yaptık. Buralar boştu. Askeriyenin oraya, çocuklar yayar getirirlerdi. Kendimize kadardı. Satmazdık.” (Fatma Bilir, 1939, Sivas)

Yukarıdaki anlatı, bu bölgeden öte genel anlamda barınma ihtiyacının çözümüne dair mucizevi bir buluş olan “gecekondu”nun şekillenmesini veciz biçimde ortaya koymaktadır. Konut büyüklüğü tamamen ihtiyaçlar çerçevesinde gerçekleşmekte; konut içinde yine dönemin yaygın olarak kullanılan mobilyaları kullanılmaktadır.

“Beşiktaş'ta lunaparkın olduğu yerde Havagazı Fabrikası vardı. Biri de Kadıköy'de Hasanpaşa'daydı. Dolmabahçe'de çalıştı biraz babam. Oradan Havagazı Fabrikası buraya taşınca, işçilere servis yok, araç yok, nasıl gelip gidecek? Fabrikayı boş bir alana kurmuşlar ama o sıra bütün çalışanlar geliyorlar, biraz devletin yeri, biraz askeriye'nin yeri... Önce Silahtar'da oturuyorlar ama çevreden de korkuyorlar. Darülaceze'nin oraya çıkılmıyor. Dere, tepe. Derken nereden daha rahat gelip gider, buradaki satılan yerlerden alıyorlar, bir parsel. Yapıyorlar bir gecekondu.” (Şükran Zor, Sivas)

O yıllardaki ulaşım koşulları, fabrikanın kurulduğu alan ve fabrika çevresinde oluşan gecekonduar...gecekonduunun dönem içindeki olanlığı, anlatının seyrinde bütün açıklığı ile anlaşılmaktadır.

“Gega ve Toska Arnavutları vardı. Gegalar namazında niyazındaydı ama Toskalar değildi. Toskalar, Feriköy, Talatpaşa'da otururlardı. Ta-

latpaşa'da evler yapılıncaya “burada nasıl oturacaklar” diyorduk. Her yer boştu, dağlıktı. Şimdi o evlerden birkaç tane var... O zaman köy dışında Kuştepe'de Çingeneler vardı. Bir de hastane'nin orada Arnavutlar vardı. Bahçecilik yaparlardı, buraya da bahçelere gelirlerdi. Başka bir yer yoktu. 1950 öncesi... Feriköy'den, Şişli'den, Talatpaşa'dan gelirlerdi, burada tarlaları kirarlardı.” (Semiha Taşev Yüksel, 1930, Kağıthane)

İstanbul'un dramatik gelişimi, bugün yerlerinde gökdelenlerin olduğu yerlerin “dağlık, bahçelik” olarak hatırlanması ile çarpıcı bir nitelik kazanmakta. Bir insan ömrü kadar sürede akıl almaz bir değişim, o yılların gecekonduar, günümüz politikaları içinde kendilerini “işgâlcı” olarak bulmaktadırlar. Kentsel dönüşüm projeleri ile kurulan gecekonduar, yerlerini içinde yaşayacakların karar vermediği yüksek ve tek tip apartmanlara bırakacak.

“Bakırköy'e geldik sonra Beyazıt'ta kaldık. Sonra Çeliktepe'de dokuz sene kirada durduk. Sonra Şirintepe'ye gecekondu yaptık, geldik... Gecekonduumuzu kendimiz yaptık. Çamurlarla gecekondu yaptık. Briket getirdik. Dozer getirdik, yağcının kolu sıkıştı. Kürt Haydar vardı, onun vasıtasıyla geldim... Kürt Haydar'ın hanımı vardı; “sen” dedi “çöpe niye gelmiyorsun, biz akşam ev yapıyoruz” dedi. Kürt karısı bana yer gösterdi. Kel İhsan'ın oğulları yer satıyordu. Öyle geldim... Arsayı düzeltirdik elle. Sonra herkes usta oldu. Ocak'tan Şubat'a kadar çamurlarla briketleri sıvadık. Boğaz'ı kapattılar, halk briket almasın diye. Gecekonduunun çatısı yıkıldı, kasırgada. Yaparkene yıkıldı. Sonra herkes evine gitti, sabah yine yaptık.” (Arife Şahin, 1937, Ordu)

“İki odalı bir yer yaptık. Sonra üstünü kapattık. Cam yok, pencere yok. İki çocuk, iki davar aldım. Belediye gelecekti. Bir kova su aldım. Soba yaktık bir de. Komşudan da gaz ocağı aldım. Hepimiz bir divana sıkıştık. Tek cam var. Kapı zaten açık. İn yok cin yok. Üç hane var. İlk kurulan rahmetli oldu. “Sen burada ne yapıyorsun; deli olsa durmaz!” Ben ama gitmedim. Ev sahibi de bana kızıyor, çocuklar hasta olacak diye. Bu da bize zeytin alırdı onu yedik. Simit yok. Kuru ekmekle zeytin. Baktık etraf çoğaldı. Belediye yıkmaya başladı. İçinde kimse olmayınca yıkıyor... Suyumuz yoktu, tankerle su alırdık » (Arife Şahin, 1937, Ordu)

Gecekonduada yaşayan işçiler için de o yıllarda koşullar günümüzden oldukça farklıdır. Çalışmak, barınmak, sosyal ilişkiler...Fabrikanın içi ve dışı oldukça esnek bir sınırla ayrılmıştır. İlişkiler her tür denetimin dışında kalma konusunda alternatif ortamlarını yaratabilmektedirler.

“Evi olmayanlar da fabrikanın yatakhanesi

vardı. Vardiyalı çalışıyordu... Öğlen paydosunda 1,5- 2 saat mola veriyorlardı. İşleri ağır ya. Herkesin bir kirli çaydanlığı var ağacın dibinde kim çay yaptıysa üşüşürler o ağacın dibinde yatar dinlenirler sonra geri dönerler çalışmaya... Fabrika üç vardiya çalışıyordu hiç kapanmamak şartıyla. Çalışan insanların mağdur etmiyordu. Yemeği, banyosu, yatakhane, elbiseleri.... Babamın yemeklerini, elbiselerini, kömürünü, ayasının takunyasına kadar veriyordu. Montusunu, şapkasını veriyordu. Aileye değil ama işçilere yogurt verirlerdi bir kiloluk yogurt. Babam yiyeemez eve getirirdi. Öğlen helva verirlerdi. Onu da bize getirirdi." (Şükran Zor, Sivas)

Döneme ait işçi anlatımları, işçi olmanın ve kendilerine ait hak bilincini de yansıtmaktadır. Bu yıllar, işçileşme ile göçmenliğe dayalı farklı kimliklerin işçileşme süreçlerinde sosyal ve politik ortaklaşmalar ile evrilebildiğini de ortaya koyan örneklerdir.

"Grevler, kapanmasına yakın oldu. Sendikalar girdi ya; aylığını az bulan, hakları ellerinden alınan... Diyelim ki elbise veriyorlardı, elbiseyi kestiler. İkramiyesi vardı, mesaiye kalanların mesaipleri vardı. Çalışanına yemeği, elbisesi, sabununa kadar verirdi. Sendika girdikten sonra kapanacak ya. Elbisesi bitti, parayı daha fazla istediler. Çocuk hakları şu kadar olsun. Bir de çocuk parası veriyorlardı. Her doğan çocuğa yardımları vardı. Sendikaların da istekleri bitmedi. 'İşçiyi koruyacağım' diye; bir veya iki sefer gördük çok değil. İnsanlar toparlanıyordu, bağırıyordu, sonra herkes çalışıyordu. Zaten sendikaya geçme ile fabrikanın kapanması arası çok yok" (Fatma Bilir, 1939, Sivas)

"Polisan'da çalışmaya başladım. DİSK örgütüydü. 1979'da başladım. Amele bölümünde çalışıyordum. Orada da bir direniş gerçekleşti. Bu direniş kadınlar olmadan başarıya ulaşamazdı. Yaşlı, genci ciddi bir mücadele verdi. Hamile kadınlar fabrikanın kapısından kimseye geçit vermediler." (Satılmış Harmancı)

"Eğer fabrika örgütlenmesi, grevler, direnişleri ile biz Amasya, Kastamonulu, Tokatlı, olmaktan çıktık. Aidiyet duygusu gelişti. Beraber kazanıyorsunuz fabrikada. Mahallede 'çok güzel Sinoplu komşularım var' diyorsunuz. Bu fabri-

kada çalışan işçiler dışında üniversite okumaya giden arkadaşlarımız var." (A.U.)

Herşeye rağmen kadınların çalışma yaşamına girmesi zordur. Bunun önündeki en büyük engel geleneksel ilişkiler içinde daha çok hayat bulan patriyarkal sınırlardır. Erkekler kadınların çalışmasını uygun bulmamaktadırlar. Diğer engel ise kadınların daha çok niteliksiz işler aramaları ve bu tür işlere erişimlerinin sınırlı olmasıdır. İş hayatına giren kadınları ise zorlu bir süreç beklemektedir. Çünkü kadınlar artık hem evde ev işi, çocuk ve diğer bakım işlerini yapacaklardır hem de dışarda iş yaşamı...

"O zaman hastane yeni yapıldı. Ben de istedim oraya gitmeyi. Diş doktoruna gidiyordum. Diş doktoru; hastane yeni, 'işçi alınacak, gel burada başla!' dedi. 'Kayıt işlerini yaparsın' dedi. 15 yaşındaydım... Kız çalışır mı? Annem dedi;

'kız evladı çalışmaz' Bir komşumuz var. Cibali Tekel, üniversite oldu şimdi, orada çalışıyordu. Dedi ki; 'ezdirmem benim yanımda olacak, ben götürüp getireceğim' dedi. 'Önünden sigaralar geçecek, sigaralarda bozuk olan varsa alacak. Ağır iş değil' dedi. 'Ölürüm çalıştırmam!' dedi annem... Bir polis memuru vardı, 'polis olmak istiyorum' dedim. 'Liseyi bitir, gel!' dedi. Tövbe ona da yanaşmadı... Eh evde 5 çocuk, bir de yetim kardeşinin çocuklarını getirdi babam, 7 çocuk. Kim yapacak işi?" (Şükran Zor, Sivas)

"...Çok kadın işçi çalışırdı Eczacıbaşı'nda. Orada kadın mesela, evinden çık-

karken başörtülü basma etekli ve eteğin altında pantolon vardı. İşyerine geldiği anda format atılır. Lavaboya gidilir, kötü bir makyaj. Malzeme yok. Benim tespitim, pantolon giyme işi devrimci kadın arkadaşların gelmesiyle başladı. Pilma Tudor Fabrikası'nda babam çalışırdı. Babam sendika temsilcisiydi. Ben de ondan sempati duydum. 76'nın başları. Türk-İş'e bağlı Maden İş idi. Meydandaki bina onların. Şu an altında birahane olan yerdi. Çok aktifti, devlet kaptı." (R.Ç.)

Gecekondu yaşamı kadınlar için aynı zamanda her türden işçi olmanın da hayatıdır. Gerek evde gerekse işyerinde çalışan kadınların bilincinde, kent, onların anlattığı kadardır.

* Doç.Dr.

AKP'nin aileyi güçlendirme politikası

Yeşim Dinçer

Malatya Kent Konseyi'nin "Kadına köle olma ailene reis ol" afişini sosyal medyada görünce şaşırdık mı? Hiç şaşırmadık

Kent konseyleri, Belediye Kanunu uyarınca kurulan; üyeleri arasında yereldeki en büyük mülki idare amirinin ve onun seçtiği kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin de olduğu, yarı-resmi kurumlar. Malatya kent konseyinin başkanlığını da AKP'li belediye başkanı Ahmet Çakır yapıyor. Yani, "Hazinemiz Ailemiz" başlıklı proje kapsamında kente asılan bu afişler tanıdık bir zihniyetin ürünü.

AKP hükümeti iktidara geldiği günden beri aileyi güçlendiren politikalar uyguladı. Buna, kadın bedeni üzerindeki erkek ve devlet denetimini derinleştiren söylem ve pratikler eşlik etti.

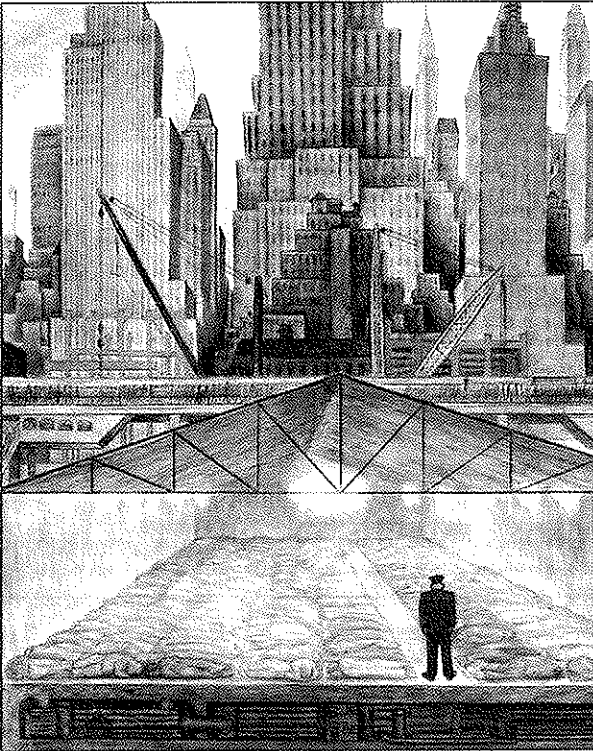
2004'te zinayı yeniden ceza yasası kapsamına almak için yapılan girişim, bu konuda atılan ilk büyük adım oldu. Hatırlayacaksınız, yeni TCK yapılırken hükümet zinayı suç kapsamına sokacak bir yasal düzenleme hazırlamış-

tı. "Aile bizde kutsal bir kurumdur. Aile kurumu güçlü olduğu müddetçe bu millet güçlü olmuştur" diyen Recep Tayyip Erdoğan, düzenlemenin töre cinayetlerinin ortadan kalkmasına katkıda bulunacağını savundu. Avrupa Birliği'nde zinanın suç sayılmadığı hatırlatılınca da, "Batı'yı her yönüyle örnek almaya kalkarsak o zaman kendimizi inkar eder, biz biteriz" dedi. (4 Eylül 2004, CNN Türk) Ama sonuçta hükümet içeriden ve dışarıdan gelen tepkilere direnemeyerek zinayı suç sayacak düzenlemeden son anda vazgeçti.

2008'den başlayarak üç çocuk dayatmasını gördük. 8 Mart 2008'de Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle Uşak'ta düzenlenen bir toplantıda Erdoğan şunları söylemişti: "Sizinle bir Başbakan olarak değil, dertli bir kardeşiniz olarak konuşuyorum. Biz genç nüfusumuzu aynen korumalıyız. Bir ekonomide asıl olan insandır. Bunlar Türk milletinin kökünü kazımak istiyor. Yaptıkları aynen budur. Genç nüfusumuzun azalmaması için en az üç çocuk yapın." Bu minvaldeki ifadeler son altı yılda çeşitli vesilelerle o kadar sık tekrarlandı ki daha fazla alıntıya gerek yok. "Üç çocuk" nakaratı daha sonra "yetmez, beş çocuk" olarak güncellendi vb.

2011 genel seçimlerine giderken Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın adı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak değiştirildi. Hükümet sosyal politikalarının merkezine "aile"yi alırken "kadın"ı da bakanlığın tabelasından bir çırpıda silivermişti. 8 Mart 2012'de önemli bir kanun meclisten geçti: Ailenin Ko-

runması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. Başlık pek çok şeyi açıklıyordu aslında: Tahammül edilemez boyutlara ulaşan erkek şiddetini durdurmaya çalışırken Türk muhafazakârlığının temelinde yatan “aile” kurumunun korunması birincil öncelikleriydi.

Kürtaja keyfi yasak

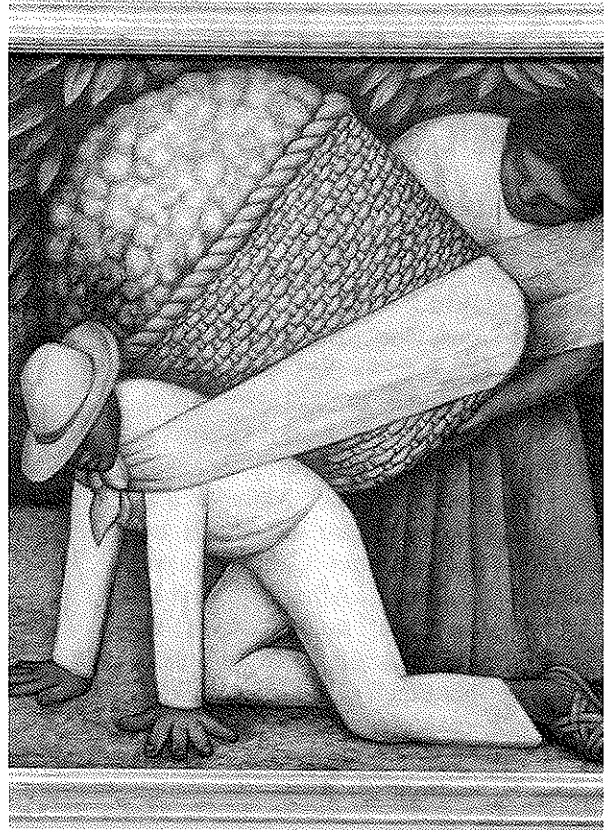
2012 yılının Mayıs ayına gelindiğinde, hükümetin kürtajla ilgili bir düzenleme faaliyeti içinde olduğu netleşti. Sızan haberler, on haftalık yasal kürtaj süresinin dört haftaya indirileceği yönündeydi -ki uzmanların ve kadınların görüşüne göre bu tutum, kürtajın büsbütün yasaklanmasından neredeyse farksızdı. AKP kadın kollarının 3. olağan kongresinde kürtajın “milleti dünya sahnesinden silmek için sinsice bir plan” olduğunu söyleyen Erdoğan, “Yatıyorsunuz kalkıyorsunuz 'Uludere' diyorsunuz. Her kürtaj bir Uludere'dir” diye de ekledi. (İlginçtir, daha önce de kürtajın cinayet olduğunu öne sürmüştü!)

2012 yılının Haziran ayına damgasını vuran “Bedenimiz Bizimdir” eylemlerinde kadınlar Başbakan'ın sözlerini “Kürtaj haktır, Uludere katliam” olarak düzelttiler; sokaklarda ve meydanlarda bu sloganı haykırarak yürüdüler. Ankara Kadın Platformu'nun yaptığı basın açıklamasında, “Başbakan ve şürekâsı, kadınları birer kuluçka makinası gibi görmekte ve doğum sayısını arttırarak dünya piyasalarına pazarlayacağı ucuz iş gücünü garanti altına almaya çalışmaktadır. 'Ben bu ülkeyi pazarlamakta mükellefim' diyen Erdoğan için kadın bedeni de üzerinde kontrol kurmaya çalıştığı bir pazarlık malzemesidir”, deniyordu.

Verdikleri mücadele sonunda zafer kadınların oldu ama buna yeterince sevinemedik. Milliyet'in “Yasa yok ama kürtaj yasak” başlığını taşıyan, yakın tarihli (18 Şubat 2014) haberinde olduğu gibi, devlet hastaneleri “kürtaj yasaklandı” diye düpedüz yalan söyleyerek kadınları geri çeviriyor, bekar kadınlardan bile “eş izni” talep ediyor vb. Kısacası devlet, mevcut kürtaj düzenlemesindeki, “Gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar annenin sağlığı açısından tıbbi sakınca olmadığı takdirde istek üzerine rahim tahliye edilir” hükmünü yok sayma eğiliminde.

Türküm doğruyum evliyim çocukluyum

Sözün burasında uzunca bir parantez açarak yanlış bulduğum bir algıya değinmek istiyorum: Başbakan ne zaman zina, kürtaj, sezar-

yenle doğum, kızılı erkekli oturan öğrenci evlerinden söz açsa ya da “genel ahlak”a dair imalarda bulunsun (“Kadıköy vapurundan inenlerin durumunu görüyorum. Bunlar benim değerlerimle uyuşan şeyler değil” vb.), muhalif kanattan birileri ortaya çıkıp Başbakan'ın işine gelmeyen bir gündemi hemen ilgisiz suni bir gündemle değiştirdiğini ileri sürüyor. Sosyalist erkekler de dahil buna..

AKP hükümetinin patriyarkal tahakkümü güçlendirme politikalarını “sunî gündem” sayabilir miyiz? Bir kere, Başbakan'ın söylemlerini çoğunlukla eylemler takip ediyor. Ya ilgili bakanlık (yeni bir düzenleme için) harekete geçiyor veya mahkemeler, devletin kolluk güçleri devreye giriyor. “Kızılı erkekli” yaşanan evlere, “komşulardan şikayet var” bahanesiyle yapılan polis baskınlarını hatırlayalım. Başbakan cerrahi bir işlemde başka bir şey olmayan “sezaryene karşıyım” dediğinde başhekimler bunu emir telakki ediyorlar. Sonuç; zamanında müdahale edilmediği için yaşanan anne ve bebek ölümleri. Kısacası, “sunî gündem” diye dudak bükülen sözler ve bunu izleyen pratikler birilerinin hayatını etkiliyor, değiştiriyor ya da söndürüyor.

Dahası toplum, söz konusu politikalar yoluyla yeniden düzenleniyor. Evlenen öğrencile-

rin kredi borçlarının silineceği açıklanıyor; 25 yaşından küçük evli çiftlere kamusal kaynaklı kredi açılacak deniyor; yerel yönetimlerin ve üniversitelerin katkısıyla "Anne Üniversiteleri" hizmete giriyor vb. Hükümet, evlenip üç çocuk yapmayı neredeyse askerlik, vergi vermek gibi bir vatandaşlık görevi haline getirecek. "Suni gündem" olarak hafifsenen politikalar, aslında hükümetin asli politikaları.

Öte yandan kadınlar ve erkekler, bu olumsuz değişimi aynı şekilde tecrübe etmiyorlar. Kadının aile içi rolleriyle tanımlanması ve aile dışında özerk bir kadın varlığının reddi, kadın bedeni, cinselliği ve doğurganlığı üzerindeki erkek denetimini büsbütün ağırlaştırıyor. Sırtındaki ağır bakım emeğinin "doğal"laştırılması, emek piyasasındaki dezavantajlı konumuna zemin oluştururken kadını erkeğe bağımlı hâle getiriyor ve onu aileye zincirliyor. Aile içi şiddet bu iç karartıcı tablonun ayrılmaz bir parçası; bir şekilde itiraz eden, başkaldıran ya da çemberi kırmaya yeltenen kadınlar erkekler tarafından ölümlle cezalandırılıyorlar.

Sırada boşanmanın zorlaştırılmasını var?

Türkiye'de her yıl 100 ile 120 bin arasında çift boşanıyor. 20 Kasım 2013 tarihli gazetelerde çıkan haberlere göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı boşanmayla ilgili yeni bir düzenleme hazırlığı içindeler. 5 ilde pilot çalışma yapılmış ve boşanmak üzere aile mahkemesine başvuran 450 çiftten 75'inin evliliği aile ombudsmanları sayesinde kurtarılmış! Şimdi de sosyolog ve psikologlardan oluşan "aile ombudsmanlığı" kurumunu yaygınlaştırma ve anladığımız kadarıyla, yasal çerçeveye oturtma hazırlığı içindeler.

Sorulması gereken pek çok soru var: Aile mahkemesine boşanma dilekçesi verildiğinde, ombudsman/danışmanlar otomatikman mı devreye girecek? Tarafların bu konuda rızası arana-

cak mı? Anlaşmalı boşanmalarda nasıl bir yol izlenecek? Hâkim boşanma davasına bakarken ombudsman görüşüne göre mi hareket edecek? En önemlisi, 90 dakikadan 4 seans süreceği söylenen "barıştırma" döneminde şiddete maruz kalan kadınların durumu ne olacak?

Size bu satırları yazarken açık duran televizyondan sesler ulaşıyor kulağıma. Star tv'deki sabah programına telefonla bağlanan genç bir kadın "Eşim ve ailesi 9 aylık hamile iken beni dövdüler, sokağa attılar, altınlarımı da elimden aldılar", diyor. Sunucu Melek Baykal ile programa konuk olan ilahiyatçı Nihat Hatipoğlu, başlarını "vah vah" dercesine sallayarak "Allah kötüye düşürmesin", diyorlar.

AKP hükümeti, aile kurumunu kadınların hayatı ve özgürlüğü pahasına güçlendirmeye çalışırken ombudsmanın işlevi de herhalde bu programlardan öteye gidemez. Kadınların ihtiyacı olan somut (maddi ve psikolojik) destek belli ki buralardan gelmeyecek.

YOĞURTÇU KADIN FORUMU'NUN SEÇİM TALEPLERİ

Biz kadınlar, toplumu yeniden üretenler, yaşadığımız mahalleyi, sokağı, semti ihtiyaçlarımız doğrultusunda değiştirebilecek olanlarız.

Kadıköy'de nüfusun yarısından fazlası kadınlardan oluşuyor olmasına rağmen çözümümüz yerel yönetimlerde duyulmuyor. Çünkü,

Kadıköyde;

+48 belediye meclis üyesinin sadece 11'i,

+21 mahalle muhtarının sadece 7'si kadın!

+Seçim bölgesi Kadıköy olan il genel meclisi üyesi kadın yok!

+Şu ana kadar hiç kadın belediye başkanı olmadı!

Biz kadınlar, karar alma mekanizmalarında yer almanın kenti değiştirmenin tek yolu olmadığını biliyoruz. Fakat görüyoruz ki bu mekanizmalarda kadınlar yer almadıkça cinsiyet eşitsizlikleri ve farklılıkları yeterince dikkate alınmıyor, yerel politikalar cinsiyet eşitliği bakışıyla oluşturulmuyor.

Sokaklarında günün her saati gezebildiğimiz, taciz, tecavüz, can güvenliği endişesi taşımadığımız, erkek şiddetine uğramadığımız, evdeki şiddetten kurtulmak için sığınağa gidebildiğimiz, temel hizmetlere kolayca erişebildiğimiz, gelir ve giderlerinden haberdar olduğumuz, bunlara müdahale edebildiğimiz, bakım hizmetlerinden, ev işlerinden tek başımıza sorumlu tutulmadığımız bir İstanbul'da, bir Kadıköy'de yaşamak istiyoruz.

YOĞURTÇU KADIN FORUMU'NUN SEÇİM TALEPLERİ

TALEPLERİMİZ!!!

1- AB standartlarına göre her 7500 nüfus için 1 kadın sığınacağı gerekiyor. Kadıköy'de ise 521 bin nüfus için sadece 1 sığınak bulunuyor. Kadın sığınacağı sayısı arttırılsın, şiddete karşı 7/24 hizmet veren danışma hattı açılsın

2- Sokakta, evde, işyerinde cinsel şiddet ve tecavüze uğrayan kadınlar ve translar için 7/24 açık kriz masası açılsın, bu masadan göçmen kadınların yararlanması da sağlansın

3- Taciz riskini artıran karanlık sokak, cadde ve parklar aydınlatılsın, duraklar ıssız ve karanlık yerlerde bulunmasın

4- Belediye, kadınlara biki-dikiş, takı tasarımı, cilt bakımı gibi "kadın işi" olarak görülen alanlar dışında olan ve sigortalı bir iş sağlayacak meslek kursları düzenlesin.

5- Belediye, Kadıköy'deki işyerlerini daha fazla kadın çalıştırmaları için teşvik etsin, sığınakta kalan ya da sığınaktan yeni çıkmış kadınlara iş bulmada öncelik tanınsın

6- Ev işlerini yapmak, çocuk-hasta-yaşlı-engelli bakmak sadece kadınların değil erkeklerin ve tüm toplumun sorumluluğudur! Bu nedenle her mahallede kreşler, sosyal merkezler, yemekhaneler, çamaşırhaneler açılsın

7- Sosyal, kültürel ve sağlıkla ilgili sunulan yerel hizmetler, dil, din, ırka dayalı hiçbir ayrım gözetmeden herkesin ulaşabileceği şekilde mahalle ölçeğinde verilsin

8- Yalnız yaşayan, sığınaktan yeni çıkmış kadınlara ve göçmen kadınlara barınma desteği sağlansın

9- Mahalle muhtarlıklarında kadın danışma masaları oluşturulsun

10- Belediyenin tüm plan, bütçe ve çalışmalarında kadın-erkek eşitliği sağlansın, bu plan ve çalışmalar kadın örgütlerinin danışmanlığında yürütülsün

11- Kadıköy Belediyesi'nde çalışanların yarısı kadın olsun, kadınlar karar alma mekanizmalarında yer alsın

12- Belediye, yönetici ve çalışanlarına toplumsal cinsiyet konusunda eğitim verilmesini sağlansın

13- Caddeler ve sokaklar engelliler göz önüne alınarak düzenlensin

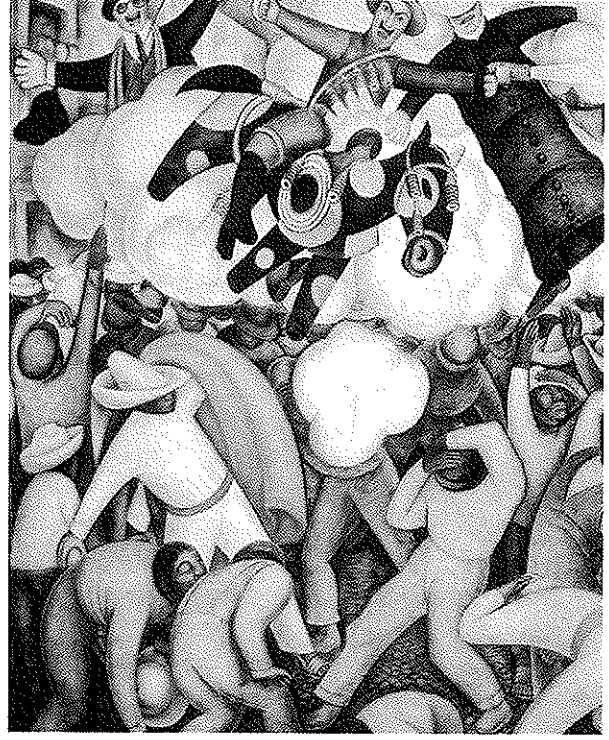
14- Kadıköy'de yol ve imarla ilgili kentsel düzenlemelerin tümü cinsiyet eşitliğini, doğayı, hayvan haklarını gözeten bir bakışla yapılsın.

Provokasyon: Bir tarz-ı siyaset

Tektaş Ağaoğlu

A KP devleti provokasyonsuz yapamıyor. Her yurtdaş eylemine “provokasyon!” diyerek ya da her çeşidinden provokasyonun âlâsını kendisi tertip ve imâl ederek iş görüyor. “Demokratikleşme” paketlerinin seçim kampanyası kürsülerinden kalabalıklara fırlatılan seri imâlat çiçekler gibi ortalıkta uçtuğu bir zamanda, şu sıra buna bilhassa ihtiyaç duyuyor. 12 Eylül faşizminden devraldığı siyaseten ve ahlâken gayrimeşru anayasal ve yasal mevzuatın tüm imkânlarından dilediği gibi yararlanarak başta kalmak ve küresel kapitalizme içte ve dışta lâıkiyla hizmet vermeyi sürdürebilmek için buna ihtiyacı var. Başta kaldığı sürece daha da olacak. Her fırsatta provokasyon icat etmeden, ülkenin ve dünyanın bu hâlinde ayağının boşa basacağını çok iyi biliyor.

Ne ki bu tarz-ı siyaset çoğu zaman ve gide rek daha bir sıklıkla ters teper. Tepiyor da. Üniversite kampüsleri, stadyumlar, şehir meydanları, cadde ve sokaklar gibi kalabalıkların toplanmasına açık mekânların “provokasyona karşı tedbir” denilerekten polis ve zehirli gaz, zehir takviyeli tazyikli su işgâli altına alınması gibi uygulamalar toplumun canlı ve daha sağlıklı kesimlerini büsbütün provoke etmekten geri kalmıyor. Nicedir iyice uyarılmış sinir uçları büsbütün kamçılanıyor. En doğal hakları ve çıkarları hiçbir surette gözetilmeyen ya da düpedüz saldırıya uğrayan, hayat alanları talan edilen, gelecekleri karartılan yurtdaşlardan gelen en ufak bir itiraza karşı “zincirlerinden boşanan çapulcular” ya da “baş olmaya kalkan ayaklar”, “iç ve dış düşmanların çıkar lobilerinin aletleri”, “vatan hainleri!”, “bölücüler!” dersiniz, yani haklılığı su götürmez taleplerin ve itirazların ardındaki gerçekleri ve toplumsal dinamikleri kaale almaya rak, bu ülkenin dahi geçmiş siyasi tarihinde benzeri görülmemiş pervasız bir yalan perdesi ardında çarpıtarak bildiğinizi okumayı sürdürürseniz işin varacağı yer bellidir: sarmal bir isyan tırmanışının hız ve şiddet kazanması... AKP devletinin nizam-ı âlem ve günlük asayiş adına buna vereceği karşılık, otoriterleşme ya da sivil vesayet gibi sulandırılmış kavramlar ve yakıştır malarla izah edilemeyecek bir mecra üzerinden siyaseti kıyasıya sınıf mücadelesi zeminine taşı yacaktır. Bunun ne zamandır elle tutulur ilk açık belirtisi Haziran Gezi direnişinde görüldü.

Etkisi hâlâ sürüyor.

Tayyip Erdoğan, Gezi olaylarından sonra herkesin gözünün içine baka baka, “Olaylarda ölenler polise aşırı şiddet uygularken öldüler,” dedi. Sonra da o polisleri öve öve bitiremedi! Tıpkı yakın şürekasının “Taksim’de Topçu Kışlası ya yapılacak, ya yapılacak! Başbakan öyle istiyor!” tutturması gibi kasıtlı bir provokasyondan bu da. Ne gibi bir devlet mantığının toplumun üzerine üzerine gidilerekten hayata geçirilmek istendiğini gösteriyordu.

Ne ki Başbakan öyle konuşmakta o kadar da haksız değil. Yurtdaşın gözünün içine kurşun sıkar gibi zehirli gaz sıkırmaya şartlanmış ve o yolda özel eğitimden geçirilmiş polise, “Dur be kardeşim, yolunu kesme! Şunun şurasında üç beş satır bir şey okuyacağız. Bu bizim yasal hakkımız,” demek kamu düzenini korumakla görevlendirilen kamu görevlisinin en alttaki özel harekâtçıdan devlet hiyerarşisinin tepesindeki “Cumhurun siyanet meleği” malum şahsa kadar herkesin görevini yapmasına mâni olmak değil midir? “Dağılm!” diyen polise direnip dağılmamak, her haliyle polise aşırı güç uygulamak ya da uygulamaya niyetlenmekten başka nedir?

Bu bağlamda, ne zamandır ortalıkta dolaştırılan “orantısız güç” lafı ne demeye geliyor? Orantısız güç nedir, orantılısı hangisidir? “Eşek sudan gelene kadar döv ama öldürme. Öldürürsen de fazla dert etme,” demekten ne farkı var. Polis devlet adına kullandığı güçle göreceği bir iş var da, o işi polis bugün göz çıkartarak yerine getirebiliyorsa göz çıkartarak yerine getirecektir; daha başka olası bir durumda işini hedefe nişan alıp gerçek kurşun sıkarak görecektir. Aksi takdirde polis, halkın da, âmirlerinin de gözünde polis olmaktan çıkar. Bostan korkuluğuna döner. İş büyür, korkulan olur. Gösteri isyana dönüşür. En azından hükümet 5-10 yurtdaşın gözünü çıkarmakla yetinerek atlatacağı bâdireden kurtulmak için birkaç yüz insanı öldürmek zorunda kalır!

Derdini duyurup anlatmak için sokağa dökülen yurtdaş daha ilk, “Dağılın!” uyarısını dinlemeyip ortadan toz olmazsa ne olur? Oraya kadar daha kimbilir ne bâdireler atlatıp gelmişken, polis, “Kes sesini, dağıl!” dedi diye, kös kös yutkunup geldiği onca yolu geri mi tepecek..? Hiç değilse birkaç yurtdaş öyle yapmayınca kamu düzeni sarsılmaz mı? Olay yerindeki polis âmirleri, masa başında polis âmirleri, İçişleri Bakanı hepsinin âmiri vb. vb... sokaktaki üç beş kişiye sözünü geçirememiş olmaz mı? Kargaşa... isyan... anarşi..! Ayakların baş olmaya kalkması... Çaresi? Sıkıyönetim! Yani adıyla sanıyla alabildiğine orantısız güç. Ülke tarihinde sıkıyönetimlerin her daim askeri darbelerle yataklık ettiği görülmüş olduğundan, polisin bahusus sıkıyönetimi aratacak yetkilerle resmen ve fiilen donatılmış olması sayesinde halen yurdun her noktasında süresiz sıkıyönetim rejimi yürürlüktedir. Geçen yıl İstanbul’da Gezi olayları sırasında resmi, gayriresmi polis güçlerine nasıl ve ne gibi cinayetler işlettirildiği görüldü. Yurtdaşların meydanlar, sokak ortasında ya da dağ başında askere emir verilerek değil de, sivil otoritelerin bilmem hangi kademesinin emriyle öldürülmelerinin adı demokrasiye (hem de “ilerisi”) çıktı kaldı. Polisin “Dur!” ihtarına -“Dur!” dediği işitilmiş midir, hatta hakikaten telaffuz dahi edilmiş midir bilinemezken- ihtar uymadığı söylenen herhangi bir yurtdaşın vurulup kamu nezdinde tehlike olmaktan çıkarılması Polis Görev ve Yetkileri Yasası mucibince her polisin acil ve asli görevi değil midir?

Yani...

Yanisi şu: her seçim öncesi seçmene rüşvetin ucunu gösterir gibi sözde demokrasi paketi ihsan etmekle demokratikleşme olmaz. Olur diyenler ya hangi dünyada yaşadıklarını bilmeyen iflâh

olmaz ahmaklar, ya da kaşarlanmış sahtekârlardır. Demokratikleşmeden maksat demokratikleşmeyse, öylesi, AKPerest kanaat önderi kesilmiş tufeyli takımının alternatifsiz ilan ettiği AKP gibi bir iktidarın işi değildir. Burjuva iktidarlarının işi kalkınma, yurt savunması, kentsel dönüşüm, devasa havalimanları inşası vb... diyerek yurtdaş emeğini ve yine o emeğin ürünü ülke birikimini üç beş ailenin elinde sermayeye ve servete dönüştürmek ve bunu memlekete ve halka hizmet diye -sanki kendileri hep alacaklı, halk ve memleket onlara borçluymuş gibi- muttasıl herkesin başına kakmaktır. AKP gibi bir partinin ve onun temsil ettiği iç ve dış çıkar çevrelerinin demokratikleşmeden bir çıkarı var mı? Ne gibi bir çıkarı olabilir? Başbakan Erdoğan ve adamlarının akıllı, demokratikleşme denildiğinde, sadece ve sadece geçmiş yıllardan bugüne nasılsa kalabilmiş bir takım demokrasi kırıntılarını yürürlükten silip atmaya işliyor. Başka bir şeye işleymesini bekleyenlerin varlığı bu ülkenin en başta gelen sorunudur. Arınç’lar, şunlar bunlar gibi ağzı kalabalık demagoglar çetesi kendi oy tabanlarındaki kadınların baş örtüsü sorununu olsun çözmeyi bunca yıl neden erteleyip durdular? Kimlerden korktular? Neden korktular? Korkmadılarsa onca insanı kandırmaktan kasıtları neydi? “Önce şu önümüzdeki asker vesayeti belâsından kurtulalım da...” derken küresel sermayenin her bir çeşidiyle ve NATO’suyla ne işler çeviriyorlardı? Askeri vesayet koşullarında 1 Mayıs kutlamalarını işçilere ve demokratlara zehir etmek için muhtaç oldukları kuvveti nereden, nasıl buluyorlardı?

Demokratikleşme, ona ihtiyaç duyanların zora göğüs gerip direnerek ve zora baskın çıkarak kazanacakları bir şeydir. Demokrasinin kabuğu -olduğu kadarıyla- neyse ne, özü ÖZGÜRLÜK-TÜR. Yani demokratikleşmenin yolu Başbakan Erdoğan’ın dahi tekrarlamaktan artık gına getirmiş olması gereken sandık edebiyatından geçmez ama, öyle deyip orda durmakla da hiçbir yere varılamaz. Onu Abdullah Gül bile hergün birkaç kere söylüyor! Geçen yüzyılın yetmişli yılları başında Şili’de sandıktan çıkan S. Allende’nin başına gelenlerin ardından Türkiye’nin en sandık mürlüvveti görmüş siyaset adamı S. Demirel’in, “gördü işte gününü!” dediğini bugün bilmeyen, başkalarından dinlememiş olan, hatırlamayan, hatırlıyorsa da boşuna hatırlayan kanaat önderi kıklıklı kalem ve kelâm esnafının demokrasi ve sandık üstüne kestikleri ve daha çok kesecekleri ahkâmdan bugüne kadar kime ne hayır geldi? Bundan sonra kime bir hayır geleceğine varın siz karar verin...

Ukrayna kimin?

Hüseyin Hasançebi

Ukrayna'da değil ama başkant Kiev'de iktidar bir faşist sokak darbesiyle el değişti. Devlet başkanı Yanukoviç Rusya'ya kaçtı. Parlamento derhal kurucu rol üstlendi; Avrupa'yı ve NATO'yu yardıma çağırdı. "Ukrayna'nın özeli"dir bu; iktidar kimin elinden kaçtı, kimin eline geçti, bu belli değil. Fakat gelişmenin ana doğrultusu besbelli: İktidarı ele geçirenler Ukrayna'yı hem siyasi, hem de ekonomik açıdan Rusya'dan koparıp Almanya'ya entegre etmek istiyor. Bu nedenle Putin silah gösterdi.

Olay nedir ve nereye doğru gelsecektir?

Bu günün siyaseti bugünün maddi koşullarında şekillenir ama tarihten devralınmamış "bugünkü maddi koşullar" yoktur. Ukrayna olayına bu ışıkla bakmak doğru olur.

Ukrayna kimindir ki?

Bu soru başka ülke ve halklar için anlamsızdır belki ama hiç bir zaman "Ukrayna bizimdir" dememiş olan Ukraynalılar için sorulabilir. "Bağımsızlık" gibi bir hal ve durum Ukrayna'yı bozar! Hatırlayın; Lenin onlara, alın Ukrayna sizin olsun dediğinde (1917) bağımsızlığı ne yapacağını bilememişler, ülkelerini Almanya'ya işgal ettirmişlerdi. Almaya ise zaten yüz yıl var ki; etnik bir iştahla değil, ama "emperyalist bir hak" olarak, Ukrayna benimdir der. Almanya hâlâ o Almanya'dır. Şunu demişlerdi Berlin Duvarı'nın yıkıldığı ayda: "Sosyalizm oradan çekilince Ukrayna bize düşer" (1989).

Bu emperyalist Alman iştahı aslında bütün Doğu Avrupa ve Balkanları içerir ama Ukrayna için daha yoğunudur. Eski Avrupa'nın başına bela eski Almanya duvar yıkıldıktan sonra yeniden hortlamıştır. Mitterrand ve Thatcher da zaten bunun olacağından korktukları için duvarın yıkılmasını ve iki Almanya'nın birleşmesini istememişlerdi. Onların kronik Alman korkusu

geldi Merkel ile somutlandı. Merkel önce küresel kapitalist krizi kullanarak Güney Avrupa'yı koparıp Almanya'ya kattı. Kriz devam ediyor; Almanya'nın Avrupa'yı "kendinde" birleştirme politikası da... Şimdi sıra Ukrayna'da. Merkel'in faşist-nazi çeteleri "Alman usulü" bir sokak darbesi ile Kiev'deki iktidarı kurdular. Şimdi en azından "Batı Ukrayna'yı bu fiili iktidar gaspına ikna etmeye çalışacaklar.

Peki bu mümkün müdür?

Mümkün değildir. Birincisi, "tek Ukrayna" hiç olmamıştır. Ukrayna'nın Doğu'su ve Batısı vardır. Katolik ve Ortadoks Ukrayna(lar) vardır. Tarım (Batı) ve sanayi (Doğu) Ukraynalıları vardır. Batı Ukrayna Avrupa'nın tahıl tarlası iken Doğu Ukrayna Rusya'nın "Karadenizli" kimliğidir.

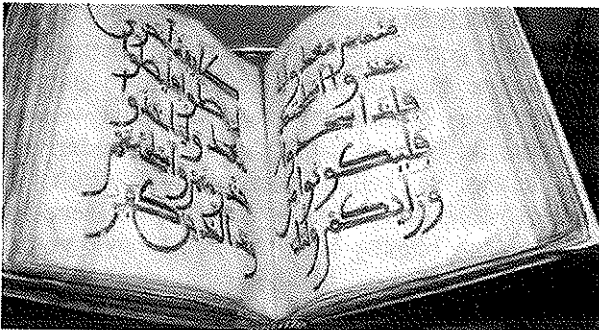
Şöyle yalınlaştıralım: Bir Almanya Ukraynası, bir de Rusya Ukraynası var. Rusya'nın kendi egemenlik alanlarından kendi isteği dışında çekildiği görülmemiştir. Bu nedenle varsayım olarak Ukrayna ancak bölünürse Batısı Batıya, Doğusu Doğuya gidebilir. "Birlik" halinde bir Ukrayna ise, Doğu'da kalır. Bu nedenle Rusya'nın müdahalesini Ukrayna'nın birliği için müdahale, ABD ve Avrupa'nın müdahalesini de Ukrayna'yı bölmek için müdahale biçiminde algılamak gerekir.

Kırım'a gelince; Rusya'dır. Birejnev döneminde (SSCB) sağ elden sol ele misali Ukrayna'ya devredilmiştir. Orada "Tatar provokasyonu" iş göremez. Çünkü Kırım fazladan Rusya için felsefi, ideolojik, siyasi bir kuvvettir. Hani denir ya Türkiye'de, "Musul'u veren Diyarbakır'ı da vermiş olur" diye, işteyledir: "Kırım'ı alan Moskovayı da almış olur."

Kalıyor şu soru: NATO bu işi büyütür mü? NATO Almanya için parmağını oynatmaz.

Not: Halük Şahin, Tayyip Erdoğan'ın Suriye'de yaptığının tersine, Kırım'a sullanmadığını, Putin-Erdoğan arasında bizim bilmediğimiz özel ilişkilerden dolayı böyle olabileceğini yazmış.

Rusya'nın siyaseti oligarkların tek elindedir. Putin de bunlardan biridir ve onlarca Rus oligark'ın Türk iş adamı ortağı ve bu ortaklıkların Türkiye'de büyük yatırımları bulunmaktadır. Erdoğan ile Putin arasındaki özel ilişkiden bahsedilmesi "rafineri" çağrışımı yapar. Tıpkı "Ananas"ın Uganda ve rafineri çağrışımı yapması gibi.

25 yıl sonra Berlin Duvarı

Engin Erkiner

Berlin Duvarı'nın ortadan kalkması Orta ve Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkelerdeki rejimin sona ermesi sürecinin ne başlangıcı ne de bitişidir, ama bu sürecin simgesidir. Duvar'ın yıkılışı ve bunun "sağlam" sayılan bir ülkede, DAC'de gerçekleşmesi, sürecin bırakalım geri dönmeyi, ilerlemesinin durdurulamayacağına gösteriyordu.

1848'de Komünist Manifesto "Avrupa'da bir hayâlet dolaşıyor, komünizm hayâleti" sözleriyle yayınlanmıştı. Manifesto'dan 141 yıl sonra, 1989'da ise Avrupa'da kapitalizm hayâleti dolaşıyordu. Yüz binlerce çalışanın sokaklara dökülüp sosyalist iktidarlara karşı yaptığı gösterilerin arasından tek alternatif olarak ortaya çıkan bir hayâletti kapitalizm. Gösteri yapanlar arasında farklı bir sosyalizm isteyenler de bulunmakla birlikte, çok geç kalınmıştı. Hayata geçebilecek tek gerçek alternatif o günün koşullarında sadece kapitalizmdi. İnsanlar son olarak 1968'de sosyalizmin kendisini değiştirebileceğine olan inançlarını kaybetmişlerdi.

"O rejimler sosyalist değildi" gibi bir açıklama yararsızdır ve durumu kurtarmaz. Bu rejimler marksist sosyalizm değillerdi ve böyle bir sosyalizmin gerçekleşme şansı var mıydı, bu da başka bir sorudur. Adına ister reel sosyalizm ya da "kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi" yaşayan toplumlar" denilsin; bu toplumlarda üretim araçlarında özel mülkiyet, işsizlik yoktu ve gelişmiş bir sosyal güvenlik sistemi vardı. Adına sosyalizm denilse de denilmese de açık olarak kapitalizmin yerine ondan daha ileride başka bir sosyal sistem kurmak çabasıydı.

Bu sistemin kimsenin tahmin edemediği kadar çabuk çözülmesi ve varlığının sona ermesi öncelikle bitmişlikle açıklanabilir. Sistem bitmişti ve onu asıl ayakta tutan SSCB idi. Gorbaçov'un başka ülkelerin iç işlerine karışmayacakları, her halkın kendi yolunu çiziceği yönündeki açıklamasının ardından kısa süre sonra sosyalist ülkelerde halk hareketleri başladı.

1953'de DAC, 1956'da Macaristan, 1968'de Çekoslovakya'daki halk hareketi Kızıl Ordu'nun müdahalesiyle bastırılmıştı. 1980'de Polonya'ya müdahale edilmemişti ama SSCB'nin desteğiyle Polonya ordusu yönetime el koymuştu.

1989'da Polonya'da eskiden beri var olan ikili iktidar açık olarak Dayanışma Sendika-

sı'nın ağır basmasıyla sonuna yaklaştı. Dayanışma'da örgütlü olan Polonya işçi sınıfı köylülerle ve aydınlarla ittifak yaparak mücadeleye önderlik etmek konusunda ideal bir davranışa sahipti denilebilir. Tek farkla ki, sosyalizm için değil de kapitalizm için...

Ardından 1956'dan beri diğer sosyalist ülkelere göre daha liberal bir yol izleyen Macaristan geldi, sonra DAC, Çekoslovakya ve yıl sonuna doğru Romanya ve Bulgaristan...

Romanya dışında hiçbir ülkede rejim şiddet kullanmaya yönelmedi. Desteklerinin kalmadığını ve SSCB'nin de müdahale etmesinin mümkün olmadığını gören yönetimler geri çekildiler. Böyle yaparak daha sonra kurulacak yönetimler tarafından soruşturmayla uğramamak ya da az uğramak yönünde de yatırım yapmış oldular.

Buraya kadar anlatılan olayların görünen bölümünden ibarettir. Görünmeyen bölümle ilgili olarak ise iki önemli nokta belirtilebilir:

Birincisi, SSCB'nin neden müdahale etmediğidir.

Kızıl Ordu Afganistan'da yenilmişti ve bu savaş SSCB'ye oldukça pahalıya mâl olmuştu. SSCB ekonomik olarak da yeni askeri müdahalelerin masrafını kaldırabilecek durumda değildi. Kaldı ki, 1970'li yıllarda insan hakları konusunda uluslararası anlaşmalar imzalamış olan SSCB'nin başka bir sosyalist ülkeye bile olsa askeri müdahalede bulunması kendisi açısından hiç de iyi olmazdı.

1968'de Çekoslovakya'daki gelişmeler üzerine gündeme gelen Brejnev Doktrini artık uygulanamazdı. Bu doktrine göre, her halk kendi geleceğini kendisi tayin edebilirdi ama bunu yaparken sosyalist sistemi tehlikeye sokmamalıydı. Bu doktrin Çekoslovakya'ya askeri müdahalenin gerekçesini oluşturmuştu. İşin ilginç yanı, bu konuda en az istekli olanın SBKP olmasıydı. Macaristan, Polonya, Bulgaristan ve DAC'deki parti yönetimleri müdahale konusunda daha ısrarlıydılar. Çekoslovakya'da Dubçek yönetimi başarılı olursa, aynı durum hızla diğer sosyalist ülkelerde de oluşabilirdi.

1968'de temel talep, Sovyet tipi olmayan bir sosyalizmdi. Bu tip sosyalizm Orta ve Doğu Avrupa'daki ülkelere uymuyordu. Ne ki, buna göre şekillenmiş bir devlet, parti ve değişik kurumlar vardı ve bunların kendi dışlarındaki her gelişmeyi kolayca "karşı devrim" olarak adlandırmalarını da normal karşılamak gerekir.

21 yıl sonra ise farklı tür sosyalizm isteyenler gösteri yapan kitle içinde azınlıktaydı. Sosyalizmin kendisini değiştirebileceği konusundaki umutlar tükenmişti.

İkincisi, bir ülkedeki ya da bölgedeki önemli değişimler ancak o güne kadar yönetici durumunda olanların parçalanması ve bütün olarak hareket edememeleriyle mümkündür.

Rusça'da Nomenklatura denilen yönetici kesim; politik büro, merkez komitesi üyeleri, büyük fabrikaların yöneticileri, büyük kentlerdeki parti örgütlerinin sekreterleri, büyük kolhoz yöneticileri ve kültürel alanda yazarlar birliği gibi kuruluşların yöneticilerini kapsar. Sosyalist toplumdaki bütün çelişkiler kendilerini bu yapı-

da gösterirler çünkü gösterebilecekleri başka alan yoktur. Sosyalist ülkelerin dağılmasının ardından ortaya çıkan sağcı ve hatta ırkçı partilerin yöneticilerinin eski komünist partisi yöneticileri olmaları bu nedenledir. Geçmişte var olabilecekleri başka bir politik alan bulunmadığından herkes parti içinde yer almıştı ve aralarında sürekli çelişkiler ve tasfiyeler vardı.

Bu kesimi birlikte tutan önemli bir amaç vardı: sosyalizm (kendi anlayışları uyarınca sosyalizm) üretici güçlerin geliştirilmesinde kapitalizme yetişecek ve onu geçecekti. Sosyalist toplumda yöneticiliğin ana işlevi toplumun bu yönde daha ileriye gitmesini, kapitalizmi geçmesini sağlamaktı.

Bir dönem bu yönde önemli başarı da kazanıldı. SSCB, Nazileri sadece kahramanlıkla değil, onlarınkinden pek de aşağıda kalmayan askeri tecrübeyle yenmişti. Ekim Devrimi'nin 40. yılında, 1957'de Sputnik'in uzaya gönderilmesiyle insanlık tarihindeki bir ilk'i gerçekleştirmek kapitalist ülkeler yöneticilerini şoka sokmuştu.

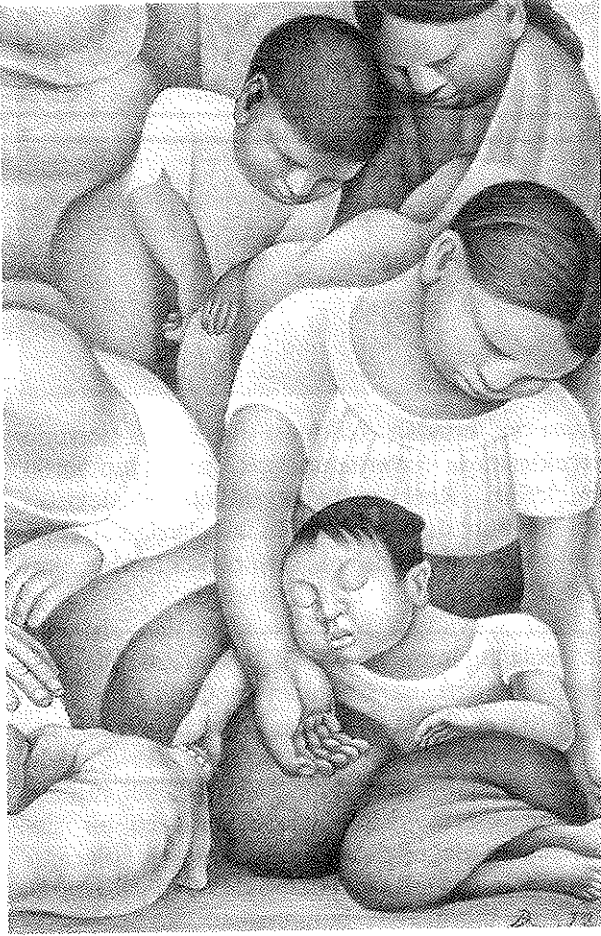
Sosyalist ülkelerdeki bürokratikleşmeyi haklı olarak eleştirenler, kazanılan başarılarda da bu bürokrasinin önemli payı olduğunu unutmamalıdır.

1980'li yıllarda ise sosyalist ülkelerin üretici güçlerin geliştirilmesinde kapitalizmi bırakın geçmeyi, yetişemeyeceği bile belli olmuştu. Kapitalizm, sosyalistlerin sürekli olarak "yapamazlar" dediği üçüncü bilimsel-teknolojik devrimi gerçekleştirmiş (ilki 19. yüzyılda, ikincisi 20. yüzyılın başındadır) ve üretimde bilgisayara ve otomasyona geçmişti. 1970'li yıllarda başlayan değişim 1980'li yıllarda sonuçlarını vermiş ve kapitalizm başka bir gelişme düzeyine yükselmişti.

Bunu ilk gören Nomenklatura oldu denilebilir. Reel sosyalizm için gelecek yoktu çünkü en büyük iddiasını gerçekleştirememişti, başka bir düzen gelecekti ve bu yeni düzende mümkün olduğu kadar erken davranarak konumunu olabildiğince garantiye almak gerekirdi.

Hem kapitalist hem komünist

Komünist parti yöneticileri hızla zenginleşmeye yöneldiler. Üretim araçlarında özel mülkiyetin bulunmadığı, ekonominin devlet denetiminde olduğu bir ülkede zenginleşmenin tek yolu devleti soymaktır. Bunu da ancak o olanağa sahip olanlar yapabilir. Devleti soyma konusunda gerekli bilgi ve olanaklara en fazla sahip olanlar kombina yöneticileriydi. Dışarıdan bilgisayar getirip, sayıyı yüksek gösterip, bunun yarısını da piyasada sattığınız zaman, büyük zengin olmak yolunda ilk adımı atmışsınız demektir... Önceki yıllarda en güçlü kesim olan

politik sorumlular geri planda kalıyorlardı. Onların arasından da yolunu bulanlar oldu ama oran daha azdı.

Bu konuda yapılmış olan bir araştırma aydınlatıcıdır.

Orta Avrupa'daki sosyalist ülkelerde (Çekoslovakya, Macaristan, Polonya) politik, ekonomik ve kültürel alanda 1988 yılında yönetici konumunda bulunanlar, 1990'lı yılların başlarında ne yapıyorlardı? Artık reel sosyalizm yoktu, hızla kapitalizme geçiliyordu ve reel sosyalizmde yönetici durumda olanlar bu yeni dönemde ne yapıyorlardı?

Capitalism with a Comrade's Face (Yoldaş Yüzlü Kapitalizm), Making Capitalism Without Capitalists (Kapitalistler Olmadan Kapitalizm) ve benzeri çok sayıda kitapta incelenen analizlere göre:

Yeni dönemde eski politik sorumluların üçte ikisi ya emekli yapılmış ya da eski konumunu kaybetmişti. Benzeri bir durum kültürel alanda sorumlu olanlar için de geçerliydi. Buna karşılık kombina yöneticileri yüzde 70'i aşan oranda konumlarını korumuş hatta iyileştirmişlerdi. Ülkeye akan yabancı sermayenin özellikle birlikte çalışmak istediği kişilerdi bunlar,

çünkü eski ama etkisini halen sürdüren ekonomiyi iyi biliyorlardı.

Doğu'ya doğru gidildikçe eski politik sorumluların yeni düzende durumlarının kötüleşmesi oranı da azalır. Romanya ve Bulgaristan geçiş ülkeleridir. Ukrayna'dan başlayarak eski politik ve ekonomik sorumlular yeni düzende de büyük kayıplara uğramazlar.

Reel sosyalizmden sonra gelen kapitalizmde, Romanya ve DAC hariç, devri sabık yaratılmadı. Romanya'da değişim çatışma yaşanarak gerçekleştiği için devri sabık yaratılması normaldir. DAC ise özel bir konuma sahiptir. Bu ülke, diğer reel sosyalist ülkelerin aksine, sadece sosyalizm döneminde bağımsız bir devlet olarak vardır; öncesinde ve sonrasında yoktur. DAC'nin F. Almanya'ya katılmasının ardından Doğu'dan Batı'ya kaçmak isteyenleri Duvar'ı geçerken öldüren sınır muhafızları hakkında, son parti sekreteri Honecker hakkında soruşturma açıldı.

Başka ülkelerde ise ön planda olan bazı kişiler "günah keçisi" ilân edildi, bütün olumsuzluklar onlara yıkıldı ve böylece de sorun kalmamış oldu!

Başka türlü davranmaları da mümkün değildi çünkü bugünün sorumlularıyla dünün sorumluları arasındaki devamlılık böyle davranılmasını gerekli kılıyordu. Ek olarak değişim de, Romanya dışında, kansız olmuştu.

SSCB'de komik bir darbe teşebbüsü oldu ve bu teşebbüs mevcut rejimin yıkılmasını hızlandırdı. Çalkantılı bir dönemin ardından eski yöneticiler yeni düzende yönetici oldular. İki örnekle yetinmek gerekirse; SBKP döneminde KGB Başkanı olan Haydar Aliyev, Nursultan Elçibey'i devirip Azerbaycan Devlet başkanı olacaktı. Gürcistan Devlet Başkanı ise eski Dışişleri Bakanı Schwardnadze idi.

O yıllarda garip karşılanan ve sosyalistler tarafından kolayca kabullenilemeyen bu durum, on beş yıl sonra Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki gelişmeler sonrasında neredeyse kanıksanacaktı. ÇHC'de komünist parti önderliğindeki kapitalizmde artık zenginler de partiye girebilecekti. Komünist Partisi yönetimdeydi, ülkede sayıları sürekli artan zenginler vardı ve bunlar da parti üyesi olabileceklerdi. KP sonuçta herkesin partisiydi!

Kapitalizm mi sosyalizm mi ya da nedir?

Reel sosyalist ülkeleri nasıl isimlendirmek gerekir?

Sadece sosyalist ya da kapitalist olarak isimlendirmek yetmiyor, çünkü nasıl sosyalizm ya

da nasıl bir kapitalizm sorularının da cevaplandırılması gerekiyor.

Geçmişteki reel sosyalist ülkelerin (ya da yaşayan sosyalizmin) bir çeşit devlet kapitalizmi olmadığı, bu ülkelerin dağılmasının ardından daha açık olarak görüldü.

Reel sosyalist ülkelerde burjuvazi iktidarda bulunsaydı eğer, 1989 sonrasında burjuvazinin dönüşümünün söz konusu olması gerekirdi. Parçalanmış ve dönüşen nomenklakura'dır, burjuvazi değil ya da süreç nomenklatura'nın burjuvazileşmesi sürecidir.

1989 sonrasındaki rejimlerin değişik araştırmacılar tarafından "politik kapitalizm" olarak adlandırılması önemlidir. Tıpkı sosyalist devrimde olduğu gibi tersi yöndeki gelişmede de iktidarın ele geçirilmesi esastır. Alt yapı henüz eski yapının egemenliği altındadır ama politik iktidar değişmiştir. Değişen iktidarın ilk yaptığı iş de yasal düzenlemedir: Zenginleşmenin yasallaşması, miras hakkının ve özel mülkiyetin tanınması; bunlarla ilgili kurumların oluşturulması... Bunların ardından alt yapıda hızlı özelleştirme başlar ve devletin malı kapanın elinde kalır. Bu alanda en fazla olanağı olanlar da eski yönetici kesimden insanlardır, özellikle ekonomik alanda sorumluluk taşımış olanlardır. Görülmemiş hızda bir zenginleşme ortaya çıkar, oligarklar doğar.

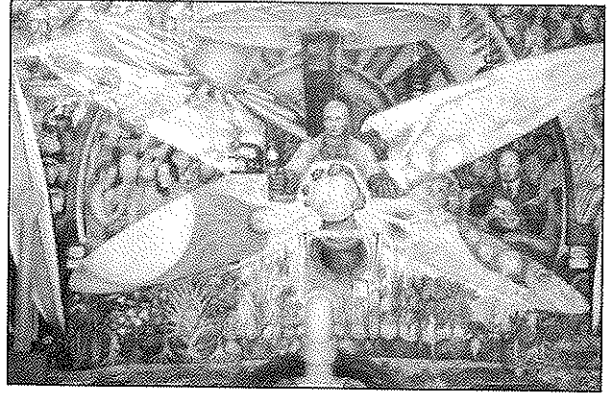
Sosyal emperyalizm görüşünün savunucuları 1989'un ardından bu görüşlerini unutmayı tercih ettiler. Çin Komünist Partisi'nin SBKP'nin etkisini dünya çapında geriletme için ortaya attığı bu tez, bizzat savunucuları tarafından bile terk edildi. Mao'nun ardından değişik iç çatışma ve tasfiyelerin ardından Komünist Partisi Genel Sekreteri olan Deng Hsiao Ping'in kapitalizmi hedefleyen reformlarından sonra Nikita Kruşçev'i "kapitalizmin ve sosyal emperyalizmin yolunu açan kişi" olarak eleştirmek hiç mümkün değildi.

Enver Hocacıardan ise hiç söz edilmese daha iyi olur...

Reel sosyalist ülkeler geçiş dönemi toplumları mıydı? Bu ülkeler kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemini mi yaşıyorlardı?

Bu soruyu, evet, olarak cevaplandırmak mümkün değildir.

Burada sosyalizmden anlaşılan marksist sosyalizmdir ve önemli özelliklerinden bir tanesi de devletin giderek ortadan kalkmasıdır. Sosyalizmin güçlü bir kapitalist sistemle birlikte yaşaması öngörülmemiştir. Sosyalist ülkelerde devletin bırakın ortadan kalkmayı, gittikçe güçlenmesini marksist sosyalizmle uzlaştırmak mümkün değildir. Bir ülkede devletin giderek zayıf-

laması ve ortadan kalkması ile bunun tersinin gerçekleşmesi birbirinden çok farklı toplumsal süreçlerdir. Reel sosyalist ülkelerde devletin özel hayatın dışındaki bütün alanlarda düzenleyici görevi üstlendiğini düşünürsek, süreçlerin farklılığı daha açık olarak görülür.

Reel sosyalizm olarak adlandırılan sistemin bir geçiş toplumu olduğu kabul edilse bile, geçilen yer marksist sosyalizm değildir.

1970'li yıllarda DAC'de Fritz Behrens, reel sosyalizmi bazı yönleriyle Batı ülkelerindeki devlet kapitalizmine benzetmiş ve bu rejimin yeni bir sistem, daha önce bilinmeyen bir sistem olarak değerlendirilmesinin uygun olacağını savunmuştu. Bazı yönleriyle Batı'ya benzeyen ama burjuvazisi bulunmayan bir sistem...

Bu benzerlik o dönemde zaman içinde iki sistemin birbirine dönüşebileceği (Konvergenz) teorilerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bunlar da unutulup gitti...

Benzeri bir görüşü sonraki yıllarda Wallerstein da savunur ve reel sosyalizmin Batı kapitalizminin aynadaki aksi olduğunu ifade eder.

Reel sosyalizmin değişik yönlerden kapitalizme çok benzediğini, 1989 sonrasında hızla geçilen kapitalizm de gösteriyor. Büyük bir çatışma yaşanmadan, bir toplumsal sistemin zamana yayılmış olarak çözülmesinin ardından; eski devletin barışçı yoldan yıkılıp daha doğrusu dönüştürülüp, devletin baskı aygıtlarında önemli bir yeniden yapılanmaya gerek duyulmadan kapitalizme geçiş...

Bu konuda en iyi belirlemenin Behrens tarafından yapıldığı görüşümdür: Kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemini yaşayan toplumlar, bu geçişin koşullarının bulunmadığı ortamda zaman uzadıkça çürümeye yönelirler.

Bu durumda baştan kapitalizme karşı ama marksist sosyalizmi hedeflemekten yola çıkmak gerekirdi, diye de eklemek gerekir. Reel sosyalizmin büyük teorik açmazı da burada yatar: marksist sosyalizm teorisindeki devletin sönümlenmesi gibi temel bazı konuları gerçekleştirme

şansı bulunmuyor haklı gerekçesiyle bir kenara bırakıp, yine de aynı sosyalizm teorisini savunmak mümkün değildir.

Sonuç yerine

İlginçtir, karşılaşılan teorik açmazı ilk gören olmasa bile açıkça ifade eden kişi DAC'deki Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Walter Ulbricht olmuştu. Ulbricht, Kapital'in yayınlanmasının 100. yılı dolayısıyla yaptığı konuşmada; sosyalizmin, komünizmi hedeflemekle birlikte, kendi yasallıkları olan ayrı bir toplumsal sistem olduğunu ifade etmiş ve Politbüro'nun tepkisiyle karşılaşmıştı. Tepkinin gerekçesi; ge-

nel sekreterin sosyalizmi, komünizmin alt aşaması olarak görmemesi ve ayrı bir toplumsal sistem olarak adlandırmasıydı.

Politbüro'nun şikayeti sonucu "kapitalizm bizi geride bırakıyor" görüşü nedeniyle zaten hoşlanılmayan Ulbricht'in yerine Brejnev'in de onayı alınarak Honecker geçer. 19 yıl sonra Honecker'in bırakın dünyayı ülkesinde olup biteni bile anlamaktan uzak kaldığı 7 Ekim 1989'da DAC'nin kuruluşunun 40. yılı için yaptığı konuşmada görülür: Honecker Duvar'ın daha uzun yıllar kalacağından söz eder.

Duvar'ın yıkılmasına bir ay kalmıştır. Honecker de göstericiler üzerine ateş açılmasını emrettiği için on gün sonra "sağlık nedenleriyle" görevi bırakmak zorunda kalacaktır.

Komünistlerin gerçeklik duygusunu kaybetmiş olmaları ve başka bir dünyada yaşamaları o döneme özgü kalmadı. 1989 sonrasında solun dünya çapında yaşadığı evrim ve değişik tartışmalar sonucu önemli oranda aşıldı, ama bizim de dahil olduğumuz bazı ülkelerde halen aşılamadı.

Bu nedenle, sosyalizm tarihinin iyi incelenmesi gerekir, gibi bir belirlemede bulunmayacağım. 25 yıldır çok az çabanın dışında yapılmamış olan bir incelemenin bundan sonra yapılacağını sanmıyorum.

Geçmişle hesaplama bizde toplumsal bir sorun olarak kendini gösterir. Ermeni soykırımını tanımaktan Cumhuriyet dönemindeki katliamları kabullenmeye, sosyalizm tarihinden faili meçhullere ve sol içi cinayetlerin aydınlatılmasına kadar birçok konu aynı kapsamda ele alınabilir. Bunlar birbirinden farklı konulardır ancak aynı genel kültürel ortamın içinde yer alırlar. Geçmiş sürekli örtülür, kolay bazı açıklamalar bulunur ve meselenin çözümlendiği sanılarak devam edilmeye çalışılır. Gerçekte ise çözülememiş geçmiş sürekli olarak kendini yeniden gösterecektir.

Kendimizi kandırma ya da ikna etmek konusunda büyük bir becerimizin bulunduğu açık! Bu beceri, "Aslında Ermeniler Türkleri katletti" olarak da kendisini gösterebilir, "sosyalizmde geriye dönüş oldu, bu kadar açık" denilerek de olabilir.

Neden bütün ülkeler geri döndü de kimse ileriye gidemedi sorusunun ise cevabı yoktur.

Çözümün ancak başka ülkelerde başarılı örnekler ortaya çıkıp bu durum teorik olarak bize de yansınca gerçekleşebileceğini düşünüyorum. Latin Amerika bu konuda önemli bir örnektir. Kapitalizme karşı olan ama Marksizmden de fazla söz etmeyen bir çizgi ve bunun başarılı uygulamaları...

Yerel seçimler, yeni rant ve metalaştırma alanları

Özcan Çağlar

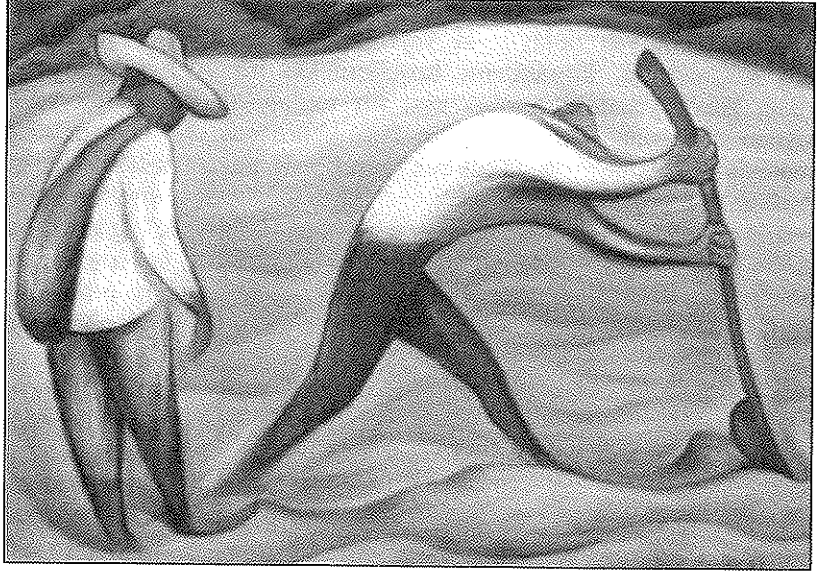
İktidara geldiğinden bu yana AKP hükümeti, inşaat sektörünü sermaye birikiminin merkezine yerleştirerek, ürettiği iktisadi politikalar ile iktidarını sürdürmektedir. İstanbul'a üçüncü havaalanı, çılgın Kanal İstanbul Projesi, HES'ler, Kentsel Dönüşüm Yasası ve 2012 yılında değiştirilmiş ve esas etkisini 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra göstereceği Büyükşehir Yasası ile birlikte bu politikalarına devam edeceğini de göstermiştir. Çarpık kentleşme ve doğanın tahrip edilerek yeni rant ve metalaştırma alanları yaratacak bu politikaları ile AKP, bir yandan iktidarını sürdürmeye çalışmakta diğer yandan da gün geçtikçe insanı doğadan iyice kopduğu ve iklim koşullarının doğal mecrasının dışına çıktığı bir hayata mahkum etmektedir.

AKP hükümeti, 2012 yılında "Büyükşehir Yasası"nı değiştirdi. 6 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazete'de de yayımlanan bu değişiklikle birlikte 13 il "Büyükşehir" yapılmış ve 26 yeni ilçe kurulmuştur. Yapılan bu değişiklik gereği ilk yerel seçimle birlikte, yani 30 Mart 2014'ten sonra 16 bin 82 köy mahalleye, ayrıca belediye olan yaklaşık 600 belde de köye dönüşecek. Yani yerel seçimleri kim kazanırsa kazansın 31 Mart sabahı 16 bin 82 köy haritadan silinecek ve yaklaşık 600 belde de köy olacak.

Söz konusu yasa bir yıldır yürürlükte olmasına rağmen, hayatımızda henüz önemli bir değişiklik olmadı; asıl değişim yerel seçimlerden sonra, yani yaklaşık 600 belde köy, 16 bin 82 köy mahalle olunca yaşanacak.

Söz konusu yasa gereği köyde yaşayanlar; mahalle olarak bağlandıkları belediyeye su parası, emlak vergisi, verilen kamu hizmetleri için (örneğin çöp vergisi gibi) belediyelerce alınan vergileri ödemeye başladıklarında, yasanın uygulamada ve hayatlarında getireceği değişimin ne anlamı geldiğinin farkına varacaktır.

6 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak Büyükşehir Yasasında yapılmış olan değişiklik; yasa değişikliği ile kentin birer mahallesine dönüşen köylerde ahır, kümes ve diğer ta-

rımsal işletmelerin olamayacağını ve söz konusu ahır, kümes ve tarımsal işletmelerin kentin dışına çıkarılmasını zorunlu hâle getirmektedir.

Gazetelere yansıdığı kadarıyla bunun ilk örneği Aralık 2013'te yaşanmıştır. Büyükşehir yapılan Muğla'da, Bodrum Kaymakamlığı İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 17 Aralık 2013'te 'Umumi Hıfzısıhha Kararı' başlıklı bir tebligatı ilçedeki tüm belediye başkanlarına ve köy muhtarlarına göndermiştir. İlçe Toplum Sağlığı Merkezi'nin 22.11.2013-2888 sayılı yazısını içeren söz konusu tebligatta aynen şöyle denilmektedir:

"Söz konusu yazıda yerleşim alanına yakın hayvancılık yapılmasıyla ilgili olarak kaymakamlık makamı ve BİMER'e çok sayıda şikâyet geldiği belirtilmekte ve ilçe merkezi, beldeler ve köylerde meskûn mahal içindeki tüm ahırların ve kümeslerin ivedi olarak kaldırılarak yerleşim alanı dışına taşınması istenilmiştir.

Anons, ilan ve yazının çoğaltılarak asılması şeklinde yetiştiricilere duyurulmasının sağlanması arz /rica ederim."

Uzun zamandan beridir uygulana gelen iktisadi politikalar ile birlikte üretim yapmakta zorlanan ve yaşam savaşı veren tarım ve hayvancılık ile uğraşan işletmeler, Büyükşehir Yasasında yapılmış olan değişiklik ile birlikte hepten yok olmaya doğru yol almak zorunda kalacaklarını söylememizde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Zira Çiftçi Kayıt Sistemi'nin kayıtları, son on yıl-

da beş yüz bin çiftçinin sistemden çıktığını yani artık tarım ve hayvan ürünleri üretiminden koptuğunu göstermektedir. Diğer yandan söz konusu bu çıkışı ve / veya kopuşu, ekilmeyen alanların artması da doğrulamaktadır. 1990 yılında 27 milyon 856 bin hektar ekili tarım alanı bulunurken, 2012 yılında ise ekili alanın 23 milyon 795 bin hektara düştüğünü görmekteyiz. Yani, 2012 yılının verilerine göre nadasa bırakılan ya da ekilmeyen tarımsal alan 4 milyon 286 bin hektar.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verilerine göre, 2002 yılında ÜRE gübresinin tonu 237,00 TL iken, 2013 yılında 981,00 TL'ye yükseldi. Aynı dönemde, içeriğinde fosfor ve azot gibi besin maddeleri yer alan ve tahıllarda ekim sırasında verilmesi elzem olan DAP gübresinin tonu 354 TL'den 1.217,00 TL'ye çıktı. Mazotun litresi Ocak 2002'de 94 kuruştı. Şu anda 4,5 lira. Yaklaşık olarak yüzde 300'lük bir artış söz konusu.

Yukarıda ifade etmiş olduğumuz koşullarda üretim yapmakta zorlanan küçük çiftçilerin, Büyükşehir Yasasında yapılmış olan değişikliklerle birlikte; tarımsal üretim yapmış oldukları toprakları cüz'i tutarlar ile satmak zorunda kalacakları ve tarımsal üretimden çekilecekleri açıkça görünmektedir. Gerek tarımsal üretim yapılmasının koşullarının gün geçtikçe daha zor hâle gelmesinin ve gerekse de Büyükşehir Yasasında yapılmış olan değişiklik sonucunda, hem tarım alanlarının satılması hem de köylerin ortak mülkiyetinde bulunan mera, yaylak ve diğer tüm varlıklarının belediyelere devredilmesi hızlanacaktır. Böylelikle de tarım alanları, meralar ve yaylalar imara açılacak ve yasa ile hem imar yönünden hem de arazi kullanımı açısından belediyelere ve valiliklere verilen yetkilerle daha çok tarım toprağı ranta dönüşecektir.

Öte yandan Büyükşehir Yasasında yapılmış olan değişikliklerle birlikte Türkiye'nin kırsalda ve kentte yaşayanların oranı açısından nüfus yapısı bir gecede değişmiş oldu. Kırsalda yaşayan nüfus yüzde 24'ten yüzde 9'a indi. Söz konusu yasa ile nüfus oranlarını değiştiren ilk ülke de Türkiye olmuş oldu. Bu ilk olma şerefi de, yasa değişikliğini gerçekleştiren AKP hükümetine nail oldu!

Doğrusunu söylemek gerekirse tarım ve hayvancılıkta yaşanan tüm bu gelişmeler kapitalizmin gelişmesinin yani sermaye birikiminin mantığı sonucudur. Bu yüzden yerel seçimlerde ortaya çıkacak herhangi bir sonuç bu durumu değiştirmeyecektir. Yatıp kalkıp, etmiş oldukları her duada "âmin" yerine "inşaat" diyen AKP hükümetinin üretmiş olduğu politikalar ise sermaye birikiminin önündeki engelleri kaldırmak ve sermaye birikiminin sorunsuz bir şekilde sürmesini sağlamaktır. Zira hem cari açıkları azalt-

mak için önlemler almaya kalkacaksınız hem de tarım ve hayvancılıkta dışa (ithalâta) bağımlı hâle gelmek için elinizden geleni ardınıza koymayacaksınız. Birbiriyle çelişen bu politikaların tek anlamı vardır: sermaye birikiminin sürmesi. Bu neye mal olursa olsun!

Gerek öteden beridir uygulanan politikalar ile ve gerekse Büyükşehir Yasasında yapılmış olan yasal değişikliklerle, bir yandan yeni alınabilir satılabilir yani metalaştırılmış alanlar yaratılmakta iken, diğer yandan da alınacak ve ileride salınacak vergilerle müşteri kıvamında yeni insanlar tamamen sistemin kapsamına alınmaktadır. Tarım ve hayvancılıktan kopan küçük çiftçi ve hayvancılıkla uğraşanların yedek iş gücü ordusuna katkı sağlayacak biçimde işsizler yaratılması ise temel amaçtır.

AKP için, var olan rant ekonomisini yönetmek ve beslenmiş olduğu bu ekonominin sürmesini sağlamak açısından yerel seçimlerin önemi büyüktür. Parti devletine doğru attığı her adım ve kendisini engelleyecek her türlü engeli aşma azmi, yerel seçimlere atfetmiş olduğu bu önem nede niyledir.

Görüldüğü üzere irili ufaklı bütün burjuva partileri (solda olduğu düşünülen CHP de yukarıda sonuçlarını açıklamış olduğumuz anlayış ve iktisadi politikalara tam anlamıyla bir ses çıkarmamıştır...) AKP'nin emeğin, doğanın ve insani değerlerin talanına dayalı yaklaşımını benimsemiş bir şekilde hazırlanmaktadırlar. (Bu anlamda da İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığı için Mustafa Sarıgül'ün neden CHP tarafından aday gösterildiği de daha iyi anlaşılabilir sanırım...)

Burjuva partileri hâlihazırda yerel seçimlere yönelik hazırlıklarını sürdürürken, hemen hemen bütün sosyalist / komünist çevre, dergi ve partiler, maalesef bu sürece bir kez daha müdahale edemeden bir yerel seçim geçirecek. Sosyalistlerin artık uzun vadeli düşünmelerinin ve perspektiflerini uzun vadeye göre belirlemelerinin zamanı geldi de geçiyor bile! Bu nedenle, sosyalistlerin simgesel politikalardan (burjuva parti, cemaat ve fraksiyonlarının kayıkçı dövuşüne göre politika üretmek) uzak, yukarıda ifade etmiş olduğumuz Büyükşehir Yasasında yapılmış olan değişiklik gibi kentleşme, doğa ve işsizlik gibi sorunları esas alan, daha doğrusu hayatın her alanına dokunabilecek, bir bütün olarak toplumu esas alan politikalar üretmek üzere, kişi ve grup kaygılarından uzak bir çerçevede birleşik bir sosyalist parti kurmaları kaçınılmazdır. Aksi takdirde hem samimiyetlerini hem de inanılabilirliklerini yitireceklerdir.

[Not:Bu yazı, Ali Ekber Yıldırım'ın "Yerel Seçimle 16 Bin Köy Haritadan Silinecek" adlı makalesinden yararlanılarak yazılmıştır (Dünya Gazetesi- 14.01.2014)]

Piştov patladı, ampul söndü

Süreyya Öngen

24 Şubat akşamı 20.30 sıralarından itibaren sosyal medyayı altüst eden ve ertesi gün (CHP Genel Başkanı'nın Meclis Grubunda tamamını dinlettiği) 17 Aralık'a ait Tayyip Erdoğan ile oğlu Bilal arasındaki 5 adet telefon konuşma-sının ses kayıtları Tayyip Erdoğancı medya tarafından tamamen yok sayıldığı gibi, TBMM Televizyonu tarafından da sansürlendi. "Alo Fatih" hattının Habertürk'ü ve diğer haber kanalları da konuşmanın o bölümünde yayını kesti.

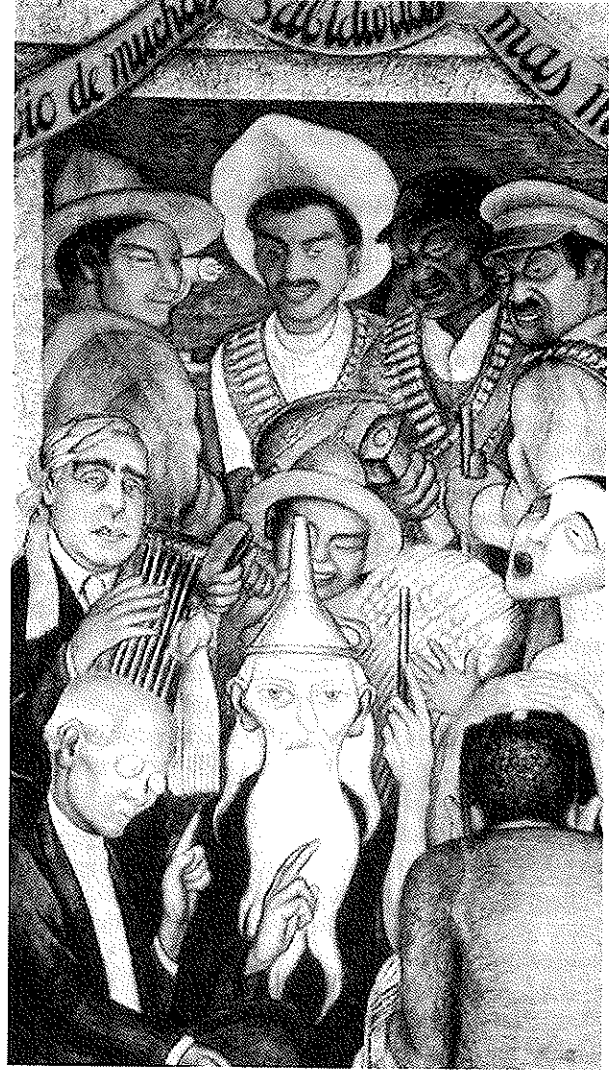
24 Şubat gecesi Başbakanlık imzalı açıklamada kayıtların "alçakça bir montaj olduğu" söylenerek tıpkı kişisel bir konuşma gibi makam da küfre alet edildi. O akşam Tayyip Erdoğan Hakan Fidan'ı alelacele Konut'a çağırdı, istişare sonucunda 23.00'e doğru sövgülü açıklama ya-pıldı. Sonraki günlerde Tayyip Erdoğan ve pe-şindekiler sürekli inkâra devam ettiler.

17 Aralık günü rüşvet ve yolsuzluk operasyonu yapılırken Tayyip Erdoğan meseleye bizzat ve derhal el koymuş, İstanbul Em. Müdürünü görevden almış, kendi makam uçağıyla Nevşehir Valisini İstanbul'a getirterek Emniyet'in başına oturmıştu. Sonra Emniyette görevden almaların, Yargıda (İstanbul Başsavcısı eliyle) atamaların yapılması, Adli Kolluk Yönetmeliğini derhal değiştirilmesi, Emniyet'in Yargı üstüne çıkararak onu dinlememesi gibi uygulamaların hepsi soruşturma kendisine kadar uzanmasın diyeydi.

Arkasından gelen kanuni düzenlemeleri, İnternet üzerine sansür, HSYK Yasası ve "Gestapo yetkilerini içeren yeni MİT yasası gibi teşebbüslerin hepsi uzun vadeli tek adam otoritesi rejimi içindi, ama aynı zamanda Tayyip Erdoğan ailesine yönelik rüşvet ve yolsuzluk soruşturmalarını önlemeye yönelikti.

Yayınlanan baba-oğul konuşma bantları bu değerlendirmeleri doğruladı. Böyle yolsuzluklar, hırsızlıklar her ülkede olur. Diktatörlüklerde onlar ortaya çıkmazlar, kamuoyuna yansıtılmazlar, demokrasilerde ise soruşturulurlar ve hırsızlar, rüşvetçiler yargılanırlar. Kimse İtalya Başbakanının gözünün yaşına bakmaz, İspanya Kralının kızdırı diye zanlıyı sorguya çekmekten alıkonulmaz.

Bizde ise yasalar gereği aynı işlemlerin ya-

pılmaması için Tek Adam olaya el koyar, yürütme düzenlemelerinin yanı sıra elindeki yasa- ma çoğunluğuna dayanarak HSYK gibi, MİT gibi, İnternet yasakları gibi kanunlar çıkarır. En eski yol arkadaşlarından Cumhurbaşkanı da onları onaylar.

Yani:

Bu ülkede zaten nâmevcut olan Yargı Bağımsızlığı tamamen yürütme'nin emrine girmekten de öte, tek adam'ın buyruğuna âmâde olur. Yargıç ve savcılar atama mekanizmasıyla, Telekomünikasyon denetimiyle ve İstihbarat Teşkilatı yetkileri aracılığıyla tek buyurgan o şahıs olur.

Parlamento çoğunluğunu oluşturan milletve-

Üslubu beyan, aynıyle insan

"Ben bugüne kadar evladından hırsızlık öğrenen baba görmedim, duymadım. Hırsızlık babadan evlada geçer. Evlatdan babaya değil. Yönetimlerde hırsızlık yukarıdaki üst yöneticilerden alta ki yöneticilere oradan da halka yansır"

(Tayyip Erdoğan, Mart)

killeri onun istediği yasaları torbaya doldurup birkaç gün içinde çıkartırlar.

Böylece kuvvetler ayrılığının üç kurumu olan yasama da, yürütme de, yargı da hep o tek adama, sadece o adama, mutlaka o adama bağlıdır.

Bunun da adı Milli İradedir.

O şahıs ne evrensel hukuk tanır, ne devletin altına imza koyduğu uluslararası antlaşmaları dinler.

Tıpkı yukarıda sözünü ettiğimiz kayıtların kamuoyunca öğrenildiğinin ertesi gün Parti Grubunda bağıra çağıra söylediği gibi seçimde aldığı ve alacağı oyları işaret eder.

Bütün yolsuzlukları, hırsızlıkları, rüşvet ve irtikâbı yok saymasının dayanağı sandıktır.

Oysa sandık Yargının eşi-eşleniği değildir. Sandık ancak Yasamayı oluşturur, Yasama ile Yargı ayrı kurumlardır. Kaldı ki, 30 Mart 2014 seçimlerinin sandığı yerel seçim sandığıdır, Parlamento sandığı değildir.

Hatta bu seçimde alınacak ülke çapındaki toplam oyları genel seçim oy oranı gibi kabul etmek de mümkün değildir, İl Genel Meclisleri kaldırdığı için, 30 Mart'ta kullanılacak oylar (Büyük Şehir Belediyeleri oyları) ülke çapındaki toplam seçmenlerin % 75'ini kapsamaktadır. Seçmenlerin % 25'inin oyu hesaba katılmıyorsa, yerel seçim genel seçimin korelasyonu bile sayılamaz.

Rüşvet ve yolsuzluk Türk Ceza Kanununu ilgilendirir. Bir suçun kovuşturulmasının ve yargılanmasının ölçütü yasama oyları olamaz. Değil mi ki, Parlamentodaki milletvekili sayısı bir ceza davasının nasıl sonuçlanacağına karar veremezse, hırsızlık ve yolsuzluğun olup olmadığına da seçmen karar veremez. Tayyip Erdoğan 55 milyon seçmeni ABD filmlerindeki jüri üyeleri gibi görüyor. Çünkü işine öyle geliyor. Yolsuzluğu, hırsızlığı yargıyla ve hukukla değil, seçmenlerle örtmek istiyor.

Verecekse, Ceza Hukukunu kaldırıp çöpe atalım, TCK'yı da yanına fırlatalım. TCK yerine Seçim Kanununu ikâme edelim.

Tayyip Erdoğan'ın 17 Aralık'dan bu yana yaptığı ise parlamento çoğunluğu bende diye, suçu örtbas etme gayretidir. Bu gayrette epeyi yol aldığı ise açıktır. 30 Mart ve sandık muğalâtası da bunun kılıfıdır, kendisinin gayri-meşru (hukuk dışı) payandasıdır.

Gelelim Tayyip Erdoğan'ın mütebaki kısmına: Bir insan bu kadar büyük siyasi, idari ve iktisadi kudreti elinde toplamışsa, peşindeki menfaat erbabı -kapılanacak yeni bir muktedir bulana dek-- ondan vazgeçemez.

Ne denli soygun, vurgun ve talan nizamının kurulmuş olduğu olgusunun 17 Aralık'a kadar bilinmediğini varsayalım. Ama iki ay aşkın zamandır bunca kepezelik ortaya çıktıktan sonra bile, Tayyip Erdoğan medyasının ve diğer yandaşlarının hâlâ onun peşinde olmaları, hatta ona daha da sımsıkı sarılmaları artık siyasi ve ideolojik bir olay değildir.

Besbelli ki, bütün o medya davulcularının velinimetlerine bağlılıkları ideolojik, dinsel veya bilmemnesel nedenlerden değildir. Kendilerinin çıkarları gereği o şahsın peşindedirler. Şayet bağlılıkları düşünsel veya dinsel olsaydı, zât-ı nâşerifin hırsızlığı ayan beyan olunca, onun inkâr ve riyasına ortak olmazdılar.

"Bantlar yalandır, montajdır" vesaire diye bağırıp çağıran velinimetleri gibi konuşurlar, yazarlar, çizerler, ama hemen hepsi o konuşmaların gerçek olduğunu pekâlâ bilirler. Çünkü miting meydanlarında kahramanlarını alkışlayan safdiller gibi değildiler.

Utanç verici olan olgu, bu tiplerin medyayı baştanbaşa istila etmiş olmalarıdır. Yalana yalanla kılıf geçirme gayretleri hem gülünç, hem de mide bulandırıcıdır. Mesela medyadaki tetikçilerinden birisi o konuşmalar yalandır çünkü Sayın Başbakan o sırada Konya'da Mevlana törenlerindeydi, konuşuyordu" diye canlı yayında savuruyor. Ama ertesi gün yanıt geliyor: Konuşmaların saat ve dakikalarının ikisinde Tayyip Erdoğan Ankara'dadır, diğerlerinde ise Konya'dadır, ama oğluyla konuşmalar sırasında ser-besttir. Hatta konuşmalar o kadar gerçektir ki, oğluna "bu akşam Ankara'da olacağım" demektedir.

Benzeri her suç ortaya açılıp saçıldıkça, her yalan ortaya çıktıkça, o medya tipleri "eyvah, devr-i iktidarımız sona eriyor?" diye telaşlanıp, daha çok, daha daha çok bağıracaklarıdır.

İşte bu nedenle, Halûk Şahin'in yeni çıkan "Hodri Medya", Sedat Ergin'in "Dördüncü Kuvvet Medya" ve Derya Sazak'ın "Batsın Böyle Gazetecilik" kitapları yazılı ve görsel medyanın içine düştüğü durumu anlattıkları için döneme önemli tanıklıklarda bulunuyorlar.

Başkanlık sistemine ihtiyacı kalmıyor

Tayyip Erdoğan yıllardır “Başkanlık sisteminin Türkiye’ye lâzım olduğunu” savundu. 2014 yılı yaklaştıkça ısrarı daha da arttı. Fakat Parlamentodaki iskemle sayısı böyle bir Anayasa değişikliği tasarısını Meclis’ten geçirip referanduma götürmeye yetmiyordu. “Çözüm Süreci” dediği görüşmeler sayesinde belki Parlamentoda BDP’den böyle bir desteği alacağını umuyordu.

Derken Gezi Direnişi onun Başkanlık emeline darbe vurdu.

Kendisi pek çok yerli politikacı gibi Cumhurbaşkanı olmayı en büyük mevki sayıyordu, fakat mevcut sistemde C.Başkanı onun istediği otorite–totaliter tek adam yetkilerini ona vermiyordu. O hem C.Başkanı olmak, hem de olağanüstü siyasi yetkilerle donanmak istiyordu.

Böyle bir değişikliği bugünkü Meclis aritmetiğinden geçiremeyeceğini anlayınca, geçen yıl (30 Eylül 2013’de) açıkladığı ve “demokratikleşme planı” adını verdiği konuşmasına en önemli madde olarak seçim sistemini değiştirmeyi koymuştu.

Yeni bir seçim sistemiyle 367 milletvekilini bulursa Anayasayı referandumsuz Meclis’te değiştirebilecekti. Belki de Genel Seçimleri Yerel Seçimlerle birleştirip, aritmetiği değiştirecek, sonra da Ağustos ayında Başkan olacaktı. Kısacası her türlü çareyi denemek niyetindeydi.

Biz bütün bu emellere ve planlara zaten aşırı merkeziyetçi olan mevcut rejimin tek adam sisitemi haline getirilerek daha da merkezileşeceği için karşı çıkıyoruz.

Gelgelelim 30 Eylül’ü izleyen akut dersane krizi, Parlamentodaki mevcut desteğinin de azalacağını gösterdi, arkasından 17 Aralık geldi. Artık Başkanlık sistemi hayalleri tamamen suya

düşmüştü. Bu kez “paralel devleti” tasfiye bahanesiyle Başbakanın yetkilerini arttırmaya ve şiddetlendirmeye koyuldu.

Zaten ziyadesiyle yetkili olan Başbakanı, tek yetkili hâle getirecek yasa ve mevzuat düzenlemeleri getirir oldu.

Açıkça belli ki, artık C.Başkanı olmayı en azından sonraki yıllara ertelemişti. Aksi halde kendisinin C.Başkanı olacağı bir rejimde Başbakanı bu denli yetkilendirmezdi.

Örneğin, 2014 Ağustos’unda adaylığını koyup Çankaya’ya göçse, o yetkilerin hepsi yeni Başbakanın elinde olacaktı ve o makamı da, şahsı da uzaktan kumandayla yönetemezdi. Turgut Özal’ın “kolay yöneteceğini sanıp Başbakan yaptığı Yıldırım Akbulut’un bile onu dinlemediği görülmüştü. TV kanallarına veya gazetelere telefon edip bizzat talimat vererek her şeyi bizzat yapma huyundaki bu şahıs bir uzaktan kumanda adamı değildi.

Şimdi 2015 Genel Seçimlerine 15 ay var. Anlaşıyor ki, “Milletimiz böyle istiyor” diyerek parti tüzüğündeki “üç dönemden fazla milletvekili seçilmeme” maddesini kaldıracak ve önümüzdeki Genel Seçimlere gene Başbakan olarak girecek.

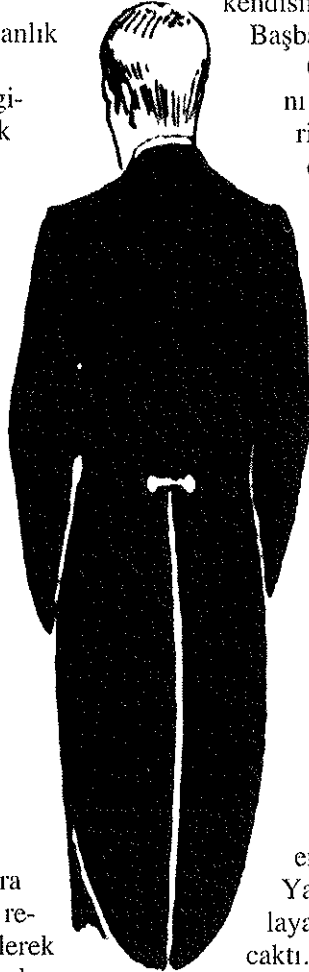
Başbakanı bu kadar yetkilendirmenin başka izahı yoktur.

Başkanlık sistemini getirebilseydi en önemli yetkilerinden birisi Yüksek Yargı üzerinde atamaları şahsında toplayarak Yargı’yı kontrolüne almak olacaktı.

Şimdi bunu Başbakan olarak yeni HSYK kanunuyla yapacak

Başbakanın emrinde yargı hiyerarşisi

Şu halde 12 Eylül 2010 Plebisitiyle kurduğu

yeni HSYK yasasını çöpe attı. O sırada seçimle getirdiği ("seçim" adı altında bizzat kendi Adalet Bakanlığının listesiyle oluşmuş) HSYK mensuplarının hepsinin emre âmâde olmadığını (Cemaat'le olan kavgasından sonra) gördüğü için, o HSYK'yı şimdi tümüyle çöpe atıyor ve tamamen Adalet Bakanlığının bir bürosu gibi çalışacak bir HSYK oluşturuyor.

Böylece zaten muvazaalı olan yargı bağımsızlığı hepten yok ediliyor, Tayyip Erdoğan'ın kontrolünde bir Yargı hiyerarşisi oluşuyor.

Tayyip Erdoğan 2010'dan sonraki rejimi "İleri Demokrasi" ilân etmişti. 17 Aralık 2013'den sonra yaptığı uygulamalar, yargı kararlarının hiçe sayılması, Emniyette ve Adliye'de binlerce görevliye cadı avı uygulanması, demokrasiyi çiğneyen yeni yasaların çıkarılması o İleri Demokrasi'nin ne kadar geri olduğunu, Yeni Türkiye'nin ne kadar köhne kaldığını ortaya koydu.

Polis devletine Gestapo yetkileri

Tayyip Erdoğan'a otoriter Başkanlık sistemi yetkilerini verecek asıl kanun düzenlemesi yeni MİT yasası oluyor.

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve Devlet İstihbarat Hizmetleri kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin yasa teklifi Meclis'e geldi. Dergimiz basılmadan henüz kanunlaşmamış taslağı inceleyen Hukukçular Teşkilata verilecek yetkileri Almanya'da 1933'te kurulan ve Nazi rejimi yıkılana kadar faaliyette bulunan "Geheime Staatspolizei" (Gizli Devlet Polisi) (GESTAPO) yetkilerine benzettiler.

Düzenlemeye göre:

- Bankalar, finans kuruluşları, tapu, vergi daireleri, özel şirketler, dernekler, sendikalar hatta siyasi partiler bile MİT'in istediği bilgi ve belgeyi hemen vermek zorunda olacak.

- Bütün vatandaşların bankalardaki hesaplarındaki hareketler, sağlık bilgileri, tapu dairelerindeki kayıtları, hangi otelde kaldığı, nerelere gittiği gibi bilgilere MİT kolayca ulaşabilecek. Böylece MİT siyasetçiler, milletvekilleri, gazeteciler, polisler, askerler, bürokratlarla birlikte tüm vatandaşların bütün kişisel bilgilerine ulaşabilecek.

- Hiçbir kurum MİT'ten bilgi belge saklayamayacak. Buna yeni internet yasası ile kurulan Erişim Sağlayıcılar Birliği ve TİB de dâhil. Buna göre MİT, herkesin hangi siteye girdiği, ne

kadar kaldığı, kimlerle iletişime geçtiği gibi bilgileri içeren internet trafik bilgilerini de Birlikten alabilecek. Ayrıca GSM şirketlerinin yasa gereği 5 yıl tutmak zorunda olduğu kimin kimi aradığı, ne kadar süreyle konuştuğu, kime mesaj çektiği gibi detay kayıtları da kolaylıkla MİT tarafından elde edilecek.

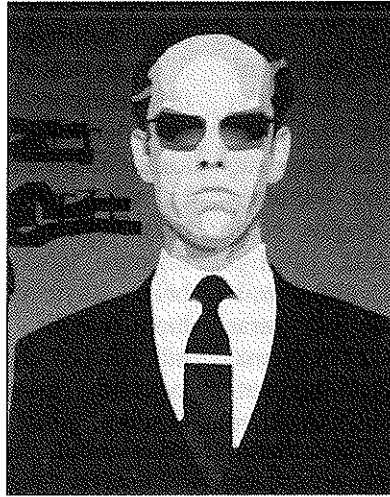
- MİT, devlete karşı işlenen suçlar ile darbe, darbe teşebbüsü, örgüt üyeliği gibi suçların yanı sıra casusluk suçlarından yürütülen tüm soruşturma ve davalardaki bilgi ve belgelerin örneğini alabilecek. Böylece Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki "hazırlık soruşturmalarının gizliliği" ilkesi MİT'e karşı geçerli olmayacak.

- Yasada MİT'in ulaşabileceği bilgi-belge konusunda herhangi bir istisna yer almadığı için devletin diğer istihbarat kurumları ile askerin gizli bilgi-belgelerine de MİT ulaşabilecek. Bugüne kadar ancak mahkeme kararıyla arama yapılabilen kozmik odalar da böylece MİT'e açılacak.

- MİT, telekomünikasyon kanallarından geçen dış istihbarat, milli savunma, terörizm ve uluslararası suçlar ile siber güvenlikle ilgili verileri toplayabilir" hükmü de telefon ve internet başta olmak üzere bütün iletişime ilişkin verilerin MİT tarafından toplanabilmesine izin veriyor.

Teklifte açıklık olmamakla birlikte bu hükmün "telefon dinlemeleri" için de kullanılabileceği yorumlarına neden oldu.

MİT'e küresel dinleme ve iletişimin izlenmesi yetkisi de getirildi. Buna göre "Önleyici istihbarat elde etmek ve analiz yapabilmek amacıyla" MİT, yurt dışında gerçekleştirilen bütün iletişimi tespit edebilecek, dinleyebilecek, sinyal bilgilerini değerlendirip kayda alabilecek. Ayrıca Türkiye'de yaşayan yabancılar tarafından gerçekleştirilen iletişim de aynı kapsamda izlenip dinlenebilecek. MİT, ankesörlü telefonlarla gerçekleştirilen iletişimi de herhangi bir sınır olmadan dinleyebilecek. "Küresel dinleme" için MİT Müsteşarı veya yardımcısının onayı yeterli olacak. Teklifte MİT'e getirilen bu dinleme ve izleme yetkisinin "kanunlardaki düzenlemelere bağlı kalmaksızın" yapılacağı da belirtildi. Böylece herhangi bir mahkeme kararı ya da izin gerekmeden bu dinlemeler yapılabilecek. Bu tür dinleme ve izleme faaliyeti kapsamına ayrıca MİT mensupları, daha önce MİT'te görev almış olanlar veya görev almak üzere başvuranlar da

alındı. Teklifte dinleme-izleme yetkisinin kullanılmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği belirtildi.

- MİT'in istediği bilgi ve belgeleri vermeyen kişilere 2 yıldan 4 yıla kadar hapis verilecek. Hiçbir kurum ve kuruluş, kendi yasası veya diğer yasalardaki hükümleri ileri sürerek bilgi-belge vermekten kaçınamayacak. Bilgi-belge vermek durumunda kalanların ilerde yargılanmayacaklarına ilişkin yasal güvence vermek için de teklife "Bu Kanunda MİT'e verilen görev ve yetkiler çerçevesinde yapılan her türlü talep öncelikli olarak yerine getirilir, bu talepleri yerine getirenlerin hukuki ve cezai sorumluluğu doğmaz" hükmü konuldu.

- MİT Kanunu'nu diğer kanunlardan daha üst bir kanun olarak düzenliyor. Teklifte yer alan "Bu Kanun ile diğer kanunlarda aynı konuyu düzenleyen farklı hükümler bulunması halinde bu Kanun hükümleri uygulanır" hükmüne göre kişisel verileri, özel hayatın gizliliğini ve iletişim özgürlüğünü koruyan diğer kanunlardaki hükümler MİT Kanunu karşısında geçersiz olacak.

- Şu suçlarla ilgili soruşturma ve davalardaki bütün bilgiler MİT'e verilecek:

"Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (bölücülük), Anayasayı ihlâl (Anayasa'yı zorla değiştirmeye kalkışma), Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı, yasama organına karşı suç (darbe teşebbüsü), hükümete karşı suç, hükümete karşı silahlı isyan, silahlı örgüt, örgüte silah sağlama, suç için anlaşma, düşmanla işbirliği yapmak, devlete karşı savaşa tahrik, temel milli yararları karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama, yabancı devlet aleyhine asker toplama, askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma, düşman devlete maddî ve malî yardım, askerî komutanlıkların gaspı, halkı askerlikten soğutma, askerleri itaatsizliğe teşvik, yabancı hizmetine asker yazma, yazılma, savaş zamanında emirlere uymama, savaş zamanında yükümlülükler, savaşta yalan haber yayma, seferberlikle ilgili görevin ihmâli, düşmandan unvan ve benzeri payeler kabulü, devletin güvenliğine ilişkin belgeler, devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme, siyasal veya askerî casusluk, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama, gizli kalması gereken bilgileri açıklama, uluslararası casusluk, askerî yasak bölgelere girme, devlet sırlarından yararlanma, devlet hizmetlerinde sadakatsizlik, yasaklanan bilgileri temin, yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini, yasaklanan bilgileri açıklama, yasaklanan bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklama, taksir sonucu casusluk fiillerinin işlenmesi, devlet güvenliği ile

ilgili belgeleri elinde bulundurma."

- MİT uhdesindeki istihbari nitelikteki bilgi, belge, veri ve kayıtlar ile yapılan analizlerin istenmesine de sınır getirildi. Buna göre MİT'in bilgi ve belge alacağı yukarıda sayılan suçlar dışında kalan suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve davalarda MİT'ten bilgi, belge, veri, kayıt ya da analiz istenemeyecek. Buna göre suç işlemek için örgüt kurma ile rüşvet, zimmet, ihâleye fesat gibi yolsuzluk suçlarında savcılıklar ve mahkemeler MİT'ten herhangi bir bilgi-belge alamayacak.

- Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu'na kimlerin katılacağına Başbakan karar verecek. Başbakan uygun görmediği takdirde Emniyet, Genelkurmay ve MGK temsilcileri toplantıya alınmayacak. Teklifle Kurul'un aldığı kararların "bağlayıcı" olduğu da hüküm altına alınıyor.

Kararları bağlayıcı olan Kurul'un görev ve yetkilerine göre Kurul "Bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesiyle ilgili koordinasyonu sağlamak, istihbarat çalışmalarının yöneltmesinde temel görüşleri oluşturmak ve uygulamayı belirlemekle" yetkili olacak.

- Ayrıca MİT'e "tüzel kişilik" kurma yetkisi de veriliyor. Taslakta "İstihbari faaliyetler için görevlendirilenlerin kimliklerini değiştirebilir, kimliğin gizlenmesi için her türlü önlemi alabilir, tüzel kişilikler kurabilir. Kimliğin oluşturulması veya tüzel kişiliğin kurulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması durumunda gerekli belge, kayıt ve dokümanlar ile araç ve gereçler hazırlanabilir, değiştirilebilir ve kullanılabilir" hükmü yer alıyor. Buna göre MİT teşkilat bağlantısını gizleyerek, yani sahte dernek, vakıf, sendika, şirket vs. kurabilecek. Bunları kurarken sahte evrak da üretebilecek.

- MİT "Yabancıların ülkeye giriş ve çıkış ile vize, ikamet, çalışma izni ve sınır dışı edilmesi gibi konularda, ilgili kurum ve kuruluşlardan talepte" bulunabilecek. Böylece MİT, Türkiye'deki yabancılara ilişkin her türlü tasarrufta yetki sa-

hibi olabilecek. MİT belgelerinin gazete, TV ve ya internette yayınlanması halinde, sadece gazeteci ya da sorumlu müdüre değil, yayın kuruluşu sahibine de hapis cezası geliyor. Ayrıca MİT'e, tüm kamu kurum ve kuruluşları, bankalar ve finans kuruluşlarından, hatta mahkemelerden istediği tüm bilgi ve belgeleri de alma olanağı tanınıyor.

Yeni İnternet yasası MİT'e bütün yayın kuruluşlarının İnternet arşivlerine girme ve gazetecilerin de İnternetteki gelmiş geçmiş tüm dokümanlarını inceleme olanağı verdiği için Cumhuriyet Gazetesi kurumsal ve kişisel (gazetenin ve gazetecilerinin) İnternet arşivlerini imha kararı aldı.

Görüldüğü gibi, MİT her türlü devlet kurumunun üzerine çıkıyor ve ayrıca ona kamu dışındaki alanları da kontrol için geniş yetkiler veriliyor.

Kendi politikalarına ad yaptığı Milli İrade lafını dilinden düşürmeyen Tayyip Erdoğan'ın yürütme hiyerarşisinde MİT ön plana çıkacağı için, bazı gazeteciler şimdiden "MİT=Milli İrade Teşkilatı" demeye başladılar.

Bu MİT düzeniyle teşkilatın kâğıt üzerine istihbarat olan niteliği resmen operasyonel de oluyor. Yani MİT'in zaten kullandığı gizli yetkileri, artık kanuni hâle geliyor.

Yani MİT veya herhangi bir mensubu Yargıya karşı koruma zırhıyla kuşanmış olacak. Başbakan'dan başlayan hiyerarşi bir suç işlemiş bir mensubunun yargılanmasına izin verse bile, o kişi(ler) Yargıçları özel olarak belirlenmiş ay-

rı bir mahkemede yargılanacak.

Tayyip Erdoğan'ın medyadaki yağdanlığı gazeteciler büyük bir hayâsızlıkla yeni MİT yasasını övdüler ve MİT'in bu sayede şeffaflaşacağını ileri sürerek tıynetlerini tekrar tekrar ortaya koydular.

TİB'in emrinde İnternet nizamnamesi

Tayyip Erdoğan'ın getirdiği yeni İnternet nizamında sosyal medya dâhil tüm İnternet iletişimini polis devleti nizamı altına sokuyor. Telekomünikasyon İletişim Başkanı'na her türlü yetkiyi veriyor, TİB Başkanı (siz onu Başbakan diye okuyunuz) 4 saat içinde yayını durdurabilecek.

Ayrıca kişinin şahsi yazışmaları dâhil tüm İnternet bağlantılarının kontrol edilmesi ve iki yıl arşivlenmesi kişisel gizliliğin çiğnenmesi ve yurttaşların devlet tarafından fişlenmesi demek. 17 Aralık yasaları kapsamında getirilen MİT yasasıyla birlikte tek adam sultanı altındaki polis devletinin bugüne değin eksik gözüken tamamlayıcı unsurları da eklenmiş olacak.

Tayyip Erdoğan Başbakanı daha da ötede yetkilerle donatmak için önümüzdeki dönemde yeni düzenlemeler de getirecektir.

Yani T.C. Başbakanı otoriteren bir "Başansız Başkanlık Sistemi"ni şimdiden getirmiş sayılır. Bu da 2010 plebisitinden sonra "vesayet sistemi yıkıldı" diyen Tayyip Erdoğan ve dalkavuklarının Tayyip Erdoğan'ın tek adam vesayeti için çalıştıklarını ortaya koyuyor.

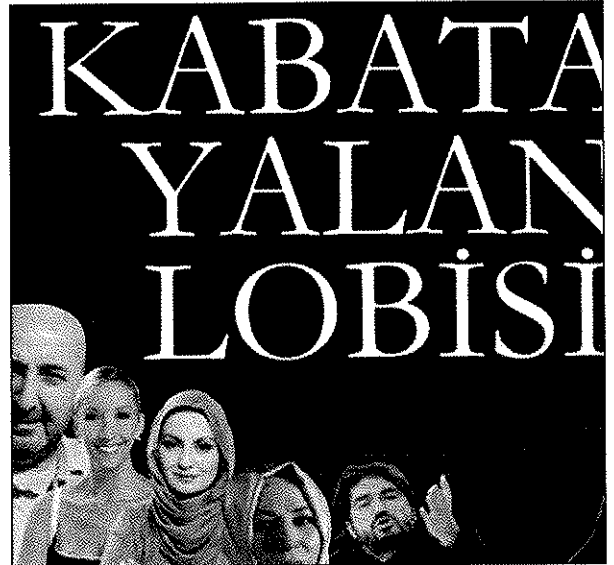
Kabataş'ın yalancıları

Kızılçık okurları hatırlayacaklardır. 2013 Temmuz,,Eylül, Kasım ve 2014 Ocak sayılarında Tayyip Erdoğan ve birkaç gazetecinin Kabataş yalanına ısrarla yer vermiş, daha doğrusu yalanları ve yalancıları teşhir etmiştik. Olay üzerinde durulmayacak, geçiştirilecek kadar basit değildi.

İsrarımızın boşuna olmadığı ortaya çıktı.

1 Haziran 2013 günü Kabataş'ta vukûl bulunduğu iddia edilen olayla ilgili en son gelişme Tayyip Erdoğan'ın "Benim başörtülü kızlarıma, başörtülü bacılarıma saldırdılar" dediği "mağdureye" ait görüntülerin yayınlanması ve yalanının Polis kayıtlarınca da belgelenmesi ile Tayyip Erdoğan'ın da, AKP'li Zehra Develioğlu'nun da, ona yalancı şahitlik yapan gazetecilerinin de foyaları ortaya çıktı.

Evet, Tayyip Erdoğan'ın "başörtülü kızı, ba-

cısı” yalan söylemiş, Tayyip Erdoğan da ona hoparlörlük etmişti. Meclisteki kürsülerde, basın demeçlerinde, miting meydanlarında onları tekrarlamış, duyanın duymayanın kafasına olmamış bir olayı olmuş gibi sokmaya çalışmıştı. Hatta o kadar ileri gitmişti ki, “Elimde görüntüler var, açıklayacağım ve caniler yakalanıp hesap verecekler” demişti.

Tayyip Erdoğan iddiasını tekrarlarlarken elinde görüntü mü vardı? Hayır. Görgü tanıklarının ifadeleri mi vardı? Hayır.

Başkalarının sözüne kanıp o yalana iştirak etmiş olabilirdi, ama “elimde görüntüler var” demesi neydi? Elinde görüntü yokken “var” diye kamu oyuna beyanda bulunması neydi?

Peki, neye dayanarak o “mağdure” olduğunu iddia edene amplifikatör oluyordu?

Oluyordu, çünkü onun için önem taşıyan halkın gözünde Gezi kitlesini karalamaktı.

“Camide içki içtiler”in devamı

“Camide içki içtiler” dedi, ispatlayamadı. (Hani müddei iddiasını ispatla mükellef diyordun?) Tam tersi oldu, cami müezzini böyle bir olayın vukû bulmadığını açıkladı. Emniyette 8 saat sorgulandı. Dürüst insanmış. Sorguya ve baskıya direndi, ifadesini değiştirmede Ve o camiden sürüldü.

Tayyip Erdoğan “yanlış söylemişim” demedi, diyemedi. Tükürdüğünü yalamış olmamak için aynı lâfı etmeğe devam etti. Kendisini bizzat kendisi ve çevresi o kadar şişirmişlerdi ki, yanlış yaptığını ikrar edemezdi. Oysa onun inancına göre yanılmazlık “Allaha mahsustu”, ama merak etmeyin emirleri milletvekillerinden öylesi de çıktı, yağcının biri ondan “Allahu Teala'nın bütün vasıflarını üzerinde toplayan bir lider” diye söz etti.

Bildiğimiz kadarıyla böyle bir laf İslam inancına göre Allaha şirk koşmaktı. Ve en büyük günahı. Ama herkese fırça atan büyük Lider o günahkâra bir şey demedi. Çünkü yapılan yağcılık hoşuna gitmişti.

Daha sonra açılan davanın iddianamesinde camide içki içilmediği belirtildi. Tayyip Erdoğan yine gık demedi.

Cami konusunda dine bağlı olanları tahrik etmek vardı. Kabataş iddiası ise hem dindarları, hem de “çocuklu ve hamile kadına saldırdılar” diyerek herkesi tahrik etmek içindi.

Kabataş çok sayıda otobüs durağının, finüküler terminalinin, vapur ve dolmuş motoru iskelelerinin bulunduğu son derece canlı ve hareketli bir kavşak noktasıdır. Büfeler, seyyar satıcılar önünde ve açık hava kahvelerinde günün her saatinde yüzlerce kişi bulunur.

BU ADLİ TIP
RAPORUNU...

.NERENİZE
KOYACAK-
SINIZ ?

Öyle bir yerde öyle bir vakanın cereyan etmesine imkân yoktu. Çünkü insanlar saldırganlara mutlaka müdahale ederlerdi ve olayın sayısız tanığı bulunurdu.

Oysa ne tanık vardı, ne de mobese denilen sokak kamerası görüntüleri.

Olamazdı da, çünkü öyle bir olay Hollywood'un şiddet filmlerinde bile yoktu, olsa olsa, Doğu Asya'nın vurdulu-kırdılı ve Ninjalı paçavralarında belki bulunabilirdi. Yani anlatılana peşinen ve kesinlikle inanılmazken o yalana suç ortağı olundu.

Zehra Develioğlu halüsinasyon da görmüş değildi, düpedüz yalan söylüyordu.

İddia sahibi –aşağıda da değineceğimiz gibi— AKP'li bir kadındı. Kimsenin görmediği olay hakkında “mağdure” olduğunu iddia eden o kadınla röportaj yapan da AKP'nin koç başı gazetelerinden Star'ın muhabiri Elif Çakır'dı.

Şıracının şahidi bozacı

AKP'li Bahçelievler Belediye Başkanı Osman Develioğlu'nun gelini Zehra Develioğlu, 1 Haziran 2013 günü 19.40—20.00 arasında Kaba-

İşçilerin in ağırlarından düşürmediği Belediye başkanının gelinini taktılar, videosu var'ajltasyonu fos çıktı.Videodaki görüntüleri seyretilmesini söyleyen yandaş gazeteciler ise bu yalandan nasıl yirtanz derdinde

Balçışek sen şü örtüyü başına sar,Rasim sende, ben Balçışeğı kırbaçlarken graflarımızı çek.Kabataş'ı bu şekilde de ispatlayamazsak dansöz elbisesi giyip kıvrırmaya başlamamız lazım

taş'ta eşini beklerken bebeğıyle birlikte saldırıya uğradığını iddia etmiş ve şunları söylemişti: "Ne olduğunu anlayamadığım bir anda üzerleri çıplak, elleri deri eldivenli, başlarında tuhaf bantlı 70-100 kadar adamın ortasında kaldım. Bebek arabam elimden gitti. Bir kadın 'Ne gel-diyse bu ülkenin başına bunların başörtüsü üzerinden geldi vurun şuna' deyince, bir adam arkamdan tekme tokat vurmaya başladı. Bir taraftan 'Bu ülkenin gerçek sahibi biziz, anladınız mı, ulan' diye bağıryorlar, bir taraftan tekmeliyorlardı. 'Kutsal başörtüyümüş, görün bakalım kutsalı, devrim yapacağız, bakın size neler yapacağız' diyerek aklınızın bile almayacağı şekilde küfrettiler, vurdular, vurdular. Kendimi kaybettim. Kendime geldiğimde üzerim idrar kokuyordu. Kalktım, bebeğimi bulmaya çalıştım."

Olay burada kalmadı: Habertürk televizyonundan Balçışek İlder Elif Çakır aracılığıyla Zehra Hanım'dan randevu aldı ve gidip konuştu, döndükten sonra saldırıya "ikna olduğunu" söyledi. O yazısını yazarı olmadığı Star'da yayınladı.

Hürriyet'ten Ayşe Arman İlder'in ikna olmasına cevaben "ben ikna olmadım" di-yerek Elif Çakır'dan kendisine randevu alması için tavassutta bulunmasını rica ettiyse de, randevu alamadı.

Ama Balçışek İlder almıştı. Almakla kalmamış, "Cesur bir kadın tanıdım o gün... kalabalık bir grup tarafından darp edilen, tacize uğrayan, bebeğı ve kendisi için korkan, olur da şikayette bulunursa sokakta başına tekrar bir şey gelir mi diye kâbus gören... morlukları da gördüm" diye allaya pullaya yazmıştı. Bizim de bu kadar iptidai yalanları savurana değil, onlara inanana, çünkü inanmak isteyen tepkimiz olmuştur.

Balçışek İlder Ayşe Arman'ın uyarısına saygısızca yanıt verdi: "Ben kimseyi ikna etmek zorunda değilim" dedi. Oysa zorundasınız Balçışek İlder, zorundasınız.

Kimseyi ikna etmek zorunda değilseniz, Tayyip Erdoğan'ın basındaki hoparlörlerinden biri olan gazeteye girmeniz, sizin yerinize "niçin?" sorusunu yanıtlamaya yeter.

Kameralar bozuk değilmiş

Develioğlu'nun, Çakır'ın ve İlder'in bu kadar rahat konuşmalarına neden olan nokta, o sırada kameraların bozuk olduğu, kayıt alınamadığı yalanıydı. İddia sahipleri bu yalana sığınmışlardı. Oysa yalan kısa zamanda ortaya çıktı. Saldırının vuku bulduğu dakikalarda oradan geçen BJK formalı bir genç Emniyet tarafından ifadeye alınarak uzun uzun sorgulanmıştı.

Demek ki, kameralar bozuk değilmiş ve o dakikalara ait görüntüler polisin elindeymiş.

Balçışek İlder olayın vuku bulduğuna kimseyi ikna etmek zorunda olmadığını söylemişti, ama ortaya son çıkan mobese görüntüleri onu da, ötekileri de yalancının hınk deycisi durumuna düşürdü. Tıpkı "mağdure" Zehra Develioğlu gibi, Elif Çakır gibi, ortaya çıkan görüntüler İlder'i de kamuoyu önünde yalancı yaptı.

Zehra Develioğlu Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nden rapor almıştı. Raporla, bacaklarının iç kısmında, kısa sürede geçebilecek 5 adet morluk olduğu belirtilmişti.

Oysa çok belli ki, "mağdure" kendi kendisini mağdur etmiş, bacaklarını kendisi morartmıştır. İnsan eti hassastır, kadın derisi daha da naziktir, biraz sıkılmakla her kadın kendi kolunu, bacağına "hafifçe morartabilir".

Şimdi hicap duyması gereken kim? Zehra Hanım mı, Elif Çakır mı, Balçışek İlder mi, yoksa "müddei iddiasını ispatla mükelleftir" diyen, ama iddiasını ispat edemeyen Tayyip Erdoğan mı?

Görüntüler yalanı da, yalancıyı da gösterdi

Tekrar tekrar yazmalıyız ki, Gezi Parkı eylemleri sırasında İstanbul Kabataş'ta bebeğıyle birlikte direnişçilerin saldırısına uğradığını ileri süren ve Başbakan Tayyip Erdoğan'a "Benim başörtülü kızlarıma, başörtülü bacılarıma saldır-dılar" deme imkânı veren Zehra Develioğlu ile ilgili görüntüler ortaya çıktı. Yayımlanan görüntülerde, "Üzerleri çıplak, elleri deri eldivenli 70-100 kadar adamın ortasında kaldım" diyen AKP'li kadına böyle bir saldırı gerçekleşmemiştir.

Zehra Develioğlu'nun saldırıya uğradığını söylediği dakikalara ilişkin görüntüler 1 Haziran 2013'e ait. Polis raporuna göre Develioğlu saat 19.42'de güvenlik kamerasının görüş açısına giriyor. Elinde bebek arabası, arabada da bebeği var. Genç kadın Kabataş tramvay durağının karşısındaki kaldırıma geçiyor ve eşini bekliyor. Saat 19.43'te, yanından 8-10 kişilik bir grup geçiyor. Çevrede de olağandışı hiç bir hareketlilik gözlenmiyor. Saat 19.48'de 10-15 kişilik başka bir grup geliyor ve Develioğlu'nun yanında 30 saniye kadar duraklıyor. Polise göre burada söz dalaşından dolayı bir hareketlilik oluyor. Grup 19.50'de oradan uzaklaşıyor. Çevrede yine bir olağanüstülük gözlenmiyor. Kabataş iskelesinin güvenlik görevlileri de normal işlerine devam ediyor. Yaklaşık 10 dakika bekleyen Develioğlu'nun saat 19.58'de eşi geliyor ve bir dakika sonra ikisi birlikte yolun karşısına geçiyorlar ve kameranın görüş açısından çıkıyorlar.

Polis, günlerce iddiayı soruşturdu. 73 ayrı kamerasının görüntülerini inceledi. Bölgedeki büfecilerin, taksicilerin ifadelerini aldı. Baz istasyonlarından alan taraması yapıldı, o zaman diliminde orada bulunan herkes tespit edildi ve ifadeye çağırıldı. Bu kişilerden bazıları teşhis için Develioğlu'na gösterildi. İfadesinde ayrıntılı eşkâl veren Develioğlu, şüphelileri teşhis edemedi.

Sen yoluna devam et

Görüntüler ortaya çıktıktan sonra twitter'dan açıklama yapan İlter küstah tutumunu sürdürdü. "Kabataş görüntülerini izledim. Ayıp bana ait değil, "Kadının beyanı esastır" diyerek dinlediğim Zehra hanıma aittir, açıklama yapmak zordur!" dedi.

Bu akşama kadar hiç görüntü izlemedim, izlediğimi de hiç iddia etmedim diyen İlter, "Beni başkalarıyla karıştırmayın, arşivler yazılanlar ortada! Kabataş'ı, nasıl yanıltıldığımı, özrümü yarın Türkiye'de yazacağım, hiç merak etmeyin. Şimdi küfür ve hakaretlerinizi alıp dağılılabilirsiniz!" diye yazdı.

Görüldüğü gibi İlter işlediği suç ortaya çıkınca baskın çıkıyor. Asla inanılmayacak, bel-den yukarı çıplak, deri eldivenli, başları bandanalı adamların saldırıya bir gazeteci olarak ikna oluyor, hiçbir görgü tanığı aramadan hemen yalana ortak oluyor, yalanın yalanlığı fotoğraflarla kanıtlanınca, hemen kendisini kınayanlara saldırıyor..

Eğer İlter aldanmışsa, onu Zehra Hanım aldatmamıştır. Aldanmışlığı Tayyip Erdoğan'ı kalıcı görmesindedir: Tam da Tayyip Erdoğan'ın

çöküşünün öncesinde, 17 Aralık'a 5 kala, Tayyip Erdoğan'ın bir gazetesine girmiş olmasındadır.

Söylediği "Kadının beyanı esastır" lafının da anlamı yoktur. Bu kadın AKP'li bir kadındır, Tayyip Erdoğan'ın muhibbesidir. Elbette kendi partisine ve başbakanına hizmet edecektir, yalan da söyleyecektir, bacağına da morartacaktır. Kaldı ki, bu toplum politikada beyanı esas alınacak olmayan kadınlar görmüştür. Örneğin kadına atfedilmiş bütün erkek egemen yakıştırmaları üzerinde taşıyan din-imanlı, bayraklı, ezanlı Tansu Çiller'in beyanları da mı esastır?

Balçıçek İlter'in Zehra Hanıma inanmak istediği

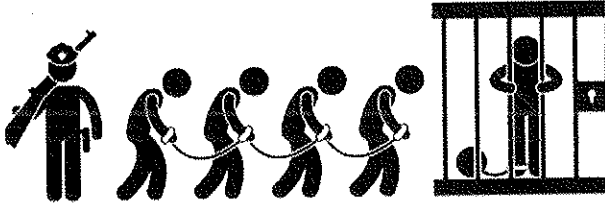
için inandığı ortaya çıkmıştır.

Ona tepki gösterenlere "dağılın" diye hakaret eden de kendisidir. Asıl çekip gitmesi gereken, daha doğrusu demokratlar arasından çekip gitmiş olan kendisidir.

Tabii ki, sorun ne Balçıçek İlter'dir, ne de Elif ve Zehra hanımlar. Asıl olan Tayyip Erdoğan'ın hiçbir ilke ve etik tanımayan, sınırsız ihtirası ve narsizmidir. Bunca hilaf-ı hakikat beyanı ortaya çıktıktan sonra bile, hiçbir şey olmamış gibi bağırıp çağırmaya devam etmesidir. [Mesela birkaç gün önce İspanya Başbakanı'yla yaptığı basın toplantısında "Urla'daki evler 35 sene evvel yapıldı" demiş, iki gün sonra Google uzay fotoğrafları 1 yıl önce o arazinin bomboş olduğunu kanıtlamıştır.]

Tıpkı cami gibi bu da ne ilktir, ne de sonuncu. Cami gibi, Kabataş gibi, benzer beyan beyanı izleyecektir.

İleri
demokrasinin
basını

İleri Demokrasi'nin Basını

Tayyip Erdoğan'ın İleri Demokrasi Mucizesi: Türkiye Basın Özgürlüğü'nde 9 yılda 56 sıra geriledi

Uluslararası Sınırötesi Muhabirler Örgütü (Reporters Sans Frontières) (RSF) örgütü, son yayımladığı 2013 Dünya Basın Özgürlüğü Sıralaması'nda Türkiye'ye 179 ülke içerisinde 154. sırada yer verdi.

Sıralamasını Paris'ten "Baharlardan Sonra Umutlar Kırık" başlığıyla duyuran RSF, "Yakınsız bölgesel modeller" başlığı altında sunduğu Türkiye tespitlerinde, "Türkiye hedeflediği 'bölgesel model' rolüne yakışmayan bir konumda kök saldı" dedi.

Türkiye 2005'ten beri geriye gidiyor

RSF Genel Sekreteri Christophe Deloire, sıralamada kıstas olarak doğrudan ülkelerdeki rejimlerin niteliğinin dikkate alınmadığını, buna karşın çalışmayla, demokratik ülkelerin insan haklarını ihlâl eden ülkelere göre haber üretme ve yayma özgürlüğünü daha etkin şekilde koruduklarının ortaya çıktığını açıkladı.

"Diktatörlüklerde, haberin aktörleri aileleriyle birlikte acımasız baskılara maruz bırakılıyor. Birçok demokratik ülkedeysen haberciler, basının ekonomik krizi ve çıkar çatışmalarıyla karşı karşıya. Tüm bu şartlar birbiriyle kıyaslanamayacak olsa da, ister şiddete isterse yayın kısıtlamalarına karşı olsun, baskılara karşı direnenleri anıyoruz."

Dokuz yılda 98'den 154'e

Sıralamadaki yeri itibarıyla 2012'ye göre 6 sıra birden gerileyen Türkiye'de basın özgürlüğündeki kan kaybı, 2005 yılından beri sürüyor. Türkiye, 2012 yılında da 179 ülke içerisinde 148. Sırada gösterilmişti.

Türkiye'nin Sıralamadaki yeri
2005'te 98,
2006'da 100,
2007'de 101,

basın özgürlüğünün patronları

2008'de 103,
2009'da 123
2010'da da 138.
2012'de 148. sıra oldu.

RSF: Türkiye'de güvenlik paranoyası var

Basın özgürlüğü için mücadele eden kuruluş, "Terörle mücadele adına, Türkiye demokrasisi bugün gazeteciler için dünyanın en büyük hapisanesi hâline geldi. Her eleştiriyi çeşitli yasadışı örgütlerin komplosu olarak değerlendiren devletin güvenlikçi paranoyası, Kürt Sorunu'nun tekrar tırmanışa geçtiği son bir yıl içerisinde yeniden belirginleşti. Acaba, Terörle Mücadele Kanunu'nda onca kez vaat edilen fakat ertelenen reformlar, yetkililerle PKK arasındaki müzakerelerin yeniden başlaması, gerçek bir yaklaşım değişikliği doğurabilecek mi?" tespitine de yer verdi.

2013 sıralamasına göre, "statükonun birçok üye ülkesinde hâkim görüldüğü" Avrupa Birliği'ne üye Macaristan ve Yunanistan büyük gerileme içinde; birçok Doğu Avrupa ülkesinde özgürlük karşıtı tutum kökleşme gösterdi. Buna göre, AB üyelerinden 16'sı, halen sıralamada ilk 30 sırada yer alıyor.

11 AB ülkesinde durum endişe verici

RSF, Avrupa açısından sıralamanın, ilk bakış-

ta, “yeni tutarsızlıklarla karşı karşıya kaldığı için bir Avrupa modelinin yavaş yavaş aşınmasına ve kaygı verici durumların yaşandığı 11 ülyesinin 80. Sıraya kadar gerilediğine” işaret ettiğini açıkladı.

RSF, İtalya’da iftira suçlarının ceza hukukundan çıkarılması ve “susturucu yasaların” kurumlarca tehlikeli şekilde araçsallaştırılmasına çare bulunamadığını, Romanya’nın (42) “haber dengesi” bahanesiyle getirdiği denetimlerin yürürlükte olduğunu, yeni Fransa (37) hükümetinden de gazetecilerin haber kaynaklarının güvence altına alınmasına dönük sözlerin yerine getirmesini beklediklerini bildirdi.

Yunanistan 84, Bulgaristan 87. sırada

Türkiye’nin komşularından Yunanistan 84. Sırada (14 sıra geriledi), Bulgaristan ise 87. Sırada (7 sıra geriledi) kendisine yer buldu. Sıralamada Gürcistan 100. (4 sıra ilerledi), Ermenistan 74. (3 sıra ilerledi), Azerbaycan 156. (6 sıra ilerledi), İran 174. (1 sıra ilerledi), Irak 150. (2 sıra ilerledi), Suriye ise 176. Sırada (aynı yerde) gösterildi.

Türkiye’nin önünde Meksiko, arkasında Swaziland bulunuyor.

Finlandiya, üst üste üçüncü kez basın özgürlüğüne en saygılı ülke seçilirken, onu Hollanda ve Norveç takip etti. Sıralamada Andora (5) ve Liechtenstein’in (7) konumları da dikkat çekiyor.

Bu yıl, sıralamanın en gerisindeki ülkeler de geçen yıla göre değişmedi: Türkmenistan, Kuzey Kore ve Eritre.

Christophe Deloire sıralamada kıstas olarak doğrudan ülkelerdeki rejimlerin niteliğinin dikkate alınmadığını, buna karşın çalışmayla, demokratik ülkelerin insan haklarını ihlâl eden ülkelere göre haber üretme ve yayma özgürlüğünü daha etkin şekilde koruduklarının ortaya çıktığını açıkladı:

“Diktatörlüklerde, haberin aktörleri aileleriyle birlikte acımasız baskılara maruz bırakılıyorlar. Birçok demokratik ülkede ise haberciler, basın ekonomik krizi ve çıkar çatışmalarıyla karşı karşıyalar.

RSF sıralama yoluyla kıtaları da basın özgürlüğüne saygı anlamında puanlandırdı.

Buna göre, Avrupa 100 üzerinden 17,5, Amerika kıtası 30, Asya Pasifik ülkeleri 42,2, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ülkeleri 45,3 puan aldı. Arap Baharı’na rağmen Mağrip ve Kuzey Afrika bölgesi 48,5 puanla son sırada kaldı.

2012 yılında, uzun yıllara kıyasla rekor sayıda gazeteci cinayetinin yaşandığı ülkelerin sıralamadaki konumları da, doğal olarak belirgin şekilde etkilendi.

Somali 175. Sırada (11 sıra geriledi), Suriye 176. Sırada,

Meksika 153. Sırada (4 sıra geriledi), Pakistan 159. Sırada (8 sıra geriledi) kaldı. RSF, bir ilk olarak, basın özgürlüğünü gösteren yıllık bir dizin de yayımladı.

Bu gösterge sayesinde RSF elinde, haber verme özgürlüğünün durumunu ölçmek için, devletlerin genel performansına dair analitik bir araç bulunduruyor. Küresel ölçekte bir ölçüm olmadan bilgi üretim ve yayma özgürlüğünü gerçek anlamda değerlendirme olanağı bulunmazdı.

Basın Özgürlüğü Sıralaması

- » 1. Finlandiya
- » 2. Hollanda
- » 3. Norveç
- » 4. Lüksemburg
- » 5. Andorra
- » 6. Lihtenştayn
- » 7. Danimarka
- » 8. İzlanda
- » 9. Yeni Zelanda
- » 10. İsveç

...
46. A.B.D

Son bir yılda O’nun gazabına uğrayan gazeteciler

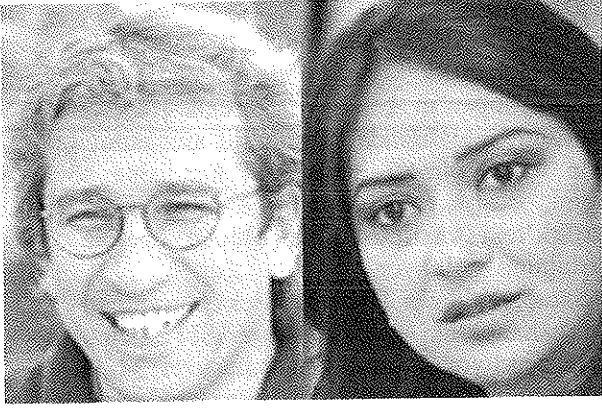
Tek adam’ın gazabına uğrayarak gazetelerinden atılan ya da istifaya zorlanan gazeteci ve yazarlardan bazıları şöyle:

- Hasan Cemal, Başbakan Erdoğan’ın açık hedef göstermesini takiben yazıları sansürlenerek gazeteyle yolları ayrıldı ve Mart 2013’ten bu yana yazılarını T24’te yayınlıyor.

- Derya Sazak, BDP heyetinin Abdullah Öcalan’la görüşmesine ilişkin notları içeren Namık Durukan imzalı “İmralı tutanakları” haberinin “çözüm sürecine sabotaj” olduğu iddialarına karşılık kendisine destek veren Hasan Cemal’in köşesini kapatmıştı.

- Medya sermayesi, siyasi baskı ve medya elitlerinin gazetecilik üzerindeki etkilerini birlikte barındıran süreç şöyle gelişmişti:

- 28 Şubat 2013’te yayınlanan tutanakların ardından Hasan Cemal 1 ve 2 Mart tarihli yazılarında “Genel Yayın Yönetmeni” olarak Derya Sazak’ı, “muhabir” olarak Namık Durukan’ı kutladı, gazeteciliğe müdahaleye yönelen siya-

seti ise eleştirdi. Cemal, 2 Mart Cumartesi günü "Sayın Başbakan, tarihin eli yine omzunuzda, tarih bazen yaşarken de yakalanır!" başlığını taşıyan yazısında "Gazete yapmak ayrıdır, devlet yönetmek ayrıdır. İkisi birbirine karıştırılmasın. Kimse de kimsenin işine öyle karışmasın" ifadesini kullandı.

"Batsın bu dünya"

- Başbakan Tayyip Erdoğan, aynı gün Balıkesir mitinginde Hasan Cemal'in yazısına, kendisinden doğrudan alıntı yaparak şu cevabı verdi:

"Bu medyanın bazı uzantıları, kalemşörleri şunu yazıyor. Devlet yönetmek başka bir şey, gazete yapmak farklı bir şey. Eğer bu ülkeye bu millete zerre kadar sevdanız varsa şu çözüm sürecine katkıda bulunmak istiyorsanız böyle bir haberi atamazsınız, atmamanız gerekirdi. Bu süreç hassas bir süreç. (...) Eğer böyle gazetecilik yapacaksan, batsın senin gazeteciliğin..."

- Erdoğan'ın bu sözlerinin ardından Milliyet'te çıkan kriz üzerine Hasan Cemal iki haftalık zorunlu izne ayrıldı. Cemal, izin dönüşünde "Başbakan'ı, medyadaki sermaye ilişkilerini ve medya elitlerini" eleştiren yazısını gazeteye gönderdi. Ancak Derya Sazak, Cemal'in yazısını yayımlayamayacağını belirtti. Cemal'in geri adım atmaması üzerine gazetenin patronu Erdoğan Demirören ile oğulları Tayfun ve Yıldırım Demirören'le temas kuran Sazak, Cemal'e, en azından yazısının bazı bölümlerini çıkarmak istediklerini iletti. Cemal bu teklifi de reddedince, 18 Mart 2013'te, yaklaşık 15

yıldır yazdığı Milliyet'teki köşesi kapatıldı.

Başbakanı Demirören'e hakaret edip ağılatmış

Aynı dönemde Can Dündar'ın da köşesinin kapatılmasını isteyen Erdoğan Demirören'in, Hasan Cemal'in gazeteden ayrılması sürecinde Başbakan Tayyip Erdoğan ile görüşüğünü Derya Sazak ile paylaştığı ortaya çıktı. Demirören, Erdoğan'la görüşmesinin ardından "hayatında hiç kimsenin kendisine bu kadar ağır laf etmediğini, telefonu kapattıktan sonra ağladığını" çevresindeki isimlerle paylaştı.

Demirören'in kendisini arayarak medya grubunun başına kimi getireceğini sorduğunu, kendisinin de Başbakanlık'ta eski danışmanı olan Âkif Beki'yi tavsiye ettiğini gazetecilere açıklamıştı.

Nisan 2013'te ise Habertürk Gazetesi Balçık İler'in yazılarını durdurdu, sadece TV kanalında bıraktı. İler Aralık ayından beri iktidar yanlısı Türkiye gazetesinde yazıyor..

Mayıs 2013'te Rahşan Gülşan ve Amberin Zaman'ın işine son verdi.

Akşam gazetesinin eski köşe yazarlarından Tuğçe Tatari de işine böyle son verilenlerden. Tatarı'nın Mayıs ayında TMSF tarafından el konulan gazeteyle ilişkisi Haziran sonunda kesildi.

Temmuz 2013'te Kürşat Bumin Gezi'yi desteklediği için 16 yıldır yazarı olduğu Yeni Şafak'tan çıkarıldı.

2013 Temmuz sonunda Yavuz Baydar, New York Times'a medya düzeninin içyüzünü anlatan yazıyı yazınca Sabah Gazetesi'ndeki işinden uzaklaştırıldı

2013 Ağustos başında Milliyet yazarı Can Dündar ise Gezi Parkı olaylarının ardından işsiz gazeteciler kervanına katıldı.

Can Dündar'ın çıkartılmasına tepki olarak Derya Sazak gazeteden ayrıldı. Yurt gazetesi köşe yazarı Ayşenur Arslan, Can Dündar'ın Milliyet'teki köşesine son verilmesinde Başbakan'ın Başdanışmanı Yalçın Akdoğan'ın rol oynadığını ileri sürdü, Akdoğan'ın "Can Dündar'dan başlayarak hepsi gidecek. Gezi için eylem yapan adamları yanında tutan, bizim karşımızda demektir." dediğini yazdı. BBC, Yalçın Akdoğan'la da görüşme talebinde bulundu, ancak olumlu bir yanıt alamadı.

Eylül 2013'te Habertürk Gazetesinin sağlık sayfasında Tayyip Erdoğan'ı kızdıran bir haber yayınlandığı için gazaba gelen Hükümet Başkanı'nın emriyle sayfa sorumlusu Dilek Şanlı ve üç gazetecinin işine son verildi.

Sabah gazetesinde köşesi bulunan Nazlı İl-

çak ise dershanelerle başlayan süreçte yaşanan AKP ve Gülen cemaati kutuplaşmasında hükümeti eleştiren yazılar kaleme almıştı. 17 Aralık Rüşvet ve Yolsuzluk olayının patlak verdiği günün ertesinde Sabah Ilıcak'la yollarını ayırma kararı aldı. Ilıcak daha önce yazılarını yayınladığı Cemaat yanlısı Bugün gazetesinde yazılarına tekrar başladı.

17 Aralık 2014 olayının ardından hükümeti eleştiren Yeni Şafak yazarlarından Murat Aksoy'un işine son verildi.

Sabah'ın 17 Aralık operasyonundan sonraki yayın politikasını eleştiren köşe yazarı Nur Batur da istifa ettirildi.

Alo Fatih

Şubat başında medyaya yansıyan ses kayıtlarından Tayyip Erdoğan, Habertürk gazetesi sağlık sayfası editörü Dilek Şanlı'nın haberi yapmasının ardından Mehmet Fatih Saraç'ı arayarak tersliyor. Bu görüşmenin ardından Mehmet Fatih Saraç, Fatih Altaylı'yı arıyor. Bu görüşmelerden sonra Dilek Şanlı ile birlikte 3 kişinin işine son veriliyor.

İşten çıkarmalar yaşandıktan sonra Başbakan'ın baş danışmanı ve İstanbul Milletvekili Yalçın Akdoğan'ı arayan Mehmet Fatih Saraç, Dilek Şanlı ile birlikte 3 kişinin işine son verdiğini ifade ediyor. Akdoğan'ın "Bunu kasıtlı mı yapmışlar?" sorusuna da "Evet" yanıtını veriyor.

Hesaptan yayınlanan ses kayıtları deşifre metinlerinde ise Habertürk yönetimine girmesi büyük sürpriz yaratan Mehmet Fatih Saraç'ın, yönetime Başbakan Erdoğan'ın emriyle sokulduğunu, kendisine hükümet adına Habertürk gazetesini ve televizyonunu iktidarın sesi hâline getirme görevi verdiği görülüyor.

Turgay Ciner'in sahibi olduğu televizyon ve gazetenin yönetim kurulu üyesi olan Saraç'ın, AKP Sözcüsü Hüseyin Çelik, Başbakan'ın gazetelerin manşetlerini belirlediği iddiaları sık sık gündeme gelen başdanışmanı Yalçın Akdoğan ve Enerji Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız gibi isimlerle sürekli temas halinde olduğu ortaya çıktı.

"Ne yayınlayacaksak, söyleyin, yayınlayalım"

Görüşmelerde Ciner Medya Grubu Yöneticisi Mehmet Fatih Saraç Habertürk'teki görevini anlatıyor. Hükümet Sözcüsü Hüseyin Çelik'in "Yeni misyonun hayırlı olsun" diyerek kutladığı Saraç, Çelik'ten Habertürk'te ne yayınlanmasını istiyorsa kendisine önceden bildirilmesini

rica ediyor.

Saraç, Bakan Taner Yıldız'la yaptığı konuşmada Habertürk yönetiminde üstlendiği görevle ilgili Erdoğan'ın kendisine sürekli Habertürk'te olmasını, arandığında ulaşılabilir olmasını, kimlerle temas etmesi gerektiğini kendisine söylediğini; Başbakanlık Konutu'na gittiğini ve Habertürk'teki vazifesinin ne olduğu üzerine konuştuğunu anlatıyor.

Saraç, Yıldız'a Habertürk'teki durumunu "sizin bakanlıktaki pozisyonunuz gibi" benzetmesiyle açıklıyor. Saraç konuşmasında 34 yurttaşın öldüğü Uludere olayını görmediklerini övünerek anlatıyor ve Başbakan'ın bundan duyduğu memnuniyetten söz ediyor.

Saraç, Çelik'le yaptığı görüşmede, Habertürk yöneticileri Kenan Tekdağ'ın ve Fatih Altaylı'nın kendi emrinde çalıştığını anlatıyor.

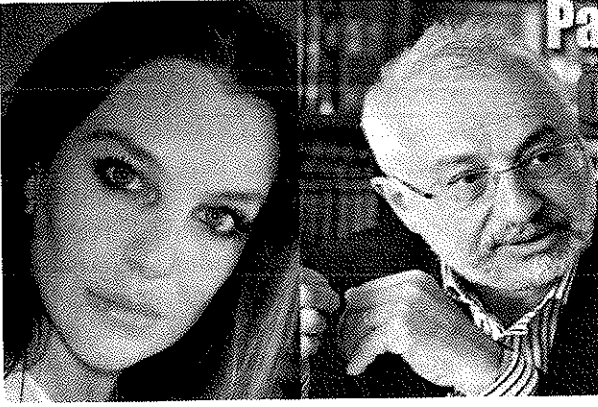
Saraç, danışman milletvekili ve Star gazetesi yazarı Yalçın Akdoğan ile görüşmesinde ise, Akdoğan'ın kendisiyle Erdoğan arasında aracı olacağını bizzat Erdoğan'ın söylediğini anlatıyor. Akdoğan'dan Habertürk'te yapılacaklar için bizzat irtibat halinde olmayı talep ediyor.

"Biz Meclis TV'yi bile kapattırıyoruz"

Yalçın Akdoğan, Meclis'te CHP'lilerin konuşmasının Habertürk'te verilmesini eleştirirken "Biz Meclis TV'yi kapattırıyoruz kimse görmesin diye siz canlı Meclis'i veriyorsunuz" diyor. Saraç, durum nedeniyle özür diliyor. Yalçın Akdoğan'la telefon konuşmasının ardından kanallı görevlisini arayan Saraç, İçişleri Bakanı Muammer Güler'in ardından CHP'li milletvekillerin konuşmasının verilmesini eleştiriyor. Başbakan'ın kendisini arayarak rahatsızlığını ilettiğini söylüyor.

Alo Fatih'in sonradan iki kaydı daha ortaya çıktı. Bunlardan birisinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı (Gezi Olayları sırasında) Fasetan Fatih'i arıyor ve HT Televizyonunda Devlet Bahçeli'nin sözlerini yansıtan bir alt yazıyı kaldırmasını istiyor. Bahçeli olayların ilk günlerinde C. Başkanı Gül'ün görüşmeler yapmasını istiyormuş. Başbakan ise "C. Başkanının görevi görüşmeler yapmak değildir" diye HT yöneticilerini azarlıyor. Fatih Saraç da "başüstüne" diyerek derhal yazıyı sildiriyor.

Tayyip Erdoğan'ın ortaya çıkan ikinci müdahalesi İstanbul Belediye Başkanlığı seçimleriyle ilgili Fatih Saraç'a telefonda talimat vererek "gazetede Mustafa Sarıgül'e yer verilmesinden dolayı fırçasını atıyor. Patron Ciner'in Kayınpederi -eski Başbakan Yardımcısı- Hüsamettin

Özkan olduğu için siyasal yakınlıktan dolayı Sarıgül'e yer verildiğini sanıyormuş.

Öyle bir başbakan düşündünüz ki, ana muhalefetin İstanbul BB adayından çekiniyor "adam tehlikeli geliyor" diyor.

"28 Şubat'tan daha vahim"

28 Şubat 1997'nin medyadaki mağdurlarından Cengiz Çandar da, Radikal'de yayınlanan 1 Şubat 2013 tarihli yazısında, son gelişmelerin 28 Şubat darbe günlerinden daha vahim olduğunu dile getirerek; "...28 Şubat'tan beter bir dönem yaşadın mı bu ülkede" diye bana sorsalar, tereddütsüz, 'Bu dönem' derim, 'Alo Fatih' dönemi..." şeklinde bir değerlendirmede bulundu.

Cengiz Çandar, 12 Şubat 2014'te Radikal gazetesinde yayınlanan "'Alo Fatih' dönemi, 'Hortum'dan 'Havuz'a..." başlıklı yazısında şunları ifade etti:

"'Alo Fatih' aynı zamanda, 'ayakkabı kutuları'nı ve içlerinde bulunan 'milyonlarca doları' da bir gazete ve televizyonun alımı için Başbakan'ın himmeti, Ulaştırma Bakanı'nın koordinasyonu ile kimi müteahhitlerin 82 milyar küsur liralık ihaleler elde edecekleri vaadiyle '100'er milyon' dolarlarını 'havuz'da toplayarak bir 'havuz medyası' oluşturulmasındaki katkılarını da özetliyor.

28 Şubat döneminde, 'medya' üzerinden bankalar 'hortum'lanırdı; şimdi 'Alo Fatih'in 'siyasi komiser' olarak yerleştirildiği medya 'havuz'larda boğuluyor.

Bunlar gündeme getirildiğinde, "Bizim veremeyeceğimiz hesabımız yok" diye babalanmayı da kimse yutmaz. Bir gazetecinin şu tweet'inde ifade ettiği gibi: "Polisi, savcıcı sür, tweet atan gazeteciyi sınır dışı et, bir gecede yasalar çıkar, dosyaya yayın yasağı koy, sonra 'Veremeyeceğimiz hesap yok' de!"

'Alo Fatih', aslında 'hesap vermekten kaçmak ve kurtulmak' için kurulan tezgâhın 'kodu'dur, 'şifresi'dir. İkide bir 'Alo Fatih' diye başlayan otoriter sese, "Emredersiniz efendim", "Başüstüne efendim" diye düşük tonda, titrecek bir sesle cevap veren 'Fatih'in (Tayyip Erdoğan'ın Habertürk'ün başına 'siyasi komiser' olarak atadığı Fatih Saraç), daha sonra kendi altlarıyla konuşurken efelenen ve gürleşen sesiyle devam eden telefon konuşmalarının tapelerini dinleyerek çok şey öğrendik.

Mahkeme kararıyla yasal biçimde elde edilmiş tapeler. Bunları yayımlayan "Haramzadeler", 50 bin izleyiciyi geçince engellendi. Cuma günü tekrar yayına başladı. Dün gene 50 bini geçmişti izleyici sayısı.

Tapelerde, Roboski (Uludere) Katliamı'na nasıl hem televizyonda hem de gazetede (Habertürk) yer verilmediğini, bunu -kendi ifadesiyle- 'Büyüğü'nü, yani Tayyip Erdoğan'ı nasıl mutlu ettiğini pişkin biçimde Enerji Bakanı'na anlatıyor 'Fatih' yani 'Alo Fatih'.

Alo Fatih', Tayyip Erdoğan iktidarının medya üzerindeki çirkin baskılarının 'ses kayıtları'dır, ama aynı zamanda medyanın ne hâle geldiğinin hazin bir 'kayıtı'dır. İhale kazanma kaygıları veya vergi baskıları gibi araçlarla maskaraya çevrilen medya sahipliğinin kimlerin elinde, 'Alo Fatih' gibi 'siyasi komiserler'in kontrolünde nasıl bir şekle büründüğü de içinde yaşadığımız ve bir 'demokratik ülke' için asla tasavvur edilemeyecek bir 'utanç fotoğrafı' olarak ortaya çıkıyor..."

Havuz başının dikenleri

Ortaya saçılan yolsuzluklar arasında Tayyip Erdoğan'ın Sabah-ATV grubunu damadının da yönettiği Çalık grubunu rahatlatmak üzere bazı iş adamlarından para toplattığı da ortaya çıktı.

Yolsuzluk operasyonu kapsamında teknik takibe takılan bazı işadamlarının Sabah ve ATV'nin Çalık Grubu'ndan devralınması için Başbakan Tayyip Erdoğan tarafından görevlendirildikleri belirtildi.

İnternete ve bazı gazetelere yansıyan konuş-

malara göre Tayyip Erdoğan, eski Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım'dan Sabah ve ATV'nin satın alınması için bir grup işadamlarıyla görüşmesini istemiş.

Yıldırım, işadamlarıyla toplantı yaparak kimin ne kadar para vereceğini tebliğ etmiş. Paraların toplanması görevini 3. havalimanı ihalesini kazananlardan Mehmet Cengiz ve Cemal Kalyoncu üstlenmiş.

Kalyoncu, Çalık Grubu'ndan medya kanallarını almak için Zirve Holding'i kurmuş.

Cengiz de 450 milyon dolar topluyor. İşadamları görüşmelerde hızlı tren, tünel, demiryolu, karayolu ve havalimanı gibi pek çok ihale için hükümetten söz aldıklarını belirtiyor.

Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla işadamı Ahmet Çalık tarafından alındığı ileri sürülen Sabah ve ATV grubunun, yine Erdoğan'ın talimatıyla hükümete yakın işadamlarına devredildiği belirtiliyor.

Sabah ve Takvim gazeteleriyle, a Haber ve ATV kanallarının da yer aldığı Çalık Grubu'na ait medya kuruluşlarının, 17 Aralık operasyonunun hemen ardından 20 Aralık'ta Kalyon İnşaat'a ait Zirve AŞ'ye devredildiği anlaşıldı. Sabah ve ATV'nin, Kalyon Grubu'na nasıl devredildiğine dair bilgiler ise internete tape olarak düştü.

Yolsuzluk soruşturmaları kapsamında yapılan yasal dinlemelerden oluşan ses kayıtlarına ilişkin deşifre metinleri (tape), sosyal paylaşım ağlarından Twitter'da 'Haramzadeler' adını kullanan kullanıcı tarafından yayımlandı.

Metinlerde yer alan iddialara göre; Tayyip Erdoğan Çamlıca Kısıklı'daki villasında, 21 Temmuz 2013 günü Cemal ve Ömer Faruk Kalyoncu ile görüşür ve Sabah ile ATV'nin Kalyon Grubu'na devredilmesi konuşulur. Grubun Kalyon İnşaat'a devri için gereken kaynağın sağlanması için müteahhitlerin devreye sokulmasına karar verir.

Bu amaçla kamuoyunda İstanbul'un 'Çılgın Projesi' Kanal İstanbul'un en önemli ayağı olarak tanıtılan 3. havaalanının yapımını üstlenen müteahhitler Cengiz İnşaat, Limak İnşaat ve Kolin İnşaat, demiryolu projelerinde aldığı ihaleler ile tanınan Makyol İnşaat, IC İçtaş İnşaat ve Özaltın İnşaat gibi şirketlerden ortaya para koyması istenir. Buna ilişkin emri de Tayyip Erdoğan verir.

Binali Yıldırım'ın ise işadamlarının 'para

koyma' eylemini organize ederek para havuzu oluşturma işiyle görevlendirildiği, işadamlarıyla görüşmeleri Tayyip Erdoğan'ın Rize'li hemşehrisi Mehmet Cengiz'in yaptığı, ayrıca Bilal Erdoğan'ın da işi takip ettiği, bu amaçla Cengiz'le görüşmeler yaptığı da ileri sürülüyor.

Sabah-ATV'yi kâğıt üzerinde Kalyon Grubu'na ait Zirve Holding satın alır. Zirve Holding, 23 Ağustos 2013'te kurulmuş. Sermayesi de 380 milyon lira. Kalyon'un gücünün Çalık'a 1,1 milyara satılan Sabah-ATV'yi almaya yetmediği için havuz oluşturma yöntemiyle AKP döneminin öne çıkan müteahhitleri devreye sokulur. Yolsuzluk operasyonu olunca 20 Aralık'ta iki medya kuruluşu apar topar Zirve'ye devredildi.

2 ayda 630 milyon dolar toplanıyor

Tayyip Erdoğan'ın talimatıyla işadamlarını toplayan Binali Yıldırım'ın medya grubunun Kalyoncu grup tarafından devralınması için işadamlarından istediği yardım paraları milyon dolarlarla ifade ediliyor. Telefon görüşmelerinden 8 işadamından 2 ay gibi kısa bir sürede 630 milyon dolar para toplandığı anlaşıyor.

Resmi tapelere göre, Binali Yıldırım, Mehmet Cengiz, Nihat Özdemir, Hayrettin Özaltın, Adnan Çebi'nin bulunduğu Ankara Ahlatlıbel'de PTT'nin bir sosyal tesisinde bulunduğu bir toplantıda

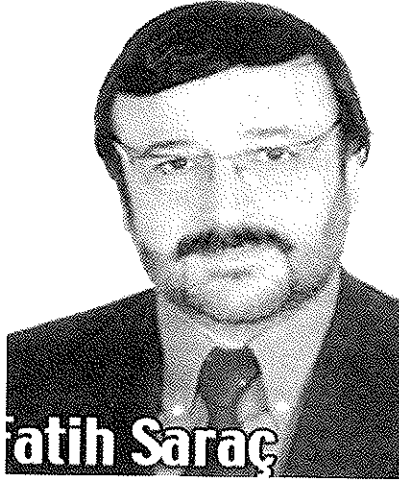
medya grubunun alımı için hangi işadamlarının ne kadar para vereceğini tebliğ ediyor.

Toplantıdan sonraki günlerde teknik takibe takılan telefon görüşmelerinde işadamlarının bu durumdan çok rahatsız oldukları anlaşıyor. Hayrettin Özaltın ile Cengiz arasında geçen bir telefon konuşmasında, 30 milyon dolar talep edilen Adnan Çebi'nin durumuyla ilgili olarak, "Adnan'ı görmedin mi akşam simsiyah olmuştu." konuşmaları dikkat çekiyor.

Aynı konuşmada Özaltın kendisinden istenen 20 milyon dolar ödemeyi çok bulduğunu belirterek, "Dün gece uyuyamadım, iki hap aldım." diyor. Ancak kendisinden daha az miktar istemesine yine de seviniyor: "Dün anladım ki bakan beni seviyor."

5 senedir veriyoruz, biz alıştık, siz de alışsınız

Tapelerden, Mehmet Cengiz ve İbrahim Çe-

çen'in uzun süredir Tayyip Erdoğan'ın istediği işler için para verdiği anlaşıyor. Cengiz'in bir görüşmesinde medya grubunun devri için ilk kez para veren Hayrettin Özaltın'a, "Biz alıştık, bir hafta sonra gayet normal karşılırsın sen." demesi dikkat çekiyor. Başka bir konuşmada Nuri Özaltın ile Fahri Çakar'ın, "Nuri Bey zaten Çeçen, (İbrahim Çeçen) 4 seneden beri 5 seneden beri veriyor." demesi işadamlarının yıllardır bu şekilde çalıştıklarını göstermekte.

Nihat Özdemir: Artık burama geldi

Binali Yıldırım'ın 100 milyon dolar istediği öğrenilen İbrahim Çeçen ise bu duruma en çok tepki gösteren kişi olmuş. Çeçen, Mehmet Cengiz'le görüşmesinde, "Celal'le yolda konuştuk. Dedim bana ne vermiş (İhale)? Oğlum size vermiş, bana ne verecek? Yani bana bir şey verdiyse tamam, hay hay, başımın üstüne" diyerek sitem ediyor.

Diğer işadamlarının 3. havaalanı ihalesini aldıkları için kendilerinden para talep edilmesinin normal olduğunu imâ ediyor. Para talebi sonunda işadamı Celal Koloğlu ise 3 tane tansiyon haptı aldığını, gece öyle uyuyabildiğini söylüyor.

115 milyon dolar veren işadamı Nihat Özdemir ise şu tepkiyi gösteriyor: "Ben eve geldim var ya, hanımın falan kimsenin yüzüne bakmadım. Doğru böyle soyundum yatağa girdim. Sabah uyandım. Ya bak benim burama geldi ya. Dün bana işkenceydi ya."

Mehmet Cengiz: Milletin a..na koyacağız

Gene mahkeme kararıyla alınan ses kayıtlarında İşadamı Mehmet Cengiz "Bu milletin a..na koyacağız" diyor, bu lafin muhatabı Celal Koloğlu da "İnşaallah, inşallah" diye cevap veriyor.

Siz zaten mevcut vurgun-talan rejiminde millete hep aynı şeyi yapıyorsunuz.

Bu olayda ortaya çıkan, Çalık grubunu yükten kurtarmak için Tayyip Erdoğan'ın bizzat ve

şahsen devreye girdiği, Bakanını bu işe memur ettiği ve istediği yüz milyon dolarlar havuzunu oluşturduğudur.

Neyin karşılığında o paraları toplamış? Verilmiş ihaleler ve verilecek ihaleler karşılığında.

Sadece o kadar da değil: Adı geçen işverenler için Ziraat Bankası ve Halk Bankası gibi devlet bankaları çok ehven koşullarla kredi açıyorlar.

En iyi Kürt ölü Kürttür

Mehmet Cengiz'in küfürleri bu kadardan ibaret değil. BDP Diyarbakır Milletvekili Altan Tan, TBMM'de yaptığı konuşmada telefon kayıtları nı okudu. Sonra da düzenlediği basın toplantısında, Hayrettin Özaltın ve Mehmet Cengiz adlı müteahhitler arasında geçtiği iddia edilen ve Kürtler'e yönelik ifadelerin yer aldığı konuşmaların metnini dağıttı.

Kayıtları mevcut haliyle dinletmezse meramını anlatamayacağını, ancak olduğu gibi ifade etmesinde de yüzünün kızardığını belirten Tan, "Mehmet Cengiz 'En iyi Kürt ölü Kürt'tür', 'Analarımı bilmem ne edeyim, bilmem nerelerine ne yapayım' şeklinde ifadeler kullanıyor. Hayrettin Özaltın da 'Aynen, aynen' diye tasdik ediyor" dedi..

"Bu adamlar, İhsu barajını, Hasankeyf üzerindeki köprüleri, Van ve Diyarbakır'daki yol ihalesini alan adamlar. Yetmiyor, Erbil Havaalanı veriliyor" diye konuştu.

Tan, Cengiz ve Özaltın hakkında, "bütün milletin ve özellikle de Kürtlerin namus ve şerefine hayasızca dil uzattığı" iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu belirtti. Altan, Kürdistan Demokrat Partisi Ankara Temsilciliği'ne de "Mehmet Cengiz'e Erbil Havaalanı, Duhok Havaalanı, Erbil-Kerkük Double yolu olmak üzere 1 milyar dolarlık ihale verdiniz. Bu kişilerden hesap sormayı düşünüyor musunuz?" ifadelerinin yer aldığı bir mektup gönderdiğini kaydetti.

Bu kayıtlardan çıkartılacak sonuç, Tayyip Erdoğan'ın ne tür adamlar ünsiyet kurduğu, kimlerden havuz yardımı isteyip, onlara hangi menfaatleri dağıttığıdır.

Banka Genel Müdürü

H. Aydın: "Hallederiz

Mehmet Abi"

Sabah ve ATV'nin Çalık'tan alınarak Kalyon İnşaat'a satışı için oluşturulan 630 milyon dolarlık havuzun 200 milyon dolarlık bölümünün Ziraat Bankası'ndan kredi olarak karşılandığı ortaya çıktı.

Tayyip Erdoğan'a yakın olan ve milletin

amına koymakla ün kazanan (Cengiz İnşaat'ın sahibi) Mehmet Cengiz'in kredinin çıkarılması işini de yürüttüğü anlaşıldı. Cengiz'in "Şu cenazeyi bir kaldırılalım da" derken, Ziraat Bankası Genel Müdürü Hüseyin Aydın'ın da 200 milyon dolarlık kredi için Cengiz'e, "Hallederiz Mehmet abi" dediği belirlendi.

Cengiz'in "cenazeyi kaldırmak" dediği, Çalık Grubunu borç yükünden kurtarmak.

Nasıl kurtaracakmış: Çalık'ın borçlu olduğu bankalardan borç alarak ve borcunu ödemek karşılığında Tayip Erdoğan ve şirketlerinden ihale alarak.

Çalık'a krediyi de aynı bankacı vermiş

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndan, iktidar medyasına dönüştürmek için Çalık Holding'e ait Turkuaz şirketine satılan Sabah ve ATV'den kamu bankaları yakasını kurtaramadı. Dinç Bilgin döneminde Halk Bankası, Emlak Bankası ve Vakıfbank'tan kullandığı kredilerle uzun süre gündemden düşmeyen Sabah Grubu, Ahmet Çalık'a ait Turkuaz'a yine kamu bankalarının kredisi ile Çalık Grubu'na satılmıştı. Grubu, TMSF'den 1.1 milyar dolara satın alan Çalık Grubu, Halk Bankası ve Vakıfbank'tan 375'er milyon dolar olmak üzere toplam 750 milyon dolar kredi kullanmıştı. Aynı dönemde, Halk Bankası Genel Müdürü olarak Hüseyin Aydın kredinin altına imza atmıştı.

Ziraat'ten 200 Milyon

Çalık'ın iki bankaya olan borçlarını ödeyebilmek için satmaya çalıştığı, ancak satamadığı Sabah ve ATV için sonra Başbakan Erdoğan'ın emriyle havuz oluşturulması yöntemi devreye sokuldu. Oluşturulan havuzla iki medya kuruluşu Kalyon İnşaat'ın yeni kurduğu Zirve Hol-

Başbakan'ın Medya satışı

ding adlı bir şirkete kâğıt üzerinde satıldı. Bunun için İstanbul'a yapılacak 3. havaalanının müteahhitleri ile AKP döneminde öne çıkan müteahhitlerden para havuzu oluşturuldu. Ancak bunlardan Limak ve Kolin inşaat istenen parayı nakit olarak koyamadı.

Yargıya darbe yapılarak engellenen ve şu anda kapatılmaya çalışılan 100 milyar dolarlık büyük soruşturmanın ortaya çıkan fezlekeye göre; iki şirketin koyamadığı para için

Ziraat Bankası devreye sokuldu. Dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın eşgüdümünü

yaptığı satış operasyonunu yöneten Mehmet Cengiz, Ziraat Bankası Genel Müdürü Hüseyin Aydın'la görüşmesi sonucu kredi sağlandı. Fezlekedeki yer yasal telefon dinleme kayıtlarının dökümleri (tape) Aydın'a söz konusu şirketlere kredi açılması için hükümetin emir verdiğine işaret ediyor.

İki şirketin 100'er milyon dolarlık kredisinin kullandırılmasında, bilanço krizi çıktı. Yönetim kurulu, krediyi kullandırmamak için yoğun çaba sarf etti. Bu nedenle, kredi 60 milyon dolar olarak çıktı. Ancak sonra bu rakamlar yükseltildi ve 200 milyon do-

lara çıkartıldı.

Alicengiz oyunu

Fezlekedeki, polisin telefon dinlemelerine ilişkin dökümleri ve saptamaları şöyle:

Aşağıdaki görüşme incelendiğinde; Ziraat Bankasından çekilmek istenen kredi miktarının çok yüksek rakamlar olduğu ve bu kredi işlemlerini Ömer Baktır isimli şahsın takip ettiği anlaşılmaktadır. Görüşme içeriğinde Baktır'ın vade, kredi miktarları ve faiz oranları ile ilgili usulsüzlük yapmak zorunda kaldığını ifade ettiği de dikkat çekmektedir.

Telefon görüşmelerinden Mehmet Cengiz'in

Bilal Erdoğan?!

Ziraat Bankası Genel Müdürü Hüseyin Aydın ile görüşerek, Kolin ve Limak unvanlı firmaların Ziraat Bankasından alacakları düşük faiz oranlarında yüksek miktarda kredi için aracı olduğu ve bu alınacak kredilerin Turkuvaz Medya Gurubunun satışı için kullanılacağı görülmekte.

AA Sekiz gazeteye dava açtı

Hükümetin yayın organı haline gelen Anadolu Ajansı, aralarında Yurt'un da olduğu 8 gazeteye maddi ve manevi tazminat davası açtı.

Anadolu Ajansı T.A.Ş. avukatlarınca Ankara Nöbetçi Ticaret Mahkemesi Hakimliğine açılan davaların dilekçelerinde, söz konusu gazetelerin, "ajansın marka değerini ve itibarını düşürücü, ajans ve yöneticilerinin ticari itibarını ve iktisadi faaliyetlerini zedeleyici, haksız rekabete neden olacak asılsız isnatlarla bulunarak, hemen hemen her gün ajansı kara-lamaya yönelik haberler servis ettikleri" öne sürüldü.

Gazetelerin fiillerinin Türk Ticaret Kanunu açısından haksız rekabet oluşturduğu iddia edilen dilekçede, kanunda, "Rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatici veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuka aykırıdır" denildiğine dikkat çekildi.

Davalıların "ticari teamüllere, ticari ahlâka aykırı tutum ve davranışlarının, haksız olduğu durumdan menfaat elde etme çabalarının ve ajansa yönelik haksız ithamlarının ceza sorumluluğu doğurduğu" öne sürülen dilekçede, "fiilin suç oluşturduğu" ifade edildi.

Dilekçelerde, "davalı gazetelerin kullandığı içeriklerin, ajansın ve yöneticilerinin ticari itibarını ve iktisadi faaliyetlerini tehlikeye soktuğu" kaydedilerek, "Müvekkil Anadolu Ajansı T.A.Ş. hukuka aykırı, mesnetsiz iddia ve ithamlar sebebi ile yıpratılmaya çalışılmakta ve kamuoyunda olumsuz bir algı inşa edilmektedir. Ajansın markasını hedef alan ve ısrarla yapmayı sürdürdüğü karalamaya yönelik mesnetsiz haberlerinin, Türk Ticaret Kanunu'nun haksız rekabet kurallarına aykırılık teşkil ettiği ortadadır" denildi.

Davayla, davalı gazetelerin her birinden, ajansın uğradığı maddi zararların tazmini için şimdilik 5'er bin liranın yanı sıra biner lira manevi tazminat talep edildi.

AA, dün de ajansın marka değerini düşür-

cü, ajans ve yöneticilerinin ticari itibarını ve iktisadi faaliyetlerini zedeleyici, haksız rekabete neden olacak asılsız isnatlar ileri sürdükleri gerekçesiyle "zaman.com.tr" yetkilisi Ekrem Dumanlı, "saman yoluhaber.com" yetkilisi Fuat Karazeybek, "aydınlıkgazete.com" internet sitesi yetkilisi Ergün Gedek, Evrensel Gazetesi yetkilisi Fatih Polat, "cumhuriyet.com.tr" internet sitesi yetkilisi Orhan Erinç, "bugun.com.tr" yetkilisi Gürdal Gürler, "postmedya.com" yetkilisi Levent Arap ile "cihan.com.tr" ve "bihaber.com" internet siteleri hakkında suç duyurusunda bulunmuştu.

Tayyip Erdoğan için 17 kişiye 21 sene hapis

Eskişehir'de Tayyip Erdoğan'a hakaret ettikleri gerekçesiyle yargılanan 17 kişiye hapis cezası çıktı.

Mahkeme, 'IMF'nin uşağı, patronların uşağı Tayyip Erdoğan' şeklinde slogan attıkları gerekçesiyle sanıklardan 3'ünün 1'er, 14'ünün ise 2'şer yıl hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar verdi. Mahkeme, sanıkların daha önce de söz konusu bu suçlardan sabıkası olduğundan dolayı verilen hapis cezasını ertelemedi.

Eskişehir'de 2012 yılında bir grup vatandaş, Odunpazarı'ndaki SGK önünde toplanarak basın açıklaması yapmıştı. Grup üyeleri, "IMF'nin uşağı, patronların uşağı Tayyip Erdoğan" şeklinde slogan attı. 17 kişi hakkında, Haziran 2012'de 'kamu görevlisine görevi başında hakaret etmek' suçundan kamu davası açıldı. Eskişehir 4. Sulh Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaya başlayan 17 sanık son kez hâkim karşısına çıktı.

Sanıkları ve avukatlarını dinleyerek dosyayı son kez inceleyen mahkeme başkanı, dokuzuncu duruşmada davayla ilgili kararını açıkladı. Mahkeme Başkanı, atılan sloganlarla Başbakan Erdoğan'a hakaret suçunun işlendiği gerekçesiyle sanıklar Muzaffer Kurtoğlu, Kenan Kaya ve Murat Ocak'ı, birer yıl hapis cezasına çarptırdı. Diğer sanıklar Handan Ustabaş, Derya Altundağ, Bengi Kırçak, Emre Güneş, Alçay Çelik, Sercan Erdemtaş, Ali Emre Mazlumoglu, Aynur Turan, Hazal Öztürk, Perihan Aslı Ögüt, Mert Bal, Serdar Aziz Kandemir, Murat Dural ve İlyas Cingöz'e ise 2'şer yıl hapis cezası verildi.

Kadına yönelik şiddet

Yalçın Yusufoglu

Gün olmuyor ki TV haberlerinde bir ya da birden fazla kadının öldürüldüğünü duymayalım, töre cinayeti dedikleri bir genç kızın öldürüldüğü medyaya yansımaları veya böyle öldürülmüş bir kadının cesedi bir kuyuda, bir ormanda ortaya çıkmasın. Kadına üzerindeki erkek şiddetinin ancak cinayet olanları medyaya intikal ediyor, dayak, hakaret, küfür ise baskın erkek kültürünce olağan sayılıyor olmalı ki, onlar yazılı ya da görsel basında haber değeri taşıyor.

Bu yazıda kadına yönelik şiddeti ele aldığımızdan sonra insanlığı geçmişinde erkek egemenliğini hangi toplumsallıkta şekillendiğini irdeleyen bir makaleye yer vereceğiz.

Kadına şiddete son bir örnek dergimiz yayına hazırlanırken 17 Şubat 2014 günü İstanbul'da yaşandı. Dövülen bir kadının çığlıkları nedeniyle komşuların çağırdığı polise saldıran biri iki polisi bıçakladı, polislerden birisi öldü. Bu vahim olay karşısında bile Emniyet yetkilileri "katili "psikolojik sorunları olan birisi" diye tanıttılar.

Aynı lafları polis kadına şiddet uygulayan erkekler için söylemeye alışkındır. Kadın döven bir erkek, bizim için elbette 'hasta ruhludur', ama polisin o kişide psikolojik sorun araması olayı kapatmaya, suçu hafifletmeye yarar. Nitekim tecavüzcü katiller yargılanırken, avukatları müvekkillerinin cezai ehliyetinin bulunmadığı iddiasıyla defalarca Adli Tıba başvurma talebinde bulunurlar.

Eğer siz her suçluya o kılıfı geçirecek olursanız suçluyu bir anlamda mazur göstermiş olursunuz.

Kocasının, babasının, ağabeyinin, hatta küçük erkek kardeşinin şiddetine maruz kalan kadın ise ya acısını yüreğine bastırıyor, eğer canına tak edip ayrılmaya kalkması halinde öldürülme dahil pek çok tehlikeyi göze alıyor. Eski kocası veya eski erkek arkadaşı tarafından öldürülen kadınların sayısı az değil. O kadınları ne yasalar kurtarıyor, hatta, ne de sevdiklerini.

Bu durum, erkeğin hâkimiyetindeki toplumunun yüz karasıdır, caniler içinse şereftir.

Kadın destek bulmuyor

Adam eşini döver, dayağa tanık olanlar veya kadının çığlıklarını duyanlar "karı-koca arasına girilmez" derler müdahale etmezler. Dayakçı erkeğin zihniyeti "karım değil mi, hem severim de, hem döverim" demektir. Daha kötüsü, hâkim bakış "kadın mutlaka bir şey yapmış ki, dayak yedi" şeklindedir.

Dayak yiyen kadın çevre tarafından manevi baskı altına alınır. Konu komşu kadınların bir çoğu ona yeterince sahip çıkmaz. Çünkü onlar da çocukluktan beri öyle yetiştirilmişlerdir.

Fakat öyle de olsa, böyle de olsa, her insan dayak yemekten tabii ki, nefret eder, sineye çekmek de istemez. Ancak ve ancak kendisini yapabileceği hiçbir şey yok" hissediyorsa çaresizlik içinde kıvrılır.

Geleneksel ailede ayrılmaya kalksa gidecek yeri yoktur. Baba evi adı üstünde "baba evi"dir, baba genellikle boşanmış kızını kabul etmekten hoşlanmaz. Etse bile, artık kızı evin eski kızı değildir.

Çevre onun ayrılmasını tasvip etmemiştir, "evinin kadını ol, kadının yeri kocasının yanındır" gibi aileyi kutsayan gerici şartlanmalar topluma hâkimdir.

Annesi-babası kızına hak verse bile, üzerinde konu komşunun, eş dostun tasvip etmeyen kanaatini hissedecektir. Çünkü ayrılmış kadına, iyi gözle bakmayan gericilik baskındır.

Ayrıca erkekler de onu rahat bırakmayacaklardır. Hakkında herkes ileri geri konuşacaklardır. Çünkü erkeğin kadına esas bakışı onu cinsel haz aracı olarak gören fallokrasidir.

Bir de tersinden alalım: Ayrılmış bir erkeğe olumsuzlamayla bakılmaz. Erkeğin hâkimiyetindeki toplumun zihniyeti böyledir: Erkek evlilikte de, ayrılmışsa da kadının çektiklerini çekmez. Erkek kadını döver, hakaret eder, şiddete uğrayan kadın fiili ve sözlü şiddete uğrar, çaresiz kalır, çekip gidemez, ama erkek bu konuda üzerinde toplumsal baskı hissetmez.

Kadın üzerindeki erkek tahakkümüne geleneksel aile koşullanmasıyla yetişmiş bir kısım kadınlar da katılırlar. Çünkü yetiştikleri ortamda anneler ve çevreleri öyle öğretmiştir. Henüz çocuk yaşından başlayarak baba ve ağabey, hatta kendinden küçük erkek kardeş baskısına maruz kalırlar, Yetişkin çağa geldiklerinde, o bas-

kıdan kaçıp evlendiklerinde, baba-erkek kardeş hâkimiyetinin yerini kocaninki alır.

Yaşları daha da ilerlediğinde kurtulurlar mı? Hayır. Bu kez de oğullarının baskısı başlar...

Yani erkekçi toplumun kalıpları, önyargıları ve resmi kurumlarının uygulamaları kadının erkekten kurtulmasının önünde engeldir.

Erkek milleti bu ülkede kadının katlandıklarının farkında değildir. Farkında olsa bile, olgu onun umurunda değildir. Tanıdığım bir emekçi kadın arkadaşım, kız çocuk doğurduğunda, bana çok kararlı bir kesinlikle "Kızımı kendim gibi yetiştirmeyeceğim, benim çektiklerimi o çekmeyecek, erkek karşısında dik duracak" demişti. Kocasından hiç şikâyet etmezdi, ama demek, neler yaşamış ki, öyle konuşuyordu.

Şiddet gören kadının çocukları varsa (ki vardır) ayrılmak daha da zorlaşacaktır. Ancak çalışıyorsa, ekonomik bakımdan az veya çok bağımsızlığa sahipse, (diyelim ki, "baba evine" dönmek zorunda değilse), ayrılmaya cesaret edebilecektir. Fakat şiddet kullanmış koca kadını daha sık rahatsız etmek için çocuğu vesile edinecektir.

Ya da boşanmak istediği, hatta boşandığı ko-

cası şiddet manyağı kocası zaten ikide bir onun yolunu kesmektedir, çocuk varsa çocuğu görmek bahanesiyle -şiddeti daha rahat uygulayacağı-kadının evine de gelecektir.

Şiddet gizli kalıyor

Bütün istatistikler ve saptamalar şiddet gören evli kadınların önemli bir bölümünün şikâyet etmediğini, hatta yakın akraba çevresine (annesine, babasına, kardeşlerine) bile duyurmadığını, çünkü utandığını veya çocuklarını düşünerek sustuğunu gösteriyor. Oysa utanması gereken şiddete uğrayan değil, şiddeti uygulayan kişidir. Erkeğin ta kendisidir.

Fakat tutucu toplumsal ön yargılar o denli kuvvetli ki, döven erkek utanacağına, dövülen kadın utanıyor.

Ama gene de, kadını döven erkeğin makbul karşılandığını söylemek hiç doğru değil. Öyle tipler konu komşu ve mahalleli tarafından sevilmezler, insanlar öylelerinden uzak dururlar, ama o tipler çevreden sert bir karşı koyuş da görmezler.

Erkeğin eşini dövmesine çoğunlukla alkol, asabiyet gibi mazeretler bulunarak vicdanlar ra-

hatlatılır.

Kadın dövmenin en aşağılık fiillerden birisi olduğu toplumsal bilince kazınmadığı müddetçe, öyle erkekler o suçu işlemeye, fakat müeyyide ile karşılaşmamaya devam edeceklerdir.

Bu konuda toplumsal kurumlar Türkiye'de kadını korumaktan çok uzaktır, mevcut imkânlar yok denecek kadar kısıtlıdır.

Sığınma evlerinin yetersiz kalması bir yana, her şeyden önce şiddet gören kadının sığınma evine başvurmaya cesareti yoktur. Toplumsal zihniyet erkeğin önyargılarına göre biçimlendiğinden, sığınma evine gitmeye cesaret eden kadınların oranı erkeğin şiddetinden kurtulmak isteyen kadınlar arasında çok çok düşüktür.

2012 yılında Mor Çatı'dan yapılan açıklamaya göre Türkiye'de kuruma başvurmuş her 4 kadından ancak 1'i sığınmak talep ediyordu. O yılın ilk dört ayında Mor Çatı'dan destek talep eden kadınların sayısı 384 idi.

O kadınlardan 102'si sığınmak talebinde bulunmuştu. Ancak yetersiz sığınak sayısı nedeniyle onların büyük çoğunluğu bir sığınağa yerleştirilememişti. [Diğerleri hukuki yardım, psikolojik danışmanlık istiyorlardı.]

4 ayda 384 rakamı bile (senede 1200) adeta yok mertebesindeyken, başvuruların da ancak 4'te 1'i sığınma istiyorlar, onların da çoğu olumlu yanıt alamıyorlar.

Mart 2012'de çıkartılan 6284 Sayılı "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"a göre kadınların devletten korunma talep etmesine imkân sağlanması yasal hak olduğu halde, pratikte bu hak kâğıt üzerinde kaldı.

Yeterli önlem alınmadığı, pek çok durumda yasanın uygulanmadığı anlaşılıyordu. 2012 senesinde bütün Türkiye'de sığınma evlerinde kalan kadın sayısı sadece 1983 idi. Evet, yanlış okumadınız bin dokuz yüz seksen üç. Tüm ülkede sığınma 86 sığınma evi bulunuyordu, 35 ilde ise hiç yoktu.

Ayrıca o sığınma evlerindeki koşullar o kadar elverişsizdir ki, oralara sığınmış kadınları şiddet ortamına geri dönmeye zorlayan o koşulların islâh edilmesi, kadınların çocuklarıyla birlikte orada barınmalarını sağlayacak uygun sığınma evlerinin yaratılması ve sayılarının kat kat çoğaltılması şarttır. Bunlar yapılmadıkça, "kadınlar için sığınma evlerimiz var" denilemez.

Tayyip Erdoğan, "11 yılda şunu-bunu yaptık" diye övünüp durur. Ülke genelinde kadın sığınmacı sayısı sadece 1983, sığınma evi adedi 86 ise, işte "Yeni" dedikleri Türkiye budur.

Yeni Türkiye'nin hükümeti Kadın Sığınma Evi açmaz. Zira onun için kadın asla kocasını

terk etmemelidir. Tayyip Erdoğan'ın muhipleri ve muhibbeleri bu verdiğimiz rakamdan asla bahsetmezler.

Sözünü ettiğimiz o kadar az sayıdaki kadın sığınmacının bir bölümü o evlerde kocaları tarafından rahatsız ediliyorlar. Daha kötüsü, "eşim kayıp" diye Emniyet'e ve Adliye'ye başvurduklarında, bilgi vermek yasak olduğu halde, polis, savcı gibi kamu görevlilerinin şiddetçi kovaları Mor Çatı'ya yönlendirdikleri görülüyor. Eşinin sığınmakta olduğu bilgisini, karakoldan, hatta savcıdan aldığını söyleyen erkekler olduğu gibi, bir savcının resmi bir yazıyı eşe verdiği ve Mor Çatı'dan bilgi sorduğu da saptandı.

Şiddete uğrayan kadınların can güvenliği sorunun da bir başka ivedi sorun olarak toplumun karşısında duruyor.

Erkek şiddetinin tanımı

Birleşmiş Milletler "Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi" kadın üzerindeki şiddeti "Cinsiyete dayalı ve kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran ya da bu sonucu doğurmaya yönelik özel hayatta veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskıdır ya da özgürlüğün keyfi şekilde engellenmesidir" diye tanımlıyor.

'Kadının İnsan Hakları Projesi' ise kadına uygulanan şiddet türlerini şöyle sıralamıştı (10 Kasım 2005):

* Fiziksel: Tokat, tekme, yumruk, dayak atmak, bıçak, silah gibi aletlerle saldırmak.

* Duygusal: Kadını küçümsemek, kendisine özgüvenini yitirmesine yol açmak, aşağılayıcı sözler söylemek, kendisini ruh hastası olarak görmesini sağlamak, yemeği yere dökmek, eşyaları kırmak gibi.

* Ekonomik: Kadının çalışmasına izin vermemek, harçlık vermemek ya da kısıtlamak, kadının parasını elinden almak, ailenin geliri konusunda bilgi vermemek.

* Cinsel Şiddet: Kadını istemediği cinsel davranışlara zorlamak, tecavüz etmek gibi.

* Tehdit: Dayak ya da ölümle tehdit, terk etme tehdidi, intiharla tehdit.

* Çocuğu kullanmak: Kadının çocuklar konusunda kendini suçlu hissetmesine yol açmak, çocuklarını kullanarak tehdit edici mesajlar yollamak gibi.

* Tecrit etmek: Kadının hareket özgürlüğünü kısıtlamak, ailesi ya da arkadaşlarıyla görüşmesine izin vermemek, sık sık kıskançlık nede-

niyle kavga çıkarmak.

Yukarıda sayılanlar eksik: Şiddete uğrayan kadınlardan sadece yaşayanları saymışlar, öldürülenleri unutmuşlar, “ölümle tehdit” demişler, ama taammüden öldürmeyi atlamışlar!

Kadını öldürseler

Türkiye’de “töre cinayeti” veya “namus cinayeti” diye adlandırılan kadın öldürme fiilleridir. Kadının “recm” denilen türden devlet veya komünote tarafından linç edilmesi bizde yok, ama linç biçiminde olmayan infazlar devam ediyor.

İslam şeriatıyla yönetilen bazı devletler için recim meşrudur, o kadar meşrudur ki, İslam Konferansı Örgütü’nün 2004 yılında yaptığı toplantının sonuç bildirgesinde recim cezasının başka devletler tarafından kınanmaması, çünkü bu cezanın o ülkelerin iç işi olduğu” dile getirilmiş. Bunun bizimle ilgisi ne? O toplantıda hazır bulunan o zamanki Dışışleri Bakanı Abdullah Gül maddeye muhalefet şerhi koymamış. Muhalefet etmediği İslami kanun neydi? Kadının “ıffet” nedeniyle ve devlet eliyle linç edilmesi.

Erkek devletinin kadın lini ne zamandan kalma? Anaerkil dönemden çıkıldıktan sonra, kadın düşmanlığıyla bilinen İbranilerde uygulanmış, Yahudiliğe girmiş, oradan da İslamiyete.

Yapılan araştırmalara göre, öldüren kişilerin yüzde 32,9’u öldürdükleri kişinin namusunun lekelendiğini söyleyerek “karımdı, kızımdı, kız kardeşimdi, annemdi namusunu kirletti” diye

öldürmüştür. Katillerin yüzde 18,4’ü fiillerini dinin emri, yüzde 13,7’ si erkeğin şerefi, yüzde 10’u kadının ıffeti için öldürdüğünü belirtmiştir.

Dikkat ediniz “ıffet” denilen kelime kadın içindir. Sia hiç erkeğin ıffeti diye bir laf işitiniz mi? Bu zihniyet kadının “namusu”nu cinsellikte gören erkek rezilliğinin pek çok kimseye doğal gelen bir yönüdür.

O kadar ki, Tayyip Erdoğan, genç kız ve erkek yüksek öğrenim öğrencilerinin müştereken kiraladıkları evlerde kalmalarına kaşı saldıriya geçip, mülki amirleri ve polisi göreve, apartman sakinlerini ise ihbara çağırdığında, ona karşı çıkan erkek politikacılar ya da medya mensupları bile Başbakanı “ahlâk polisliği” yapmakla itham ettiler.

Yani onlar bile cinsellik ve ahlâk kavramlarını kafalarında halletmemişler. Kadının cinselliğini ahlâk sorunu sayıyorlar ve “namus”unu belden aşağıda arıyorlar.

“Namus meselesi” yapılan konuların ayrıntısına bakıldığında yüzde 48,5’i zina, yüzde 10,6 sı bekâret, yüzde 9’u âşık olmak, yüzde 7’si bir erkekle konuşmak, yüzde 6’sı izinsiz evden dışarı çıkmak gerekçeleriyle öldürölmüşlerdir.

İstanbul Valiliği Kadın Hakları Komisyonu’nca yayınlanmış bir rapor katillerin nedenlerini şöyle sıralamıştı:

- * Namus veya töre değerleri,
- * Çevre, toplum baskısı,
- * Kadının bir mal, köle gibi veya kirlenmiş bir eşya gibi görölmesi,
- * Bilinçli bir cinayetle namus ve şerefin temizleneceği inancı,
- * Kadının öldürölmesi ile failin toplumda ve çevrede saygınlık kazanacağı inancı...

Bu konuda, töre/namus cinayetleriyle ilgili olarak, Van, Adana, Kilis, Mardin, Gaziantep, Urfa, Diyarbakır ve Batman’ı kapsayan bir araştırmada, ‘Namusuna hâlel gelen’ kadına ne yapmak lazım? sorusuna ilginç yanıtlar verilmişti:

Erkeklerin yüzde 63,2’sinin kadınların “cezalandırılması” gerektiğini söylemişler. Nasıl? Sorusunu yanıtlayan erkeklerin yüzde 25’i ‘öldürölmeli’, yüzde 13,4’ü ‘aile meclisi karar versin’, yüzde 13’ü ‘cezalandırılmalı’ diyor. Yüzde 13,75’i ise o kadının dışlanması, yüzde 3’ü boşanmasını, yüzde 3’ü de yasal bir cezası olması gerektiğini ifade etmişti. (1 Kasım 2005.)

“Öldürölmeli” diyenlerin araştırmaya katılan erkek toplamına oranı, yaklaşık yüzde 16. “Aile Meclisi karar versin” diyenlerin yanıtları kaypaktır, onların da fikri öldürmekten yanadır, çünkü aile meclisi öldürmek için toplanacaktır,

bunun nedeni de cinayeti paylaşmaktır, dikkat ediniz, suçu değil, şerefi paylaşmaktır.

Şu halde, “cezalandırılmalı” diyen erkeklerin yüzde 25’i değil, yüzde 38’i öldürmekten yanadır. Bu ise genel ortalamada yüz erkekte 16’ya değil, 24’e tekabül eder. Yani, o illerde her hangi yüz erkekten üçte ikisi cezalandırılmalı derken, dörtte biri doğrudan doğruya öldürülmeli diye düşünüyor. Aynı erkeklere “Kocasını kadını aldatırsa?” diye sorulsa denekler muhtemelen “böyle soru mu olur” diye anketörün yüzüne garip garip bakacaktır...

Kan davası ve kız kaçırma

“Namus” cinayetleri ile (aşiret içi veya aşiretler arası) kan davası başlangıcının birleştiği durumlar da vardır, bunlar “kız kaçırma” vakalarıdır. Kaçırılan veya çoğu durumda kendi rızasıyla kaçan genç kızın öldürülmesiyle olay bitmez (ceza olarak kız öldürülsün ya da öldürülmesin) kaçırın erkek de öldürülürse, aileler arasında kan davası başlar.

Tekrar dikkat çekelim ki, kadının öldürülmesi kan davası konusu olmaz, ancak erkeğin öldürülmesi öyle olur.

Kadının öldürülmesi töredir, ama kaçırın erkeğin öldürülmesinde (böyle bir âdetin ortaya çıkmasında ve toplumca makul görülmesinde) kanımca genç kızın (ailesinin gözünde) satılacak mal olmasının, kaçma veya kaçırma olayıyla ekonomik getirisinin sıfıra inmesinin payı vardır.

Kadının uğradığı şiddette önemli bir yer tutan ve cinsel tacizin en şiddetlisi olan tecavüz erkeği (seksist) toplumunun yüz karasıdır. Rakamlar vererek yazıyı istatistiklere boğmanın anlamı yok, üstelik bu büyük ayıbı töre, gelenek, yüzyılların şartlanmışlığı vb. gibi bahanelerle izah etmek de suçu ve suçluyu mazur göstermek demek.

Erkekteki kadın düşmanlığı o raddededir ki, Birleşmiş Milletler verilerine göre cinsiyeti doğmadan önce kız olarak saptanan bebeklerin bazıları salt bu nedenle kürtajla aldırılmakta ya da doğduktan sonra kız bebekler ilgisizlik ve bakımsızlıktan ölmektedir, (bilerek ölüme terk edilmektedir.)

Uluslararası Af Örgütü'nden çağrı

Birleşmiş Milletler, 1981’de 25 Kasım’ı “Kadına Yönelik Şiddete Son Ver Günü” ilan etmişti.

Aradan geçen 30 yılı aşkın zaman içinde bu alanda büyük ilerlemeler kaydedildiği söylenemez. Bu nedenle, Uluslararası Af Örgütü’nün

geçen yılki 25 Kasım bildirisinde şöyle denildi:

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü’nde: “Kadına her türlü şiddeti durdurun, hemen şimdi!” diyoruz.

Hükümetler bir çok anlaşmaya imza atıyorlar. Politikacılar kadınlara dönük şiddeti hep birlikte kınıyorlar. Ancak bir insanlık utancı olan erkeğin kadına şiddeti önlenmiyor.

Kadına yönelik şiddete son verilebilir. Şiddet, meşru ve kabul edilebilir olmaktan çıkarılmalıdır. Devletler ve hükümetler her kadını şiddetten korumakla, şiddete maruz kalmasını önlemekle yükümlüdür.

Bu sorumluluk etkili olarak kullanıldığında, kadınların lehine gerçek reformlar yapıp uygulandığında, erkekleri üstün gören anlayışa taviz verilmediğinde, hukuk ve adalet şiddete uğrayan kadınlardan yana olduğunda şiddetin önenebilir olacağı açıktır.

Kadınlara yönelik şiddetin başlıca nedeninin erkek egemen bakış açısı ve ekonomik sorunlar olduğunu herkes biliyor. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, yoksulluk, sosyal güvenlikten yoksunluk hem şiddeti hazırlamakta ve mevcut eşitsizliği beslemekte, hem de kadınların hayatını çekilmez kılmaktadır.

Kadınların sosyal politikalara ihtiyacı var. Devletler ve hükümetler alacakları her ekonomik kararda kadınları öncelikli olarak düşünmeli, çalışma hayatına katılmalarına dönük yatırım ve projeleri acilen gerçekleştirmelidir.

Kadına yönelik şiddet normal değildir, yasal değildir, kabul edilebilir değildir. Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü’nde bu utancın artık son bulması için çağrıda bulunuyoruz.

Kadına yönelik şiddet abartılıyor mu?

Tekrar yazımızın başına dönelim: Her gün, ama her gün bir ya da daha fazla kadının erkek tarafından öldürüldüğü haberini öğrenen toplum ne yapıyor?

Mesela sık sık insanların hayatına müdahale eden, o yaşamlara yön ve talimat vermeye çalışan Tayyip Erdoğan’ın erkek şiddeti üzerine kaç lafını hatırlıyorsunuz? O ancak kadınların üç çocuk, beş çocuk doğurmalarını sevimsiz bir sırtkanlıkla söyler durur.

Tayyip Erdoğan kadına şiddet konusunda en son iki yıl önce konuşmuş ve bir sendikanın Kadın Kurultayı’nda (Mart 2012) kadına şiddetin abartıldığını söyleyerek, “kadınlara yönelik

şiddet olaylarının, muhalefetin ve medyanın istismarıyla artıyormuş gibi bir havada takdim edildiğini “ buyurmuştu.

Her akşam TV kanallarında pek çok tartışma konusu vardır, kadına yönelik şiddet ve o şiddetin en şiddetlisi cinayet üzerinde kaç programa rastladınız?

Kadın öldürmek bu kadar çoğalmışken, umun ne kadar vahim hâle geldiğini toplumun bilincine çıkaracak etkili bir kampanya var mı?

Din programlarında konuya değinen konuşmalara, ayetler, hadislerle rastlıyor musunuz? Yöneticilerin ağzından “Cennet anaların ayakları-

nın altındadır” klişesinden başka laf duyuyor musunuz?

İşte “Yeni Türkiye”de değişimin içyüzü bu. Toplumun yarısı olan kadına bakış bu. İslamiyet kadına nasıl bakmışsa, “referansım İslamdır” diyen Tayyip Erdoğanil de öyle bakıyor.

[Kadına Şiddet konusunda o yıllara dair uluslararası verileri de içeren yazım “Kadının İffeti, Erkeğin Şiddeti” başlığıyla yayınlanmıştı. (Sesonline.net, 23.04.2006.// Kadının iffeti, erkeğin şiddeti / Yalçın Yusufoglu) O rakamlara bugün özellikle Suriye’yi eklemek gerekecek.]

Erkek Kültü

Yalçın Yusufoglu

Kültürel öğeler, ulus, etni, dil, din, sınıf, zümre, hatta meslek grubu veya aynı ülkenin aynı milliyetinin şu veya bu bölgesi gibi toplumsal gruptan gruba değişiklikler gösterebilir. O sosyal grupların kültürlerinde çeşitli ortak yanlar bulunabilir, ama gene de ayrı toplulukların kültürleri şu veya bu ölçüde farklılıklar gösterir.

Ama bütün coğrafyalarda, bütün ulusları, dinleri, dilleri sosyal sınıfları, bircümle toplumsal zümreleri... İstisnasız onların hepsini kapsayan en küresel, en evrensel bir kültür vardır: Erkek Kültü.

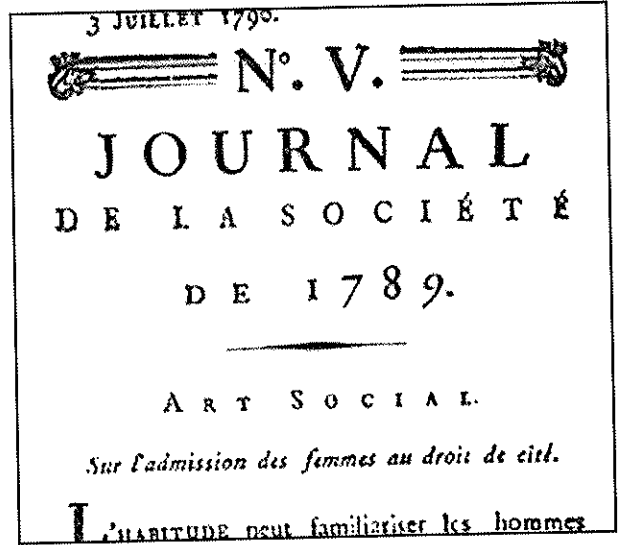
Erkeğin hâkimiyetindeki bu kült, insanlığın sınıflı topluma geçtiği, tarihin başladığı çağdan beri bin yıllardır süregelmektedir. O egemenliğin kendiliğinden-toplumsal bir evrim içinde kalkacağına dair toplumsal veriler de mevcut değildir. 6,5 milyar insanın yaşadığı yeryüzünün neresinde olursa olsun, sosyal organizasyon erkeğin hâkimiyetine göre şekillenmiştir.

a) Toplumsal örgütlenmenin temelini oluşturan sosyal işbölümü (çalışma yaşamı ve aile),

b) Toplamların siyasi ve hukuki örgütlenmesi, (devlet),

c) Toplumsal kültür (zihniyet, değerler, genel kabuller) erkeğin üstünlüğünü sürdürmesine hizmet eder.

Antik uygarlıklardan önce yaşamış olan toplulukların sosyal yaşamlarına dair bulguların en çarpıcısı özel mülkiyetin bulunmaması idiye, belki ondan da çarpıcı olanı kadın-erkek ilişkisi-

leri, ya da daha yalın ifadesiyle kadın üzeri-neydi.

Çünkü uygarlık o prehistorik verileri ortaya çıkarıncaya değin insanların taşıya geldikleri toplumsal şartlanmalardan birisi de erkeğin toplumdaki, dolayısıyla toplumsal kurumlardaki, o kurumlardan ailedeki üstünlüğü idi. Çünkü binlerce yıldır erkeğin kadına üstünlüğüne ve bunun bir doğa olayı olduğuna inanılmıştı. (Gerçi, dünya nüfusunun büyük çoğunluğu hâlâ da öyle inanmaktadır, ama bilim o kanaati bir yanılsama olarak görmekte, erkeğin hâkimiyetinin doğasal değil, toplumsal olduğunu söylemekte-dir.)

Hangi sosyal katmanda olursa olsun, kadının

toplumsal yaşamdaki, evdeki (ailedeki), işteki, siyasi ve gayri siyasi örgütlenmelerdeki yeri onu hep ikinci cins olarak tutmakta, herkes bu durum ezelden beri böyleydi sanmaktadır.

Bu kanı erkeğin işine geldiği, cins ayrımcılığı onun tahakkümüne hizmet ettiği için, itiraz tabii ki erkekten gelmez.

Peki, kadın niçin boyun eğiyor, hatta kadınların çoğu erkeğin üstünlüğü fikrini bir giysi gibi giyiyor? Kadının farklı düşünmesi mümkündür, ama erkeğin egemenliği, kadının düşünmesiyle ve mücadele etmesiyle bitmiyor, o egemenliği var eden nesnel koşulların değiştirilmesi, erkeğin egemenlik mekanizmalarının parçalanması, tahakküm araçlarının elinden alınması gerekiyor. Bu da ancak köklü toplumsal dönüşümlerle mümkündür.

Sosyal sınıf egemenliğinin sona ermesinin erkeğin egemenliğini bitireceği yolundaki kanılar pratikte gerçekleşmemiş, o toplumların deneylerinde de erkek hâkimiyeti sadece siyasette değil, toplumun değişik alanlarında sürmüştür.

Sosyal yaşamda kadın, özellikle o toplumların geleneksel yapıları göz önüne alındığında, büyük sıçramalar yapmış, toplumda azımsanmayacak statüler kazanmış, özellikle bilim, sanat, spor gibi akıl, hüner, beceri, büyük yetenek gerektiren alanlarda dünya çapında başarıya ulaşmışsa da, siyasal ve yönetsel mekanizmalarda -kadın kuruluşları hariç-bütün örgüt ve kurumlarda erkeğin baskınlığı olanca ağırlığıyla sürmüştür. İktidar kavramını hem siyasi iktidar, hem de her türlü kurumdaki yönetsel hiyerarşi diye alırsak, kadın o iktidarlar içinde bulunmamaktadır.

Kadının ezilmesi, ataerkilliğin iyice şekillendiği toplum türlerinin ilki olan köleci toplumda da, sonraki çağlarda da vardı. Kapitalizm kol emeğiyle çalışacak kadını erkekten daha ucuz işgücü olarak fabrikaya soktu. Fakat orta katmandan kadınlar evlerinde kaldılar, hizmet sektörü gelişme gösterene kadar beklediler.

“Sanayi Devrimi” denilen endüstrileşme evresinde işçiler üzerinde ağır sömürünün payı büyüktü, kadın ve çocuk işçiler üzerindeki yük ise yetişkin erkeklerinkinden çok daha fazlaydı. Bugün bile, “eşit işe eşit ücret” talebi önemini koruduğuna göre, sanayide de, hizmet sektöründe de cins ayrımcılığı sürüyor demektir.

Demektir ne kelime, Meryl Streep gibi dünyanın önde gelen bir aktristi, erkek oyunculara kadınlardan çok daha yüksek ücretler öndediğini, bunun Hollywood'da yerleşik bir uygulama olduğunu söylemedi mi? Beyaz ve güzel kadın imgesinin olmazsa olmaz bir gereklilik sayıldığı, sayısız kadın oyuncuyu yıldız yapan

ve kadın toplumundan çok, erkek değerlerine hitabeden sinema endüstrisinde bile, kadın oyuncu erkekten çok az para alıyorsa, başka sektörlerdeki farkı tahmin etmek zor değil. Öte yandan, sorun sadece eşit işe eşitsiz ücret de değil, eşitsiz ücrete razı da olsa, çeşitli sektörlerde kadının iş bulabilme şansı erkeklerden daha düşük. Kadının durumunun ABD'ye göre daha iyi olduğu AB ülkelerinde çalışan kadın oranı (toplam kadın nüfusu içinde) % 52 iken, çalışan erkek oranı % 81'i buluyor.

Dikkat ediniz, iş fırsatı ve ücret eşitliği konusunda bu söylediklerimiz Türkiye'ye veya Üçüncü Dünya'ya değil, gelişmiş ülkelere dair.

Avrupa'da burjuvazinin başlangıçtaki mücadelesi feodaliteye karşıydı. Köylüyü topraktan kurtarıp, serbest (endüstriyel) işgücü elde etmek için önce onu feodalın boyunduruğundan özgürleştirmek gerekiyordu. Aydınlanmacıların insan ve yurttaş haklarının savunmasının yükselen burjuvazi açısından önemi buydu.

Ne var ki, “insan hakları” terimi ortaya atıldığında, sözcük dilde “insan hakları=erkek hakları” demek oluyordu. Latince “insan” anlamına gelen “homo” sözcüğü aynı zamanda “erkek” demekti, homme, uomo, hombre her üç Latin dilinde de hem insan, hem de erkek'tir.

İnsan sözcüğünün sıfat hali olan humane veya humaine ile insancıl, insansever, insancılık, insanlık anlamına gelen sözcükler de aynı şekilde homme'dan türeyerek (humaniste, humanisme, humanité) Fransızcadan başka dillere de girmişlerdir.

Söylediklerimiz Yunanca'daki “antropos, andras” için de geçerli: Antropoloji (insanbilim), philanthrope (insansever), misanthrope (insan düşmanı) gibi.

Konuşulan dil toplumsaldır, biyoloji ise doğadan gelir, orada antropos = insan değil, “erkek” demektir, örneğin Tıpta ya da Farmakolojide “androloji, androjen, andropoz, androsteron” gibi terimler sadece erkek için kullanılır.

İngilizce'de “man” aynı şekilde hem erkek, hem insan anlamına gelir. İnsanlık, ya “man-kind” dır, veya “humanity” her ikisi de erkekten türemiştir. İngilizce'nin kökenindeki dillerden Almanca'da insan ve erkek biraz farklılaşır, erkek “Mann” iken, insan “Mensch”dir.

Buna rağmen, Almanya sözcüğünün kendisi ataerkildir: “Alman” veya “Almanya” kelimeleeri, Germen kabileleri gevşek bir siyasi yapıda birleştirilirken ortaya çıkmış ve topluluğa “bütün insanların birliği, hepimizin birliği” anlamında “Alle Maenner” (Bütün Erkekler) denilmiştir. Fakat bugün, II. ligde oynayan --bir ara Mustafa Denizli'nin çalıştırdığı-- “Allemania

Aachen" takımı dışında, Almanya, Alman, Almanca sözcüklerine sözlüklerde bile rastlayamazsınız. Dünyada Almanya'yı genellikle Latince "German" kökünden gelen kelimeler temsil eder. Bizde Osmanlılar Nemçe derlermiş, sonradan Fransızca'dan Almanya (Allemagne) dilimize girmiş, Latince'nin ilk varisi İtalyanca'da bile Almanya ve Alman denilmez, "Töton"dan türemiş "Tedesce" veya "Tedesco" kullanılıyor.

Arapçada ise "insan" ve "erkek" tamamen ayrıdır, insan ins'tir, hem erkek, hem de erkeklik organı anlamına gelen kelime zekr veya zeker'dir. Şu halde, Türkçe'deki "insan" ve "erkek" sözcükleri Arapça kökenlidirler. Çocukluğumuzda dinlediğimiz masallardaki "in misin, cin misin?" sorusu da öyle.

[Yeri gelmişken hatırlatalım: Arapları aşağılayan Türklerin dilinde "Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü" diye ırkçı bir tekerleme var. Bu çirkin sözün ilk bölümü 1998 Ekim ayında askeri ve resmi ağızlardan "Suriye'nin bir ucundan girip, öte ucundan çıkarız" denildiği günlerde büyük bir İstanbul gazetesine iri puntolarla manşet olmuştu. Oysa tekerlemenin aslı "Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın zekeri"dir. O cümle'nin doğrusunu bilmeyenler bilsinler de, utanıp hiç kullanmasınlar.]

Buna karşılık, insan için her iki dildeki "ben-i âdem" (insanoğlu) erkek kültüründen gelmez, insan hem Âdem, hem de onun oğlu olarak mükerreren (çift kat) erkektir.

Dolayısıyla, terimi ilk ortaya atan Fransızların dilindeki

"droits de l'homme" sözü insan hakları için kullanılmış olsa da, siz onu "erkek hakları" gibi okusaydınız yanlış yapmış olmazdınız.

Çünkü ilk ortaya çıktıklarında o haklar erkekler içindi. Kadının, genel oy hakkı başta olmak üzere insan hakları yoktu veya bir serf olarak topraktan (ve derebeyinden) özgürleşecekse, o özgürleşme kocasına, babasına bağlıydı.

Bu nedenle, Fransız Devriminin ilk günlerinde (26 Ağustos 1789) yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"ne mukabil, Olympe de Gouges 1791'de "La Déclaration de droits de la femme et de la citoyenne" (Kadınların ve Kadın-Yurttaşların Hakları Bildirgesi) dediği bir metin yayımlayacaktı. İnsan haklarına ilaveten kadın hakları kavramının gündeme gelmesi acı bir ironiydi, insan haklarının kadın haklarını içermemesi ister istemez kadının, erkek yanında ikincil insan sayıldığı anlamına geliyordu. O gün de, bugün de, "insan hakları" ile "kadın hakları" özdeş değildir.

Nitekim Birleşmiş Milletler önce "Siyasal Kadın Hakları Sözleşmesi"ni getirmiş (1952), o da yetmemiş, kadın karşıtı ayrımcılığa karşı bir sözleşme Kadına Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1977 Dünya Kadınlar Yılında gündeme gelmiş, 1981'de onaylanmıştır. Belge Birleşmiş Milletler'in insan haklarına ilişkin sekiz sözleşmesinden biridir.

Aşağıdaki mitolojik dinsel ve toplumsal değişimler, 1984-2014 yılları arasındaki yazılardan ve bazı toplantılarda sunduğum tebliğlerden yararlanılarak özetlendi.

İbranilerde kadın düşmanlığı

Yusuf ile Kardeşleri (ya da o oniki kardeşin babaları olan Yakub) öyle bir soydan geliyorlardı ki, bu kavim tarihte kadınları en acımasızca ezen, aşağılayan ve -ataerkil öncesi toplumdan arta kalmış kadın lehine son kalıntıları da silip süpürmüş, kazıyıp yok etmiş bir kavimdi.

Tevrat'ta yer aldığı için İncil ve Kur'an'da da geçen efsanelerin baş kahramanı İbrahim (Abraham), İbrani topluluğunun ataerkil sembolüdür. Torunu Yakub ise, kavminin yalnızca güçlü bir lideri değildi. Eski Ahit'e göre, Yakub dişi bir melekke dövüşe tutuşup, onu yendikten sonra, kavmi kendisine "İsrail" lâkabını takmış ve zamanla o kavim Yakub'un adıyla anılarak İsrail Kavmi olmuş, Kur'an'da Ben-i İsrail (İsrail Oğulları) diye anılmış. O topluluğa ilk olarak ismini veren Hebres'ten başlayarak erkek soyundan devam eden, İbrahim'den ve İshak'tan (İzaak) geçerek Yakub'a ulaşan, Yakub'dan sonra İsrail adıyla ve Yakub'un oğul-

larıyla devam eden yönetim, hükümdarlığın babadan oğula geçtiği bir hanedandı. Her ne kadar, daha sonra Levi soyundan Musa (Moiz) yol gösterici ve Yahudi dininin kurucusu olarak çıktıysa da, onun ölümünü izleyen geçiş döneminin ardından krallık ilan edildi. Davut (David), Süleyman (Solomon, Salomon veya Salomo)...şeklinde babadan oğula geçen yeni hanedan oluştu.

Ön Asya'da İsrail kavmi yaşarken, komşu topluluklar da ataerkil toplumlardı, ama yörede ve bilindiği kadarıyla dünyanın diğer antik topluluklarında hiç bir ataerkillik, kadını İbraniler kadar aşağılamamıştı, benzer erkek egemen ilişkiler içindeki komşu ülkelerde anaerkilliğin kalıntıları belli ölçülerde devam ederken, İsrail kavminde kadının statüsü ötekilerinkinden daha kötüydü. Kadının ve doğurduğu kız çocuklarının miras hakkı yoktu. Esasen, kız çocuklarının doğmaları bile istenmezdi.

Büyüdüklerinde babaları tarafından satılırlardı. Genç kızların veya evli kadınların ettikleri yeminler, verdikleri sözler, yaptıkları akitler babaları veya kocaları tarafından onaylandığı takdirde geçerli sayılırdı.

İbranilerden doğan ilk tek tanrılı dinlerden Yahudiliğin kadınlara böyle baktığını, Tevrat'taki toplum yasalarını ayrıntılarıyla inceleyen arkeolog rahip Roland de Vaux "Antik İsrail" adlı kitabında sergiliyor (Roland de Vaux, "The Antic Israel", Danton, Longman, Todd, Londra, 1965.)

Aynı yasalara göre kadının boşanma hakkı yokken, erkek istediği anda kadını boşayabilirdi. Kocanın boşadığı kadın ailenin paraları, eşyaları ve gayrimenkulleri üzerinde hiç bir hak iddia edemezdi. Koca, günün birinde karısına "...Senin gözlerinde temiz olmayan bir şeyler görüyorum" diyerek, bir kâğıt imzalayıp onu boşayabilirdi. (Eski Ahit, V. Kitap.)

Bekâretini kaybeden kadın taşlanarak (recm'edilerek) veya yakılarak idam edilirdi. Kendisine tecavüz edilmişse, o erkekle evlenmek zorundaydı. Tecavüze uğrayan kadın evliyse, iradesi dışında meydana gelmiş bu olaydan dolayı da olsa, taşlanarak öldürülürdü. Bu konudaki ilgi çekici bulgulardan birisi arkeolog Ussishkin'in "Silvan'daki Nekropolis" adlı kitabında yer alıyor. Arkeolog, 1970'te İsrail'de, karı-kocaya ait antik bir mezarda, erkeğin yüksek bir set üzerinde uzatıldığını, kadının iskeletinin ise aşağıda yattığını görmüş. "Kadın aşağılanmıştıktan, öldükten sonra bile kurtulamıyor" diyor yazar.

İsrail ve Yuda krallıklarında kadın hükümdarlar da olmuştu. Bunlardan birisi, İsrail top-

luluğu dışından getirilerek Yahudileştirilmiş bir Ermeni prensesinin soyundan geliyordu.

Kraliçeliğe kadar yükselen pagan inançlı kadının hükümdar, yeterince Yahudileşmediğinden olsa gerek, bölgedeki anasoyluk döneminin en büyük Ana Tanrıçası olan Astarte'nin (Aşerah) heykelini yaptırdığı için, putperest ilan edilerek tahttan indirildi ve Kutsal Kitabın daha sonraki versiyonlarında bu olaya yer verildi.

Diğer bir kraliçe, tahtı kocasıyla paylaşan Jezabel'di, tahta tek başına sahip olmak istiyor iddiasıyla pagan diye suçlanıp öldürüldü, cesedi köpeklerle atıldı. Kraliçenin katili ondan yana sandığı herkesi öldürttü ve krallığını ilân etti. Jezabel'in ölümden kurtulan kızı, güneydeki diğer Yahudi krallığına (Yuda'ya) kaçtı ve iki krallığın arasının açık olması nedeniyle orada kısa bir süre kraliçelik yaptı. [Günümüzün Hristiyan din kitaplarına baktım, Jezabel "peygamberleri katleden zalim bir kraliçe" imiş, hükmetmeyi temsil ediyormuş.]

Saba Melikesi: İsrail Krallığı döneminde, güney Arabistan'daki kabileleri (Eski Ahit, Yaratılış Kitabı, 10/28 ve Kralların Kitabı) yöneten Saba Melikesi Belkis vardı (Belkis veya "Biliks" melikenin Kur'anda geçen adıdır.)

Efsane, Süleyman'ın zamanından söz ettiğine göre, M.Ö. 10. yy.a, takriben 950'lere tekabül eder). Bugün Yemen dediğimiz topraklardaki toplulukları inceleyen Landes, bu kabilelerde kadının üstün konumunun onların henüz göçebelik evresinde olmalarına uygun düştüğünü söylüyor.

Gelgelelim, Yahudi mitolojisi Belkis'i rahat bırakmamış, Bedevi Melikesini Yemen çöllerinden getirerek servet avcısı fallokrat Kral Süleyman'ın yatağına sokmuş, erkeğin üstünlüğünü ona kabul ettirmiştir, zira Kutsal Kitaba göre Saba altın ticaretiyle ve zenginliğiyle ün kazanmış bir ülkeymiş. (Yesaya Kitabı 60/6, Yeremya 6/20, Ezekiyal 27/22).

Landes'in araştırmaları ise kabilelerin henüz ticaretten uzak bir evrede yaşadığı şeklinde. Bununla birlikte, o adlı bir kraliçenin yaşadığı kesin değil. Çünkü, M.Ö. 1. yy. ile M.S. 6. yy. arasındaki antik metinlerde Saba Krallığı çokça geçmekte, fakat kraliçeden söz edilmemektedir. Efsanede güzel ve akıllı bir kadın olarak anılan Belkis Yahudi-Hristiyan kültüründeki kadının düşmanlığının etkisiyle sonradan cadı ve büyücüye dönüştürülmüş (Zeitschrift P.M., 5/2004, Münich, sf. 56.) Belkis efsanesi Afrika'ya da geçmiş, çünkü Saba'lı tâcirler oralara mallarını ve kültürlerini götürmüşlerdir. Melike orada saygın bir imaja sahiptir, Etiyopya'da ise kutsal bir kadındır. Örneğin, Etiyopya'nın son

imparatoru Haile Selasiye tahtını Belkıs'tan başlatmış ve kendisini Belkıs'ın 225. halefi ilân etmişti. Daha da ilginç, siyah melike Belkıs son on yıllar içinde ABD'deki Afrikalı-Amerikalı özgürlük hareketinde bir ikon haline gelmiştir. [Hollywood ise bir çok kez yaptığı gibi sıradanlaşmış, Belkıs rolünü göğüsleri açıkta, bacakları ortada erotik bir Gina Lollobrigida'ya oynatarak maçoların hoşuna gidecek değersiz bir film yapmıştır. (1954.)]

Arkeolog Nicholas Clapp, "Die Königin von Saba" adlı kitabında Belkıs'la ilgili tarihsel verileri inceliyor, bir araya getiriyor (Rütteln und Loening, 2004.)

Sarah, Ester, Judit: Bununla birlikte, İbrani mitolojisinde bir çeşit "azize"lik mertebesine ulaşmış az sayıda kadın da vardır. (Tabi, "azize" sadece Hristiyanlar için geçerli bir sözcüktür, Yahudi dininde rahibelik ve azizelik yoktur. Burada sözcüğü benzetme yapmak için "saygın dindar kadın" anlamında kullandım.) İbrani anlatılarında saygıyla anılan kadınlardan birisi İbrahim'in zevcesi Sarah'dır (İslamiyette "Sara Hatun" diye anılır). Sarah üç dinde de "güzelliği dillere destan" diye geçen, manevi saygınlık sahibi bir kadındır, ama İbrahim'le birlikte Fırvun'a sığındıklarında kocasının ona "Zevcem olduğumu kimseye söyleme, kız kardeşimmiş gibi yap" demesine

(Eski Ahit, Yaratılış Kitabı, Bab 12) bugün bazı feminist yazarlar dikkat çekerler.

Gene Perslere karşı kavmini katliamdan kurtarmak için, Pers kralı Ahasveros (veya Assuerus, Xerxes) ile evlendiğine inanılan Ester başka saygın kadındır. Eski Ahid'in "Ester Kitabı"nın baş kişisine atfedilen kişilik ve olay tarihsel değildir ve hikayenin M.Ö. 3. ya da 2. yy.da çıktığı sanılmaktadır. Racine soylu bir Fransız hanımın siparişiyle yazdığı "Esthère" adlı oyunda, onu İran'da hayırsever bir hükümdar eşi olarak çok iyilikler yapan, yoksullara, düşkünlere yardım eden, halk tarafından çok sevilen -Hristiyanlıktaki azize imgesine uygun-- bir profil ile anlatır.

Diğer bir saygın kadın Yahudilerin Babillilerle yaptığı savaşta, muharebe meydanında düşman (hükümdarı Nabukadonozor'un) komutanı Holofernes'in çadırına girerek kafasını kestğine inanılan Judit'tir. Eski Ahit'in "Judit Kitabı" ilahiyatta inanılabilirliği bulunmadığı (apokrif olmadığı) gibi, tarihle de her hangi bir ilgisi yoktur.

Samson ve Dalilah: Fakat Yahudi mitolojisinde bir de Dalilah (veya Delilah, Dalila) vardır. Eski Ahit'in "Yargıçlar Kitabı"nda anlatılan (16. Bab, 4. - 21. ayetler) bu efsaneyi, kadına ihanet rolünü biçtiği ve erkeğin kadına âşık olmasının ona bela getirdiğini söylediği için (ayrıca, İsrail-Filistin kavgasının ne denli eskiye dayandığını da gösterdiğinden) buraya aktarmak istiyorum.

Yahudi inancına göre, tanrı İbrani kavminin atası İbrahim'e o sırada Kanaan (veya Kenani) ülkesi denilen toprakları vaatmişti. Abraham'ın torunu Yakub'un -yukarıda da geçtiği gibi- oniki oğluyla birlikte İsrailoğulları adını alan kavim, Filistinlilerle aynı topraklarda yaşıyorlar ve aralarında bitmez tükenmez savaşlar sürüp gidiyordu. Filistinliler sahte tanrılara inanıyorlardı, onların baş tanrısı Dagon'du ve onun adına büyük bir mabed yaptırmışlardı. İsraililer içinse, tanrı tekti, İsrailoğulları onların hiç birisinin tanrı olmadığını öğrenmişler, tek ve gerçek Tanrı'ya ermişlerdi.

Her iki taraf da birbirine kesin üstünlük kuramıyordu. İsrailoğulları Tanrıya itaatten uzaklaşıp, günah işlemeye başlayınca, Filistinlilere yeniliyorlar, sonra Tanrıya yakarıp tövbe istiğfar ediyorlar, doğru yola geliyorlardı. Bu döneme girince, Filistinlileri yeniyorlar ve kovuyorlardı. Sonra tekrar gevşeyince, felaket başlarına geliyor, Filistinliler gelip topraklarını alıyorlardı.

Derken, Tanrı Musa'yı peygamber olarak gönderdi, o da kavmine yol gösterdi, onları derledi, topladı. Musa sonrasında krallığa kadar

bir geçiş dönemi yaşandı (M.Ö. 1200-1000.) Bu dönemde yönetici yargıçlar söz sahibi oldular. Samson bir yönetici yargıtı.

Anne ve babasının uzun yıllar çocuğu olma- mıştı, Tanrıya çok yakardıktan sonra, elçi ola- rak gelen bir melek bir oğulları olacağını ve kendisini Tanrıya adayacağını, büyük hizmetler- de bulunacağını müjdeler. Samson (veya Sim- son) böyle doğar.

Tanrının Samson'a bazı şartları vardır: 1- saçlarını hiç kestirmeyecekti, çünkü o salar va- sıtasıyla insanüstü bir fizik güce sahip olacaktı, 2- zm yemeyecekti, 3- ağzına bir damla olsun şarap koymayacaktı.

Samson kavmine büyük hizmetler yapar, Fi- listinlilere çok zarar verir, hatta bir defasında bir eşeğin çene kemiğiyle bin Filistinliyi öldü- rr. Sonra yargıç olur ve 20 yıl yargıçlık ya- par. Derken Dalilah adlı şuh bir kadına açık olur. Ondan sonra yoldan çıkar, yeminlerini tut- maz, şarap içer, zm yer, bütün gecelerini Da- lilah'ın evinde geçirir.

Samson'un tutkusunu ğrenen Filistinliler Da- lilah'ya para vaadederek, gücünün sırrını öğren- mesini isterler. Uzun ısrarlar sonucunda ge kadın gizin saçlarda olduğunu Samson'a söyle- tir, onu gece ilaçla uyutarak saçlarını keser. [Rubens nl tablosunda bu sahneyi resimlemiş- tir: Arkada, kapıda bekleyen Filistinliler, mum- la ışık tutan yaşıca bir kadın ve başı kucağın- da uyuyan Samson'un saçlarını kesen Dalilah.]

Filistinliler Samson'u alıp götürürler, gözleri- ne mil çekerler. Gündüz olunca, Dagon'un ta- pınağına topladıkları üç bin kadar Filistinliye teşhir ederler. Samson kalabalığın alay ve ha- karetlerine uğrarken, Tanrıya gücünü geri ver- mesi için yakarır, isteği kabul olur. Kollarıyla stnları yerinden oynatınca, dev taşların birbi- ri ardı sıra dşmeleriyle tapınağı Filistinlilerin başına yıkılır, bu arada kendisi de ölür, ama bütün hayatı boyunca yaptığı hizmetlerden da- ha büyük bir yararlık göstermiş, Filistinlilerin ileri gelenlerini, seçkinlerini, askerlerini ldr- müştür. Ondan ataları İbrahim'e vaadettiği top- rakların sahibi olurlar.

[Aradan 3000-3500 yıl geçti, iki kavim ara- sındaki savaş hâlâ eskisi kadar şiddetle devam ediyor. Niçin? Çünkü, Tanrı o toprakları İsrail- loğullarına vaat etmişmiş. Filistinli-İsraili a- tışması, adeta Havva ile Adem'in oğulları "Ha- bil ile Kabil" efsanesinin ezelden beridir süre gelen cisimlenişi gibidir.]

Görüldüğü gibi, Dalilah burada ihanet ve de- sisenin simgesidir, olumsuzluk Troya efsanesin- deki gibi kadındadır. Zaten, zavallı erkeğin ba- şına ne gelirse kadın yüzünden gelmektedir.

Kadına yüz vermemek, açık olmamak, nemse- memek gerekir.

Tevrat'ın bu önemli efsanesini Camille Sa- int-Saens operalaştırmış, Rembrandte kara ka- lemle, Rubens (1610) ve van Dycke (1620) yağlı boyayla resimlemiştir. Sinemada Ceci- le B. DeMille Samson and Delilah için Hedy Lamarr ve Victor Mature'yı oynatırken (1949), Alman Nic Roeg'n yeniden yapımı olan iki bölümlük TV filminde (1996) Dalilah'yı Liz Hurley yorumladı.]

Ataerkil toplumlara geçildikten sonra anaer- kil kalıntıların veya geleneklerin silinmesi, ka- dının aşağılanması elbette ki yalnızca İbranile- re özgü değil. Söz konusu geçiş, bir çok top- lumda nisbeten yumuşak ve barışçı şekilde ol- muşsa da, gene de hayli kan dökülmüştür.

Ama tarihte bilinen en şiddetli anaerkillik karşıtı uygulamalar İbranilere ait. Ayrıca, Tev- rat pagan döneminden kalmış her türlü tapına- ęın, putun, o ibadetlere yaranan her şeyin (dağ başında kutsal bellemiş ağaçlara varıncaya de- ğin) yok edilmesini sert ve kesin bir dille bu- yurmuştur.

Bu nedenle, hem tek tanrılı din öncesindeki bütün kutsal binalar ve bu arada tanrıça mabet- leri, heykelleri, tasvirleri Yahudi coğrafyasında yok edildikleri için, o döneme ait zengin sanat eserleri de ne yazık ki, ortadan kaldırılmıştır.

Ataerkil Yahudi dini kadını bu denli şiddet- li bir baskı altına alırken, erkekler için çok-eş- liliğin sınırı yoktu. Sadece varlıklılardan değil, dar gelirlielerin, hatta yoksulların da çoğu kez birden fazla kadınla evli oldukları görülüyordu.

Kral Süleyman'ın haremindedir 700'den fazla kayıtlı eşi bulunduğunu Kutsal Kitap övgüyle anar. Daha da önemlisi, o kadınların çoğunun n Asya'daki çeşitli topluluklardan gelen pren- sesler olmasıydı, o toplumlarda kız çocukların miras hakları bulunduğu için, Solomon'un "eko- nomik nedenlerle" o kadar çok kadını eş ola- rak haremine aldığı söylenir.

Yani, kendisi kız çocuklarına miras hakkı ta- nımayan bir topluluğun hükümdarı, başka top- luluklardaki kadınların miras haklarından yarar- lanacak kadar ilkesiz ve ikiyzlyd. Mademki, Tanrı, kız çocuklarına miras düşmeyeceğini bu- yurmuştu, o halde o kadınların mirasına hangi dinle ve hangi yüzle el koyuyordunuz?

Yukarıdaki paragraflarda, kadının tarihte uç- ratıldıklarına örnek olarak İsrail kavmini ve onun toplumsal ilişkilerini düzenleyen Yahudi dinini almamın nedenlerinden birisi, o kavmin kadınlara uyguladığı baskının boyutlarını göster- mek idiyse, diğeri de Yahudiliğin, aynı coğraf- yada doğan Hristiyanlığa ve Müslümanlığa be-

şiklik etmesi, onlardaki birçok ilkeyi, kurallı belirlemesidir. Her üç dinin de kadına bakışı birbirine hayli yakın olmuştur.

Oysa İbrani soyunun öncelerine gidildiğinde, onların da anasoylu bir dönem yaşadıkları görülecektir. Örneğin, J. Hastings, 1900'de yayınladığı "İncil Sözlüğü"nde İbranilerin içinden çıktıkların Sami'lerin (veya Semit'lerin) geçmişindeki en büyük tanrılar-tanrıçalar topluluğunun başında Tanrıça Astoret olduğunu söyleyerek, "Bu tanrıça, Sami'lerin ilkel anaerkil örgütlenmesindeki baş tanrısallıktı, aşkında özgür, klanın doğurgan anası, barışta ve savaşta lideri olan insan-ana'nın timsaliydi" der.

Şimdi daha gerilere giderek anaerkil ve ataerkil mitolojilerden bazı kadın betimlemelerine bakalım,

Mitolojide anasoyu

Alexander Puşkin, bir öyküsünde John Tanner adlı İngiliz'in Kuzey Amerika'da başından geçmiş gerçek olayı anlatır. Otovuavlar adlı yerli kabilesinin eline düşen Tanner'ı, kabile şefi olan Net No Kua ismindeki kadın evlatlığa kabul eder. Net No Kua kabilenin en saygın kişisidir, kayığında kendi soyunun (gens)

bayrağını taşır. Britanyalılarla kabilesi adına görüşmeye gittiğinde Britanya kalesinden top atışıyla selâmlanarak karşılanır.

Tanner'ı hayretler içinde bırakan bu durum, tarih öncesindeki eski yaşam biçimlerinden, her nasılsa 18. yy.a intikal etmiş bir örnekti. Sadece 18. yy.da değil, 19., hatta 20. yy.da da böyle topluluklara rastlandı. [Bunlardan en önemlisi, 1914-1920 yıllarında Yeni Gine'de Melanezya ve Avustralya yerlileri arasında çalışmalar yapan Malinowski'nin Trobriand adasındaki gözledikleridir. (Emre Caner, "Kutsal Fahişe'den Bakire Meryem'e Toprak ve Kadın", Su Yayınları, İstanbul, Eylül 2004, sf. 28-36.)]

Anaerkil düzen insanların sürü halinde yaşamaktan çıkıp örgütlenmeye başladıkları zamana özgü ilk sosyal organizasyon biçimi olarak biliniyor. İnsanların üretim araçlarını kullanması, onları geliştirmesi açısından yapılan zaman tasnifinde birinci aşama olarak anılan paleolitik çağı (yontma taş devri) arkeologlar M.Ö. 30.000 yıllarına dek götürüyorlar. O döneme ait en eski arkeolojik veri Fransa'da bulunmuş. Yarım mağara büyüklüğündeki büyük bir kaya girintisinin duvarına kazınmış bir kadın resmi arkeolojide "Laussel Venüsü" diye anılıyor. Yaşı uzmanlarca 30.000 yıl tahmin edilen ve elinde bir bizon boynuzu tutan bu kadının bir tanrıça tasviri olduğu sanılmakta. Aynı duvardaki başka resimlemelerde, üç kadın daha görülüyor, kadınlardan birisinin aşağı kısmında, baş aşağı duran bir insan başı ve omuzları gözüküyor -ki, bunun bir doğum sahnesini betimlediği sanılıyor. Gene bir başka köşede, başı ve kolları kopmuş, ama vücut duruşundan kargı attığı sanılan bir erkek figürü var. Aynı duvarda ayrıca bir sırtlan ve bir de at resmiyle kabartmalar halinde gösterilmiş bir kaç dişilik organı bulunuyor.

Yukarı paleolitik çağa ait bir başka önemli arkeolojik bulgu M.Ö. 25.000 yaşında taştan yapılmış bir tanrıça heykeli. Paleolitik çağdan çıkışta M.Ö. 9000 - 7000 yıllarına (Ön-neolitik çağa) ait Ön Asya'da bulunan mağara resimlerinden ve heykellerden ibaret o dönemin sanatı tanrıçaların ve kadının toplumdaki üstün konumunu gösteriyor.

Neolitik çağa (cılalı taş devri) ilişkin olarak Don kıyılarında ortaya çıkarılan büyük bir insan konutunda mamut başı iskeletinden yapılmış karyolar, sayısız mamut kemiğinden imâl edilmiş çeşitli ev eşyaları ve el aletleri, sileksin (çakmaktaşının) işlenmesiyle yapılmış çeşitli araç-gereç ve av silahları bulunmuştu. Aynı konutta mamut dişinden ve kemiğinden özenle yapılmış heykelciklerin hepsinin kadın heykeli

olması bir başka ilginç bulguydu.

Neolitik evreye ait arkeolojik verilerden de anlaşılıyor ki, insan topluluklarının ilk örgütlenme biçimlerinde kadın binlerce yıl boyunca toplumda birincil konumda olmuştu. Bir başka deyişle, kadın-erkek ayrımı anaerkil toplumda da vardı ve kadının lehineydi. Ama o topluma “kadın egemen toplum” demek, kadının egemenliğini de ataerkilliğin erkek egemenliği kadar mutlak ve şiddetli baskıcı saymak yanlış olur. Gerçi toplumda erkeğin saygınlığı yoktu, kadınların da erkeğe pek nâzik davrandıkları söylenemezdi, ama gene de anaerkil toplumda kadının üstünlüğü onu izleyen ataerkil baskıda olduğundan daha yumuşaktı.

Birincisi, o toplum sınıflı bir toplum değildi, adillâne bir üleşim vardı, egemen bir zümre şekillenmediği için, iktidar yapısı da oluşmamıştı.

İkincisi, üretim --ve dolayısıyla tüketim-karlaşmaması, ürün fazlası birikmemiş, üretim araçlarının özel mülkiyeti sosyal sınıflaşmaları getirecek kadar gelişmemişti. Kadın hane'nin sahibesiydi, erkeğin asli göreviyse avcılıktı. Soy anadan geçiyordu. Her iki cinsin de kendi alanında bir hiyerarşisi olmakla birlikte, klanda kadının belli bir üstünlüğü, bir ayrıcalığı vardı.

Bugün bilindiği kadarıyla o dönem insanların doğada buldukları yenilmeye yarar maddeleri yenilebilir hâle getirdikleri evreydi. O besinler, esas olarak kimi bitkilerin toprak yüzeyine yakın bitkisel yumruların toplanmasından ve hayvanların avlanmasından oluşmaktaydı. O durumdaki besinlerin bir kısmı çiğ yenseler bile, bir kısmı da pişiriliyordu. Bu işin yapılması, doğadan sağlanan besin maddelerinin işleminden geçirilerek yenilebilir -veya daha kolay yenilebilir-kılınması bir anlamda üretimin en ilkel biçimiydi. Bu üretim beslenmede insanları hayvanlardan ayırt eden ilk etmendi.

Maymunun muzı soyması yahut hindistancevizini ağaçtan atıp kırması, karıncanın yiyecek depolaması veya balarısının doğadan aldığı bitki özünü vücudundaki kendiliğinden biyolojik süreçlerden geçirerek yiyeceğe dönüştürmesi üretim sayılmayacağına göre, doğada sadece insan üretim yapan yaratıktı.

İnsanların doğadan aldıklarını işleyerek tüketmeleri, ilkel de olsa sosyal bir işbölümüyle gerçekleşiyordu. Kadının ve erkeğin yerini belirleyen bu ilk toplumsal örgütlenmede erkekler ava gitmek, hane'ye çiğ et getirmekle yükümlüydüler. Kadın ise bunların pişirilmesinin yanı sıra, yenilmek üzere kök ve meyve ya da diğer yararlı bitkileri veya kurbağa, kertenkele ve benzeri küçük hayvanları toplamak, su taşımak gibi işleri yapıyordu. Hayvan derilerinden

ya da elverişli bitkilerden giyecek dikmek, ev eşyaları yapmak da kadının göreviydi. Bu şekilde, kadın yaptığı işin doğası gereği toplumdaki ekonomik faaliyetin birinci belirleyici öznesiydi. Zamanla, gene doğadan alınan buğday, çeltik, arpa gibi tahılların kullanılmasıyla, ev araçlarının geliştirilmesiyle kadının işlevi daha da genişledi.

Kadının saygınlığının ve üstünlüğünün asıl boyutu onun doğurganlığıydı. Çocuğun hangi etkenle meydana geldiğini henüz bilmeyen erkek, doğurduğu için kadına giz ve kutsallık atfediyordu. Bulunan sayısız arkeolojik objelerde kadının doğurganlığı vurguyla tasvir edilmiştir. Doğa karşısında güçsüz olan insanlarda ölüm yaygın olduğundan, doğum topluluğun devamı için çok önemliydi, ölüme karşı koyan başlıca etmen doğumdu, doğuran insan ise kadındı.

[Daha sonraları, tarıma geçildiğinde, kadının doğurganlığıyla toprağın üretkenliği arasında paralellik kurulması, Ana Tanrıça kültü sona erdikten sonra, kadın tanrılar topluluğunda tanrıça olarak yer aldığında, Bereket Tanrıçası kavramının çıkması ve Bereket Tanrıçasının tanrı değil, tanrıça olması da rastlantı değildi.]

Ama kadının üstünlüğünün asıl nedeni gene de onun ekonomik işlevindeydi. Toplumbilimci V. Klein “İlk toplumda kadınlar sosyal zenginliğin kaynağıydılar, konutların sahibesi, yiyeceğin üreticisi, hanenin koruyucusu idiler. Bu nedenle, erkek ekonomik bakımdan kadına bağımlıydı” diyor.

Daha sonra, insanlar, hayvanları beslemeye, üretmeye ve yetiştirmeye başladılar. Keçi, koyun, sığır, öküz, domuz gibi hayvanların beslenmesi, sürülerin otlatılması erkeklerin görevi oldu. Gene de bu yeni işlevleri onların ekonomik önemlerini arttırmış değildi, sadece hayvan avlamanın yerini, hayvan besleme almıştı. Hayvancılık daha az fizik gücünü, daha az tehlikeyi gerektiriyordu. Buna karşılık, beslenen hayvanlardan elde edilen yeni ürünlerin işlenmesi kadının ekonomik önemini daha da arttırıyordu. Yün eğirmekten, süt ürünlerine kadar bir dizi yeni iş kadının görevi olmuştu. Ayrıca, çömlekçilik veya daha gelişkin ev eşyalarının yapılması, mağaralardan çıkıp evlere yerleşilmesinde çadır yapımı, konut inşaatı gibi işler de kadına kalmıştı.

Avcılıktan çobanlığa geçildiği bu evrede (Birinci işbölümü), hayvanların sadece tüketilecek kadar avlanmalarının yerini, hayvanların yetiştirilmesi aldı ve böylece “artan ürün” (“artı ürün” değil, “artan ürün”) ortaya çıktı. Hayvanı yetiştiren erkeklerde, besledikleri hayvanların klanca tüketilmeyen fazlasını kendi mül-

kiyetleri sayma eğilimleri başladı, özel mülkiyet duygusunun ilk biçimleri belirdi. Daha sonra o ürün fazlalarının “meta” (Arapça’da “matah”) hâline gelerek, değişim (mübadele) değeri kazanmasına ilkel toplumdan çıkış bölümünde değineceğim.

Derken, tarıma geçilip toprağa yerleşildi (ikinci işbölümü.) Eski devirlere ait en zengin arkeolojik verilerin bulunduğu Orta Doğu’da neolitik döneme ait ve tarıma dayalı üretim yapıldığını gösteren yerleşik topluluklara rastlanıyor. Tarımın başlangıç evrelerinde de, kadının toplumsal konumunu koruduğu, kadının tarım ürünlerini evde işlemenin yanı sıra, toprakta da çalıştığı görülüyor. Orta Anadolu’da Çatalhöyük’ta ve Antalya yakınlarındaki Hacılar’da yapılan kazılar M.Ö. 6.500 - 6.000 yıllarındaki topluluklarda hem kadının birincil konumunun sürdüğünü, hem de kadının tarımda da çalıştığını göstermiştir.

Neolitik dönemin ilkel mitolojisi -o zamanlar yazı henüz icat edilmediğinden - günümüze ancak yazısız arkeolojik objelerle intikal edebilmiş durumda.

Anaerkil dönem (ve o dönemden çıkış) konusunda zengin arkeolojik veriler edindiğimiz Ön Asya’da o sıralarda yaşamakta olan değişik

toplulukların hepsinin tapındıkları büyük tanrıça ya da ana tanrıça Gökler Tanrıçası’ydı: Astarta (Fenikeliler), Astar, Aştoret, İstar (Kuzey Sami’ler ve Babil), Attoret, Attar, Athar (Asuriler), Ate veya Atheh (Kilikya, bugünkü Adana-Antakya yöresi), Hathor, Aşerah, İşara, Au Set (Mısır), İsis (Mısır tanrıçasına daha sonra Yunan mitolojisinin verdiği ad), İstar, İnin, İnna-na, Nana, Nut, Anat, Anahita, vb.

Bu dönemde henüz tanrıya (erkek ilâha) rastlanmıyordu. Yukarıda anlattığımız nedenlerle sadece kadın kutsandığı için, tapınılanın cinsiyeti dişiydi, onu en büyük ana olarak görüyorlardı, tıpkı klanın ve bağlı bulundukları gens’in büyük anasına duydukları saygı gibi.

Bulgulara göre, Ana Tanrıça veya Büyük Tanrıça olgusu sadece Ön Asya’da değil, dünyanın başka yörelerindeki insan topluluklarının evriminde de vardı. Ünlü mitolog Robert Graves şöyle diyor: “Bugüne dek kalabilmiş kanıtlardan ve efsanelerden anlıyoruz ki, tüm neolitik Avrupa, çok çeşitli adlar alan Ana Tanrıça’ya ve son derece homojen bir dinsel görüşler sistemine sahip olmuştur, aynı Ana Tanrıçayı Suriye ya da Libya’da görmek mümkündür. Büyük Tanrıça ölümsüzdü, değişmezdi ve kudretliydi: babalık kavramıysa henüz dinsel düşünceye girmemişti.”

Anaerkil düzenin paleolitikte olduğu gibi, tüm neolitik çağda da ve kısmen kalkolitik evrenin (bakır devrinin) başında da devam ettiği, yer yer bronz çağına (tunç devri) kadar vardığı, bir başka deyişle tarımın bir sosyal işbölümü olarak ortaya çıktığı aşamada da var olduğu belirtiliyor.

Araştırmacı C. Dawson, “ilk tarım Ana Tanrıçanın kutsal konutları etrafında doğmuş olmalı, dolayısıyla bu (yerleşme yerleri) sosyal ve ekonomik merkezler ve kutsal yerler olup, gelecekteki kentlerin çekirdeğiydiler” diyor.

Bir başka bilimci W. Schmidt, ilk kültürler için şöyle yazıyor: “Burada üstün olan kadınlardı. Kadınlar sadece çocuk doğurucu değillerdi, aynı zamanda besinin baş üreticisiydiler. Besinlerin sadece toplanmadığını, tarımla da üretildiğini gören kadınlar, toprağı değerlendirdiler ve aynı zamanda ona sahip oldular. Böylece hem ekonomik, hem de toplumsal güç ve saygınlık edindiler...”

Hawks ise “neolitik devrin ana-hukukuna dayalı klan sisteminin egemenliği nedeniyle, toprak mirasının ana soyundan intikal ettiğini” söylüyor.

Bununla birlikte, tarım gelişip -aşağıda göreceğimiz gibi-ürünler meta haline gelince, erkeğin de toplumdaki rolü artmaya başladı. Böy-

le olduğu içindir ki, tarım öncesi topluluklarda sadece tanrıçaya -veya tanrıçalara- tapınılırken, ana tanrıçanın yanında onun oğlu, kocası veya kardeşi olarak, erkeği temsilen ilk tanrı belirdi.

Bulunduğumuz coğrafyanın en eski mitolojilerinden Sümerlerde Damuzi diye anılan, sonradan adı Tammuz'a dönüşen, gene aynı bölgede Attis, Adonis, Osiris ya da Baal gibi adlar alan bu ilk tanrı hep genç erkek olarak gösteriliyordu. Bu ise, erkeğin toplumsal öneminin artmasıyla birlikte, ananın oğluna verdiği önemi göstermekteydi.

Gerçekten de, Ana Tanrıçanın, oğlunu kendisinin yanı sıra topluma takdim etmesi, ataerkil toplumun, anaerkil toplum bağrında yeşermeye başladığı anlamına gelmekteydi. Tıpkı kamusal mülkiyet toplumunun bağrında ilk özel mülkiyet nüvelerinin belirmesi gibi.

Tammuz annesinin masum ve uysal oğlu olarak kalmayacak, yavaş yavaş güç kazanarak, anasını binlerce yıllık tahtından indirerek, oraya bir daha kalkmamak üzere kendisi kurulacaktı.

Ne var ki, Tammuz'un -veya başka isimlerle anılan ona koşut tanrıların-o tahta oturması kolay kolay olmadı. Tanrının tanrıçayı tahtından indirmesi hem uzun bir dönemi gerektirdi, hem de toplumdaki her büyük değişiklikte olduğu gibi, sosyal çatışmaları getirdi. Dünyanın bazı yörelerinde o çatışmalar nispeten yumuşak geçerken, bazılarında da sert oldular. Örneğin bazı antik Orta ve Güney Amerika efsanelerinde erkeklerin kadınlara karşı gizli örgütler kurdukları, tanrıçayı tanımamak için kendilerine gizlice tanrılar icat edip, onların totemlerini yaptıkları, kadın totemlerin yerine erkek totemlerine taptıkları, mağaralarda gizli-saklı toplantılar veya ayinler tertipleedikleri, hatta toplam kabiledaki tüm kadın ve genç kızları öldürdükleri, kız çocuklarını kurdukları erkek düzeninde büyüttükten sonra, türün devamını sağladıkları anlatılır.

Sümer mitolojisinde Damuzi, Ana Tanrıça İnanna'nın (sonradan Nana) oğlu olarak belirdiğinde, önce kendisini tanrıçanın "yatağında ispat eder." Böylece Damuzi hem oğul, hem de kocanın sembolü olur. İnanna ise Damuzi'ye en büyük payeyi vererek, onu "ülkenin çobanı" yapar. Böylece hayvanları ehlileştirip yetiştirmenin, hayvan beslemenin önemi ve erkeğin yeni görevi anlaşılmaktadır.

Efsanenin devamında, İnanna bir gün ölümler ülkesine geçmek ister ve tahtını Damuzi'ye bırakır. Damuzi "büyük bir sevinçle" tahtı kabul eder, fakat tahtta başına buyruk davranır, oysa Ana Tanrıça zamanında ülke kadın ve erkeklerden seçimle oluşan bilgiler meclisiyle yönetilmektedir, Tanrıça hükümdar değil, sadece mec-

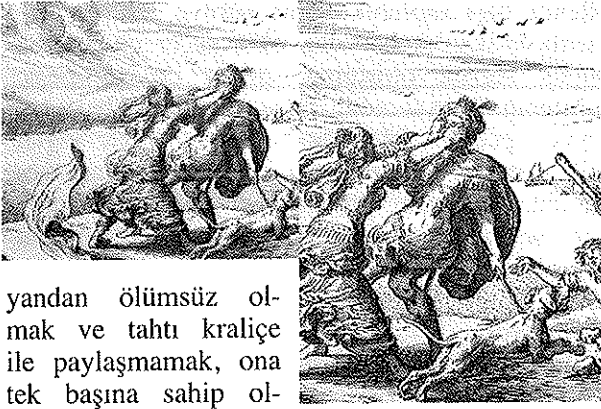
lisin başıdır. (Klan örgütlenmesindeki ilkel demokrasi söz konusudur.) Damuzi ise keyfince yönettiği gibi zulüm de yapmaktadır. Bunun üzerine Ana Tanrıça ölümler ülkesinden geri dönerek Damuzi'yi öldürür ve yeniden yönetimin başına geçer.

Bu efsane eski Sümer kitabelerinde anlatılmaktadır. Bir yanda, "taht" ve tahtı oğluna bırakmak kavramı oluşum halindeki sınıflı topluma özgü bir simgedir ve hükümdarlığın (hanedanın) oluşmasını göstermekte, ama ilkel demokrasi de direnmektedir, öte yandan anaerkil düzen ile ataerkil düzen mücadele etmektedir.

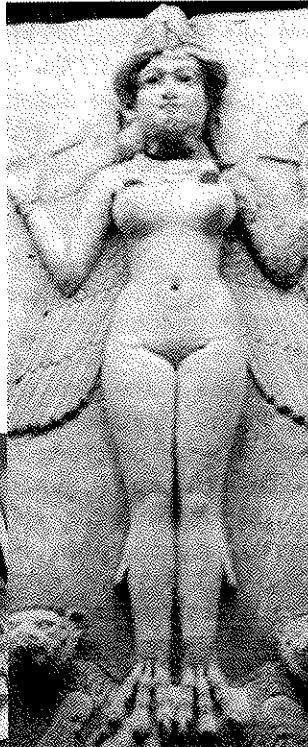
Bulunan başka yazılı dokümanlar, öykünün devamını dile getiriyorlar: Damuzi ölmüş olmasına rağmen, erkeğin toplumda güçlenmekte olan konumu Sümerlerde krallığın ilk ortaya çıkışına dair öykülerle dile getirilir. Ana Tanrıça kendisine hem eşlik, hem de rahip olarak En'i seçer. Daha sonraki anlatılarda Ensi diye geçen bu erkeğin nüfuzu giderek artar. Derken, Lugal (önemli adam) adını alır. Böylece krallık kurumu kurulmuş olur. Ama başlangıçta çok uzun bir bir dönem Ensi'ler veya Lugal'lar seçimle işbaşına gelmekte, hiçbir topluluğu tek başına yönetmemektedir. Gene, başka yazılı öykülere bakılırsa, her yılbaşında yapılan dinsel törenlerde Ana Tanrıçayı temsil eden rahibenin, Damuzi'yi temsil eden kralla (Enmerkar) evlendiği belirtilir (M.Ö. 2600.)

Sümer ülkesi daha sonra doğudaki Akat'ların kontrolüne geçti. Bu dönemde Babil mitolojisinde benzer öyküyü görmekteyiz. Sümer'deki İnanna, bu kez Aşk Tanrıçası İştar adını almıştır (ataerkil topluma geçilmiştir.) Damuzi Tammuz olmuştur. Tammuz İştar'ın sadece oğlu ve kocası değil, kardeşidir de. Babil efsanelerinde Tammuz, Sümer'den farklı olarak, Ana Tanrıçanın emriyle öldürülmez, kaza eseri ölür ve tanrıça buna çok üzülür, yas tutar. Ön Asya'da pek çok yazılı anlatımı bulunmuş olan Sümerlerin ünlü "Gılgamış Destanı" Babil efsanelerinde de vardır. Babil'in Gılgamış'ı Aşk Tanrıçası İştar'dan evlenme teklifi alır. Gılgamış, İştar'ın daha önceki kocalarını öldürttüğünü söyleyerek, onların adlarını sayar ve evlenmeyi reddeder.

Gılgamış'ın andığı uzun listede farklı zamanlarda iki ayrı Tammuz vardır. Bu da, mitolojide ölen Tammuz'un yerine bir yenisinin konulduğunu göstermektedir. Hem Sümer, hem de Babil'in Gılgamış öyküsü Tanrıça İştar'ı bütünüyle olumsuzlamış, daha sonra Yunan mitolojisinde de yapılacağı gibi, onu kötülüğün simgesi göstermiştir. Tanrıça, evlenme teklifiyle Tammuz'a krallık önermektedir. Gılgamış ise bir

yandan ölümsüz olmak ve tahtı kraliçe ile paylaşmamak, ona tek başına sahip olmak dileğindedir. Babil Gilgamesh'ının babasının bir kral (Lugal veya Enmerkar) olması gösteriyor ki, Gilgamesh'ın yolu, tahtını Tanrıçayla paylaşmaktan, tek başına ve ölümsüz (tanrı) olarak-onu ele geçirmeğe kadar giden yoldur. Nitekim tanrıçanın önerisini reddeden Gilgamesh, kendisi gibi bir erkek olan arkadaşı Endiku'yla birlikte kadının kutsal boğasını öldürür, boğanın butlarını ve cinsel organını tanrıçanın suratına fırlatarak, "Elimden gelseydi, boğaya yaptığımı sana da yapardım" der ve kendisi için tezahürat yapan halkın arasından geçerek, ölümsüzlüğü aramak için yola koyulur. Bu olay, Babil öncesinde Erech'te meydana gelmiş bir ayaklanmayı temsil etmektedir. Antik Yunan tarihçisi Diodoros Sicilus aynı dönemlerde Yukarı (Güney) Nil'de meydana gelmiş benzer bir olaydan bahseder. Nubi kabilesinde "tanrıçaya krallık eden" bir erkek, kadın erkek bütün ruhbanlara karşı baş kaldırarak, onları öldürür ve tahtın tek sahibi olur. Burada ruhbanlardan kasıt, Kralın bağlı bulunduğu bilgiler meclisidir, efsanede kral diye anılanlar, ilkel komün toplumunda kabile tarafından seçilen -ya da atanan-askeri şeflerin, sınıflı topluma geçiş

evresinde edindikleri ayrıcalıklı konumdur. Nubi kabilesinde olan ise muhtemelen o geçiş sürecinin tamamen sona erdiği yönetim değişikliğini göstermektedir.

Gilgamesh efsanesinde anlatılan olay -tanrıçayla evlenerek kral olanların öldürülmeleri-bir gelenektir. Bu gelenek, askeri kudreti ellerinde tutan kralların yönetime tek başına sahip olmalarını için geçiş döneminin çatışkılarında başvurulan bir yöntem olabilir.

Her ne kadar, efsaneler kralı tanrıçanın seçtiğini söylüyorlarsa da, gerçek hayatta tanrıça mevcut olmadığından, yaşlılar meclisi tarafından krallığa getirilen kişi, tanrıçayı temsil eden başrahibe ile evlenmekteydi. Bir kaç kitabede yaşlılar tarafından seçildiği açıkça yazılan kralın, "tanrıça tarafından seçildiğinin" söylenmesi, yeni yöneticiye kutsallık kisvesi vermek içindi. Ama aynı kral, ertesi yıl büyük ayinde kurban vermek biçiminde öldürülüyor ve "tanrıça kendisine yeni bir kral seçiyordu." Daha sonraları bu gelenek kayboldu, kralın öldürülmesinin yerini daha hafif biçimler aldı, örneğin her yılbaşında adam kutsal tapınağa götürülerek dövülür ve hakaret edilir oldu, aynı anda kralın elbise-leri giydirilmiş olan bir başkası (dublörü) kent içinde gezdirilerek törenle ölüme gönderilirdi.

Antik Mısır'da benzer bir öykü vardır. Tanrıça İsis'in oğlu ve kocası Horus ölmektedir. Daha sonraki öykülerde, ölen İsis'in kardeşi ve kocası Osiris'tir. Fakat Osiris'in yerini sonraları bir başka Horus alır. M.Ö. 3000 yıllarına ait kayıtlar erkeklerin Osiris'in mezarında kurban edildiğini yazarlar. Mısır'daki Osiris, Mısır'ın kolonisi olan Biblos'ta (Bugünkü Kuzey Lübnan) Adonis olur. Adonis İbrani dilinde "efendi, bey" anlamına gelen Tammuz'un Yunan mitolojisine geçmiş muadilidir.

Eski Yunan efsanelerinde Suriye ya da Kıbrıs kralının kendi kızından olan oğlu Adonis'i Aşk Tanrıçası Afrodite ile Yeraltı Tanrıçası -ve Ölüler ülkesinin kralı Hedis'in eşi- Persephone paylaşamazlar. Adonis dört ay kraliçe Persephone'nin, sekiz ay Afrodite'nin yanında kalarak ikisini de hoşnut eder. Ama bu erkek güzeli çobanın Afridote'yle beraberliğini kıskanan bir başka erkek güzeli Apollo veya başka anlatılarda Savaş Tanrısı Ares ya da Bereket Tanrıçası Artemis (Ön Asya'daki Ana Tanrıçanın Yunan'da aldığı biçim) azgın bir boğayı Adonis'in üzerine salar ve delikanlıyı öldürtür. Bu anlatım efsanelerin yöreden yöreye ve zaman akışı içinde değişen toplumsallıklarda nasıl aktarıldığına iyi bir örnek oluşturuyor. [Adonis, bugün Batı'da, özellikle fiksiyon dilinde, mecazi olarak delikanlı yaştaki erkek güzeli anlamında

kullanılır ve sempatik sayılmayan (tecavüzcü) Appollo'ya tercih edilir.]

Aynı hikâyeler, benzer şekillerde, Kanaan (=Kenani, bugünkü İsrail toprakları) efsanelerinde Gökler Tanrıçası ve krallığın Tanrıçası Anath ile düşmanı tarafından öldürülen oğlu-kocasını Banal, ya da Anadolu'da Ana Tanrıça Kibele ile ölen oğlu-kocasını Attis öyküleriyle anlatılır. (Banal ve Attis öldükten bir süre sonra, tekrar canlanıp, hayata dönerler.) Tammuz ve yukarıda adlarını andığımız adasları anaerkil dönemin etkisi ve kalıntıları iyice azaldıktan sonra, baş tanrıya dönüşürler.

Kadının yeni toplumdaki ikincil yerine bağlı olarak tanrılar ailesinde yer alan tanrıçalar giderek önemsizleşirler, ama hem köklü inançlar kolay yok olmadığı, hem de yeni toplumda eski toplumun gelenekleri, kalıntıları uzun süre yaşadığı için, bu tanrıçalar tek tanrılı dinin ortaya çıkmasına kadar varlıklarını korurlar ve yukarıda da gördüğümüz gibi İbranilerde tek tanrılı Yahudilik doğunca, paganizme karşı açılan savaşla tümüyle silinirler. Bölgede pagan dönemden geriye kala kala arkeolojik kazılardan bulunacak yer altı objeleri kalır.

Komün toplumundan çıkış ve ataerkilliğin araçları

Klan sisteminin dağılarak, komün toplumunun yerini sınıflı topluma terketmesi, anaerkil düzenin yerini alan ataerkil düzenin güçlenmesi toplum yaşamında nasıl gerçekleşti?

Sınıflı topluma geçişin ilk tohumlarını avcılığın öneminin iyice yitdiği, hayvan beslemenin geliştiği evrelerde aramak gerekir. Bu sürecin tamamlayıcı ögesini ise kabileler arasında-hatta aileler arasında-yapılan savaş veya kavgalardan elde edilen köleler oluştuyordu. Ama başlangıçta köleler köle olmaktan çok tutsak gibiydiler.

Çünkü götürüldükleri topluluklarda besin kıtlığı, ancak o klanı doyuracak kadardı. Savaşta tutsak düşen, gittiği yerde ancak kendi yiyeceğini üretiyordu. Hayvancılığın gelişmesi ve sürülerin büyümesiyle erkeğe ihtiyaç arttı. Çoban yapılan tutsaklar sayesinde daha geniş sürüleri otlatmak, kontrol etmek, beslemek mümkün hâle gelmeye başladı. O aşamadaki miras düzeninde, herkesin kendi kullandığı iş aleti, vârislerine kalıyordu. Sürüleri de erkekler götüğünden, çalıştırıldıkları için artık tutsaktan çok köle olan insanlar iş aleti sayıldığından, erkek ölünce, ona hizmet eden köleler de vârislerine kalmaya başladı. Gerçi o evrede sürüler henüz kamu malıydı, bu mülkiyet gensin demokratik usulle seçilmiş başkanında somutlanıyordu. Ka-

bilenin başı topluluk adına sürüye sahipti. Zamanla başkanlık babadan oğla geçer olunca, en büyük serveti oluşturan sürüler de görünüşte kabilenin başkanında, fakat gerçekte babadan oğluna geçecek biçimde hep aynı erkek soyun mülkiyetinde bulunuyordu. Yukarıda İbrani soyundaki hanedanı gördük, her ne kadar hanedan sonra kesintiye uğradıysa da, İbranilerin yeni önderi Musa, Tevrat'ın ilk bölümü Genesis'te "sürülerin İbrahim'in öz hakkı" olduğunu söylüyordu.

İbrahim örneği, İbranilerin göçebelik aşamasında özel mülkiyete başladıklarını göstermekle birlikte, ilkel toplumdan çıkış başka başka topluluklarda başka gelişmeleri getirdi. Bu gelişmeler, bir yandan sürülerin giderek çoğalması, erkek kölelerin gitgide daha fazla önem kazanması şeklinde olurken, iş aletlerinin gelişmesi kadın kölelerin de sayısını arttırıyordu.

Böylece, erkek kölelerin yanında kadın köleler de (cariyeler, halayıklar) erkeğin mülkü olmağa başladılar. Özellikle, tarıma geçişle birlikte sürülere bakmanın yanında, toprağı işlemek de köle emeğini gerektirdi.

Tarıma geçilince, toprak bir üretim aracı olarak önem kazandı, gitgide öne çıktı, iş aletleri hüneri, beceriyi gerektirecek şekilde gelişti, daha önceleri basit eşyalara sahip olmak biçimindeki özel mülkiyet, yavaş yavaş üretim aracına sahip olmak şeklini aldı. Mülkiyet erkek elinde toplanır oldu. Toprak da ona ait olunca, tarım erkeğin nüfuzunu büsbütün arttırdı.

Nihayet, varılan gelişim düzeyinde, insanların elinde tüketebileceklerinden daha fazla ürün birikmeye başladı. Bu ise "ürün"ün "meta" olmasını (mübadele değeri kazanmasını) getirdi.

Ürünün metaya dönüşmesi toplumda zaten uç vermiş olan özel mülkiyetin asıl temelini oluşturdu. Miras hakkı eskisinden daha büyük önem kazandı. Ve en önemlisi insanlar da (köleler) meta olarak mübadeleye sokuldular. Böylelikle, üçüncü işbölümü olan ticaret doğuyor, komün toplumundan çıkılarak sınıflı topluma geçiliyordu.

Kölesi fazla olan tarafların elindeki ürünler de fazla olduğundan, bazen savaş yapmadan da aynı olarak, yani mal karşılığı bir başka malın (kölelerin) satın alındığı oluyordu. Böylece belli aşiretlerin elinde büyük servetler biriktikçe, onların içindeki bazı ailelerin, hatta bazı genslerin mülkiyetinde metalar hem araçlar, hem de ürünler toplanmağa başladı. Bir kabilde kölelerin çoğalması -ve ürünlerin kazandığı büyük önemle birlikte-kölelerin eskisi gibi aileye katılmış yeni bireyler olmaktan çıkıp, tam anlamıyla köle haline gelmeleri tek tek topluluklar

içindeki ilk sınıfsal ayrışmayı getirdi. Buna rağmen o toplumlarda birçok özgür insan da vardı. Ne ki, meta değişimi başlangıçta kabileler arasında yapılırken, zamanla aileler arasında yapılmaya başlandı. Bu, özgür ve eşit yurttaşlar arasında farklılaşmaları getirdi, derken koyunun birim olduğu para doğdu (para sonradan koyun postuna, post şeklindeki taş tabletler, en sonunda madeni sikkelere dönüştü.)

Tüm o gelişmeler erkeğin üstün konumunu pekiştirirken, birbirlerinden köle, sürü ve toprak elde etmek için kabileler arası savaşların kızışması, silahı ve ona sahip savaşan erkeği daha da güçlendirdi. Toplulukta demokratik usullerle seçilen askeri şeflerin nüfuzları çoğaldı. Maden işlemeciliğinin gelişmesiyle, özellikle demirin işlenmesiyle bu alanda da erkek üstünlük sağladı. Böylece kadın yavaş yavaş ekonomik yaşantının dışına itildi. Geriye kala kala soylara ait olan miras düzeninin değişmesi kaldı.

Servetlerin babadan oğula geçmesini sağlamak için anasoylu topluluktaki miras düzeninde bir değişiklik yapmak gerekiyordu. Çünkü anadan geçen miras zincirinde, ölen erkeğin mülkiyeti sürüler, köleler, topraklar, avadanlıklar kendi çocuklarına geçmiyordu, erkek ve kız kardeşlerine ya da kız kardeşlerinin çocuklarına veya annesinin kız kardeşinin (teyzesinin) çocuklarına geçiyordu. Çocuklar babalarının soyuna değil, analarının soyuna aittiler, soy zinciri kadın tarafında sürüyordu. Miras ana tarafından onun kandaşına geçiyordu. Servetin artışıyla ve erkeğin aile içindeki gücünün yükselmesiyle, bu miras düzenini değiştirme eğilimleri uç verdi, babalar mirasın kendi çocuklarına intikal etmesini istiyorlardı.

Ve Engels'in deyişiyle, "görünüşte çok basit görülen küçük bir değişiklikle" tarihin en büyük değişikliklerinden birisi yapıldı. Doğan çocuklar ana soyundan çıkarılıp, baba soyuna alındılar, analarının soyuyla değil, babalarının soyuyla çağrılır oldular. Mirasın hep aynı soy içinde kalması esas gelenek olduğundan, aynı soy denilince ananın soyu yerini babanın soyuna bıraktı ve böylece miras düzeni tamamen değişerek, erkeğin eline geçiverdi.

Böylece, meta üretimiyle ve özel mülkiyetle birlikte, mülkiyetin babadan oğla (erkek tarafına) aktarılmasıyla, kadının zaten ekonomik bakımdan önemsizleşmiş konumu, toplumsal bakımdan da -haklarını yitirmekle- tamamlanıyordu. Arkadan gelen tek-eşli aile, ataerkil düzenin ve erkek soylu miras hukukunun bir gereği oldu.

Ataerkilliğin hukuki araçları

Bölümü bitirmeden önce, çok sözünü ettiğimiz ataerkillik neydi, literatürde nasıl anlatılmaktadır, bu soruların yanıtını arayalım.

Ataerkil babanın kendi yönetimindeki toplum biriminde o birimin diğer fertleri üzerinde hukuki, sosyal ve ekonomik mutlak üstünlüğünü öngören sosyal sistemdi. Hukuk fakültelerinin ilk senelerinde Hukuka Başlangıç, Hukuk Felsefesi gibi derslerin yanı sıra Roma Hukuku okutulur.

Roma hukukunun ilkelerini temel alacak olursak, bu hâkimiyetin en önemli araçları şunlardı:

- Babanın, eşi ve çocukları üzerindeki hukuki hâkimiyeti (Patria potestas).
- Babaların egemenliğinin toplum genelinde zor yoluyla ve soylu bir üst sınıf eliyle icra edilmesi (Patriçiler).
- Çok tanrılıktaki, tüm tanrı ve tanrıçaların (eski Türkçeyle ilâh ve ilâhelerin) üzerinde bir

Baba tanrının mutlak hâkimiyetinin kabul edilmesi veya tek tanrılıkta tek bir Tanrı Baba'nın evreni tek başına yönettiğine inanılması.

● Baba tarafının anne tarafına hâkim olduğu bir akrabalık sistemi (Patrilineum).

● Soy ağacının bilinen ilk büyük atadan (Patriarch) başlatılması.

● Soyun babadan geçtiğinin kabul edilmesi.

● Miras hakkının baba soyundan geçmesi (Patrimonium).

● Kadının hanedeki konumunun kayınpederinin isteğine göre belirlendiği bir evlilik düzeni.

● Çocuğun, babasının adını sürdürmek hakkı ve görevi (Patronymikon).

● Babasız erkek çocukların korunma ve bir babanın (Patron) himayesine verilme hakkı (ama kızların bu haktan mahrum tutulması).

● Babanın, eşinden doğan çocukları tanıma veya reddetme hakkı.

● Babanın kan bağı (akraba) olmayan kişilerden evlatlık edinme hakkı.

● Kişinin doğduğu kentin resmi söylemde "Babaşehri", vatanının ise "Babayurdu" (Patria) diye anılması.

Görüldüğü gibi, parantez içindeki temel sözcükler hep "Baba"yla ilgilidir. Burada yazılı olan özelliklerin çoğu günümüz hukukunda yoktur, ama dünyayı çağdaş hukukun iyi-kötü belirleyici olduğu coğrafyalardan ibaret saymamak gerekir. Halen, yukarıda yazılı ataerkil düzende yaşayan yüz milyonlarca insan vardır. Türkiye'deki hukuk sistemi de çağdaş standartlara yaklaştırılmakla birlikte, o hukukun işlemediği ve çok sayıda insanın ataerkillik hâkimiyetinde yaşadığı kimsenin meçhulü değil.

Örneğin, miras hukukunuz mu çağdaş? Yapılan kadın araştırmaları arazi mülkiyetinin % 92 sinin erkeklerde bulunduğunu, sadece % 8 oranında kadının toprak sahibi olduğunu ortaya koyuyor. Miras çocuklara eşit intikal ediyorsa, niçin kadının toprağı yok? Kız çocuğu toprağı kocasına götürmesin diye, daha babasının sağlığında mı hukuki kılıf bulunuyor? Kocasını ölen kadınlara miras olarak toprak düşmüyor mu? Mirasın büyük bölümünün çocuklara geçtiği doğrudur, ama kadın-erkek oranı yarı yarıya olduğuna göre, ölen erkeğin kız çocuklarına kalan mirasın akıbeti nedir? Böylece, sorulara başladığımız noktaya geri dönmüş oluyoruz.

Hemen belirtmek gerekir ki, komün toplumundan çıkış, üretici güçlerin gelişmesine büyük bir ivme kazandırdı. Fakat,

a) toplumda sınıflaşmayı getirdi, ezen ve ezilen sınıfları ve ara katmanları doğurdu, insanın insan üzerindeki egemenliği şekillendi,

b) erkeğin egemenliğindeki toplum oluştu,

her sınıf ve katmandan erkek kadın üzerinde mutlak bir hâkimiyet tesis etti.

Anaerkil (matriarkal) toplumda ne özel mülkiyet vardı, ne kölelik, ne siyasi iktidar (devlet), ne de cinslerden birisinin diğerine tahakküm etmesinin temel kurumu olan çekirdek aile. Kadının toplumdaki üstün konumu, erkekleri kendi kölesi ve mülkiyeti gibi görmesi ve kullanması şeklinde değildi.

Ataerkil toplumda ise monogam evlilikle aile ortaya çıktı, kadın erkeğin mülkiyetine girdi, sadece evde çalışan insan olarak kadının işgücü değil, erkeğe haz veren insan olarak kadının bedeni ve cinselliği de erkeğin malı oldu. Batı dillerinde aile sözcüğü Latince'den gelir; "famulus =ev kölesi" demektir, bunun çoğulu olan "familia" ise bir erkeğe ait tüm köleler (köleler topluluğu) anlamındadır, erkeğin cariyeleri ve iş yapan köleleri gibi, eşi de o köleler topluluğunun içindeydi.

Buraya kadar yazdıklarım anaerkil toplumu yüceltmek için değildir, sadece erkeğin hâkimiyetinin bir doğa olayı olmadığını vurgulamak içindir.

Simone de Beauvoir "le Deuxieme sexe" (İkinci Cins) adlı kitabında şöyle diyor:

"Ana Tanrıçanın başparmağı altında insanlar soyun anneden geçtiği bir sistemde yaşıyorlardı, ama uygarlığın ilkel bir aşamasına hapsolmuşlardı... Kadının [ataerkillikle birlikte] değerini yitirmesi insanlık tarihinin zorunlu bir aşamasını temsil ediyordu, zira kadının saygınlığı onun pozitif değerinde değil, erkeğin zayıflığındaydı. Kadında, doğanın erkek için rahatsız edici gizleri bulunuyordu, ama erkek doğadan özgürleşince, kadının hane'sinden kaçırıldı... Böylece, ataerkilliğin zaferi ne rastlantıdır, ne de şiddete dayalı bir devrimin galip gelmesi."

Çoğumuzda bir koşullanma vardır, tarihte olup biten her şeyi asıl veri kabul ederiz, cereyan etmiş olandan sanki başka türlü mümkün değilmiş, o süreç mutlaka o şekilde, aynı tarihsel mecradan seyretmek zorundaymış gibi algılamaya yatkınsınız.

İlkel komün toplumundan ticaretle birlikte sınıflı topluma geçiş üretim güçlerinin gelişmesine uygun bir sosyal organizasyondur, ama bu noktada kadın niçin köleleştirildi, cinselliği baskı altına alınarak bedenine niçin yabancılaştırıldı, bunun toplumsal işlevi ve yararı neydi, bu soruların yeterli bir izahı yoktur.

Çünkü tek-eşli ailede ev işlerini ve çocukların yetiştirilmesini gerekçe göstermek ikna edici değil. Hem köleciler, hem de feodal toplum evrelerinde, sadece en üst sosyal sınıfta değil, genişçe orta katmanlarda da ev işlerini anne yap-

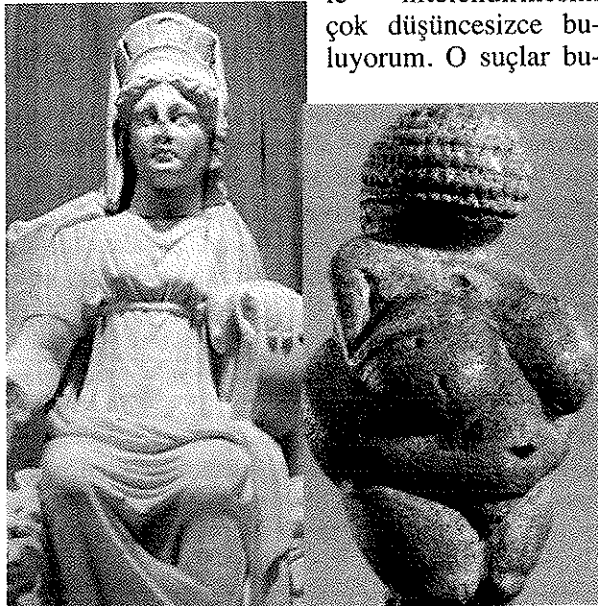
miyordu, çocuğu da o yetiştirmiyordu.

Niçin yeni sosyal örgütlenmede kadın ve erkek toplumsal üretime (dolayısıyla sosyal yaşama) birlikte katılmadılar?

Erkeğin egemenliği, sadece egemen sınıfla sınırlı kalsaydı, belki erkeğin egemenliği=sınıfın egemenliği diyebilirdik, ama en alt katmanlara kadar erkek kadına mutlak egemen oldu.

Erkeğin egemenliği, bir sınıfın diğer sınıflara egemenliği biçiminde yansımadı, her sosyal sınıfın veya katmanın içinde de erkek kadına hükmetti. Kadın tarih boyunca o denli aşağılanmış, öylesine baskı ve şiddet altında tutulmuştur ki, bunu üretim sürecinin bir gereksinmesi kabul etmek mümkün değildir.

Örneğin, Türkiye'de erkeklerden oluşan aile meclisi kararlarıyla genç kadınların öldürülmesini veya bekâret tabusunun "çağdışı" sözcüğüyle nitelendirmesini çok düşüncesizce buluyorum. O suçlar bu-

gün için "çağdışı" ise, demek ki, "çağ içi" oldukları dönemler vardı. İnsanların yarısını sosyal yaşamdan dışlamak, eve kapatmak, toplumun küçük kadınları olan kız çocuklarını baskı, şiddet ve çarpıklık içinde yetiştirmek, tarihin hangi döneminde, hangi toplumsal gereklilikle açıklanabilir?

Cinayetlere "töre cinayeti" demek ister istemez suçu toplumsal göstermek, o törenin doğduğu yüzyıllardaki kadın katili zihniyeti aklamak, o törenin bugüne ulaşmasını kabullenmek anlamına geliyor.

Gelenek veya töre denildi mi, belli bir dönem belli bir toplulukta uygulanan ve genellikle işlevli oldukları (veya sanıldıkları) için kalıcılaşan ilkeler, kurallar, inanışlar, alışkanlıklar anlaşılıyor. Kadının bedenine mülkiyet koymak, erkekte asla aranmayan, hatta ayıplanan bekâreti kadına mutlak şart koşturmak, evleninceye dek cinselliğini ve bedenini ona yasaklamak hangi üretim süreciyle veya gerekli sosyal ilişkiler sistemiyle açıklanabilir?

Anaerkil yapının çözülmesiyle kadının ezilmesi, dışlanması, şiddetli bir baskı altına alınması başlamıştır. Toplumsal yaşamdan ve onun resmi ideolojisinden, sanat yapıtlarına dek kadın aşağılanmış, zavallı, aciz, budala yerine konulmuştur. Yetmemiş, kötülüklerin anası, fenalığın simgesi haline getirilmiştir.

Tek eşli aile fuhuş eşliğinde yaşadı

Bilindiği gibi, aile kadın için tek eşlilik. Ailenin belirmesiyle birlikte fuhuş da doğmuştur. Evli kadın evine kapatılıp mutlak surette tek erkeğe mahkûm edilirken, erkek hem kölelik sistemi gereği cariye satın alarak çok kadınlı cinsel yaşamını sürdürmüş, hem de fahişelerin bedenini kullanmıştır.

Anaerkil dönemin kutsal rahibeleri, şimdi saray, köşk ve diğer varlıklı evlerdeki dansözlerle, lir, harp çalan güzel kadınlara dönüşmüştür. Kentlerde fuhuş evleri açılmıştır, köleler hariç her sınıftan erkeğe (her keseye) göre cinselliği satın almak mümkündür.

Antik Pompei kentini açıklayıcı bilgilerle gezener görmüşlerdir: O dönemin zengin ve canlı bir kentindeki toplumsal yaşamın çeşitli veçheleri gibi, fuhuşun da yeri açıkça belli olur.. M.S. 79'da Vezüv'ün püskürmesiyle tamamen küller ve tüfler altına gömüldüğü için, 19. yy. başlarındaki kazılarla ortaya çıkarılana değin bozulmadan kalmış bu antik kentin binalarının önemli bir bölümü, iç mekânlardaki yaldızlı tezyinata veya boyalara varıncaya değin, tüm özellikleriyle, işlevleriyle -bugün bile içinde

oturulabilecek kadar- canlı ve sağlamdırlar.

Genelevlerin kent agorasından sonra en önemli ortak mekân olduğu görülmektedir. Fresklerin, duvar resimlerinin, heykellerin, kabartmalı küvetlerin kayda değer parçaları Napoli -ve hatta Roma- Ulusal Arkeoloji Müzelerine kaldırıldığı halde, kimi zengin evlerindeki büyük mermer küvetli, duvarları fallüs kabartmalı veya cinsel birleşme tasvirli özel seks odaları evin erkeğinin çok sayıda kadınla yaşadığı cinselliğine --veya misafiri erkeklerle birlikte kadınlarla eğlenmeğe ne denli önem verdiğini sergilemektedir. Grup seksi dâhil her türlü cinsellikten alınan bütün o hazlar, evli kadınlar için değil, sadece erkekler ve onların kadın-erkek fahişeleri içindir.

Ne acı bir realitedir ki, Eski Yunan ve Roma kentlerinde kadınların sosyal ve kültürel yaşama katılmaları, toplumda yer edinmeleri ancak fahişlikle mümkündür.

Tarih kitapları, kadınların kültürel ve sosyal gelişmelerini özel olarak eğitilen, sanattan, müzikten, tiyatrodan anlayan, lir çalan, güzel sesiyle şarkı söyleyen, görgülü -- bilgili yetiştirilen (Orta çağ Avrupa'sında Fransızca'dan gelme "courtisane" sözcüğüyle anılacak olan) pahalı ve kibar fahişelere bağlamaktadırlar. [Not: Courtisane, aynı dildeki court=saray sözcüğünden türemiştir. Salt bu anımsatma bile, neyin ne olduğunu açıklamıyor mu?]

Courtisan'lığın mitolojideki en ünlü simgesinin hangi tanrıça olduğuna birazdan değineceğiz.

Yunan mitolojisinde kadın

Batı merkezli kültür hegemonyası nedeniyle yazılı metinlere en çok aktarılan, tiyatro, edebiyat, heykel, resim, mimari ve nihayet sinema sanatlarında en çok geçen mitoloji Yunan mitolojisidir (Roma mitolojisi aşağı-yukarı aynı tanrılar-tanrıçalar ailesinin tekrarıdır, sadece isimlerin çoğu değişmiştir. Bu nedenle, Batı'nın kültür birikiminin ayaklarından birisi Yüdahe-Kristiyan (Yahudi - Hristiyan) kültürüyse, diğeri Eski Greco-Romen (Antik Yunan-Roma) mitolojisidir.

Mitolojideki tipolojileri ölümlüler ve ölümsüzler diye özgül bir ayırma tabi tutarsak, kadın kahramanlar da bu ayırımın içine girerler. Ama böyle bir ayırım toplumsal simgeleştirme olarak hiç bir şey ifade etmez. Çünkü ölümsüzler ne denli ilâhi (tanrısal) olurlarsa olsunlar, insanüstü kudretlerine, gizlerine ve mistik özelliklerine rağmen-tıpkı hayatta karşılaştığımız reel insanlar gibidirler. Yalan söylerler, hile yaparlar, âşık olurlar, kıskanırlar, öç alırlar, kadınlara cinsel tacizde bulunurlar, korkarlar, üzü-

lürler vb. Kısacası, tüm olumlu ve olumsuz yanlarıyla gündelik hayattaki insanlar gibidirler.

Kadınlar için de aynı şey söz konusudur. İster ölümlü, ister ölümsüz olsun, kadın tiplerini toplumdaki genel kabullerin, anlayış ve algılayışların ya da önyargıların dışında değildirler. Bu saptamaya sadece bir ek yapmak gerekiyor: Bazı kadın tanrıçalara atfedilen olumlu ve saygın özellikler (yukarıda bereket tanrıçaları vesilesiyle andığımız gibi) ataerki toplum öncesinden kalmış bir mirastır, gelenektir.

Önce, kadın düşmanlığının Yunan mitolojisindeki bazı çarpıcı örneklerine değinelim. Bunlar arasında en hakaretâmiz olanı, en çirkini Pandora efsanesidir.

Pandora daha sonra Yahudi-Hristiyan-Müslüman dinlerinde de başka şekillerde (Havva / Ava olarak karşımıza çıkacak) kadını kötüleyen bir imgedir

Pandora:Yunan mitolojisinde insanlığın sembolü bir erkektir: Prometheus başlangıçta Olympos katındayken, tanrılara karşı ve insandan yana bir suç işler, mitolojideki demirci ustası Hefistos'un yanına gider, ateşi bir kamyı içinde gizlice Olympos'tan çıkararak insana verir ve Olympos'tan kovulur, (bu nedenle insanlığın simgesi haline gelmiştir.) En sonunda ceza olarak, Kafkas'larda bir kayaya zincirlenir ve ebediyete kadar ciğerini bütün gün bir kartal yer, geceleyin ciğeri tekrar büyür. Bir rivayete göre bu ceza 30 yıl, bir başkasına göre 30.000 yıl sürmüştür. Bir diğer anlatıda Herakles okuyla kartalı öldürür, Prometheus zincirlerini kırar, vb. [Kafkas Mitolojisine göreyse, Prometheus Çerkes'tir.]

Prometheus'un tanrılara karşı ve insandan yana -daha önceden-- işlediği bir suç daha vardır: Büyük bir öküzü keser, etleri kemiklerinden ayırır, kemiklerin üzerini yağla sıvar, lop etleri öküzün postuna doldurur, Zeus'a iki kümeden birisini seçmesini söyler. Seçmediği küme insanın olacaktır. Zeus yağla kaplı kümeyi daha kıymetli sanarak tercih eder. Böylece, kemikler tanrılara, et insanlara düşer.

Çok hiddetlenen Zeus insanı cezalandırmak için kilden eşsiz güzellikte bir kadın yapar, ona hayat verir. Bu insan İLK KADIN'dır. Tanrılar kadını nadide armağanlarla bezedikleri için adına "hepimizin (tüm tanrıların) armağanı" anlamında Pandora derler ve yeryüzüne gönderirler. Pandora beraberinde bir kutu götürmektedir, kutu veba ve tüm öldürücü hastalıklarla, delilik, elem, sefâlet, kötülük, ihânet, belâ, erdemsizlikle doludur.... Kötü olan ne varsa hepsi kutunun içindedir.

Prometheus kendisine elinde kutusuyla gön-

derilen bu armağını kabul etmez. [Eski Yunanca'da Prometheus, "önceden gören" demek.] Pandora bu kez Prometheus'un kardeşi Epimetheus'a gider (Epimetheus ise "sonradan gören" demektir.) Prometheus "tanrıların göndereceği hiç bir armağını kabul etme" diye kardeşini uyarılmış olmasına rağmen, Epimetheus Pandora'nın büyümlü güzelliğine tutulur.

Genişçe bir öyküsü Hesiodos tarafından "İşler ve Günler"de anlatılan (M.Ö. 8. yy.), ama başka versiyonları da bulunan Pandora efsanesinde, kimilerine göre merakı, kimilerine göreyse salt kötülüğü nedeniyle Pandora kutunun kapağını açar ve bütün fenalıklar, lânetler tüm dünyaya onun elinden yayılır. (Bazı anlatılarda, Pandora'nın kutuyu kendisinin açmadığı, Epimetheus'a açtırdığı söylenir.) Zeus'un gönderdiği kutudaki tüm kötülükler arasında, sadece tek bir iyi şey vardır, Umut'tur (Elpis), ama o kutunun içinde kalır.

Hesiodos erkeklere, "kadının tatlı diline, güzel görünüşüne kanmamaları, kadınlara inanmamaları" için öğütler verirken, Samos'lu (Sakız'lı) Semonides aynı efsaneden yola çıkarak, kadınları "Zeus'un bize yaptığı en büyük kötülük" diye tanımlıyor. "Pandora'nın kutusu" deyiimi ise Batı dillerine olumsuzluğuyla girmiştir.

Üç semavi dindeki "Adem ile Havva" efsanesinde de kadın Yasak Meyve için erkeğini kandıran, onu da, kendisini de cennetten kourduran yaratıktır. [Anlaşıldığı kadarıyla, Pandora'nın kötülüğü ile Prometheus'un Olympos'tan

kovulması birleşmiş olmaktadır.]

Pagan dönemindeki kadın düşmanlığı, tek tanrılı dinlere geçince daha da azmıştır. Ön Asya kökenli ilk semavi din olan Yahudi'lik ve onun doğduğu İbrani kavmi, sonraki adıyla İsrailoğulları, adı üstünde fazlasıyla erkekti. Yahudilikteki kadın düşmanlığı orada kalmamış, Hristiyanlığa da intikal etmiştir. Kilise uzun süre kadını "instrumenta diaboli" (şeytanın âleti) ilân etmiştir, Yeni Ahit Âdem'in başına gelen "nice binlerce acı"nın Havva yüzünden olduğunu buyurur.

İslamiyetin kadına bakışını ise hepimiz yeterince biliyoruz.

Pandora ve Havva benzetmesini 16. yy. ressamlarından Cousins "Eva Prima Pandora" tablosuyla resimlemiştir.

Gelgelelim, Pandora efsanesi sanatta fazlaca işlenmeye değer görülmemiştir, Giacomo Rosso'nun Paris'te önemsiz bir müzede "Pandora Kutusunu Açıyor" diye bir tablosu vardır. Pandora efsanesi adına yapılmış bir opera veya müzikal yok. Sinemada sadece iki filmin adında Pandora bulunur: Alman komünist yönetmen Pabst'ın sınıf atlama konusunu işlediği bir sosyal drama olan "Pandora'nın Kutusu" (1928) ve Britanyalı Lewin'in Ava Gardner ve James Mason'ı oynattığı yarı fantastik filmi "Pandora ve Uçan Hollandalı" (1951.)

Kadın düşmanlığını simgeleyen efsanenin erkek icadı olduğu besbelli, ama kadının en fazla aşağılandığı bu öyküde bile, Pandora sadece bir aracıdır. Dünyaya kötülükleri gönderen tanrılar tanrısı Zeus'tur. Kötülüğün kaynağı Olympos'ta hüküm süren ataerkil despottur. Evet, eğer kadın-erkek meselesi söz konusu olacaksa, o despot, kadın değil erkektir.

Zeus: Kadın düşmanlığı-ve seksizm-konusunda Yunan efsanelerindeki Zeus (Roma'da Jupiter) karakteri üzerinde durmadan olmaz.

Tanrılar katının başındaki bu şahıs, ilginç bir şekilde, olumsuz bir tiptir. Elinde şimşekleri vardır, oraya buraya çakarak şiddet saçar. Zeus sevilen değil, korkulan bir kişiliktir. Herkes onun gazabından çekinir. Ayrıca hilekâr ve sahtekârdır.

Kindardır, intikamcıdır. Egoist mi egoisttir. Onun adaletinden ve hakkaniyetinden değil, nefretinden, kurnazlıklarından söz edilir. Kısacası, Zeus'u gökten yere indirecek olursak, şer-

rinden korkulan müstebit bir dünya hükümdarının profilini buluruz.

Ama burada konumuz Zeus değil, erkek kütü ve kadın düşmanlığı olduğundan, tanrılar tanrısının olumsuz özelliklerini öykülerle tek tek sıralamak yerine, sadece Zeus'un kadınlara yaklaşımını örneklerle anacağız.

Erkek egemenliğinin önde simgelerinden olan Zeus, dolayısıyla kadın düşmanlığının yani kadını cinsel haz aracı gibi gören erkek zihniyetinin baş temsilcisidir:

1- Yedi kez evlenmiştir, eşlerinin adı Metis, Themis, Eurynome, Demeter, Mnemosyne, Leto ve Hera'dır.

2- Cinsel tacizci ve tecavüzcüdür. Bizim Yeşilçam filmlerindeki "Tecavüzcü Coşkun" Zeus'un yanında sempatik kalır.)

3- Altın ışık hâline bürünüp Danae'ye, satır kılığına girip Antiope'ye, alev olup Aegina'ya, kuğu olup Leda'ya, beyaz boğa olup Europe'ye (Avrupa'ya) tecavüz etmiştir.

4- Sayısız aşk maceralarının ve tasallutlarının kurbanları arasında Alkmene, Anaxithea, Kallisto, Karme, Kassiopeya, Dia, Dione, Elara, Elektra (bu Elektra, Agamemnon'un kızı Elektra değil), Hesione, Io, Maya, Neara, Niobe, Okyanus Pluto'su, Protogenya, Semele, Styx, Tavgete, Thalia, Tymbris ve daha nice nimfa'lar (su perileri) ve ölümlü kadınlar vardır. Baş tanrının iğfal ve kız kaçırma öyküleri, zamanına ait heykel, kabartma, çömlek-vazo desen ve resimlerinden Michelangelo gibi büyük ressamların tablolarına değin klasik sanata geçmiştir.

Helena: Yukarıda iki vesileyle değindiğimiz Troya Savaşı efsanesine, şimdi de kadın açısından bakalım.

Bu savaş, o mitolojideki en büyük öyküdür ve birçok mitolojik karakter efsanede yer almıştır. "İlyada" başta olmak üzere birçok antik Yunan destanı, Aeskhillios, Sophokles ve Euripides'in çeşitli tragedyaları, ya da bir takım efsaneler, şiir, heykel, resim, kabartma, fresk, desen bu öyküden esinlenir.

Her ne kadar, öykünün önde gelen kahramanlarının çoğu Aekhillios (Aşil), Hektor, Aias (Ajax), Odysseus, Philoktetes, Paris, Menalos, Diomedes, Priamos, Phoenix, Nestor gibi erkek kahramanlar idiyse de, efsane ve bağlntılarında doğrudan yahut dolaylı olarak öykü ve etrafındaki (önce ve sonrasındaki) olaylarda kadınlar pay sahibidirler.

Şimdi "kadın parmağı"na burada bir miktar ayrıntılı olarak eğilelim.

Bilindiği gibi, savaş Troya kralı Priamos'un oğlu Paris'in, Sparta kralı Menalos'un eşi Hele-

na'yı Troya'ya getirmesiyle başlar. Yani savaş "kadın yüzünden", daha doğrusu "kadını paylaşamamak yüzünden" çıkmıştır. Savaşın hiç de Helena yüzünden çıkmadığını, Menalos'un altın ve mal için sefere çıktığını Aeskhillios'un "Agamemnon"undan öğrenmiştik. Fakat bir an, efsane içinde kalalım ve olayın öncesine gidelim.

Helena da, Paris de bu olayı yaşamaya yazgılıdır. Yani, olacaklar onların iradelerin üzerindedir, buyruk yüksek yerden, Olympos'tan gelmiştir. Ama anlatının o kısmında da "kadın parmağı" vardır, Paris'in yazgısını buyuran ilâhi kudretin içinde de dişi cins bulunmaktadır. Şimdi bu tanrısalığı (ya da daha doğrusu tanrıçasallığı) görelim.

Helena, şimşekler çakan Zeus'un sayısız tecavüzlerinden birisinin ürünüdür. Bir gün kuğu kılığına girerek Lakmedaemon kralı Tindareus'un eşi Leda'yı hamile bırakır. Helena, annesinin karnından çıkan kuğu yumurtasından insan olarak doğar. Anne bir, baba ayrı kardeşlerinden birisi, altınla ilgili değinmede de andığımız gibi, Klytaimnestra'dır. [Başka bir versiyona göre, İntikam Tanrıçası Nemesis kaz kılığında gezerken, Zeus kuğu haline girip, onunla birleşir, oluşan yumurtayı çobanlar Leda'ya verirler, yumurtadan çıkan bebek Helena kralın sarayında onun evlatlığı olarak yetiştirilir.]

Helena büyüyüp genç kız olduğunda artık güzelliği dillere destandır. Nice yiğitler, prensler, hükümdarlar talibidir. Ne var ki, Helena'nın yazgısı tanrıça Afrodite tarafından çizilecektir. Çünkü yıllık dini törenlerin birisinde Tindareus Afrodite'ye adak sunmadığı gibi, onu küçümseğini belli etmiş, pek hiddetlenen tanrıça öç almak için, kralın her üç kızını da (Klytaimnestra, Timandra ve Helena'yı) zina suçuyla lekelemeye ahdetmiştir. [Euripides'in "Orestes" piyesi, ayrıca Hyginus ve Apollodorus'un kitapları.]

Helena evlenecek yaşa geldiğinde, babalığı kızına talip olan erkekleri saraya çağırır, o kadar çok erkek koşup gelir ki, sonuçta Odysseus'un önerisiyle evleneceği erkeği babasının değil, Helena'nın seçmesine karar verilir. Kralın tek şartı vardır: Genç kız kimi seçerse seçsin, diğer erkekler onun tercihiine saygı göstereceklerine ve o erkeği hayatlarının sonuna kadar savunacaklarına dair peşinen ant içeceklerdir (Hesiodos, Apollodorus, Pausanias, Hyginus ve Ovidus.)

Yemin töreni yapıldıktan sonra Helena Menalos'u seçer. Helena'nın evliken Paris'le Troya sarayına giderek kocasını terketmesi mitolojide yazgı da olsa, olayı, efsanenin kaynaklandığı toplumda bir kızın evleneceği erkeği seçmesine karşı gösterilen hoşgörüsüzlüğün bir

yansıması diye görmek doğrudur. Öykünün kadına ilişkin başka bir yönü daha vardır. Kralın, öneri sahibi Odysseus'a armağan olarak Penelope'yi vermesi anlatıya tamamlayıcı bir negatif boyut daha katar.

Zira erkeğini kendisi seçen kadın (Helena) yadsınırken ve felaketlere sebep olurken, kocasını kendisi seçmeyen ve erkeğe ödül olarak verilen, iradesinin dışında biriyle evlendirilen Penelope yüceltilir: Çünkü sefere çıkıp kimisine göre 20, kimisine göre 30 yıl dönmeyen kocası Odysseus'u sadakatle bekler, iffet sembolü olarak mitolojiye geçer. Evli olduğu adamlar ruhsal ve cinsel her türlü ilişkiden ve eşiyle bir arada yaşamaktan yoksun kalan, günlerini, aylarını... Yıllarını gergef işleyerek geçiren Penelope'nin doğa dışı, insanlık dışı yaşamı kadınlığın erdemi, erdemliliğin de timsali gibi gösterilir.

Buna karşılık, üç kız kardeşin diğer yazgısı Klytaimnestra sefere giden kocasını beklemez, onun kuzeniyle aşk yaşamaya başlar, ef-sane sadakatsiz kadının suçluluğunu şiddetlen-dirmek için onu katil de yapar, kocası dönün-ce âşığının yardımıyla Agamemnon'u öldürmek-le damgalar.

Anlaşılan, Eski Yunan'da sefere çıkan erkek-ler geride bıraktıkları eşlerine güveniyorlarmış, Odysseus, Agamemnon, Troya'ya giden Akha'lı diğer evliler ya da Odysseus'la Altın Post se-fesine çıkan diğer erkekler gibi örneğin.

Çağa geldiğimizde erkek geride bırakacağı kadına güvenmez olmuştu ki, haçlı seferlerine çıkan çapulcu ordularının başındaki soylular eş-lerine bekâret kemeri takıp kilidin anahtarını yanlarında götürmek gibi dâhiyane bir yöntem bulmuşlardı. Emre Caner'in R. Lewinshon'dan aktardığına göre (a.g.e., sf. 92), Tanrı adına ve de İsa aşkına Mukaddes Topraklara giden er-kek orduları bir yıllık sefer için 13.000 kişilik fahişe konvoyları götürüyorlar, ama geride bı-raktıkları eşlerinin cinsel organlarını kilit altına alıyorlarmış.

Neyse ki kadınlar esaret kemerlerinden kur-tularak, bedenlerinin ve ruhlarının isteğini yeri-ne getirmenin yolunu buluyorlarmış, Hüseyin Kılıç'ın "Batıda Kadın ve Cinsellik" kitabında yazdığına göre, tek anahtarı olan kilidi ya çi-lingire açtırıyorlar veya bir kaç beden zayıfla-yarak kemeri kalçalarından çıkarıyorlarmış.

Pek de iyi ediyorlarmış. Kadın mülk olduğu için iffet ve sadakat söz konusu oluyor, onun sahibi-efendisinde ise o denilenler aranmıyor. Örneğin, iffet kelimesi niçin erkek için yoktur da, sadece kadın için vardır? Eşinin iffetini, sa-dakatini bu şekilde -üstelik de hiç de sağlıklı

olmayan, enfeksiyona, cilt hastalıklarına yatkın olan bu yöntemle- güvence altına alan, daha doğrusu aldığını zanneden Haçlı savaşçıları, ça-dırlarda, örtülü arabalarda fahişelerle halvet olurlarken, her nasılsa günaha girmiyorlardı. Halbuki bir sonraki paragrafta göreceğimiz gi-bi, Tanrıları da, onun Oğlu da fahişeyle yatma-yı erkeğe çok kesin dille yasaklamıştı.

Yakın yıllarda Türk Ceza Kanununda yapı-lacak değişiklikler nedeniyle hayli tartışılan zi-na konusunda üç Semavi dinin temel Kutsal Kitaplarında yazılı müşterek ilahiyatın ne dedi-ğine bakalım

Eski Ahit'in ilk beş kitabının "Mısır'dan Çı-kış" (Exodus) 20/2-15'te anılanında, On Emir'den birisi "Öldürmeyeceksin" ise, diğeri "Zina etmeyeceksin" dir. Aynı emir, "Yasanın Tekrarı" (Deuteronomion) bölümünde de tekrar-lanır (5/18.)

Yeni Ahit'te Aziz Pavlos'un Korintoslulara I. Mektubunda (6/13-20) şöyle denilmektedir:

"...Beden zina için değildir, Rab içindir. Rab da beden içindir... Bilmiyor musunuz ki, beden-leriniz Mesih'in parçalarıdır. Öyleyse, Mesih'in parçalarını alıp, bir fahişenin parçaları mı ya-payım? Asla! Bilmiyor musunuz ki, bir fahişey-le birleşen kişi onunla tek beden olur. İkisi tek ten haline gelir... Zinadan kaçın. İnsanın işle-diği başka her günah beden dışıdır. Ama Zina eden kişi, kendi öz bedenine karşı günah işle-miş olur. Hem bilmiyor musunuz ki, bedeniniz içinizdeki Kutsal Ruh'un mabedidir, o size Tan-rı tarafından bahşedilmiştir ve siz kendinize ait değilsiniz." [Yeni Ahit'in Martin Luther tarafın-dan yapılan Almanca çevirisinden, Ant. Gide-onbund, 1967, sf. 188.]

Kur'an'da ise şöyle deniliyor:

"Onlar... Allah'tan başka mâbud beklemeyenler, haklı bir dava dışında insan öldürmezler (çün-kü O, öldürmeyi yasaklamıştır), zina etmezler, bunları yapan cezasını çekecek, Mahşer Günü cezası ikiye katlanacak ve tövbe etmedikçe hiç bir zaman affa mazhar olmayacak..." (Furkan suresi, 25/68-70.)

"Ey peygamber! İman eden kadınlar sana gelip Allah'a şirk koşmayacaklarına, hırsızlık yapmayacaklarına, zina etmeyeceklerine, çocuk-larını öldürmeyeceklerine, başkalarına, kendileri-nin icat ettikleri korkunç bühânlar atmayacak-larına ve adil ya da iyi şeylerde sana itaatsiz-lik etmeyeceklerine dair yemin ederlerse, ye-minlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağ-firet dile. Hiç şüphesiz, Allah Gafur'dur, Ra-him'dir." (Müntehine s., 60/12.)

"Zinaya zinhar yeltenmeyin! Çünkü o kerih ve ahlâksız bir şeydir." (İsra s.,17/32.)

“Zina eden erkeğin ve zina eden kadının her birine yüz kamçı vurun. Ve merhamet etmeyin, zira Allah'a ve âhiret gününe içten inanıyorsanız, Allah'a itaatsizlik etmiş olursunuz. Cezalandırılmalarına çok sayıda mümin şahit olsun.” (Nûr s., 24/2.) [Kur'an (zamanının önde gelen Arapça-İngilizce çevirmeni N.J. Davud'un İngilizcesinden) Penguin Y., Middlesex, 1983, sf. 213, 268, 236 ve 214.]

Dikkat edilirse, Kur'andaki zina kelimesiyle, İncil'deki zina kelimesi örtüşmüyor. Kur'an zina'yı -kiminle olursa olsun, kim yaparsa yapsın- evlilik dışı cinsel ilişki diye anlarken, İncil, yukarıdaki alıntılarda da açıkça ifade edildiği gibi, bir erkeğin bir kadın fahişeye yatmasını kastediyor. Baktığım İncil çevirilerinin Türkçe olanında kelime “zina” diye geçerken, Almanca, İngilizce ve Fransızca'sında fahişeye yatmak anlamındaki kelimeler seçilmiş, üç çevirinin hiç birinde evlilik dışı ilişki anlamındaki “Ehebruch, adultery, adultère” kullanılmamış.

Bu anımsatmayla söylemek istediğim şey, İncilin bu çok açık günah ilânına rağmen, Papanın ve piskoposlarının takdislerle, dualarla, ayinlerle uğurladıkları kutsal ordular, resmen ve alenen on bini aşkın fahişeyi “günah yataklarıyla birlikte” yanlarında götürüyorlardı.

Hangi din, hangi inanç, hangi İsa, hangi Tanrı yasağı? Bütün o sözlerin koca bir sahtekârlık olduğu besbelli. İsa “komşunu sev” demişse, komşun olmayı (uzaktaki Müslümanı, Yahudiyi) katlet, kıymetli nesnelerini gaspet mi, demiş? Aşk para için yapan kadını yasaklamışsa, savaşa giderken yanında onlardan götürmece cevaz mı vermiş? Bütün bunların yapılmasına din adamları önyak olsun mu, istemiş?

Ve asıl önemli olanı, Kilise denilen ruhani hiyerarşiyi kendi mi kurmuş, o kişileri bizzat mı atamış? Adına davranan din adamlarına noterden vekâletname mi, devletten mühürlü yetki belgesi mi vermiş? Din adamı ne demek? Bir toplumsal örgütlenme. Tanrı dediğiniz ise, adı üstünde tanrısallık, ilâhîlik. Ne yerededir, ne göktedir, ne dünyadadır, ne kâinattadır, her yerededir, hiç bir yerededir...Dede Erenlerin dediği gibidir.

İlâhiliğin böyle bir örgütlenmeye ve vekâlet müessesesine ihtiyacı mı var? Pagan dönemini, onun tanrılarını ve tapınaklarını reddettiniz, tanrıyı teke indirdiniz ve öbürleriyle kıyaslanmayacak denli olağanüstü mistik, metafizik bir yere yücelttiniz, (bu haliyle insana yabancılaştırdınız, insanlar eskiden İnnana'nın, Damuzi'nin, Zeus'un iyiliklerini de kötülüklerini de biliyorlardı, onları insanüstü fakat gene de kendileri gibi, görüyorlardı, tek tanrılık ise tapınılanı do-

kunulmaz, erişilmez ve eleştirilmez kıldı.) Eski dönemin tanrılarını kaldırdığınız ama tapınağı ve tapınmayı kaldırmadınız, tapınma yerlerine başka isimler buldunuz, sinagog dediniz, kilise dediniz, toplanmak fiilinden cami dediniz, fakat paganların mabet töresini korudunuz. Bir mekânda buluşup birlikte tapınan (ayın yapan) pagan toplumu insanların alışkanlıklarını tek tanrılı toplumlara taşıdınız, ortak ibadetleri kurumlaştırdınız, hatta eski dönemin müzikli veya melodili ayinlerini de tek tanrılı dine taşıdınız, tanrının müziğe ihtiyacı mı vardı, ayrıca sizin müziğinizden siz hoşlanıyorsunuz, evrendeki onca gezegenin hâkimi, niçin oturup sizin müziğinizi dinlesindi?

Çok tanrılı dönemdeki tanrılar bir çeşit insan gibi olduklarından, insanlar hoşuna gider diye ayinlerinde kendi müziklerini ve çalgılarını tanrılarına dinletiyorlardı, bu normaldi, ama Tanrı teke inip, o denli gökselleşince siz gene de müziğinizi dinletmeğe devam ettiniz. Besbelli ki, o müzik Tanrı için değil, kendiniz içindi. Kısacası, ritüeller değişti, ama ritüelcilik kaldı.

O ayinleri eski dönemdeki gibi din adamları yönetmeye devam etti. Oysa “Tanrıyla kul arasında” bir aracıya niçin gerek oldu? Marx'ın dediği gibi, Hahamlık, rahiplik, imamlık bir meslek olmuştur? İnsanın geçimini Tanrı üzerinden kazanması, ruhaniyeti meslek yapması size aykırı gelmiyor mu? “Peki, o adamlar nasıl geçinsinler?” diye bir soru bile olmamalı. Siz kiliseleri, sinagogları, camileri kaldırdınız, onları toplumda sadece tarihsel eser olarak değerlendirin, tarihsel eser değerleri yoksa başka sosyal amaçlarla değerlendirin. Değil mi ki ibadet “Allah ile kul arasındadır” diyorsunuz, bırakın, evinde, tarlasında ya da şehir parkında veya belediye otobüsünde...istediği her hangi bir yerde ibadet etsin, dua etsin, namaz kılsın. Yahudiler Şabbat'ta, Müslümanlar Ramazan ya da Kandil günlerinde oruç tutarken nasıl ki, hahama ve imama ihtiyaç duymuyorlarsa ve o yaptıkları da Tanrıya ibadet etmek ise, diğer ibadetlerini de o şekilde aracısız yapsınlar.

Daha doğrusu hiç yapmasınlar.

O insanlar ibadeti borç bildiklerinden dolayı öyle yapmakla manevi huzur duyuyorlar, öyle yaparak kendilerini Tanrıya (ve Cennete) yakınlaştırmış hissediyorlar.

Oysa Tanrının kendisine ibadet edilmesine (tapınılmasına) niçin ihtiyacı olsun? Mademki, sizden önceki pagan devri, İslamiyetin deyimiyle “Cahiliye Devri”ydi ve mademki, Cahiliye Devri sona erdi, siz niçin hâlâ Cahiliye'nin cahil törelerini, ritüellerini sürdürerek tapınmayı

şart koşunuz?

Tapınmanın da tapınanın da, Allah'la kul arasındaki din adamının da her tek tanrılı dinin kendinden önceki "Cahiliye Devri"nde kalması gerekmez miydi? Fakat siz tanrıya ibadet etmeyi insana borç kıldınız. Tanrı insan mı ki, insanlar gibi alacağı-vereceği olsun, insandan ne alacağı olabilir ki, insan ona borçlu olsun? Kaldı ki, pagan Kureyş'in kutsal mabedi Kâbe'de her biri bir tanrıyı temsil eden putların en büyüğü Baş Tanrı'ydı ve Adı Allah'tı. Yani Allah adını İslamiyet icat etmedi, o sadece diğer tanrıların tamamını kaldırdı, sadece Allah'ı Tanrı kabul etti. Sonra o Tanrı, elçi seçtiği Muhammed Mustafa'ya mesajlarını sureler ve ayetler halinde nâzil etti (indirdi). Peygamber onları kâtiplerine deriler üzerine yazdırdı, hâfızlara ezberletti, Halifesi Osman da 30 cüz halinde topladığı o metinlerle Kur'anı kutsal kitap haline getirdi.

Müslümanlar ibadeti "Allah rızası için" yaptığımızı söylerler. Sizin ibadetinize ihtiyacı mı var? Birinden iyilik gördüğünüzde teşekkürünüzü "Allah razı olsun" diye ifade edersiniz, iyilik gören sizsiniz, niçin teşekkürünüzü Allah'ın üstüne yıkıyorsunuz?

Paris'in yargısı ve yazgısı: Bir adı da Alexandros olan Paris doğmadan önce, annesi Hakabe rüyasında karnından alevler çıktığını ve tüm Troya'yı yaktığını görmüştür. Rüya yorumcuları doğacak çocuğun ülkeye felaket getireceğini söyledikleri için, Priamos, bebeği bir hizmetkârına vererek, ölsün diye dağa bırakır. Fakat bebeği önce bir dişi ayı emzirerek büyütür, sonra da bir çoban ailesi onu evine alır (Apollodorus, Hyginus, Tzetzes, Pindar). Alexandros büyüüp, bir su perisiyle evlenir, dağda kendi halinde bir çoban olarak sakin bir yaşam sürerken, tanrılarla tanrıçalar onu rahat bırakmazlar, dağdan alıp en önemli öykülerine kahraman yaparlar.

Daha önceden geçen bir olaya göre, Olympos'taki bir düğüne Kavga Tanrıçası Eris davet edilmez. O da buna kızıp, ortalığı karıştırmak için düğün yerine bir elma atar. Elmanın üzerinde "en güzel kadına" yazmaktadır. Oradaki üç tanrıçanın (Hara, Athena ve Afrodite) üçü de elmanın gökten kendisine atıldığını söyler. Zeus kavgada hakem olmak istemez, hem üç kadından birisi olan Hera Zeus'un yedinci eşidir, hem de (ya da kimilerine göre) kafasında ölümcül bir plan vardır.

Zeus ikinci eş tanrıça Themis'le bir çözüm bulur, dağdaki çoban Paris'i Olympos'a getirip hakem yaparlar ve üç tanrıçadan en güzel olanına elmayı vermesini isterler. Her üç kadın da

delikanlıya vaatte bulunur: Hera Asya Krallığını verecektir, Athena sonsuz akıl ve başarı bahşedecektir, Afrodite ise Güzel Helena'nın aşkını.

Mitolojide "Paris'in Yargısı" diye geçen tercih, aynı zamanda ilâhi bir yazgıdır da. Zeus'la Themis'in o kadar insan arasından dağdaki bir çobanı getirmeleri kimi anlatılarda onların, Troya faciasına dek uzanacak yazgıyı birlikte çizdikleri şeklinde verilir.

Bu yazgının açıklamasına göre, Zeus, Helena ile Paris'i kullanarak Asa ile Avrupa'yı birbiriyle savaştıracaktır. Başka efsanelere göre, yeryüzünde artan insan sayısını azaltmak, yarıtanrı olanların soyunun saygınlığını arttırmak için böyle korkunç bir savaşa karar vermiştir (Cyprianus, Procius, Apollodorus...) [Demek, savaşlar yoluyla nüfus fazlasını azaltmak fikri Malthus'tan çok önce de vardı ki, mitolojiye girmişti.]

Kassandra: Paris Helena'ya bir an önce ulaşmak için yola koyulur, Troya'ya gelir, orada prens olduğu anlaşılır. Burada bir parantez açıp, Yunan mitolojisinin önemli ve saygın kadın kişiliklerinden Cassandra'yı analım. Priamos'la Hakabe'nin kızı (Troya Prensesi) olan Cassandra, bir gün Apollo tapınığında uyurken tanrının tasallutuna uğrar, uyanan genç kız kaçarak tecavüzden kurtulur. Apollo ona bir pazarlık önerir, bekâreti karşılığında prensese insanüstü bir kehanet gücü verecektir. Cassandra teklifi kabul eder, tanrıdan o doğüstü gücü alır, fakat bekâretini vermez. Çok kızan Apollo "bari Tanrı'na bir öpücük ver" diyerek kızı kandırır ve öpecek gibi yaparken, dudaklarına tükürür. Böylece, Cassandra olacakları önceden görecektir, haber verecektir, fakat dudaklarından çıkan kehanetlere kimse inanmayacaktır.

Kassandra bu yetiyi kazanır kazanmaz, korkunçluklar görmeğe başlar, ölümler, yaralılar, kan gölleri, yanan evler, babasız kalan çocuklar, ağlayan kadınlar... Savaş felaketinin çeşitli yönlerini gösteren sayısız görüntüler gözlerinin önünden geçip durur.

Genç kız dehşet içinde tapınaktan saraya koşar, sarayda bir tören yapılmaktadır. Dağdan kente gelen çobanın aslında prens olduğu anlaşılmış, onuruna şölen düzenlenmiştir. Cassandra yabancıyı görür görmez dehşet içinde çılgınlık atar, eşi görülmemiş bu dehşet çılgınlığı törenin sessizliğini yırtmış ve herkesin kanını dondurmuştur. Prenses parmağıyla yabancıyı işaret ederek, "Bu yumuşak ve hoş kokulu âşık, dişi bir ayının enişidir. Bu adam cinayetin soluğudur, yıkımın ve ölümün kızıl ve kızgın yalımıdır. Hepimizin ölümüne yol açacaktır. İş isten geçmeden onu öldürün. Hepimizi korkunç bir

cehenneme gönderecek pis bir solucandır o! Onu hemen ezin. Öldürün. Adını da Alexandros diye çağırmayın. Onun adı Paris'tir, korkunç ölümle evli kişidir" (İlyada).

Kassandra'nın sözlerine aldırان çıkamaz, tersine bir kral oğlu olduğunu öğrenen Paris vakit yitirmeden gider, Menalos'un eşi Helena'yı Sпарта'dan alır getirir. Kassandra bir kez daha uyarır, Helena'nın derhal gönderilmesini ister. Gene aldırان çıkamaz, hatta çığlıkları düğünü bozuyor diye mahzene kapatılır.[O gün bugündür, "Kassandra'nın çığlığı" deyimini savaşa karşı uyarı ve barış çağırısı olarak kullanılmaktadır.]

Savaş uzayıp giderken, Troya'lılar Helena'yı suçlarlar, ama kayınpederi Kral Priamos Helena'ya, "Suçlu sen değilsin kızım, asıl suçlu tanrılardır, bu kanlı savaşı başıma onlar açtılar" der (İlyada).

Erkeğin savaş ganimeti olarak kadın: Troya efsanesinde Paris ile Agamemnon arasındaki başka Aekhilleos ile Agamemnon arasında da "kadın meselesi" vardır. (Agamemnon ile kuzeni Aigisthos arasındaki "kadın meselesi" olmuştur.)

Kuşatma uzadıkça, Akha'lılar Ege sahillerindeki başka sitelere talan seferleri düzenlerler. Seferlerden birinde Aekhilleos'un getirdiği ganimetler arasında iki amca kızı olan Kriseis ile Briseis de bulunmaktadır.

Genç kızların babaları iki komşu kentin Apollo tapınağının rahipleriyken, Aekhilleos babasını öldürdüğü Briseis'i kendisine ayırır, Kriseis'i ise başkomutan Agamemnon'a sunar.

Kriseis'in babası getirdiği pahalı hediyelere rağmen, kızını geri alamayınca tanrısından yardım ister. Apollo da Akha ordularına veba gönderir. Salgından kurtulamayacaklarını anlayan komutanlar Agamemnon'a baskı yaparak Kriseis'i geri vermesini isterler. O da kabul etmek zorunda kalır, Kriseis'i bırakır.

Bırakmasına bırakır, ama bu kez de Aekhilleos'un çadırındaki Briseis'e el koyar. Çok sinirlenen Aekhilleos savaşı bırakıp gider. Yani, Mitolojideki "Aşil'in Öfkesi"nin de nedeni kadındır. Aekhilleos tüm ısrarlara rağmen dönmez, ancak yakın arkadaşı Patroklos'un Hektor tarafından öldürüldüğünü duyuncaya, geri gelerek tekrar savaşa katılır.

Bazı anlatılara göre, Troya'nın diğer prensesi Poliksena kardeşi Troilos'la birlikte atlara su almaya gittiğinde Aekhilleos'la karşılaşır. Aekhilleos Poliksena'yı gözüne kestirir, Troilos'u öldürür, ama genç kız kaçar. Aekhilleos'un kızı almak için babası Priamos'la pazarlık yaptığını ve Briseis olayını bahane ederek savaştan çekildiğini söyleyenler de vardır (Frig-

yalı Dares Frygius, Roma'lı Diktis Cretensis.)

Başkalarına göre, olay daha sonra (Hektor'un ölümünden sonra) geçer. Poliksena babasıyla birlikte Aekhilleos'tan ağabeyi Hektor'un ölüsünü almaya gittiğinde, Aekhilleos ona âşık olur, genç kızı elde etmek için tapınağa, Priamos'la pazarlık yapmaya gittiğinde Paris'le tutuştuğu dövüşte öldürülür. Yani, Aekhilleos'un savaştan çekilmesi daha öncedir, geri gelmesinin Patroklos'un öldürülmesiyle ilgisi yoktur. Euripides "Hakabe" isimli tragedyasında Aekhilleos'un hayaletinin Akha'lılara görüldüğünü, Poliksena'nın kendi mezarı üzerinde kurban edilmesini istediğini, bu dileğini oğlunun yerine getirdiğini anlatır. Prensesin kabahati, erkeğe --üstelik de düşman ordularıyla gelip kentini kuşatan düşman kahramanına-- teslim olmamaktır.

Troilos'la Poliksena'nın öyküleri değişik anlatımlarla bir kaç kez işlenmiştir. Frygius, Cretensis ve Euripides'ten başka, Vergilius: "Aeneid", Seneca: "Troades", Benoit de Sainte-Maure: "le Roman de Troie" (Troya'daki Romalı), Guido delle Colonne, Boccaccio, Chaucer: "Troilus and Criseyda", Henryson: "The Testament of Cressida", Shakespeare: "Troilus and Cressida", Dreyden: "Troilus and Cressida".

Yani Troya savaşında erkek egemen kadın-erkek ilişkileri Helena'dan ibaret değildi.

Savaşta, Hektor Patroklos'u, Aekhilleos Hektor'u, Paris Aekhilleos'u, Philoktates Paris'i öldürür. Aekhilleos'un zırhı kendisine verilmeyen Akha kahramanlarından Ajax (Aias) çıldırıp intihar eder.

Bilinen Tahta At hilesiyle kuşatma orduları kente girerler. Kassandra tahta atın iç yüzünü söyleyip, atın içeri alınmasını önlemeye çalışırsa da, dinleyen çıkamaz. Akha orduları Troya'yı yakıp yıkarlar, el koydukları savaş ganimetleriyle birlikte, Helena'yı da alıp memleketlerine dönerler.

Savaşan galip tarafın yağma ve talanı, taşınabilecek kıymetli mallara ganimet olarak el koyması çağlar boyu sürmüştü. Ganimetler arasında insanlar da vardı. Gasp edilip götürülen insanlar köle oluyorlardı. Böylece, insanın mal sayılması erkeğin işgücüne, kadının ise hem işgücüne, hem de cinselliğine el koymak içindi. Alınan insanlar ya doğrudan doğruya o erkeklerin veya meta olup, esir pazarlarında köle yahut cariyeye diye satılarak başka erkeklerin işinde, evinde ve yatağında hizmete koşullarlardı.

Argos kralı Menalos'un kardeşi Agememnon Troya'ya Helena'yı alıp, kocasına getirmek için gitmişti, ama dönerken, düşman tarafının prensesi Kassandra'yı da kendine ganimet aldı.

Agamemnon'un dönüşüyle, Troya savaşı ön-

cesinde başlamış olaylar zincirine bir dizi yeni halka eklenecekti.

Klytaimnestra ve İfigenia: Burada efsanenin bir kötü kadını daha karşımıza çıkıyor. Klytaimnestra Aigisthos'la aşk yaşadığı için öykülerin çoğunda kötülenir. (Ama kocası Agamemnon'un savaş çadırında odalık yaptığı savaş ganimeti Briseis ve Kriseis üzerinde durulmaz.)

Bazı tragedyalar Klytaimnestra'yı "iyi" ile "kötü" arasında bocalayan, içinde büyük hesaplaşmalar geçen, fırtınalar esen -ve sonraları Dostoyevski'nin ustalıklı yaratacağı "düal karakterli" (ikili kişilikli) erkeklere benzeyen bir kadın olarak çizmişlerdir. "Danimarka Prensi Hamlet" in annesi Gertrude da bir Orta Çağ Klytaimnestra'sı sayılabilir, ama Shakespeare Gertrude'u kötülemez, hatta babasının hayaleti, Hamlet'ten annesine kötü davranmamasını ister.

Yunan mitolojisinde ve onu esas alan tragedyasında Klytaimnestra kocası Agamemnon'u ve onun Troya'dan getirdiği Kassandra'yı öldürür. Efsanenin çoğu versiyonlarında o fiilinin nedeni Aigusthos'la evlenmek niyetidir.

Agamemnon ile Klytaimnestra'nın üç çocuğu vardır: Elektra, Orestes ve İfigenia. Yunan orduları Troya seferi için bütün hazırlıklarını tamamladıkları halde, günlerce rüzgâr esmediği

için yelkenler şişmezler, gemiler limandan çıkmazlar. Sonuçta, rüzgârın çıkmasını tanrıça Artemis'in engellediği anlaşılr.

Çünkü başkomutan Agamemnon bir gün avlanırken, Artemis'in doğada en sevdiği geyiği öldürmüştür. Tanrıça şimdi öç almaktadır. Artemis, Agamemnon'a, ancak kızı İfigenia'yı kurban etmesi halinde rüzgârın çıkmasına izin verecektir. Agamemnon Mykenai'daki Klytaimnestra'ya haber göndererek kızını Aekhilleos'la nişanlayacağı için İfigenia'yı alıp getirmesini ister, gerçek niyetini gizler. Annesinin getirdiği İfigenia'yı babası Artemis tapınağında kurban verir. [Daha sonraki efsanelerde hikâye değişir: Artemis son anda bıçağın altına bir geyik koyar, genç kızı da uçurarak Tauris (Kırım) yarımadasına götürür. İfigenia oradaki Artemis tapınağında uzun yıllar rahibelik yapar. Öyküsünün devamını birazdan dinleyeceğiz.]

"İlyada"da Krysothemis adıyla andığı İfigenia'nın ölümden kurtulmuş öyküleri daha sonra bazı tragedyalara konu olmuştur: Euripides'in "İfigenia Aulis"te, "İfigenia Tauris"te, Racine'in "İfigenia Aulide"de, Goethe'nin İfigenia Tauris'te ve Glück'ün aynı adlı operası.

Bazı yorumlara göre, Klytaimnestra'nın kocasını öldürmesi, kızının intikamını almak içindi. Kaldı ki, Afrodite, Klytaimnestra'nın babasına kızıp, her üç kızını da kocalarına ihanetle yargılamıştı.

Cezalı Soy: İlahi yazgı bu kadardan ibaret değildi. Agamemnon'un atları tanrılar tarafından cezalandırılmış bin soydan gelmekteydi. Zeus'un en sevdiği ölümlü oğlu Lidya kralı Tantalos tanrılara saygı duymuyordu ve inanmıyordu.

Birgün tanrılarını evine davet ederek, kendi çocuğu Pelops'u kesip, pişirip önlerine koyar, ama ikisi hariç diğerleri etten yemezler. Kimilerine göre Tantalos, tanrılarının insan yiyici (yamyam) olduklarını göstermek için böyle yapmıştı ve suçlarını dünyaya ispatlamak istiyordu.

Öyle de olsa, böyle de olsa Tantalos'un işlediği büyük bir suçtu. Yunan mitolojisi insanın kurban edilmesinden hiç hoşlanmazdı, gerek İfigenia öyküsünün sonradan düzeltilmesi, gerekse Tantalos'un öyküsü veya başkaları, daha önceki devirlerde insanların tapınaklarda kurban edilmesini yadsımak için anlatılmıştır. Ayrıca, babanın kendi çocuğunu ya da yakınlarının çocuğunu öldürmesi en büyük suçlardan birisi olduğu için efsaneler o öldürülecek çocuğu ya dağ başına bırakır veya Musa gibi bir sepetin içinde Nil kıyısındaki sazlıklar arasına. Hatta çoğunlukla bu çocuk tekrar saraya girer. Sadece efsaneler değil, çocukluğumuzda dinlediğimiz birçok prens öyküsü de böyledir.

Tanrılar Tantalos'u Hades'in yeraltı ülkesinde bir gölün başına koydular. Susayıp su içmeye eğildiğinde sular çekiliyordu, acıkıp ağaçtan meyve koparmaya uzandığında dal ulaşamayacağı kadar yukarı yükseliyordu. Yani, Tantalos da -Sisifos gibi-sonsuz dek cezalandırılmıştı.

Tantalos'un kızı Kraliçe Niobe babasından daha koyu bir tanrı düşmanıydı ve Olympos'ta oturanlara açık açık meydan okurdu. Halkı tanrılara tapmamaya çağırdığı için Apollo ile Artemis gelip kadının gözleri önünde 14 çocuğunu öldürürler. Niobe de oracıkta gözlerinden yaş gele gele kaskatı kesilir, tanrılar onu gece gündüz ağlayan bir taş parçasına çevirmişlerdir. [Manisa yakınlarında görüntüsü kadın yüzüne benzeyen ve içinden su akan bir kaya, öyküsünü Niobe'den alır. Efsane, Anadolu mitolojisinin de daha fazla olan anasoylu kalıtlara bir örnek sayılabilir. Öyküyü Aeschylus "Niobe" adlı tragedyasına konu yapmıştır (ayrıca, Hesiodos, Homeros, Apollodorus.)

Tanrılar Pelops'u hayata geri getirirler, Sonradan Olympos oyunlarını başlattığı söylenen Pelops'un iki oğlu vardır: Arterus ve Tyetes.

Agamemnon'un geldiği soya adını veren Arterus'un karısı kayınbiraderi Tyetes ile ilişki kurar. Arterus, Tyetes'in iki çocuğunu pişirip, ziyafette babalarına yedirerek öcünü alır. Bu kez intikam sırası Tyetes'e gelmiştir. Bir tanrı elçisi, ancak kendi öz kızından çocuğu olursa, bu oğlun Arterus'u öldürebileceğini söyler. O da kızı Pelopya'nın yatağına gizlice girerek, hamile bırakır, doğan çocuğuysa annesiyle birlikte Arterus'a gönderir. Genç kız kimden olduğunu bilmediği bu çocuğu, yolda giderken kırlarda terkeder ve Arterus'un sarayına gidip, bilmeden amcasıyla evlenir. Dağda çobanlar tarafından büyütilen çocuk, daha sonra saraya gelerek Arterus'a evlatlık olur. Arterus onu Tyetes'i öldürmekle görevlendirir. Fakat öldüreceği adamın öz babası olduğunu öğrenince, gidip amcasını öldürür ve babasıyla birlikte Mykenai'yi yönetirler. Derken, Arterus'un oğlu Agamemnon, gelerek onları kovar ve tahta oturur. Ama kendisi Troya seferine çıkınca, kovduğu amcaoğlu çıkagelir ve Klytaimnestra'yla aşk yaşamaya başlar. İşte, yukarıda adı geçen Aigisthos bu kişidir. Klytaimnestra'yla evlenen Aigisthos yedi yıl krallık yaptıktan sonra, Orestes tarafından öldürülür.

Birbirine bağlı öykülerden de görüleceği gibi, Arterus soyu babadan oğla cezalandırılmaktadır. Dedesi Tantalos kendi öz çocuğunu öldürmüştür, cezalandırılmıştır. Babası Arterus iki yeğenini öldürmüştür, üçüncüsü tarafından öldürülmüştür. Kendisi (Agamemnon) öz kızını kurban vermiş, ama eşi ile amcaoğlu tarafından öl-

dürülmüştür. Öcünü ise oğlu Orestes'le kızı Elektra alacaktır.

Zincirin nereye vardığına bakalım: Orestes Tanrılar mahkemesinde yargılanıp beraat ettikten sonra, beraatın diyeti olarak Apollo'nun verdiği görev gereği Tauris'e giderek, tapınaktan Artemis heykelini alıp getirecektir.

Ama arkadaşıyla birlikte orada tutuklanırlar, tanrıçaya kurban edilmek üzere rahibe İfigenia'ya verilirler. Ama iki kardeş birbirlerini tanırırlar ve birlikte kaçarlar, gelip Attika'da bir Artemis tapınağı inşa ettirip, heykeli onun içine koyarlar (Yukarıda andığım "İfigenia Tauris"te tragedyalarında ve operasında anlatılan bu öyküdür.)

Bir süre sonra, Orestes artık evlenmek ister. Genç adamı, küçük yaşta Hermione'yle nişanlamışlardır. Hermione Orestes'in kuzenidir, amcası Menalos'la yengesi Helena'nın kızıdır. [Demek ki, beşik kurtmek o zamanlar da varmış!] Fakat Menalos ahdine uymamış, Orestes'in nişanlığını, Aeschilleos'un oğlu Neopteleomos'la evlendirmiştir. Adı "yeni savaşı" anlamına gelen Neopteleomos babası savaşta ölünce, savaşa çağrılır, gelir ve tahta at içinde Troya kentine ilk girenler arasına katılır (İlyada.)

Aeschilleos'un hayaletinin çağrısına oğlunun uyduğunu söylemiştik. O oğul Neopteleomos'tur, Troya Prensesi Poliksena'yı babasının mezarının üzerinde "babasının anısına" kurban diye keser. Babasının öldürdüğü ve cesedini arabasının arkasına bağlayıp surların etrafında 9 gün dolaştırdığı Hektor'un bebek yaşındaki çocuğunu surlardan aşağı atarak öldürür [görüldüğü gibi "yeni savaşı" eskilere gerçekten de taş çıkartacak biriymiş!] Neopteleomos, öldürdüğü bebeğin bahtsız annesi Andromakhe'yi savaş ganimeti olarak kendisine ayırıp, Hermione'nin üzerine kuma getirir. Andromakhe de çok çileli kadınlardan birisidir: Thebai kralı olan babası onu Troya prensi Hektor'a armağan etmiştir. Kadının kocasını Aekhilleos, ondan olan bebeğini ise onun oğlu Neopteleomos öldürmüştür, o da yetmezmiş gibi kocasının katilinin oğluna ve çocuğunun katiline üç çocuk doğurmuştur.

Burada aktardığımız son ayrıntılar, Euripides'in "Andromakhe", "Troyalı Kadınlar", Racine'in "Andromaque", Jean Anouilh'un "La Guerre de Troie n'aura pas lieu" (Türkçe'ye "Troya'da Savaş Olmayacak" diye çevrildi) oyunlarında işlenir. Euripides adı geçen iki tragedyasını Atina-Sparta arasındaki Peleponnez savaşları sırasında yazmıştır. Özellikle, Troyalı Kadınlar'ın acısını dile getiren aynı adlı oyun, savaşta tarafsız kalan Melos kent-devletini Atinalıların istila edip, yakıp yıkmalarını, talan etmele-

rini ve sakinlerine büyük acılar çektirmelerini yermek için kalemle alınmış, Melos kenti yerine, mitolojik Troya kullanılmıştır.

Ama Troya efsaneyken, Melos'taki vahşet hakikidir. Bu oyunla ilgili ilginç olan bir husus, savaş bütün şiddetiyle sürerken, Atina yönetiminin, kendisini ağır bir dille eleştiren ve vahşetle suçlayan bu oyunun oynanmasına izin vermesi sonraki çağlarda eleştiri özgürlüğüne tarihten ender bir örnek olarak gösterilmiştir.

Elbette ki, eski çağların demokrasisine bugün öykünmenin anlamı yok, fakat bunca uygarlık, demokrasi, düşünce özgürlüğü, ifade hürriyeti laflarının edildiği günümüzde, öyle kıyasıya savaş içindeki bir ülkede, o ülkenin askerlerinin yaptıklarını teşhir etmek, "düşman" ilân edilenin ülkenin insanlarını savunmak, işgâlcî ülkenin yönetimine de, ordusuna da öyle ağır eleştiriler getirmek, nerede ne kadar mümkündür, bu soruyu kendimize sormamızda yarar var.

Soydan gelen cinayet zincirinin son halkasını da ekleyelim: Orestes beşik kurtmesi nişanlısını geri almak için Neopteleomos'u öldürür, Hermione'yle evlenerek Argos tahtına oturur.

Kadına meta gibi bakılması ve işgücü olarak satılması

Yukarıda anlatılan öykülerin çoğu ile günümüzün kan davaları arasında benzerlikler bulabiliriz. Bizde kan davalarının büyük çoğunluğu ya arazi ihtilaflarından veya su kavgalarından yahut da kız kaçırılmalardan başlar.

Diyebiliriz ki, kadın da toprak gibi mal olduğu için böyledir. Kız kaçırma olayının "namus meselesi", onur konusu yapılmasının altındaki dürtü o kızın kaçırılmaması halinde erkeğe parayla satılacağıdır. Kız kaçırıldıktan sonra onun piyasa (pazarlık) değeri düşmektedir. Kızı, kızkardeşi kaçırıldı diye, karşı taraftan birisini öldürerek kan davasını başlatan erkeğin bilincinde ve psikolojisinde ar, namus, şeref, töre gibi öğeler dışa vursa da, kız kaçırma yüzünden adam vurmanın ilk ortaya çıkışına ve sonradan töreleşmesine bakıldığında, a) kadının mal gibi olması (hatta topraktan da daha az değerli mal olması), b) bir işgücü değeri taşıması ve bir erkeğe -daha doğrusu o erkekle birlikte onun ailesine-- para karşılığında satılması

yatmaktadır.

İki erkek arasındaki "kadın kavgası" için aynı olgu (sorunun her durumda ekonomik olduğu) söylenemez, ama istediği kadına ulaşamayan, onu başka erkeğe "kaptırdığını" düşünerek zıvanadan çıkan erkeğin kıskançlığı, kudurması, cinayete kadar gitmesinde o kadının illâ ki, emek gücünü değil, ama bedenini kendi mülkiyetinde görmenin rolü büyüktür.

O erkeğin bilincinde o kadının tercihi hiç bir önem taşımaz. Kendi tercihi o kadını istemektedir, diyelim ki, onunla evlenmek ısrarındadır veya onunla zaten evliyse -ama eşi ayrılmak istiyorsa- onun gitmesine karşıdır.

Niçin? Çünkü o kadın kendi "mülkiyetindedir" Veya bizzat erkeğin kendisinin ne istediği önemlidir, kadının isteginin, tercihinin önemi yoktur.

Binlerce yıldır süregelenmiş erkek hâkimiyeti toplumu böyle koşullamıştır.

Yukarıda anlatılan efsaneler günümüzden üç bin yıl önceye veya daha da eskiye dayanmaktadır. Fakat hiç birisini bugün yadırgamıyorsak, "demek, insanlar eskiden o kadar geriydiler ki, kadın yüzünden birbirlerini öldürüyorlardı" diyerek o olayları tarihsel bilgilerin arkeolojik kazıları gibi görmüyorsak, o zihniyet şu veya bu şekilde halen devam ediyor demektir.

Bu tür koşullanmaları aşmış erkeklerin de egemen zihniyetli olmadıkları ileri sürülemez. Örneğin, onların pek okumuş, pek uygar olanları bile kadını küçümserler veya kadına toplumda belli roller biçmişlerdir. İş yaşamında bir kadının yönetimi altında çalışmayı kolay hazmedemezler.

En gelişmiş toplumlarda bile kadına ev dışında biçilen misyon belli kadın meslekleridir. Hemşirelik, ilkökul ve yuva öğretmenliğinin daha yaygın olduğu öğretmenlik, sekreterlik (şimdilerde asistanlık), hizmet sektöründe memurelik, laborantlık, bilemediniz eczacılık, kimyagerlik, doktorluk... bunlar öğrenimli kadınlara biçilen belli başlı meslekleridir. (Mühendislik bile kadına fazla yakıştırılmaz, siz Türkiye'ye aldanmayın, Batı'daki kadın mühendis oranı bizden çok daha azdır.)

Öğrenimsizler ise, kadın işi sayılan belli fabrika işçiliklerinin yanında (konfeksiyon, trikotaj, kimya, ecza, elektronik montaj vb.) hizmetçilik,

temizlikçilik (gündelikçilik), evlerde bakıcılık gibi işler yaparlar. Gelişmiş kapitalist ülkelerde küçük boy firmalara veya bürolara varıncaya kadar bütün işyerlerinin temizliğini temizlik firmaları üstlenmişlerdir ve mesai saati bitiminde ya da ertesi sabah erkenden yapılan temizliğin çalışanları (cam silicilik hariç) hemen hemen tamamen kadındır.

Evlere giden gündelikçilerin sadece bizde yaygın olduğu sanılmasın, Batı'da da böyledir. Hatta, bizde büyük ve orta boy kentlerde ev temizliğinde gündelikçi kadınlar çalışırken, Batı ülkelerinde küçük kasabalarda da bu usul yaygındır ve onlar çoğunlukla göçmendirler ya da zencidirler.

Burada konumuz erkek hâkimiyetinin tarihsel kökenini işlemektir. Yukarıdaki uzun değişimler, erkeğin kadına yukarıdan bakmasının doğa olayı olmadığını, sınıfsız toplumdan çıkma sürecinde toplumsal olarak başladığını, tarihle devam ettiğini göstermek ve kadının çağlar boyu süregelen diskriminasyonunun altını çizmek içindi. Yoksa erkek ve kadın ayırımı yapmak için değil.

İnsan önce insandır, bireydir

Hemen belirtelim ki, toplumun her katmanındaki erkeklerde olsun, kadınlarda olsun, ister kanaat olarak, ister gevezelik olarak çokça konuşulanlardan birisi erkeklere ve kadınlara birtakım özellikler atfetmektir.

“Erkek şöyle yapar, kadın böyle yapar, erkek şudur, kadın budur” gibi sözler olur olmaz ve sıkça tekrarlanır. Hemen herkesin zihninde öyle kanılar, yargılar, önyargılar vardır. Atfedilenler, yakıştırılanlar doğrudur veya değildir, haklıdır veya haksızdır...bu ayrı bir konu. Ama kadın ve erkeği huylarına, alışkanlıklarına, davranışlarına göre bu tasnife tabi tutarak ayırmak da bir koşullanmadır ve ayırım önünde sonunda kadının aleyhine tecelli eder.

Kadın-erkek tasnifi yapmak, insanların kimliklerini, kişiliklerini o tasnife göre açıklamak en iyi niyetli halinde bile bir koşullanmadır.

Oysa önce insan vardır. Artılarıyla, eksileriyle, üstünlükleriyle zayıflıklarıyla, yetenekleriyle, yetersizlikleriyle, sevimlilikleriyle sevimsizlikleriyle birey vardır.

Önce kadın-erkek vardır diye bakmak, hem çarpıklıktır, hem de bu konudaki önyargıların temelidir.

Kişiye cinsiyetine göre ayırmaksızın öncelikle ve özellikle, onu insan olarak, birey olarak görmek, onun özelliklerine, kişiliğine cinsiyetinin ötesinde bakmak, değerlendirmeyi cinsiyetler üstü yapmak şarttır.

Halbuki erkek kültürünün baskın olan çarpıklığı, insana önce insan olarak değil, önce kadın ve erkek olarak bakmak şeklinde karşımıza çıkar.

Peşinen böyle yaparsak, o kişiyi hemen tasnife tabi tutmuş olur ve kadın kategorisi için de, erkek kategorisi için de toplumda veya zihnimizde mevcut genellemelerin içine yerleştiririz.

Kim ne derse desin, toplumdaki en köklü, en derin, en eski koşullanma, erkeğin egemenliğine, kadının bağımlılığına dayandığı için, cinsiyete dayalı her tasnif şu veya bu şekilde söylediğimiz koşullanmadan etkilenecektir.

En kötüsü, toplumda erkek kendi önyargılarını derece derece kadına da kabul ettirmiştir, erkek hâkimiyetindeki toplum kadınların çoğunu da şartlandırmıştır.

Türkiye'de çekirdek ailede annelerin önemli bir bölümü oğullarına daha fazla önem verir. Kızlarını evde kendine yardımcı, sadece babaya değil, erkek kardeşlerine hizmetçi yapar, ama erkek evlatlarını ayrıcalıklı tutar.

Kız evlat ailesinde ikincildir, evlenince kocasının yanında böyledir, çalışma yaşamında da böyledir. Kadın ne kadar yetenekli ve dirayetli olursa olsun, çalıştıkları kurumların yönetsel hiyerarşisinde erkek hâkimiyeti vardır.

Bunlar yetmezmiş gibi erkek tarafından rahatsız edilirler, tacize uğrarlar.

Kısaca “kadın kültürü” diye bir kavram yoktur. Buna karşılık, erkek kültürü vardır, baskın olan ve hâkimiyetin kriterlerini toplumun her sınıf ve katmanına dayatmış olan erkektir. Ne yazık ki, onun egemenliğinin zihniyeti çok evrenseldir, çok küreseldir, çok eskiden beri süregelmektedir ve Latince'deki “köleler topluluğu” çözülene kadar da sürecektir.

Kız çocuğu da, erkek çocuğu da baba otoritesinin, kadın koca otoritesinde kaldığı, kadının doğurganlığı esas olarak çekirdek aileye bağlı olduğu, çocuk topluma ait olmadığı müddetçe erkek kültürünün göçüp gitmesi yavaş olacaktır.

Ekolojik kriz üzerine

Cemal Candaş

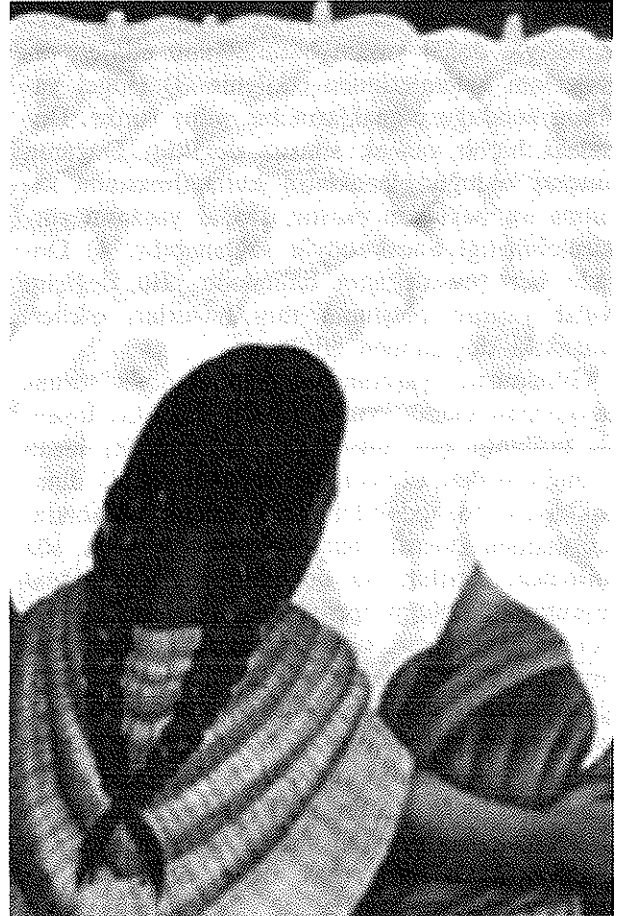
Bilim insanları ve ekolojik sorunlarla ilgilenenler, 20. Yüzyılın ikinci yarısından bu yana, yaşadığımız gezegenin canlı yaşamını sürdürülebilir kapasitesi konusunda çok ciddi kaygılar dile getirmektedirler. Bu kaygıların boyutları her gün genişlemekte, ekolojik konusundaki duyarlılık günden güne yaygınlaşmaktadır. Basın ve yayın organlarında konu ile ilgili, gezegenimizin geleceğine dair ileri sürülen iddialar ürkütücü denilebilecek noktaya ulaştı.

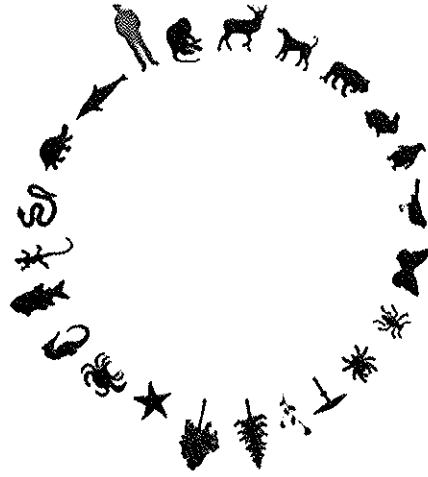
Sıcaklık artışı, yağış düzeninin değişmesi, buzulların erimesi, sel ve taşkınlar, aşırı kuraklık gibi iklimsel değişiklikler milyarlarca insanın ve diğer canlıların yaşamını tehdit eder hâle geldi. Endüstri ve modern yaşamın neden olduğu hava, su, toprak, görüntü ve ses kirliliği önüne geçilemez bir şekilde artış göstermekte. Tarımda kullanılan kimyasallar (tarım ilaçları ve gübreler) sayesinde doğadaki canlı çeşitliliği azalmakta, toprağın yapısı değişmekte, sağlık sorunları çoğalmakta, kimyasallara ayrılan bütçeler sürekli büyümekte ve kimyasal tüketimi her yıl bir öncekine oranla daha fazla artış göstermektedir. Yenilenemeyen enerji kaynakları (petrol, kömür) rezervi günden güne azalmakta, bu kaynakların artık on yıllarla ifade edilen sürelerde tamamen tükeneceği ifade edilmektedir. Gezegenin ekolojik dengesini alt üst edecek şekilde ormanlık alanlar talan edilmekte ve çölleşen alan miktarı gittikçe büyümektedir. İnsanlar kırsaldan şehirlere göç ettikçe, tarım alanları terk edildikçe beton yığınları halinde ortaya çıkan çarpık kentleşme, yoksulluk ve sosyal boyutlu çatışmaların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Daha yüksek "verim" sağlamak amacıyla yapılan genetik müdahaleler ciddi bir gıda güvenliği sorunu yaratmakta, sonuçları tam olarak kestirilemeyen, riskli bir beslenme biçimi tüm canlıların geleceğini tehdit eder hâle gelmektedir. Geri dönüşümü sağlan-a-mayan çöp yığınlarının miktarı artık yerkürenin absorbe edebilme kapasitesini çoktan aşmış durumda.

Tüm bu olgular göstermektedir ki gezegenimiz ciddi bir ekolojik krizle karşı karşıyadır. Bu krizin ne kadar sürede gezegeni yaşanamaz hâle dönüştürebileceği ile ilgili yapılan tüm öngörü ve spekülasyonlar önümüzde çok da fazla bir zaman kalmadığını işaret etmektedir. Ay-

rica yaşanan bunca soruna, milyonlarca farklı canlı türünün değil, sadece insan türünün neden olduğu konusunda genel bir düşünce birliği bulunmaktadır. İnsan neden olduğu bu sorunlara -eğer halen varsa- çözüm bulma sorumluluğu da insana aittir. Hiçbir düşünce, ideoloji, dünya görüşü, inanç sistemi yaşanmakta olan ekolojik sorunları yok sayamaz, bu sorunlarla ilgili ciddi çözüm önerileri ileri sürmedikçe ikna edici olamaz.

Gezegenimizde canlı yaşamının sürdürülebilmesi açısından yaşamakta olan bu sorunların nedenlerini daha anlaşılır bir şekilde irdeleyebilmek açısından şu saptamaları yapmak yarar var: 1) Doğal yaşam, kendisini oluşturan tüm öğelerle birlikte bir bütündür. Doğal yaşam, oluştuğu çeşitlilik sayesinde ancak sürdürülebilir. Doğal yaşamı oluşturan tüm öğeler (canlı-cansız) arasında karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi vardır. Her birinin varlığı, diğerlerinin

varlığını etkiler ve diğerlerinden etkilenir. Doğal yaşamın bütünlüğü içerisinde hiçbir unsur gereksiz, fazlalık değildir. 2) Doğal yaşamı oluşturan unsurların her biri farklıdır. Fiziksel ve işlevsel özellikleri nedeniyle çeşitli birlikler oluştururlar. Her birlik daha alt birliklerden oluşur. Milyonlarca yıllık evrim sonucunda doğal yaşam bütünlüğü içerisinde gereksiz ve işlevsiz duruma düşen unsurlar ayıklanmış, yok olmuştur. İnsan da doğal yaşamı oluşturan unsurlardan birisidir. Tür olarak diğerleriyle benzer ve farklı özellikleri vardır. İşlevsel olarak bu bütünlük içerisinde kaldığı sürece işe yarar. Eylemleriyle doğal yaşam bütünlüğünü etkiler, diğerlerinin eylemlerinden etkilenir. 3) Doğal yaşamın sunduğu olanakların bir sınırı vardır. Doğadaki hiçbir olanak sonsuz değildir. Doğanın sunmuş olduğu olanakların kullanılmasında sakinme ve paylaşım esastır. Doğal yaşamın sürdürülebilirliği ancak böyle sağlanabilir. 4) Doğada her şey değişim hâlinindedir. Bu değişim doğal yaşamı oluşturan tüm unsurları etkiler, onlardaki değişimden etkilenir.

Günümüzde yaşamakta olan ekolojik sorunlar raslantı olarak ortaya çıkmış değildir. İnsanlık tarihinin çok büyük bir bölümünde, insan türünün neden olduğu ve doğanın kendi dinamikleriyle baş edemediği çok küçük tahribatların dışında önemli bir ekolojik yıkımdan söz edilemez. Tarihin bu döneminde insan, doğal yaşamın bütünlüğü içerisinde davranmış, toplayıcı ve avcı olarak ciddi bir ekolojik sorun yaratmamıştır. Ne zaman ki insan, başta toprak olmak üzere doğal kaynakları mülk edinmeye başlamıştır, bu yeni durum, tür olarak insanı ekolojik sorunların sorumlusu hâline getirmiştir. Doğanın sadece yaşam alanı olmaktan çıkarılıp bir kaynak hâline dönüştürülmesiyle insan, kendisini doğanın bir parçası değil, onun efendisi olarak görmeye başlamıştır. Bu durum, mülk

sahiplerinin, mülksüzlerin (köleler, yoksul köylüler, işçiler) işgüçlerini de satın alabilmesi sonucunu doğurmuştur. Aynı zamanda makinelerin sahibi konumuna gelen mülk sahipleri daha çok kazanç elde edebilmek için sahibi olduğu her şeyden maksimum ölçüde yararlanmanın yollarını aramıştır. Özellikle endüstrinin gelişmesi ve buna koşut olarak kapitalizmin daha fazla kâr elde etme hırsı, doğanın çok hızlı bir şekilde tahrip edilmesine neden olmuştur.

Ekolojik kriz, gezegeni paylaşan herkesi olumsuz etkileme potansiyeline sahip olmasına rağmen insanların bu konuda farklı tutum almalarının nedeni sınıfsaldır. Yaşanan krizin gerçek sorumlusu olan kapitalistler, çoğu zaman, ekolojik sorunları ya görmezden gelirler veya sorumluluğu tüm insanlığın üstüne yıkararak kendi sorumluluklarını gizleme yolunu seçerler. Daha da ileri giderek yaşadıkları konutlarda veya sahibi oldukları iş yerlerinde göz boyayıcı bazı “yeşil” uygulamaları kitlelere örnek göstererek, kendilerinin günahattan azade sayılmasını beklerler. Eğitim, basın, yayım, medya, reklâm ve propaganda sayesinde ekolojik sorunların “ozon tabakası” veya “buzullar” edebiyatı ile ulaşılamaz, erişilemez ve önlenemez olduğunu kitlelere inandırmaya çalışırlar. Bu durumda kitleler, ekolojik kriz ile mevcut kapitalist sistemin ilişkisini kuramadığı için kendisine sunulduğu biçimiyle sadece “kağıt toplama”, “geri dönüşüm”, “hayvanlara yardım” kampanyalarına katılmakla görevini yerine getirmiş “iyi” yurttaşlar haline dönüşür. Kapitalistlerin gözü doymaz, bencil, faydacı, yararlanmacı, “gelişme”ci, “kalkınma”cı, “ilerleme”ci, doğanın talanını esas alan modernist yaklaşımı böylece meşrulaşır, ekolojik mücadele marjinal bir grubun “medyatik” eylemlerine terk edilmiş olur. Başka bir kesim de doğanın yok oluşunu bir kader olarak görüp, kendi başına, “doğayla bütünleş-

rek", çoğu zaman ilkel, dünyadan elini eteğini çekerek günaha ortak olmamayı kendisi için çözüm yolu olarak seçer. Böylece mücadele etmek yerine mevcut duruma teslim olur.

Peki ekolojik kriz konusunda marksistlerin tavrı nedir? Marksizmin ekoloji ile ilgili yaklaşımı konusunda çok farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Bir grup, Marksizmin ekoloji konusuna yeteri kadar önem vermediğini hatta ekolojik sorunları görmezden geldiğini ileri sürmektedir. Bu kesimin Marksizme eleştirilerini şu başlıklarda toplamak mümkündür: 1) Marksizm, üretici güçlerin sınırsız gelişimini benimser 2) Teknolojik belirlenimci ve ilerlemeci bir yaklaşımdır 3) Doğa-insan ilişkisini araçsal bir biçimde kavramsallaştırır 4) İnsanmerkezci, çizgisel ve teleolojik bir tarih anlayışına sahiptir 5) Doğal sınırları ihmal eder 6) Doğanın rolünü dışarıda bırakarak zenginliğin kaynağının sadece emek olduğunu iddia eder.

Marksizmin iki kurucusu Marks ve Engels'in düşünsel mirası dikkatli bir gözle incelenirse ekolojik sorunlar konusunda 19. Yüzyıl ortalarında çok önemli öngörülerde bulundukları rahatlıkla söylenebilir. Yukarıda sözü edilen eleştirilere Marks ve Engels'ten yapılacak birçok alıntı ile yanıt vermek mümkündür. Özellikle "Marksist Ekoloji" kitabıyla tanınan John Bellamy Foster bu tür eleştirilere adı geçen kitapta Marks ve Engels'in yapıtlarını referans göstererek açık ve net yanıtlar vermiştir. Yine Ekososyalist Manifesto'nun yayımlayıcısı Michael Löwy ve Joel Kovel sözü edilen manifesto-da bu tür eleştirilere karşı Marksizm'in ekolojik sorunlara verdiği yanıtları dile getirdiler.

Bu yazıda tüm bu eleştirileri ve onlara verilebilecek yanıtları uzun uzun ele almak yerine, Marks ve Engels'in düşüncelerinden bir demet sunularak ekolojik sorunlar konusuna göstermiş oldukları ilgiye dikkat çekmekle yetinilecektir.

"Doğa, yani kendisi insan bedeni olmayan doğa, insanın örgensel olmayan bedenidir. İnsan doğa aracılığıyla yaşar, sözü şu anlama gelir: doğa insanın ölmek için, kendisi ile sürekli bir süreç sürdürmesi gereken bedenidir. İnsanın fizik ve entelektüel yaşamının doğaya sıkı sıkıya bağlı olduğunu söylemek, doğanın kendi kendine sıkı sıkıya bağlı olduğunu söylemekten başka hiçbir anlama gelmez. Çünkü insan doğanın bir parçasıdır." (Karl Marks, 1844 El Yazmaları)

"Bununla birlikte doğa üzerinde kazandığımız zaferlerden dolayı kendimizi pek fazla övmeyelim. Böyle her zafer için doğa bizden ödünü alır. Her zaferin, beklediğimiz sonuçları ilk planda sağladığı doğrudur ama ikinci ve üçün-

cü planda da büyük çoğunlukla ilk sonuçları ortadan kaldıran, bambaşka, önceden görülme-yen etkileri vardır.(...) İşte böylece her adımda anımsıyoruz ki hiçbir zaman, başka topluluğa egemen olan bir fatih, doğa dışında bulunan bir kişi gibi, doğaya egemen değiliz; tersine, etimiz, kanımız ve beynimizle ondan bir parçayız, onun tam ortasındayız, onun üzerinde kurduğumuz bütün egemenlik, başka bütün yaratıklar-dan önce onun yasalarını tanıma ve doğru olarak uygulayabilme üstünlüğüne sahip olmamız-dan öteye gitmez." (Friedrich Engels, Doğanın Diyalektiği)

"Örümcek, işini dokumacıya benzer şekilde gördüğü gibi, arı da peteğini yapmada pek çok mimarı utandırır. Ne var ki en kötü mimarı en iyi arıdan ayıran şey, mimarın, yapısını gerçekte kurmadan önce, onu imgesinde kurabilmesidir. Her emek sürecinin sonunda, daha önceden işçinin imgeleminde başlangıç hâlinde var olan bir sonuç elde ederiz."(Karl Marks, Kapital)

"... Kapitalist tarımdaki her gelişme, yalnız emekçiyi soyma sanatında değil, toprağı soyma sanatında da bir ilerlemedir; belli bir zaman içinde toprağın verimliliğinin artmasındaki her ilerleme, aynı zamanda bu sonsuz verimlilik kaynağının mahvedilmesine doğru bir ilerlemedir. Bir ülkenin, örneğin ABD gibi, gelişmelerini daha fazla endüstriye dayandıran ülkelerde bu yok ediş daha da hızlanır. Kapitalist üretim bu nedenle, teknolojiyi geliştirir ve ancak bütün zenginliğin asıl kaynağını, yani toprağı ve emekçiyi kurutarak çeşitli süreçleri toplumsal bir bütün içinde birleştirir."(Karl Marks, Kapital)

"Kapitalist üretim, nüfusu, büyük merkezlerde toplayarak, kent nüfusuna gittikçe artan bir ağırlık kazandırırken, bir yandan toplumun tarihsel devindirici gücünü yoğunlaştırdığı gibi, öte yandan da insan ile toprak arasındaki madde dolaşımını bozar, yani insanın yiyecek ve giyecek olarak tükettiği öğelerin toprağı tekrar dönüşünü engelleyerek toprağın verimliliğinin sürekli olması için gerekli koşulları bozmuş olur. Böylece aynı anda, hem kentli emekçinin sağlığını ve hem de kır emekçisinin zihinsel yaşamını tahrip eder. (Karl Marks, Kapital)

"Tüm insan tarihinin öncüllü, doğal olarak, canlı insan bireylerinin varlığıdır. Şu halde saptanması gereken ilk olgu bu bireylerin fiziksel örgütlenişleri ve bu örgütlenmenin sonucu olarak ortaya çıkan, doğanın geri kalan bölümüyle olan ilişkileridir. Burada, doğaldır ki, ne biz-zat insanın fiziki yapısını, ne de insanların tamamen hazır buldukları doğal koşulları, jeolojik, orografik, hidrografik, iklimatik ve öteki ko-

şulları derinliğine inceleyemeyiz. Her tarih yazımı bu doğal temellerden ve tarih boyunca insan eyleminin bu temellerde meydana getirdiği değişikliklerden hareket etmek zorundadır.” (Karl Marks, Alman İdeolojisi)

“Emek, tüm zenginliğin kaynağı değildir. Doğa da, kendisi de sadece doğal gücün, insani emek gücünün bir ifadesi olan olan emek kadar kullanım değerinin bir kaynağıdır. (Karl Marks, Gotha Programının Eleştirisi)

İnsan ve doğa, zenginliğin yaratılmasında işbirliği yapmayı sürdüren iki orijinal kaynaktır. (...) Emek maddi zenginliğin babası, doğa annesidir. (Karl Marks, Kapital)

Bu alıntıları çoğaltmak hatta Marksizm literatürüne katkısı olan diğer düşünürlerin ekoloji konusundaki görüşleriyle bu bölümü zenginleştirmek mümkün. Görüldüğü gibi Marksizm, ekoloji konusuna oldukça ilgi göstermiş, yüz elli yıl öncesinden insan-doğa ilişkisi konusunda çok temel doğrular ileri sürmüştür. Zaten Mark-

sizmi kapitalizmin bilimsel bir eleştirisi ve sosyal olayları kavramada bir kılavuz olarak ele aldığımız sürece, günümüzde çok daha yakıcı bir hâl alan ekolojik krizi anlama ve bu krizden çıkış yolunu bulma konusunda halen yol gösterici olduğunu görmekteyiz.

Reel sosyalizmin -kendisini zorlayan nedenlere bağlı olarak- ekolojik sorunlara mesafeli davranmış olması, Marksizmin de bu soruna uzak kaldığı gibi bir algılama yaratmaktadır. Aynı zamanda Marks ve Engels'in yaşadığı yıllarda ekolojik sorunların boyutlarının bugünkü yaşanılanların yanında çok daha küçük olması da ekoloji konusuna yeteri kadar vurgu yapılmamasına neden olmuş olabilir. Özellikle 20. yüzyılda yaşanmış olan reel sosyalizm, ekolojik sorunlar konusunda birçok olumsuz uygulamanın yaşandığı bir deneyim olarak karşımıza çıkmaktadır. Emperyalist kapitalist sistemle güvenlik ve kalkınma konularında girmiş olduğu yarış, sosyalizmi ciddi anlamda ekolojik sorunlara duyarsız davranmaya yöneltmiş, bu dönem doğanın tahribatı ve yenilenemeyen doğal kaynakların alabildiğine tüketildiği bir zaman dilimi olarak tarihe geçmiştir. İçine girmiş olduğu - girmek zorunda kaldığı da diyebiliriz ama ekolojik sorunlar açısından farklı bir anlam taşımaz - yarışma, sosyalist yönetimleri, doğal yaşamın varlığını tehdit eden silah teknolojisinin geliştirilmesine yöneltmiş, bunun sonucunda gezegenimizi birkaç dakika içerisinde yok edebilecek bir silah stokunun yaratılmasına katkıda bulunmasına neden olmuştur. Üretimi artırma, hızlı kalkınma, teknolojik ilerleme konularında sürdürülen yarış sonunda başta toprak ve tatlı su kaynaklarının tahrip edilmesi olmak üzere, petrol ve kömür gibi fosil yakıtların çok yoğun şekilde kullanıldığı endüstri kuruluşlarının yaygınlaştırılması doğal yaşamın alt üst edilmesine neden olmuştur. Nükleer teknolojinin ve nükleer santrallerin yaygın hâlde kullanılması gezegenin güvenliğini tehdit eder hâle gelmiştir. Dünyada yaşanan ilk büyük nükleer santral kazasının (Çernobil-1986) sosyalist ülke topraklarında gerçekleştiğini unutmamak gerekir. Ekolojik sorunların, emperyalist kapitalist sistemle girilen yarışma yüzünden ne denli ihmâl edildiğinin anlaşılması için şu soru çok anlamlıdır: Sosyalist ülkelerde toplum yararına çalışmalarından dolayı devlet veya parti yöneticileri tarafından verilmesi uygun bulunan madalya ve nişanların yüzde kaç ekolojik çalışmalardan dolayı verilmiştir? Herhalde yüzdelik hiçbir rakam vermek mümkün değildir. Ama bu nişan ve madalyaların büyük bir kısmının savaş teknolojisi veya doğal yaşamın bütünlüğünü hesaba

katmadan sadece planlanan üretim hedefinden daha fazla ürün yetiştiren fabrika veya kooperatiflerin sorumlularına verildiğini tahmin etmek zor değildir.

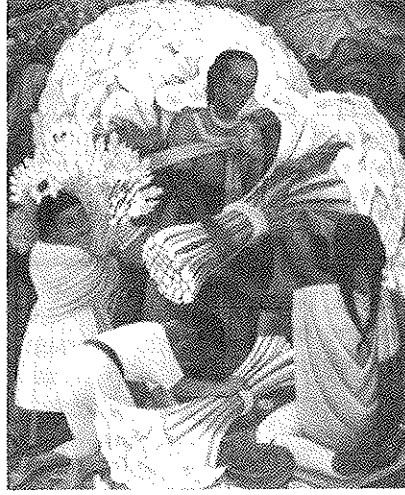
Ekolojik krizin gerçek sorumlusu, doğal varlıkları kaynak olarak gören ve bu kaynakları mülk hâline getirip daha fazla kâr etmek amacıyla yok eden kapitalizmdir. Kapitalizmde her şey daha çok kâr elde etmek üzere kullanılır. Daha çok kâr etmenin iki temel koşulu vardır: doğal kaynaklar ve bu kaynağın bir bölümünü oluşturan insan emeğine sahip olmak. Kapitalizm varlığını sürdürebilmek için doğal kaynakları ve işgücünü metalaştırarak satın alır, mülk edinir. Onları kullanarak piyasa için meta üretir. Kapitalizmin yaşamını sürdürebilmesi için ürettiği malları satması ve böylece üretim sırasında el koyduğu artı değeri sermayeye dönüştürmesi gerekir. Bu süreç her defasında genişleyerek devam etmek zorundadır. Aksi hâlde kapitalizm sürdürülemez. Kısaca şöyle söylenebilir: Kapitalizmin yaşaması için daha ucuz doğal kaynak ve iş gücü ve daha çok tüketim gerekir. İşte yaşanan ekolojik krizin kaynağı da bu basit formülde saklıdır. Kapitalizm var olmak için doğal kaynakları talan eder, insanı hem kendi eseri olan ürüne hem de bir parçası olduğu doğaya yabancılaştırır. Daha fazla tüketim için insanların tüketim alışkanlıklarını yönlendirir. Gerçek ihtiyacın ne olduğu konusunda insanın düşünmesini engeller. Daha çok kâr elde etmek için daha ucuz üretim, daha çok tüketim şiarıyla hareket etmek zorundadır. Yoksa varlığını sürdürmez. Onun için kapitalizmin ekolojik krize çözüm üretmesi mümkün değildir. Aksini iddia etmek abesle iştigâldir.

Toprağı, havayı, suyu ve tüm gezegeni -hatta gezegen dışı evreni- kendi çıkarları için kullanmaya çalışan, bu alanda karşısına çıkan her türlü engeli gerekirse zor kullanarak, savaşarak, işgâl ederek dizayn etmeye çalışan kapitalist sistem ekolojik krize çözüm üretmez, üretmez. Çünkü ekolojik krize çözüm bulmak demek, gerekirse doğal kaynakların yok edilmesinin yasaklanması anlamına gelir. İnsanların tüketim alışkanlıklarını değiştirmesi, bir şeyin gerçekten ihtiyaç olup olmadığına karar vermesi demektir. İş gücünün alınıp satılan bir meta olmaktan çıkarılması, toprak mülkiyetinin yeniden küçük üreticilere yaygınlaştırılması demektir. İn-

sanların doğal yaşama uygun demokratik kararları alabildiği bir düzen demektir. İnsanların ihtiyaçlarından fazlasını diğerleriyle paylaştığı bir yaşam ortaklığı demektir. Gerçek ihtiyaç maddelerinin en az enerji kullanılarak üretildiği, atıkların doğaya geri döndürüldüğü bir planlama ve örgütlenme demektir. Kentte ve kırdaki yaşayışın çalışma saatlerinin en aza indirildiği, düşünme, yaratıcı etkinliklerde bulunma ve eğlenceye daha fazla zaman ayırdıkları bir yaşam biçimi demektir. Gıda üretiminin yaygın şekilde yapıldığı bir kent yaşamı demektir.

Ekolojik krizin bertaraf edilmesi, bu krizin gerçek nedenini doğru saptamakla mümkündür. Kapitalizm ortadan kaldırılmadıkça gezegeni tehdit eden ekolojik sorunlara çözüm bulunamaz. Çünkü doğanın potansiyellerinin sınırlarını hesaba katarak tüketim alışkanlıklarını ona göre düzenleyen, neyin gerçekten ihtiyaç olduğunu düşünüp bu konuda karar verirken doğal yaşamın bütünlüğüne uygun davranan, doğaya yapacağı müdahalelerde kendisinin de doğanın bir parçası olduğunu unutmayan, paylaşımcı, varlığının doğal çeşitliliğe bağlı olduğunun bilincinde olan bir toplum kapitalizmle birlikte var olamaz.

Ekolojik krize karşı mücadele kapitalizme karşı diğer mücadelelerle birlikte yürütülmelidir. Anti kapitalist mücadelenin birikteliği sağlanmadıkça istenilen sonuçlara ulaşmak mümkün değildir. Mevcut ekolojik mücadele biçimlerinin hepsi saygıdeğerdir, desteklenmelidir. Yaygınlaşmaları için çaba sarf edilmelidir. Ama unutulmamalıdır ki ekolojik krizin sorumlusu kapitalizmdir. Kapitalizm yok edilmedikçe ekolojik sorunlar hep gezegenimizde canlı yaşamını tehdit etmeye devam edecektir. Sosyalistler ekolojik sorunlar konusunda geçmişteki umursamaz tutumlarından hızla sıyrılıp kapitalizmin tüm canlı yaşamına karşı yaratmış olduğu bu krize karşı gerekli sorumluluğu almalıdırlar. Ekolojik kriz, kapitalizmin dayandığı sınırlardan birisidir. Bu kriz kapitalizmin alt edilmesi konusunda büyük olanaklar da sunmaktadır. Ekolojik krizin tehdit ettiği kitlelerle el ele vererek kapitalizmi yıkmak daha kolay hâle gelmiştir. Yeter ki bu kitlelere sosyalizmin hem emeğin hem de bir parçası olduğumuz doğanın kurtuluşu olduğuna inandıralım. Tabii ki doğa ile insanın kurtuluşunun aynı şey olduğuna önce kendimiz inanalım.

Sansür

Yılmaz Hüröglü

Kısa öyküsünü anlatmaya çalışacağımız sansür, egemenlerin, sistemi yönetenlerin, ezenlerin müesses nizamın devamı için her dönemde benzer yöntemler kullanarak işlettikleri bir baskı aracıdır. RTE (Recep Tayyip Erdoğan) ve AKP iktidarının, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde basın, yayın ve ifade özgürlükleri üzerinde uygulanan baskı yöntemlerinin sıkı takipçisi olduğu görülüyor. Faşizan karakteri giderek daha fazla açığa çıkan AKP, önceki iktidarların sansür pratiklerini de kendine örnek alıyor.

Sansürün tarihi kitle iletişim araçlarının tarihi ile anlatılabilir. İktidarlar için korunması elzem olan siyasi, ekonomik, toplumsal ve ahlâki düzeni değiştirmeye yönelik her türlü düşünce, kanı, eğilim ve eylemlere karşı sansür kurumu doğrudan ya da dolaylı olarak var olagelmıştır. Ayrıca da Korkutulma, siyasi baskı, genel ahlâk, maddi kazanımları kaybetme endişesi, borçlu bırakılma ve kariyer beklentisi oto-sansürü doğuruyor.

Eski Roma'da başlangıçta yalnızca vergi toplamak amacıyla nüfus sayımı yapan sansürcü (censor)lerin yetkileri, daha sonra devlet güvenliğini tehlikeye sokacağı düşünülen yazılı yapıtları ve duyuruları yasaklamayı, halkın ahlâk ve davranışlarını denetlemeyi de kapsayacak biçimde genişletildi. Günümüzde kamu yararını koruma gerekçesiyle medya denen kitle iletişim araçlarına (görsel, yazılı, işitsel, şimdilerde internet ve sosyal medya) uygulanan ön denetim; Latince (censura) kökenli olan Fransızca censure sözcüğü Türkçeye sansür olarak geçmiştir.

Eski çağlardan beri sansür bir gerçeklik olarak özgürlüklerin denetlenmesi, baskılanması ve yasaklanmasında her zaman gündemde olmuştur.

● Tevrat'ta Yeremya'nın katip Baruch'a dikte ettirdiği kehanet yazıları Kral Yehoyakim tarafından beğenilmeyerek yakıtırlıp bıçaklarla metinden kazınarak çıkarılmış ve metne eklemeler yapılmıştır.

● Asur kralı Asurbanipal döneminde, yaşam koşulları oldukça bozulan ve ayaklanan halkın uyanışından korkan kral, Şadunu kralına yazdığı mektupta: "Bu mektubu aldığın zaman yanı-

na üç kişi ve Borsippa kentinin bilgelerini al, Ezide tapınağı ve kişilerin evlerinden tabletleri toplayıp bana gönder" diye emir verir.

● Sokrates, gençliği yozlaştırdığı ve resmî öğretinin benimsemediği tanrıları tanıdığı gerekçesiyle İÖ 399'da yargılanarak idam edilmiştir. Atina açık bir toplum olmasına rağmen düşünce ve davranışlara bazı sınırlar koyduğunu gösterir.

● Platon Devlet adlı yapıtında, kurulabilecek en iyi rejimin gerekleri arasında saydığı ve özellikle de sanata uygulanmasını istediği kapsamlı bir sansürün ana çizgilerini verir.

● Antik Yunanda filozof Anaksagoras'ın kitapları, tanrılara hakaret edici ifadeler bulunduğundan yakılmıştır.

● M.Ö. V. Yüzyılda, Atina'daki kültürel, sanatsal ve sosyal gelişmelerden kendi ülkelerinin de etkilenmesinden korkan Spartalılar, bu gelişmelerin kendi ülkelerine girmesini yasaklamış, kültür ve sanatın gelişmesine öncülük eden düşünürlere acımasızca işkence ve ceza uygulamışlardır.

● Yine Yunan Yarımadası'nda köleliğe karşı olan Akhilleos'un, Euripides'in Aristophanes'in kitapları sakıncalı görülmüş meydanlarda yakılmıştı.

● Piskopos Theophilus'un öncülüğünde İskenderiye'deki "Aeropeum" kütüphanesinde içinde felsefe, fizik, matematik gibi

bilimsel içerikli kitaplar da bulunan (o dönem İskenderiye Kütüphanelerinden 900.000 kitap bulunmaktadır.) kitaplar yakıtıldı.

● Çin Seddi'ni de yaptıran İmparator Shi Huang Di, halkın uyanışına mâni olmak için bilginlere baskı uyguluyor ve içlerinde Konfüçyüs'ün eserleri de olan kitapları yasaklıyor, meydanlara toplatıp yakıtıyordu.

● M.S. 5. yüzyılda Avrupa'da Papa I. Teo'nun fermanıyla kitaplar toplatılarak meydanlarda yakıtıldı. Yakıtılan kitaplar arasında Musevilerin kutsal kitabı "Tevrad" da bulunuyordu.

● Moğollar'ın barbar ve yağmacı ordusu, Bağdat'a girdiğinde mevcut 20 kütüphane tahrip edildi. Tüm kitaplar yırtıldı, Dicle Nehri'ne atıldı.

● Fransa Kralı XV.Louis, çıkardığı fermanla: "hangi konuda olursa olsun, yayın suçu işlediğine inanılan bütün yayımcıların var olan ya da olabilecek dinsel tar-tışmalara ilişkin yazı ve eserlerle, Papa'ya, Piskopos'lara ve otoritemize karşı çıkan, önce direğe bağlanarak teşhir edilecekler ve hiçbir gerekçeyle bu ceza hafifletilmeden, gerekirse daha ağır bir cezaya çarptırılarak cezalandırılacaklardır." diyordu.

● 19. yüzyılda Rusya Çarı Kralı I. Nikola: "Benim eğitimli insanlara ihtiyacım yoktur. Bana sadık insanlar gereklidir." diyor, mevcut kitap-ları toplatarak meydanlarda yakıtıyordu.

Uzun sınıf mücadeleleri tarihi boyunca yukarıdaki örneklerden daha binlercesine şahit olundu. İnsanın düşüncelerini belirtme, kendini ifade etme, sanatsal yaratma edimlerinin müesses nizamla çelişkiye düştüğü her noktada, müesses nizamın bekâsı için egemenler sansür kurumunu çalıştırmışlardır. Din görevlileri de insanların inanç, düşünce ve eylemlerini denetlemek ve dini ritüellere uyulmasını sağlamak için zorunlu kurallar yayımlamışlardır. İktidarı elinde bulunduran sınıf ve sınıf adına kitlelere hükmeden imparatorlar, krallar, faşist diktatörler özgürlüklerin yok edilmesinde acımasız baskı ve şiddet uygulamalarının hukuksal zeminine sansür nizamnameleriyle katkı sağlamışlardır.

Osmanlının sansür tarihçesi

1492 yılında İspanya'dan Osmanlı topraklarına sığınan Yahudiler İstanbul, Selanik, Edirne ve İzmir gibi şehirlerde kurdukları matbaalarda İbranice, İspanyolca, Yunanca ve Latince eserler basabilirken, Arapça veya Türkçe eserleri basmaları yasak edilmişti. Osmanlı yöneticileri, Arap harfleriyle kitap basmamak ve kışkırtıcı yayın yapmamak koşuluyla, azınlıkların basım ve yayım çalışmalarına karışmamışlardır. Oysa

Müs-lüman olan ya da öyle kabul edilen tebaasının matbaadan yararlanmasına izin verilmiyordu.

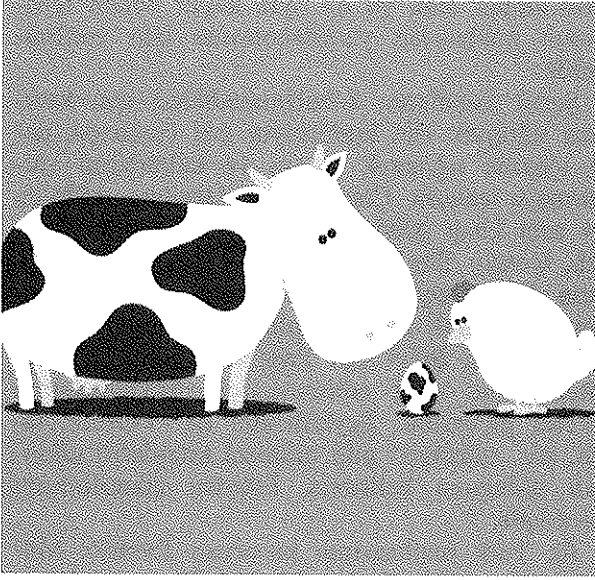
Şeriat kurallarını kabullenmedikleri için katliama uğrayan, can korkusuyla dağ başlarına, derre içlerine sığınarak yaşam ve kültürlerini sürdürmeye çalışan Çorum'daki Alevilere 1576'da 34 adet kitap geldi ihbarı Padişaha ulaşır. Padişah, Çorum Bey'ine gönderdiği buyrukta, kitapların derhal toplatılıp getirilmesini, alıp okuyanların bulunarak cezalandırılmasını emretmiştir.

Sadrazam Şehit Ali Paşa'nın ölümü üzerine kitaplarının Vakf edilmesi için Şeyhülislamın fetvası gereklidir. Şeyhülislam da "Felsefe, tarih, şiir, astroloji" gibi bilimsel kitapların sakıncalı olduğunu belirterek listeden çıkarılmasını istemiştir.

İlk Türk matbaasının kurucusu İbrahim Müteferrika, tefsir, hadis, fıkıh, kelâm gibi İslam dinine ait konular dışında kalan lügat, tarih, tıp gibi eserlerin Osmanlı ülkesinde basılması için Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dan izin istemiştir. Din adamları ve hattatlar bu durumu hoş karşılamayınca, Müteferrika da sadrazama bir dilekçe sunarak, Arap harfleriyle Türkçe eser basımı için Şeyhülislam'dan fetva, Padişah III. Ahmed'den de ferman talebinde bulunmuştur. Ve Şeyhülislam Abdullah Efendi matbaanın kurulmasının dinen bir sakıncası olmadığına dair fetva vermiş; Padişah III. Ahmed de 5 Temmuz 1727 tarihli fermanı ile tefsir, fıkıh, hadis gibi dini eserlerin basılmaması şartıyla ilk Türk Matbaasının kurulmasına izin vermiştir. Osmanlı'da matbaanın kurulmasıyla gündeme gelen yayınlar için sansürün temelinde fetva kurumu vardı. Plastik sanatların ve insan anatomisini incelemenin yasaklanması, şeyhülislamların bu doğrultuda verdiği fetvaların bir sonucuydu. Müteferrika Matbaası'nda basılan eserler içerik olarak bilim ve teknik konularını kapsayan eserler olmuştur. 1803 yılından sonra ise dini kitapların basımına getirilen yasak kalkmıştır.

Müesses nizamın sürdürülmesi adına egemen din ve ahlakın korunması için uygulanan sansür, matbaanın bulunuşu ve kitap basımının artmasıyla kurumlaşmıştır. Hristiyanlıkta da Katolik Kilisesi'nin yüzyıllar boyunca Yasak Kitaplar Listesi okunabilecek kitapları belirledi. Yönetimler genel kamu yararını korumak gerekçesiyle yasal düzenlemelere giderek sansürü hukuksal bir temele oturtmuş ve çağdaş anlamıyla sansür kurumunu yaratmıştır.

Osmanlı'da ilk süreli yayın,1795'te Fran-sa Elçiliği'nde kurulan matbaada basılan Bulletin de Nouvelles idi. 1828'de Mısır'da yarı Türkçe yarı Arapça Vakay-i Mısriye yayımlandı. İlk

Türk gazetesi Takvim-i Vakayi ise 11 Kasım 1831'de yayın hayatına başladı. 1832'den sonra özel kişiler de basit teknikle çalışan taş basma matbaaları açmaya başlamışlardır. Zaman içerisinde matbaa kurmak, kitap basmak gibi talepler kurallara bağlanmıştır. 1840 yılında kitap bastırmak isteyen özel kişilere, padişahın izniyle devlet matbaasında masrafları karşılığı istedikleri kitapları bastırabilme hakkı tanınmıştır. Fakat bu serbestlik fazla uzun sürmemiş, 1841 yılında devlet matbaasında kitap bastırmak için Bâbîâî'den izin alma şartı getirilmiştir. Bu dönemde kitap ve gazete bastırmak için hem devletten ruhsat almak, hem de basılacak yayının kontrolden geçmesi gerekiyordu. 1845'te çıkarılan teşkilat kanunu Polis Nizamı'yla bu kontrol yetkisi polise verildi.

Agah Efendi 21 Ekim 1860'ta Tercüman-ı Ahvâl'i yayın hayatına sokar. Devletten bağımsız, özel girişimcilerin çıkardığı, hazineye yardım almayan ilk gazetedir. Osmanlı'da gerçek anlamda gazetecilik başlamış oldu. Gazetede Şinasi, Agâh Efendi, Ahmet Vefik Paşa gibi önde gelen fikir adamlarının yazıları yayınlanır. Devlet yönetimi eleştirilir. Ziya Paşa'nın eğitimdeki aksaklıkları eleştiren yazısı nedeniyle gazete iki hafta süreyle kapatılır. Birçok engelleme ve baskıdan sonra 1866'da temelli kapatılır.

Tercüman-ı Ahvâl'dan ayrılan Şinasi, 27 Haziran 1862'de Tasvir-i Efkâr'ı çıkarır. Düşünce özgürlüğüne yönelik önemli makaleler yayınlanır. "Milliyet" ve "Meşrutiyet" ten korkusuzca söz edilir. Şinasi, yayın çizgisinin "hükümdar ve hükümetin yanı sıra söz sahibi olacak halktan yana" olacağını ilân eder. Gazete, Padişahların tahta çıkış ve doğum günlerinde övgüler

dizmeyi reddeder. Parlamenter sistem savunulur, konuyla ilgili Avrupa basınından çevrilere yer verilir. Muhafif çizgi hükümetin engelleme ve baskılarını yoğunlaştırır. Devlet memuru olan Şinasi'nin memuriyetine son verilir. Sonuçta Şinasi Paris'e kaçar. (Osmanlı'da ve Cumhuriyet döneminde de bu Şinasi'ler hiç eksik olmadı. Karşılaştıkları muamele de benzerlikler taşıyor hâlâ!)

O yıllarda Osmanlı'da 4 gazete yayınlanıyordu: Takvim-i Vakayi, Ceride-i Hava-dis, Tercüman-ı Ahvâl, Tasvir-i Efkâr. Tümüünün baskısı birkaç bini geçmiyordu. Ama birtakım yöneticiler Avrupa'da hükümetleri sarsan tehlikelerin yarın öbür gün Osmanlı İmparatorluğu'nda da huzursuzluk yaratabileceğini öngörüp önlem almaya yönelmişlerdir. Bu öngörüye istinaden 1864 yılında da ilk basın yasası, Matbuat Nizamnamesi yürürlüğe girdi. Yasa, Fransa'da III.Napolyon'un 1852'de yayınladığı kararname örnek alınarak hazırlanmıştı. Yasayla gazeteler geçici ve kalıcı kapatılabiliyor, gazeteciler hapse atılıp sürgüne gönderilebiliyordu.

Nizamnamede basınla ilgili suç ve cezalar belirlenir. Birkaç ceza maddesi:

» Madde 13: Devletin iç güvenliğini bozacak suçlardan birinin icrası için bazı kişilerin kışkırtılması; suç işleyen kişilere verilecek ceza kadar gazeteciye ceza verilir.

» Madde 14: Genel adaba ve milli ahlâka aykırı yazılar; 25-100 altın cezası.

» Madde 15: Hükümdar ve hükümdar ailesine tahkir ve hükümlanlık haklarına taarruz sayılabilecek yazılar; 6 aydan 3 yıla kadar hapis veya 25-100 altın cezası.

Ayrıca 1858 tarihli Ceza Kanunu'nun 138, 139 ve 213. Maddeleri de basındaki yasaklarla ilgilidir.

Hükümet, Matbuat Nizamnamesi'nin getirdiği yasaklarla yetinmemiş ve Ali Paşa'nın 1867'de çıkardığı ve "Âli Kararname" diye anılan metinle yönetimin basın denetimini iyice kurumsallaştırmıştır. Bir sayfa bile tutmayan bu kararnamede neler yokturki?:

» "...Gazetelerin bir süreden beri kullandıklarını dil ve tuttukları yol..."

» "...Memleketin genel çıkarlarına aykırı aşırılıklar..."

» "...Devlete dil uzatanlar..."

» "...Fesat maksatlı birtakım zararlı düşünceleri ve yalan haberleri yazanlar..."

» "...Halkın durumunun iyileştirilmesi ve memleketin ilerlemesine her vakitten ziyade çaba gösterilirken..."

» "...Asayişin ve düzenin korunması için..."

» "...Bu kuralla aykırı davranan gazetelerin,

bütün devlete ve millete olan zararlarının önlenmesi için...”

►“...Matbuat Nizamnamesi hükümlerinin dışında olarak hükümetçe eğitici ve eğitici ve önleyici önlemler alınmasına karar verilmiştir...”

►“...İşbu kararname geçicidir. Bunu yaratan koşullar ortadan kalkınca Kararname de kaldırılacaktır...”

Ama kararname 1909 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Her gelen hükümet kararnameyi kendine göre kullanmış, basın üzerinde baskı ve yasaklar hep ola gelmiştir.

Kararnamenin uygulanmasına örnekler:

✓1871 yılında; Mizah gazetesi Diyojen 15 kez kapatıldı. İbret gazetesi bir Ay yasaklandı. Mizah gazetesi İbretnûmayı Alem geçici olarak kapatıldı.

✓1872’de İbret yeniden 4 ay kapatıldı. 1873’te Diyojen kapatıldı. Letaif-i Asar’ın geçici olarak yayını durduruldu. 1873’te Hadika 2 ay, İbret önce 1 ay, sonra süresiz kapatıldı. Basiret kapatıldı. 1874’te Hülasat-ül Efkâr, Şark ve Hayal gazeteleri kapatıldı. 1875’te Hayal gazetesi yasak edildi...

✓Bunu 1876’da Mahmud Nedim Paşa döneminde Meclis-i Vükela kararıyla sansür kurullarının oluşturulması izledi. 1881’de kurulan Encümen-i Teftiş ve Muayene Heyeti, taşrada ve merkezde yayın öncesi denetim yetkisiyle donatıldı. Bazı gazete ve dergiler bu denetimler sonucunda kapatıldı. Bazıları ise denetimi protesto için yayınlarına ara verdi.

✓II. Abdülhamit tahta çıkarken “meşrutiyet” sözü vermiş, 23 Aralık 1876’da ilk anayasa ilân edilmiş, 19 Mart 1877’de de Meclis-i Mebusan toplanmıştı. Fakat Abdülhamit, kısa süre içinde baskıcı yüzünü sergiledi. Rus Savaşı’nı bahane ederek meclisi kapattı ve korkunç baskıcı bir diktatörlük kurdu.

✓Abdülhamit’in “istibdat rejimi”nde sansürün yeri büyüktü. Sadece gazete ve dergiler, kitaplar değil, tramvay biletleri, ilânlar, konyak şişesi etiketlerine kadar üzerinde yazı bulunan her şey Abdülhamit döneminin sansürüne takılabiliyordu.

✓Sürekli gazeteler, dergiler kapatılıyordu. Kanun-i Esasi’nin 12. Maddesi “Matbuat kanun dairesinde serbesttir” diyordu ama yasa yine kağıt üzerinde kalıyor, karikatürlere konu oluyordu. Hayal dergisinde yer alan karikatürde elleri ayakları zincirle bağlı Karagöz’e Hacıvat “Nedir bu hâl Karagöz?” diye soruyor, “Kanun dairesinde serbesti, Hacıvat!” cevabını alıyordu.

II. Abdülhamit (1876-1908) otuz üç yıllık yönetim süresinde baskı, yasak ve sansür uygulamıştır. Abdülhamit’in başkatibi Tahsin’in imzasıyla yayınlanan gizli bir yönetmelikte:

“Madde 4: Bir makalede beyaz yerler ve noktalarla geçilen boş yerler bırakılması, bir takım uygunsuz varsayımlara ve zihniyetleri karıştırmaya neden olacağı için, bunlara kesinlikle izin verilmemesini;

“Madde 5: Şahsiyete kesinlikle meydan verilmeyip bir Vali ya da Mutasarrıfın hırsızlık, yiyicilik, adam öldürme ya da çirkin bir iş işlemiş olduğu söylenecek olursa, bunun doğruluğunun ispatı olmadığı bildirilecek ve yayımlanmasına asla müsaade edilmeyecektir.

“Madde 6: Vilayetler hakkında bir kişinin ya da bir topluluğun, hükümetin yolsuzluğundan şikayetlerinin ve yüce Padişaha duyurulmasını bildiren kağıt ve dilekçelerin yayınlanmasının kesinlikle yasaklanmasını ve cezalandırılmasını...” buyurmaktadır.

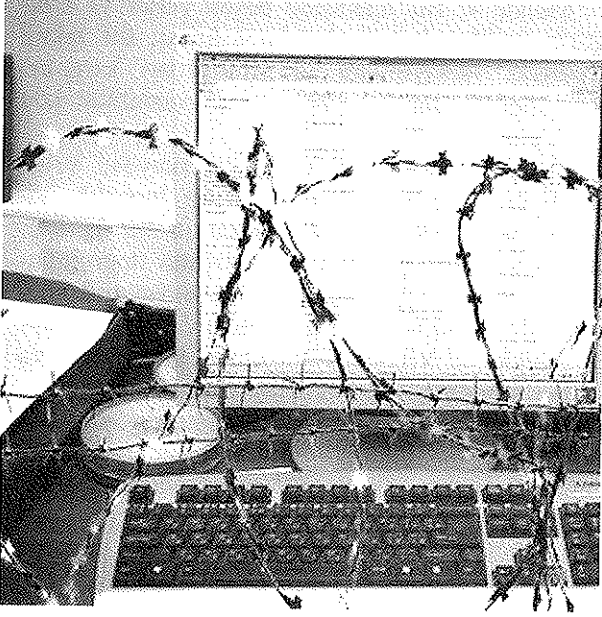
II. Abdülhamit’in baskılı, yasaklı ve sansürlü döneminde sakıncalı görülen ve toplatılan 150 çuval kitap, Abdülhamit’in emri, Şeyhülislam’ın fetvasıyla hamamlarda yakılmıştır.

Sansürün sınırı öyle geniş tutulmuş ki, bazı kelimelerin yazılması ve kullanılması yasaklanmış. Örneğin: “Grev, suikast, ihtilâl, anarşi, sosyalizm, dinamit, infilâk, tahttan indirme, Kanunu Esasiye, Hürriyet, Vatan, Müsavat , Yıldız, büyük burun, Murat, İstibdad, Beynelmilel, Veliht, Cumhuriyet, bomba, inkılap, Hak...” gibi kelimelerin yazılması ve kullanılması yasaklanmıştır.

1908’de İkinci Meşrutiyet ilân edildi. Hükümeti kuran İttihat ve Terakki Partililer, Abdülhamit’in baskı ve yasaklı uygulamalarını hoş karşılamıyor ve eleştiriyorlardı. İktidarlarının ilk aylarında oldukça özgürlükçü görünüyorlardı. 24 Temmuz 1908’de sansürün kalktığını, basının özgür olduğunu açıklamışlar, gazeteler “Artık sansür yasaktır. Gazeteler hürdür ve sansür etmeye kalkmak ağır bir suçtur” diye başlıklar attılar. Sansür memurlarını gazetelere almadılar ve kovdular. Bu süre içinde 200’den fazla gazete çıkmaya başladı.

İttihatçıların basın özgürlüğüne yönelik uygulamaları fazla uzun sürmedi. Kendilerine karşı olan basına sansür ve yasak uygulamaya başladılar. Hatta karşıt gazetecileri öldürtmeye yöneldiler. ZekiBey, Hasan Fehmi Bey, Ahmet Samim Bey, Hasan Tahsin Bey İttihatçıların adamları tarafından öldürülen gazetecilerdir.

31 Mart olayı sonrası, Mebusan Meclisi’ne basın özgürlüğünü kısıtlayıcı yeni bir basın kanunu tasarısı getirildi. 18 Temmuz 1909’da kabul edilen yeni Basın Kanunu bir yığın değişikliklerle 1931’e kadar, 22 yıl yürürlükte kaldı. Mütareke döneminde (1918-22) ise İstanbul’daki ve Anadolu’daki işgalci güçler basına sıkı bir sansür uyguladı.

Cumhuriyet dönemi farklı mı?

Cumhuriyet'in ilânından sonra Doğu'daki Şeyh Said Ayaklanması nedeniyle çıkarılan Tahrir-i Sükûn Kanunu (1925), yönetimin bütün basın ve yayın organlarını sansür altına almasını sağladı. Tevhid-i Efkâr, Sebül Reşat, Aydınlık, Resimli Ay, Vatan gibi birçok gazete ile bazı yerel gazeteler kapatıldı. Gazeteci Ahmet Emin Yalman, Ahmet Şükrü Esmer, Velid Ebuzziya, Sadri Edhem, İsmail Müştak, Fevzi Lütfi Karasmanoğlu, Suphi Nuri İleri, Eşref Edip, Nadir Gündüz tutuklanarak İstiklâl Mahkemelerinde yargılandılar. Bu sansür 1930'da resmen kalkmışsa da, bu kez "devrimi koruma" amaçlı sansür devam etmiştir. Bu süreçte gazeteleri ziyaret eden sansür memurları ve Halkevlerinin çıkardığı "Yücel" vb dergiler neyin, ne şekilde yazılmasını adeta dikte ediyorlardı. Bu bağlamda parti genel sekreteri Recep Peker'in katı, Nazi özentili tavrı dönemin anlam ve önemiyle mütenasiptir.

Tek parti döneminin başlarında basın üzerindeki açık ve gizli sansürün dayanağını oluşturan 1909 tarihli düzenleme, daha sonra yerini 25 Temmuz 1931'de çıkarılan Matbuat Kanunu'na bıraktı. II. Dünya Savaşı sırasında sıkıyönetimin de ilân edilmesiyle (1940) basın üzerindeki sansür ve denetim iyice yoğunlaştı. Savaş sansürü, 1945'de kalktı. Yerine "soğuk savaş" sansürü devreye girdi. Sosyalist düşüncelere baskı ve Anti Sovyet rüzgar Demokrat Parti döneminde daha şiddetli esti. TKP'ye yönelik 1955 tevkifatında idam cezası bile söz konusu edildi. Durup dururken NATO'ya girmek için Kore Savaşı'na bir tugay gönderme çılgınlığına kadar ulaşıldı.

Zekeriya ve Sahiba Sertel yönetiminde çıkan sol içerikli Tan Gazetesinin hükümetle arası iyi değildi. 11 Ekim 1945 tarihli sayısında: "Muhalefet bir suç gibi, hükümeti ve partiyi tenkit edenlere karşı verilen sıfat 'Hain'dir. Bütün insanların kafasını totaliter bir silindirden geçirip makine gibi işleten, tenkit edenleri hapis hanelere götüren, demokratları, sosyalistleri, Yahudileri fırında yaktıran rejimin adı faşizmdir. Bu rejimde her türlü tenkit, her çeşit muhalefet vatanı ihanettir. Bugün dünyanın her tarafında partiler arasında yapılan seçim kavgaları iktidarı ele alma mücadelesidir. Bu suç değil, demokratik rejimin gereğidir." yazılıyordu

Bu yazı CHP iktidarını çileden çıkardı ve Tan'ın susturulması emri verildi. Gazete 4 Aralık 1945'de hükümetin dolaylı desteği ve korumasında ırkçı grupların saldırısına uğradı. Gazetenin matbaası ve tüm malzemeleri tahrip edildi ve yakıldı. Aynı saldırgan grup, aynı gün Görüş Dergisi'ni de tahrip etti. Sol görüşlü Yürüyüş, Yurt ve Dünya, Küllük Dergileri soruşturmaya uğradı ve dergiler kapatıldı. Nedense sol görüşlü partiler, sendikalar ve yayın organları saldırıya uğruyor, arkasından da suçlu sandalyesine oturtuluyorlardı? Tan saldırısında suçlu bulunmazken, gazetenin yazarları Zekeriya ve Sahiba Sertel'ler gözaltına alındılar, tutuklanarak zindana konuldular.

Daha sonra 28 Nisan 1960 olayları üzerine ilân edilen sıkıyönetim döneminde sansür nedeniyle bazı gazeteler boş sütunlarla yayımlandı. 1961 Anayasası basına sansür konulmayacağını güvence altına almıştı. Ama sıkıyönetim dönemlerindeki uygulamalar gizli sansür olarak değerlendirilebilir. 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askerî müdahaleleri ve sıkıyönetim dönemlerinde de sıkıyönetim komutanlıklarının yazılı olmayan "uyarı"larıyla geniş bir sansür uygulamasına başvuruldu. 1982 Anayasası'nda basının sansür edilemeyeceği hükmünün olmasına karşın, buna bazı istisnalar getirilmiştir. Anayasanın, kamu düzeninin bozulmasına neden olabileceği düşünülen yayınların dağıtımının yetkili merciler tarafından engellenebileceği hükmü ile radyo, televizyon ve sinema gibi kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınların izne bağlanabileceği hükmü, sansür uygulamalarına yol açan önlemlerdir.

ANAYASA MADDE 26- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayınların izin sistemi-

ne bağlanmasına engel değildir.

(Değişiklik: 3/10/2001-4709/9 md.)

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulince belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

Görüldüğü üzere basın ve yayın hürriyetlerinin arkasından dolanmak için Anayasa 26.madde ve diğer özgürlüklerle ilgili maddelerin üzerinde zaman ve zemine uygun olarak değişiklik, mülga ve ilaveler yapılmıştır. Anayasa 28.madde, kamu düzeninin bozulması tehlikesini yaratan yayınların dağıtımının yargıç kararı ve gecikmesinde sakınca görülen durumlarda da yasanın yetkili kıldığı idari mercilerin emriyle önlenileceği kabul edildi. Böylece fiilen sansür sonucunu doğuran bir önlem getirildi. Bu hükme dayanılarak bazı gazete ve dergiler daha dağıtılmadan toplatıldı. Öte yandan radyo, televizyon, sinema vb iletişim araçlarıyla yapılan yayınların izin sistemine bağlanabileceğini öngören 26. Maddeye dayanarak çıkarılan 23 Ocak 1986 tarihli ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'yla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Denetleme Kurulu'na ve mülki idare amirlerine oldukça geniş yetkiler tanındı. Bu alanlarda uygulanı gelen sansüre anayasal bir destek sağlandı. Böylece düşünce ve sanatı açıklama ve yayma özgürlüğü ciddi bir sınırlamaya tabi tutuldu.

Milli irade kavramı şimdilerde pek revaçta. Malûm çevrelerin önemseydiği, iktidarın da amentüsü hâline gelen milli iradeye 17 Aralıkta "suikast teşebbüsü"nde bulunuldu. Yolsuzluk ve rüşvete yönelik operasyonlarla milli iradeye yapılan suikast teşebbüsü, benzerlerin birliğinin (sonsuzda birleşen paralellerin) artık sonuna gelindiğini gösteren bir çatışmanın başlangıcıydı. Buradaki söz konusu benzerler; her ikisinin de

referansları (paralelleri) olan dindarlık, Müslümanlık, muhafazakârlık çizgileridir. Dinin hiçbir zaman birleştirici ve özgürleştirici güç olmadığı aksine egemenler eliyle toplumları yönetebilmenin ya da bölüp parçalamanın en yararlı araçlarından olduğu bilinen bir gerçektir. Yüzyıllardır devletin de desteğiyle geleneksel anlayışların korumacılığında iktidarlar dini, zaten teşne olan toplumu yönlendirmede, baskılamada araç olarak kullanmışlardır. Bu kullanma planlı provokasyonlarla Anadolu coğrafyasında farklı din, mezhep ve de etnik yapılar üzerinde kanlı kıyımlara kadar vardırılmıştır.

Gezi direnişleri sürecinde ve şimdilerde; RTE'nin başörtülü bacılarını saldırdılar ve camide içki içtiler söylemi bir türlü tedavilden kalkmamaktadır. Bu toplumun bireyi olan RTE, kendi müktesebatına göre söylem ve eylemlerini kitleler nezdinde etkin kılmaya çalışırken kişisel tarihinin İslamcı ve muhafazakâr kodlarıyla hareket etmektedir. Doğduğu, büyüdüğü toplumun ataerkil otoriter yapısının normları, RTE'nin günlük yaşam ritüelinden, hitabetine ve siyaset yapma biçimine kadar bütün kişiliğine egemen olmaktadır. RTE'den demokrat çıkarmaya çalışanlar 12 yılı (belediye başkanlığı dönemini de) gözden geçirip bugünkü Türkiye'ye baksınlar.

Öküzünü sağlam kazığa bağlamayanlar, öküz ölüp ortaklık bozulunca, ayakkabı (siz Pandora anlayın) kutuları açılmış kötülüklerin anası paralar ortalığa saçılmıştı. Kutularda paralar, evlerde kasalar, para sayma makineleri, kol saatleri, para dolu çikolata paketleri paçalarından akmaktadır. RTE için "Gülelim, eğlenelim, kâm alalım dünyadan." devrinin sonu görünmüştü. Sap döner, keser döner, gün gelir hesap döner.

Tape taklak oldular

Bir tarafta yolsuzluk ve rüşvet operasyonuna maruz kalan hükümet, diğer tarafta dış mihraklara entegre "paralel yapı" denen bir iç mihrak, memleket sath-ı mailinde didişmektedir. "Ne istediniz de vermedik?" sorusunda mündemiç olan bir işgalin, devletin bütün kurumlarına yayıldığı artık malûmun ilâmidir. Yıllardır aklı başında herkesin dillendirdiği bu işgali son anda(!) fark ettiklerini ve kandırıldıklarını söyleyen RTE, yolsuzluk ve rüşvet operasyonlarının karşısına milli iradeyi siper etme gayretine düşmüştür. Gezi İsyanına karşı yüzde elliye polarize etme amacıyla düzenlediği seri mitinglere, 17 Aralık ve 25 Aralık soruşturmalarına karşı tekrar başvurur. Halbuki vaktizamanında ne bavullar açılmış, ne tapeler ve CD'ler ortalığa saçılmış, yağın yağmur-larda beraber ıslananlar askeri bürokratik vesayete karşı ne hilebazlıklar yapmış-

lardı. Neticede darbelerin önü alınmış, darbecilerin kafasına balyoz indirilmişti. Ülkeye demokrasi hem de ileri demokrasi geliyordu. Herkes (bir kısım herkes) iktidarın demokrasi paketlerinin, torbalara doldurulan yasalarının gönüllü savunuculuğundan iktidar şakşakçılığına, candaşlığına, yandaşlığına doğru savruldu. İktidarla zuhur etmiş, ikbâle susamış bir gürhün önünde ikbâl kapıları açılınca TV ekranlarına, gazete köşelerine, ajanslara (AA), medya yönetim merkezlerine doluştular. Artık baş-bakanın her dediğine selâm çakılan sınırlı sorumlu, izinli, sansürlü, otosansürlü ve de 'Alo Fatih'li medya dönemi başlamıştı. 'Alo Fatih' dönemi, AKP'nin medya üzerindeki teftiş ile para ile terbiye döneminin ve bu terbiyeye boyun eğen medya-nın sefilliğinin simgesi oldu. Bu medya düzeninin ezelden beri egemenlerin düdüğünü öttürdüğünü ya da öttürülen düdükle hiza aldığını zaten biliyorduk. Ama bunun böyle pervasızca ve âşikâre yapıldığının görülmüşlüğü yoktu. Rant ile ikbâl ile bahtiyar olanların oluşturduğu havuzlara doldurulan paralarla gazeteler satın alınıp RTE emrine âmâde edilir. TMSF'nin el koyduğu TV'ler, yayın organları da iktidar hizmetine

sunulur ya da yandaş iş bitiricilere peşkeş çekilir. Atı alan Üsküdarı geçiyordu da bu değirmenin suyu nereden geliyordu? Devletin bankaları ve ihaleleri koparanlar ne güne duruyordu?

İstanbul merkezli icraatların ne denli "kamu yararı" gözetile-

rek icra edildiğini peyderpey yayınlanan tapelerden öğreniyoruz. Rant yarat ki iktidar yaşasın! Rant, rüşvet, yolsuzluk sözcükleri salkım saçak ortalıktayken, bu konularla ilgili laf etmek isteyen mecraların engellenmesi, susturulması, eleştirisi ve suçlamaların önünün alınması için özgürlüklere karşı açıktan saldırı başlatıldı. İktidar her tür saldırıya karşı acilen tahkimat oluşturmak için HSYK'yı, MİT'i, TİB'i, İnterneti yeniden yapılandırmaktadır. Yeni HSYK ile yürütme yargıyı teslim alınca, adalet arayacak olanlar doğrudan yürütmenin insafına terk edilmiş oldu. Yeni MİT kanunuyla devlet şefkatli kollarıyla bizleri en şeffaf hâlimizle sarıp sarmalayacak. "De-

mokratik" bir devlette İstihbarat örgütü yürütmenin emrine girmiş oldu. (yürütme deyince RTE anla-yın) Yeni internet kanunuyla dijital ortamda yaptığımız her şey kontrol edilebilecek. RTE'ye dikensiz gül bahçesi emanet edebilmek için emniyette polis sürgünleriyle, yargıda görevden almalarla harıl harıl bir muntaka temizliği yapılıyor. Artık bu ülkede yolsuzluk, irtikap, rüşvet, salma salmak, ihale koparmak üzerine kurulu bir düzen olduğunun, yolsuzlukların yargıya müdahale, internete sansür, medyaya baskıyla örtülmeye çalışıldığı ayan beyan ortadadır.

Türkiye sathına yaygınlaştırılmak istenen otoriter yönetime uygun altyapının oluşturulmasına yönelik bu hamleler, gerçekleri halktan saklamak için gerekli ve yaygın bir sansür ağı ile taçlandırılmalıydı. Sansür AKP iktidarının keşfedip uyguladığı bir olgu değildir. Sansür, tarihi ilkçağlara kadar geri götürülebilecek, her siyasi iktidarın "kamu yararını korumak ve gözetmek (!)" için kendi meşrebince kullandığı özünde düşünce yasakçılığıdır. Devlet kurumları, her şeyden anlayan devlet büyükleri, durumdan vazife çıkaran gönüllü elemanlar kamu yararı, genel ahlâk ve toplumsal düzen için tehlike arz eden düşünce, kanaat ve politik görüşlerin özgürce ifade edilmemesinin ortamını oluşturan unsurlardır. Özellikle RTE'nin şahsına ait özel sansür yetkisinin olduğu bu baskı ortamı, sayısız örnek olayda görülebiliyor.

• NTV'de yayınlanan Leonardo da Vinci' nin "altın orana sahip insan" olarak resmettiği Vitruvius Adamı olarak bilinen esere edep yerini buzlandırıp sansürledi

• TRT spikeri, Londra, 2012 Yaz Olimpiyatları'nın kapanış töreninde çalan John Lennon'un Imagine şarkısının "no religion too" (dinler de yok) sözlerini sansürledi.

• Behzat Ç. dizisi RTÜK tarafından birden fazla idari para cezası aldı. Başta Bülent Arınç, Fatma Şahin gibi AKP kurmayları olmak üzere, muhafazakâr basın da dizideki karakterlerin içki içmesi hakkında açıklamalarda bulundu. Dizinin, "Türk aile yapısına aykırı" bulunduğu ileri sürüldü, hakkında MHP'li milletvekilleri tarafından soru önergesi verildi.

• Dizi ile ilgili RTÜK'ün sansür gerekçesi ise: "Dizide ana karakterler birbirine 'Lan' diye hitap etmekte, argo ve küfürlerden bazıları biple-mekte geç kalındığı için açık olarak anlaşılmaktadır. Toplumda belli bir saygınlığı olan komiserlik, savcılık ve polislik görevindeki ana karakterlerin alkol kullanma, kaba ve küfürlü konuşma gibi çocuklar ve gençler açısından olumsuz örnek oluşturabilecek nitelikteki davranışlar, özensizce ekrana taşınmaktadır."

• "1 Erkek, 1 Kadın" dizisinin yönetmeni Müge Turalı'nın "İzleyicilerimizden çiftimizin evlenmesi konusunda herhangi bir talep almadık" açıklamasına rağmen dizinin evlilik dışı ilişkiyi meşrulaştırdığı gerekçesiyle RTÜK baskısına maruz kaldığı ortaya çıkmış ve dizideki karakterler evlendirilmişti.

• TRT, "Hacivat ile Karagöz Neden Öldürüldü?" filminde Kadı Pervane karakterinin "Alevi mi Sünni mi?" sorusunu ve Eredna karakterinin "O işi ulemâya bıraktım, karar bekliyorum" şeklindeki cevabını makasladı.

• TRT, Tosun Paşa filmindeki hamam sahnesini sansürledi.

• TRT'de gösterilen 1965 yapımı Halit Ziya Uşaklıgil'in romanından senaryolaştırılan ve Halit Refiğ'in yönettiği Kırık Hayatlar isimli filmde öpüşme sahnesi ve kadın oyuncuların mini etek giydikleri sahneler kesildi. Muayene sahnesinde kadın oyuncunun göğsü ve sırtı özel bir teknik ile görüntüden çıkarıldı.

• Başbakanlık Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu "Harakiri" adlı karikatür dergisine 18 yaş sınırlaması getirdi.

• Erzurum Yakutiye Belediyesi Nedim Saban'ın kurucusu olduğu Tiyatrokare'nin "Onca Yoksulluk Varken" adlı oyunda oyun dekoru olan "Kahrolsun Faşizm" yazısını gerekçe göstererek oyununun sahnelenmesine izin vermedi.

• İzmir Fotoğraf Sanatı Derneği'nin 3 Ocak 2012 günü, İBB İzmir Sanat Merkezi'nde açılan 18. Geleneksel Sergi'de "Aykırı" konulu üç eseri, uygun olmadığı gerekçesiyle belediye tarafından derneğin bilgisi dışında çıkartıldı. Uygun bulunmayan fotoğraflar, iki çarşafli kadının öpüştüğü fotoğraf, iki erkeğin öpüştüğü fotoğraf ve iç çamaşırli türbanlı bir kadının fotoğrafıydı.

• TRT TÜRK, 17. Sadri Alışık Tiyatro ve Sinema Oyuncu Ödülleri Töreni'nde canlı olarak yayımlayacağını duyurmasına rağmen törende yapılan "tiyatroların özelleştirilmesi" temalı protesto konuşmaları nedeniyle törene kısa bir süre kala canlı yayından vazgeçerek, etkinliği banttan yayınladı. Yayında sanatçıların sadece ödül alırken "teşekkür ederim" ifadeleri gösterildi.

• TRT Denetleme Kurulu, rock müzik sanatçısı Efsun'un iki klibini "cinsellik ve töre açısından kışkırtıcı olduğu" gerekçesiyle sansürlendi. Efsun'un "Duy sesimi" adlı şarkısı töre cinayetlerini işliyor.

• ATV'de 2004 yılında yayınlanan "Bir İstanbul Masalı" dizisinin altı yıl sonra gösterilen

tekrar bölümlerinde oyuncu Emre Karayel'in canlandığı Zekeriya karakterinin eşcinsel olduğunu açıkladığı sahne sansürlendi.

• Zaman Gazetesi, yayınladığı Avea reklamında bulunan evrimi çağrıştıran karikatürdeki maymunu sildi. Karikatürist Emre Ulaş ve Avea yetkilileri olayı kınadı. Zaman Gazetesi yetkilileri konuyla ilgili "biz biraz dedik gececi ekip abartmış" yanıtını verdi.

• Lübnan doğumlu şarkıcı Jehan Barbur TRT'nin Arapça yayın yapan kanalında katıldığı bir programda kıyafet uyarısı aldı. Barbur, sansüre tepkisini Twitter'dan TRT kanallarından birine konuk olarak çağrıldım. Lakin kıyafetime dikkat etmem uyarısı geldiği için vazgeçtim. Ki-me hükmediyorsunuz acaba?" şeklinde ifade etti.

• Telefon talimatları ile muhalefet liderinin haberi sansürleniyor, yayından çıkarılıyor.

• Eleştirel bir tweet atan Azeri bir gazeteci sınır dışı ediliyor.

• İçinde yolsuzluk gibi tehlikeli sözcükler olan rahatsız edici sorular sormayı göze alabilen tek tük haberciler azarlanıyor, fırçalanıyor. Yolsuzluk, rüşvet ve vurgunlara dönük soruşturmaları karartmak için sadece yayın yasakları değil, yandaş TV'ler, yandaş gazeteciler kullanılıyor.

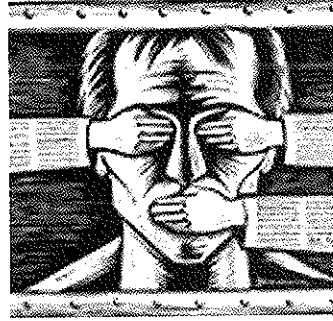
• RTE'nin baş belası diye nitelendiği twitteri, sosyal medyayı, interneti sansürlemek için yasal düzenleme yapılıyor. İnternet özgürlüğü Başbakan'ın atadığı bir bürokratin iki dudağının arasına bırakılıyor. Ayakkabı kutularından, para sayma makinalarından, 'para havuz'larından etrafa saçılan yolsuzluk, rüşvet ve vurgunların üstünü örtmek için medya denetimi ve internet sansürü birlikte uygulanıyor.

• En büyük yayın gruplarından Sabah-ATV, RTE ile Ulaştırma Bakanı'nın koordinasyonunda oluşturulan 'para havuzu'na bir kamu bankasından katkı yapıp işadamları ortak girişimine satılıyor.

• Medya grupları, televizyon ve gazeteler arada bir el değiştirip genellikle devletle ihale bağlantısı olan işadamlarına geçiyor olsa da, o televizyon ve gazeteler bir telefonluk mesafedeki "Alo Fatih"lerle yönetiliyor.

KAYNAKLAR

- Hıfzı Topuz, Türk Basın Tarihi - Remzi Kitabevi, 2003
- H.Nedim Şahhüseyinoğlu, Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür- Paragraf Yayınevi, 2005
- Nuri Kayış - Serhat Hürkan, Sansürlü Sanstir Tarihi (1795-2011) - Sinemis Yayın Grup, 2012
- Fatmagül Demirel, H.Abdülhamid Döne-minde Sansür- Bağlam Yayıncılık, 2007
- Alpay Kabacalı, Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü - İstanbul Gaze-teciler Cemiyeti Yayınları, 1990

Bir "Burjuva"dan kızlarına ve kızkardeşlerine mektup!

Bu değersiz sözcükleri size sunma cesaretimi sizin engin hoşgörü ve iyi niyetinizden aldım. Çünkü hergün cinayete, tecavüze, dayığa ve aşağılamaya uğrayan sizlersiniz. Bunlara rağmen duygularımızın temizliğini ve umutluluğunuzu kaybetmemiş olmanızdan dolayı size gizliden gizliye hayranlık beslediğimi söylemeliyim. Benim hem cinslerim ise her geçen gün daha çok, sizleri iktidar olmanın "siyasi" prototip avadanlığı olarak görüyor ve bir özel mülkiyet simgesi gibi düşünüyorlar. Çalışma yaşamınızda mobing uyguluyorlar. Ya çocuk gelinler; onlar dehşet verici başka bir durumu teşkil ediyor.

Bu haberleri gazete ve televizyonlardan öğrendiğimde utanç içinde kıvraniyorum, insanlığımdan ve cinsiyetimden dolayı nefrete düşünüyorum. Çaresizliğim ve korkunç gerçekler tokat gibi yüzüme çarpıyor. Biraz kendime gelince bu suçlara denk gelecek cezalar ön görüyorum. Cinayet ve tecavüz suçları hiç af kapsamına girmeden ömür boyu cezaevi; dayakçı olanlara "Ben güçsüzlere şiddet uyguluyorum" ve "Ben bir alçağım" tabelalarını boyunlarına arkalı önlü olmak üzere asılmasını düşünüyorum. Çok eşli erkeklerin eşlerine de çok erkekle evlenme haklarının tanınmasını isterdim.

Mobing yapanların boyunlarında "Ben bir erkek ırkçısıyım", "Çalışanıma sarkıntılık ediyorum" yazıları olurdu.

Çocuk gelinlerin velilerinin "Çocuğumun hayatını kararttım", "Çocuğumu peşkeş çektim" ve çocuk gelinlerin kocalarında ise "Ben bir sapığım", "Ben bir sübyancıyım" yazıları göze çarpardı. Bu güruha kadın işi (!) olarak düşündükleri bütün ev işlerini ve bebek altlarının değiştirilmesi görevini verirdim.

Ben böyle diyorum da, siz ne düşünüyorsunuz? Asıl belirleyici olan sizin fikriniz. Bu cezaları yetersiz bulabilir ve daha ağır bir cezayı öngörebilir veya yüce gönüllüğünüzden dolayı daha hafif bir ceza da düşünebilirsiniz. Kendinizle ilgili akla gelebilecek ve gelmeyecek herşeye son kararı siz vereceksiniz. Kararınız ne olursa olsun size katılacağım.

Bir de unutmadan şu hususu belirteyim ki, ücret düşüklüğü olmadan günde 4 saat çalış-

ma talebinizin destekçisiyim. Böylece iş yaşamınız azalmış olacak ve kendinize daha çok zaman ayırmış olabileceksiniz.

Bir gün tüm bunlar gerçekleşirse, sizi koryacak olan söz konusu yasalar sosyalizme geçsek dahi kendini muhafaza etmelidir. Zira biz erkekler açısından, sosyalist bir toplum düzeninde burjuvalar yavaş yavaş erimeye tabi olacaklar. Ne var ki sizin için durum başkadır. Değerli bilim ve eylem insanı Frederick Engels'in "Erkekler burjuva, kadınlar ise proleteriyadır" sözüne katılırsanız şayet, sizler için sosyalizmde de, farklı olsa bile bir burjuva sınıfının daha varolduğu gerçekliği söz konusu olacaktır. O halde bu ikinci "burjuva" sınıfını altetmek büyük oranda siz kızlarım ve kız kardeşlerime kalıyor. Bu yeni tipten bir devrimdir ve mücadelenizde başarılar diliyor ve dayanışma vadediyorum. Tüm güzelliklerin ve iyi şeylerin sembolleri sizlersiniz...

Ş. Aslan

ATEŞİ ÇALANLARIN ÖYKÜSÜ

Köşe Yazıları

GÜLTEKİN YÜCESAN

● Trabzon'da, sinsî ve pusucu devlet siyasetine karşı son 15 yılda mahalli basında köşe yazılarıyla direnen, sol, sosyalist, komünist ve anti-şoven değerlerin ve kişilerin kentte sığınacakları tek kale gibi duran Gültekin Yücesan'ın yazılarından derlediği bu kitap "Trabzon sorunsalı" ile ilgilenen her kişiye bir şeyler söyleyecektir. ●

Devrimci bir ressam Diego Rivera

Ayfer Coşkun

Paris'te ikinci kez Frida Kahlo ile bir arada yapıtları sergilenen Meksikalı ressam Diego'yu sığmayacağı için bu sayıya bırakmıştım.

Diego yapıtları kadar politik duruşu ve savaşımları ile de ünlü bir ressam. Yaşamı genç yaşından itibaren Avrupa, Meksika ve Amerika arasında gidip gelmelerle geçmiştir. 1886'da Aztek medeniyetinin doğduğu kent olan Guanajuato'da dünyaya geldi. Annesi Meksikalı, babası ise Yahudi asıllıydı. Daha onbir yaşındayken resim sanatına ilgi duyan Diego, Mexico kentine gitti. İleri yıllarda San Carlos Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim gördü. 1906 yılında, 20 yaşındayken, ilk Avrupa yolculuğunu yaptı. O yaşlarda kendisini: "1.80 boyundaydım ve 150 kiloydum." diye anlatır. Ardından da : "...ama enerji dinamosuydum." der.

Paris'te, Montparnasse'da Modigliani, Delaunay, Mondriane gibi bir çok ressamla tanışma olanağı buldu. Modigliani onun bir portresini bile yaptı. O yıllarda, 1906'da ölen Cezanne'dan çok etkilenmişti. Ambroise Vollard'ın butiğinde gördüğü Cezanne tablolarını günlerce izlemekten bıkmadı. Sonunda Vollard'ın : "Gördün. Artık bende başkası yok!" diye bağırması üzerine butiği terketmek zorunda kaldığını söyler. Ama Cezanne onun idolüydü adeta.

1910'da bir sergi için Meksika'ya giden sanatçı, yeniden Paris'e döndü. O sıralarda Meksika'da Emiliano Zapata ile Pancho Villa'nın öncülüğünde köylülerin isyanı sonucunda iktidardaki Diaz düşürülmüştür. O sıralarda yaptığı resimlerde Dadaizmin izleri görülür. Diego bu post devrimi desteklemeğe karar verdiğinde, süreçte sanatın daha güçlü bir biçimde yer alması gerektiğini düşünüyordu. Hangi biçimin daha etkili olabileceği üzerine kafa yorarken, kübizmde karar kıldı. 1914'te Picasso ile hem de onun atölyesinde karşılaştı. O sıralarda Braque, Soutine, Kisling, Picasso ve Modigliani'nin bulunduğu topluluk, yine Montparnasse'daki kafelerde sıcak tartışmalar içindeydiler. Kavgalı, içki alevli sıcak günlerdir. Diego bu tartışmalar ve araştırmalar sonunda, sanatçının halktan destek alması gerektiğini anlamıştı. Onun dili Batı denilen dillerin dışındadır. Paris dışındadır. İtalya'ya gidip, Michel Ange, Raphael ve Tin-

toret'in fresklerini uzun uzun inceledi.

1915 ve 1916 tarihli "Küüst Natürmort" la "El Rostu" tablolarında hem Picasso'ya hem de Braque'a gönderme vardır. Yaptığı bu küüst yapıtlarında, diğer bu tür ressamlardan farkı daha parlak renkler kullanmasıdır.

Daha sonraki yıllarda, Rotonde kahvesinde Rus mültecilerle ve bunların en ünlüsü Leon Troçki ile tanıştı. Bu tanışma uzun süren bir dostluğu da getirdi. Öyle ki, 1937 yılında eşi Frida ile birlikte, iki yıl boyunca Troçki'yi evlerinde konuk edeceklerdir. Bu arada Komünist Partiye katıldı.

1921'de Meksika'ya döndü. Meksika rönesansı olarak nitelediği döneme katkıda bulunmak istiyordu. Bu dönemde devlet duvar resmine destek vermeğe başlamıştı. Bunun halkı eğitmede yararlı olacağı düşünülmekteydi. Diego da

sanatın halkın eriminde olması gerektiğine inanmaktaydı. 1922'de devletten ilk büyük boy fresk istemi aldı. 110 metre karelik bu duvar resminde, Bizans sembolizmi gözlemlenir. 1929'da Frida ile evlendi. Bir süreliğine Amerika'ya gitti ve orada "Çelik Çağı" adlı freski gerçekleştirdi. Avrupa yolculukları da devam etmekteydi. İspanya çok ilgisini çekiyordu. Onun için bu ülkenin iki yüzü vardı: Çok zengin aristokratlardan oluşan İspanya ve çok fakir çiftçilerden oluşan İspanya. "Toprak ve Onun için Çalışanlara Özgürlük Şarkısı" adlı 1926-27 tarihli freski bunu anlatır.

1930'da "Resimde Devrim Beyannamesi" yayımlandı. "Artistik bir anlatım, devrim hareketi için büyük önem taşır. Sanat işçilere ve köylülere ulaşmanın en avantajlı yoludur bütün dünyada. Bir köylü ya da Çinli bir işçi, resmi bir kitaptan daha çabuk ve kolayca anlar." diye yazdı.

Aynı yıl San Francisco'ya davet edildi ve "Allegorie de la Californie" yi yaptı. Bu çalışmaları yaparken Amerikalılara şöyle seslenmekten de geri durmaz: Siz eğer antik Amerika'yı arıyorsanız, bunu Roma'da bulamazsınız. Meksika'da bulursunuz." Sonra da, "Amerika'nın kendine özgü, bağımsız estetik anlayışını açıklamalısınız." diye ekler. Bu tür açıklamaları sürerken, fresk çalışmaları da yapmaktaydı. Detroit'te gerçekleştirdiği "Detroit Endüstrisi" adlı yapıtı 27 panodan oluşuyordu.

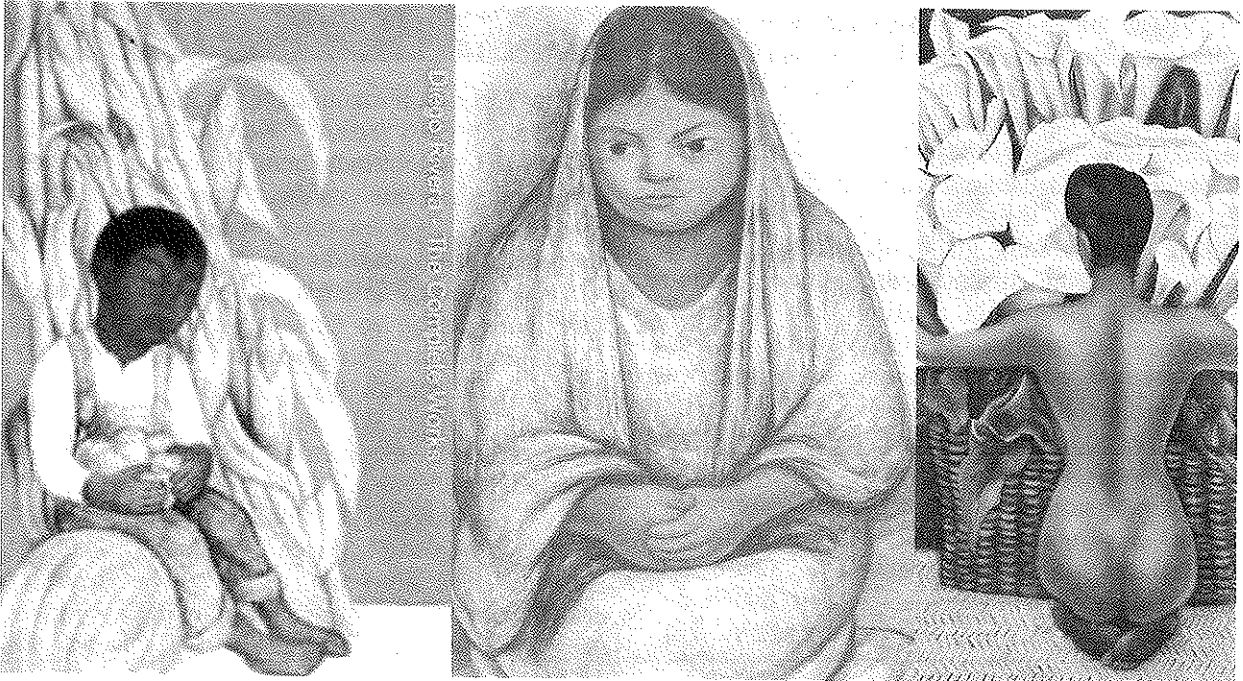
Diego'ya sorun yaratan bir teklif yine ABD'den geldi. İstem Nelson Rockefeller'in bir aracısı tarafından yapıldı. Sanatçı uzun bir ça-

lışma sonucunda, 485 x 1154 cm. büyüklüğündeki "Yol Ayrımındaki Adam" adlı freski bitirdi. Oldukça ilginç göndermelerin olduğu yapıtta bir de Lenin portresi vardı ve iki bölümden oluşuyordu. Lenin'in bulunduğu tarafta mutlu kadın ve erkekler yer alırken, diğer yanda bir grup zengin, şık insanlar, onların arkasında yoksullar ve daha geride de maskeli, silahlı adamlar görülmüyordu. Rockefeller adına siparişi veren, Lenin'i bilinmeyen birisi olarak yapmasını isteyince, Diego bunu kabul etmedi ama karşısına Lincoln başı koymayı önerdi. Rockefeller böyle bir ironiye çok uzaktı ve 9 ay sonra freskin yıkılmasına karar verildi. Daha sonra Diego aynı freski Mexico'daki Güzel Sanatlar Sarayı için yaptı.

Duvar resmini, hem düşüncelerini anlatmak, hem de Meksika'nın Azteklere dayanan kültürünü ayağa kaldırmak için kullandı. Mitolojiye, söylencelere el uzatırken, bir yandan da gerçeklere, işçilerin, köylülerin sorunlarına yönelik derinlikli çalışmalar yaptı.

1940'da daha çok Mexico'da sürdürdü çalışmalarını. Yaptığı freskler metre karelere sığmayacak denli büyük boyutlardaydı. Bunlardan biri de Prado Sarayı için yaptığı "Orta Alameda'da Bir Gece Rüyası" dır.

Yaptığı resim ve fresklerde sık sık kendisini de koyar bir yerlere. Gençliğini, çocukluğunu ve Frida'yı... Diego hem özel yaşamında, hem sanatında devamlı arayışlar içinde olmuştur. 1956 yılında ölen sanatçının ardında bıraktığı yapıtları tüm bu arayışların, buluşların tanıklığını günümüze taşımaktadır.

Türkler, Ermeniler ve Avrupalılar; hep Birlikte ve Türkiye’de Ermeni Soykırımı’nı Analım!

Aralarında Charles Aznavour, Bernard Henry Lévy, Dario Fo, Serge Klarsfeld, Bernard Kouchner, (Fransa Eski Dışişleri Bak.), Miguel Angel Moratinos (İspanya Eski Dışişleri Bak.), Céline Gulekdjian, Tahar Ben Jelloun, Elena Gabrielian, Abdullah Demirbaş (D.Bakır Sur Belediyesi Bşk.), Zeynep Tozduman, Ragıp Zarakolu, Gencay Gürsoy, Doğan Özgüden, Ayşe Sözen gibi isimlerin de bulunduğu

seksen Avrupalı, Türkiyeli, Ermenistanlı, Kuzey Afrikalı, düşünür, yazar, sanatçı, akademisyen, politikacı, gazeteci, hukukçu, insan hakları savunucusu kişilerin ve uluslararası sivil toplum örgütü ortak bir çağrı yayınlarak 24 Nisan 1915’teki Soykırımın Türkiye’de birlikte anılması çağrısında bulundu ve çağrı metnini imzaya açtı. [<http://www.remember24april1915.eu/petition/turkish/>]

ÇAĞRI METNİ

“1915 yılında, önceden tasarlanmış sistemli bir planın uygulanması sonucu Osmanlı İmparatorluğu’nda bir buçuk milyon Ermeni katledildi, böylece bütün bir medeniyetin ortadan kaldırılması ve Anadolu’nun Türkleştirilmesi amaçlandı. Ermeni halkı soykırımı uğradı ve bu soykırım, onu izleyecek olanlara korkunç bir örnek teşkil etmeye başladı.

O günden bu yana, Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri, ülkelerinin tarihinin bu karanlık yüzünü inkâr edebilmek için gayret etmekte ve kendi halklarına ve dünyaya bu soykırımın olduğunu unutturmak çabasındadır.

Uzun yıllar boyunca, salt bu tarihi gerçeklerin dile getirilmesi dahi Türkiye’de şiddetli bir karşıtlığa, can güvenliğine saldırılara ve cinayetlere bile yol açtı.

Soykırımın inkârı, ırkçılığı, Ermenilere ve diğer gayrimüslim azınlıklara karşı nefreti teşvik etti.

Bazıları, Ermeni Soykırımı gerçeğinin kabulünün Türk halkına ve Türklüğe bir saldırı olduğunu ima etmekte, ancak soykırımı kabul etmek, esasta inkârcılığa yöneliktir ve demokrasi ve adalete doğru bir adımdır.

Birkaç yıldır, Türkiye’de sivil toplumun bir kısmı, ceturca Ermeni Soykırımı anmaları düzenliyor. Bu hakikat ve adalete çemberi genişlemekte, gittikçe daha çok ses bu duyulandıran insanlık gösterisine katılmakta ve resmi inkâr söylemine karşı durmakta.

Geçen sene, neredeyse yüzyıl sonra ilk kez, Avrupalı ırkçılık karşıtları, insan hakları ve Ermeni Diaspora liderlerinden oluşan uluslararası bir heyet, Türkiye sivil toplumunun dayanışma çağrısıyla Türkiye’deki anmalara katıldı. Ve böylece, hep birlikte, Türkiye’de Ermeni Soykırımı’nı tanıyanların, bu anıyı unutturmamalarının çok daha fazla ve çok daha kararlı olduklarını gösterdik. Demokrasi ve insan hakları değerlerine kuvvetle bağlı olan Türkiye toplumunun, geçmişleyle sağduyu ile yüzleşmeye hazır olduğunu gösterdik.

Bu yıl, yeniden hep birlikte 24 Nisan 2014’te, Türkiyeli ve Avrupa’nın çeşitli yerlerinden gelen insan hakları ve ırkçılık karşıtı aktivistler, ilgili yurttaşlar, sivil toplum önderleri, aydınlar, sanatçılar, Ermeni ve farklı kökenlerden herkes, hakikatin artık kabul edilmesi arzusuyla, Ermeni

Soykırımı’nı anmak üzere yeniden Türkiye’de olacağız. Bu soykırımın artık yüzüncü yıldönümüyle karşı karşıya olmamıza rağmen miras bugünümüzün bir parçasıdır.

Bizim bu girişimimiz, bir barışma, dayanışma, adalet ve demokrasi girişimidir.

Bir barışma girişimidir: sürgüne direnen Türkiye Ermenilerinin ve Diaspora Ermenilerinin, ecdatlarının yasını açıkça tutmalarını sağlıyor ve aynı zamanda, Türk insanının ve kurumların, kendi ecdatlarının mağdurlarından özür dilemelerine imkân tanıyor.

Bir dayanışma girişimidir, tarihi gerçeklerin tanınması için çalışan insanların dayanışma girişimidir. Ayrılık, Türkler ile Ermeniler arasında değildir. Ayrılık, Ermeni Soykırımı’nın tanınması için mücadele edenler ile inkârı destekleyenler arasındadır. Bu bir etnik köken meselesi değil, geleceğe bakış ve geleceği biçimlendirme meselesidir.

Bu bir adalet girişimidir. Elie Wiesel’in sözleriyle, “Soykırım iki kez öldürür, ikinci kez suskunlukla.” İnkâr, soykırımın devamıdır ve soykırım, ırkçılığın yol açabileceği en şiddetli eylemdir. İnkâra karşı mücadele etmek Ermeni toplumlarında ve Türk toplumunda bir kuşaktan diğer kuşağa geçen travmalara şifa getirmektir. Dolayısıyla inkâr ile mücadele ırkçılığa karşı, daha eşit ve daha adil bir toplum yaratmak için verilen bir mücadeledir. İnkâra karşı mücadele, yeni nesillere ortak bir gelecek fırsatı sunar.

Ve sonunda, bu bir demokrasi girişimidir. Sadece, soykırımın üzerindeki tabunun kalkmasının Türkiye’deki düşünce ve ifade özgürlüğünün ilerlemesinde tartışılmaz bir önkoşul olduğu için değil, aynı zamanda, Jorge Semprun’un hatırlattığı gibi, demokrasi sivil toplumundan dirilik, yaşama gücü beklediği için böyledir. Sivil toplumlar arasındaki ilişkilerin güçlenmesi, Türkiye ve Avrupa’nın herhangi bir yerinde demokrasinin gelişmesi için mücadele eden çok sayıda insanı da güçlendirecektir.

Bu nedenlerle, 24 Nisan’da Ermeni Soykırımını birlikte ve Türkiye’de anacağız.

Barıştan yana olan, dayanışma, adalet ve demokrasiden yana olan tüm insanları, yüzyıllık inkârın sayfalarını kapatmak üzere bize katılmaya ve bizi desteklemeye çağırıyoruz.”

KIZILCIK

1964 RUM TEHCİRİ

50 yıl önce bu günlerde Cumhuriyet tarihinin utanç verici sayfalarından birisi daha yaşandı ve 16 Mart 1964 tarihli bir kararnameyle Yunanistan yurttaşı İstanbullu Rumların gönderilmesine karar verildi.

Hükümetin başında resmi dilde "gayrimüslim" veya "ekalliyet" denilen insanlarımıza karşı düşmanca kararlarıyla şöhret yapmış İsmet İnönü bulunuyordu. İnönü 1930'da Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanmış İkâmet, Ticaret ve Seyrisefain (Deniz Ulaşımı) Mukavelenâmesi'ni tek taraflı feshederek Türkiye'de yaşama hakkına sahip Yunanistan vatandaşlarını sürgün etti.

Feshedilen antlaşmaya göre, iki ülke vatandaşları birbirlerinin ülkelerinde yerleşip çalışabiliyorlar, gemiler ise karşılıklı limanlarda serbestçe faaliyet yapabiliyorlardı. Bu tehcir tekil bir vaka değildi, yarım yüzyıllık bir zincirin son halıydı.

Bu zincir Balkan Harbi vesilesiyle 1913-1914'de Ege'de 200.000 kadar Rum'un öldürülmesi ya da kaçırılması ile başlamış, 1922-1924 arasında "Nüfus Mübadelesi" ile devam etmişti ve 1 milyon kadar Rum gönderilmişti.

1930'ların ilk yıllarında "Vatandaş Türkçe Konuş kampanyasıyla sokaklardaki Rumlar sindirilmiş ve kaçırılmıştı. (Örneğin o yıllarda azınlıklardan anneler çocuklarına çarşıda-pazarda "mama" kelimesini yasaklamışlardı. Bir kısmı da o zaman gitmişti.)

1943 Varlık Vergisi ırkçılığı, diğer azınlıklar gibi Rumlar üzerinde de zorbalıktı. 6-7 Eylül 1955 Pogromu ise özellikle İstanbul ve İzmir'deki Rumları hedef almıştı. Adnan Menderes hükümeti işbaşındaydı, fakat -daha sonra- CHP'den milletvekili olacak, Genel Sekreter Yardımcılığına kadar yükselecek Orhan Birgit de baş provokatördü.

Zaten tek parti zamanında bir CHP raporunda Fethin 500. Yılında İstanbul'da tek bir Rum kalmayacak" diye yazılmıştı. O şeref Demokrat Parti iktidarına nasip oldu!

Ve asıl tertibi Özel Harp Dairesi yapmış, bunu da seneler sonra Sabri Yirmibeşoğlu adlı bir emekli general "6-7 Eylül muhteşem bir Özel Harp Dairesi operasyonuydu" diyerek övünçle açıklamıştı. 1964 deportasyonu işte bu zincirin son halkası oldu.

Sürgüne 1963 Noel'inde Kıbrıs'da yaşananlar bahane

edilmişti. Kıbrıs'daki faşist EOKA-B çetelerinin cinayetleriyle İstanbul'daki Rumların bir ilişkisi olamazdı. Esasen İsmet İnönü 1962'de Azınlıklar Tali Komisyonu kurmuştu. Sürgün emrini bu komisyon verdi.

Hükümet kararnamesi çıkınca gazetelerde sürgün listeleri yayınlanır oldu, o insanlar karakola çağrılıyorlar ve içinde ne yazıldığını doğru dürüst -veya hiç- okumadıkları bir kâğıt onlara imzalatılıyor ve 48 saat içinde Türkiye'yi terke zorlanıyorlardı. İlk listelerde iş adamları, Rum cemaatinin aydınları ve diğer tanınmış şahsiyetleri bulunuyordu.

Siyasi Şubedeki Rum Masası kararname aleyhine konuşan Rumları çağırıp sorguya çekiyor ve korkutuyorlardı.

Sınır dışı edilen her kişi yanına ancak 20 Dolar para ve 20 kg. ağırlığında şahsi eşya alabiliyordu. Böylece 18 ay içinde 12.565 kişi gönderildi. Gitmeyi geciktirmek ancak memurlara rüşvet vermekle mümkün oluyordu.

O insanların gayrimenkulleri yıllarca boş kaldı veya işgal edildi. Resmen tapular o kişiler ismindeydi, ama tamamına yakını

mallarına sahip çıkamadılar.

Gönderilenler orada çok sıkıntı çektiler, o yıllarda Yunanistan'ın ekonomik durumu kötüydü, yoksulluk vardı. Ayrıca Yunanlılar tarafından "Türk tohumu" diye aşağılandılar.

Kanunla gönderilenler o kadardı. Arkasından kalan Rumlar üzerinde amansız bir baskı uygulandı. 14 Mart 1964'te 3 Rum lisesi kapatıldı. Rum okullarında dini tüm ritüeller, Noel ve Paskalya gibi kutlamalar yasaklandı. 10 Nisan 1964'te Ekümen Patrikhane matbaası kapatıldı. 21 Nisan'da Büyükkada Yetimhanesi kapatılır, 46'sı kız 163 yetim Rum çocuk polis zoruyla ve gece sokağa atılır. 20 Eylül'de Kuzguncuk Rum mezarlığı görülmemiş bir vandalizme maruz kalır. 2 Kasım'da 1062 sayılı yasa ve 6/3801 nolu gizli kararnameyle Rum Cemaatine gayrimenkul alım-satımı yasaklanır; 1960'ta 25 milyon m2 olan Cemaat adına kayıtlı mülk alanı yıllar içinde 10.000 m2'nin altına , 1990'da ise 600 m2'ye iner.

O olaydan ve devamındaki baskılardan sonra 1964 yılı sonunda Türkiye'deki Rum sayısı 3000'e düştü, bugün ancak 800 kişi civarında.